

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 1999/2000:30 *Det nya försvaret* jämte motioner, Riksdagens revisorers förslag 1998/99:RR7 *Anpassningen av totalförsvaret* jämte en motion samt ett antal motioner avgivna under den allmänna motionstiden under år 1999.

Försvarsplanering och försvarsekonomi

Utskottets majoritet avvisar Moderata samlingspartiets, Kristdemokraternas och Folkpartiet liberalernas förslag – samt ett stort antal enskilda motionärers förslag – att avslå regeringens proposition i dess helhet.

Om riksdagen avslår propositionen kan det nödvändiga reformarbetet inte påbörjas. 1996 års försvarsbeslut skulle därmed fortsätta att gälla som utgångspunkt för försvarsplaneringen, vilket enligt utskottets mening vore en orimlig ordning. Det skulle medföra att reformeringen av Försvarsmakten skjuts på framtiden. Utskottet konstaterar att regeringen och Försvarsmakten är överens om vilka åtgärder som nu behöver vidtas för att förändra Försvarsmakten mot bakgrund av de försvarspolitiska behoven och de ekonomiska förutsättningarna. Enligt utskottets majoritet bör därför den försvarspolitiska förändringsprocessen drivas vidare med huvudsaklig utgångspunkt i de förslag som regeringen lagt fram.

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna utvecklar respektive partis synpunkter på försvarspolitiken i reservationer och särskilda yttranden.

Försvarsmaktens operativa förmåga

Riksdagen har tidigare beslutat att ett 20-tal s.k. operativa förmågor skall ligga till grund för utveckling, bibehållande och avveckling av olika förbandstyper inom Försvarsmakten. Utskottsmajoriteten föreslår att riksdagen *godkänner* regeringens förslag till *förändringar av de operativa förmågorna*. Innebörden härav är att förmågorna jämfört med tidigare preciseras så att de bättre speglar Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter. Förmågorna skall också lättare kunna följas upp.

De operativa förmågorna hänförs sig till

- *försvar mot väpnat angrepp* i fyra beredskapsanknutna tidsperspektiv, nämligen grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap, grundläggande försvarsförmåga på kort sikt (ett år), förmåga till anpassning på medellång sikt (fem år) respektive förmåga till anpassning på lång sikt (mer än tio år),
- förmåga att *hävda svensk territoriell integritet*,
- förmåga att *bidra till fred och säkerhet i omvärlden* samt
- förmåga att *kunna stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred*.

Utskottet betonar, liksom regeringen i propositionen, att *Försvarsmakten* skall utformas så att den kan utgöra en *gemensam resurs för alla slags operativa uppgifter*. Organisationen skall vara flexibel och kunna anpassas till nya uppgifter och framtida villkor. Hot om omfattande militära angrepp skall inom ramen för den s.k. anpassningsprincipen kunna mötas genom en förmåga till upprustning. De närtida kraven på att kunna möta ett militärt angrepp skall kunna tillgodoses med för tillfället disponibla resurser.

Förmågan att kunna delta i *internationella fredsfrämjande insatser* prioriteras högt. Försvarsutskottet instämmer i regeringens, utrikesutskottets och i vissa motionärers åsikt att Sveriges förmåga måste förbättras när det gäller att snabbt kunna delta i internationella fredsfrämjande insatser.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet förordar i en gemensam reservation en högre ambition när det gäller *förmågan till internationell minröjning*.

Med anledning av förslag om *anpassningsprincipens tillämpning*, avgivna av Riksdagens revisorer samt i vissa motioner, har utskottet övervägt om det finns skäl för riksdagen att besluta om särskilda åtgärder. Utskottet ser inte något sådant behov. Kristdemokraterna reserverar sig mot utskottsmajoriteten.

Försvarsmaktens krigsförband

Grunden för det militära försvarets utveckling skall även framgent vara *förmågan till väpnad strid*. Behovet att försvara Sverige vid ett väpnat angrepp ställer de största anspråken på våra totalförsvarsförberedelser och därmed även på det militära försvaret. Utgångspunkten för utvecklingen av krigsförbandens organisation, utrustning och beredskap är de olika operativa förmågor som riksdagen har beslutat. Vidare skall det i krigsorganisationen på olika sätt byggas in en förmåga att successivt förändra förbandens antal, sammansättning och beredskap m.m. mot bakgrund av bl.a. förändringarna i det säkerhetspolitiska läget. Utskottet anser att *regeringens förslag* till inriktning av organisationen fram t.o.m. år 2004 *bör bifallas* och ligga till grund för fortsatt planering och erforderliga åtgärder fram till nästa försvarsbeslut.

Utskottet delar regeringens mening att *markstridskrafterna* skall ha hög förmåga till väpnad strid. Vapenverkan, rörlighet och skydd bör vidareutvecklas liksom förmågan till underrättelseinhämtning och ledningskrigföring. De operativt rörliga markstridsförbanden bör – i likhet med regeringens förslag – inriktas mot en struktur som omfattar en armédivisionsstab med tillhörande förband, bland dem bl.a. jägar-, fallskärmsjägar- och luftvärnsbataljoner. Vidare bör sex armébrigadledningar, sexton mekaniserade bataljo-

ner, sex stadsskyttebataljoner samt understödsförband m.m. skapas. Med denna organisatoriska inriktning jämte omläggningen av utbildningssystemet för markstridsförbanden kommer *fyra armébrigader* att kunna organiseras omedelbart efter en mobilisering. Under förutsättning av att det nya utbildningssystemet förverkligas och utbildningen ges erforderliga resurser, bedömer utskottet att markstridskrafternas beredskap och förmåga till väpnad strid kommer att förbättras jämfört med rådande läge. Avvägningen mellan markstridskrafternas olika funktioner synes rimlig – förutom dimensioneringen av antalet artilleri- och luftvärnsförband. Artilleri- och luftvärnsfunktionen bör ägnas särskild uppmärksamhet i det fortsatta utredningsarbetet, t.ex. inför nästa försvarsbeslut hösten 2001.

Utskottet anser att hotet om en stort upplagd kustinvasion syftande till en ockupation av Sverige är ytterst avlägset. Förband och vapensystem inom *marinstridskrafterna* vars huvuduppgift är att ingripa mot en kustinvasion, kan därför reduceras avsevärt eller helt utmönstras. Utskottet ställer sig sålunda bakom förslaget att *reducera antalet ytstridsfartyg och ubåtar*. Antalet patrullbåtar av Kaparenklassen bör avvecklas i takt med att ytstridsfartyg av Visbyklassen tillförs marinstridskrafterna. Det bör inte organiseras en särskild flottiljledning för en internationell sjöstyrka. Det fasta sjöfrontsartilleriet bör helt utgå. Kustförsvarsförbanden bör vara rörliga och inriktas mot tre amfibiebataljoner.

Utskottet anser beträffande *flygstridskrafterna* att stridsflygförbanden tills vidare bör inriktas mot *åtta divisioner JAS 39 Gripen* fr.o.m. år 2005. Parallellt med ombeväpningen till Gripensystemet bör Viggensystemet successivt avvecklas. De två extra JA 37-divisioner som behövs för att bedriva en kontinuerlig flygförarutbildning under ombeväpningsperioden skall avvecklas snarast efter det att ombeväpningen till Gripensystemet är genomförd.

Två *helikopterbataljoner* bör kunna ligga till grund för planeringen. Anskaffningen av nya helikoptrar sker inom ramen för ett nordiskt samarbete. Det innebär att Sverige inte fullt ut nu förfogar över besluten om vilka typer och när nya helikoptrar kommer att införas i Försvarsmakten. Utskottet bejakar en planering som leder fram till att ett luftburet förband på sikt kan organiseras. Ekonomiska och praktiska förutsättningar får dock avgöra i vilken takt detta kan åstadkommas.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det utöver operativt rörliga markstridsförband – vilka skall kunna genomföra väpnad strid i hela landet – måste organiseras även mer lokalt bundna markstridsförband. De *nationella skyddsstyrkorna* – som regeringen för närvarande kallar dem – skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt att stödja de operativt rörliga förbanden. Territorialförsvarsförband, hemvärnsförband och vissa andra delar av dagens militära försvar bör inordnas i denna organisation.

Utskottet delar regeringens och flera motionärers mening att det finns osäkerheter om hur skyddet av viktiga totalförsvarsanläggningar skall ordnas. De s.k. nationella skyddsstyrkornas närmare uppgifter, utformning, ledning och beredskap är ännu oklar. Utskottet förutsätter därför att regeringen återkommer med fördjupat underlag i dessa frågor senast i samband med nästa

försvarsbeslut. I det sammanhanget bör övervägas de frivilliga försvarsorganisationernas roll för dessa förbands personalförsörjning och utbildning.

Utskottet anser att innebörden av vissa av de i propositionen aviserade *nya förbandstyperna* är oklar. Regeringen bör därför återkomma med ett förtydligande över vilka nya förbandstyper som bör organiseras och vilka operativa behov de avser att tillgodose.

Däremot anser utskottet att Vänsterpartiets och Miljöpartiets förslag att organisera en miljöbrigad, eller miljöförband i övrigt, inom totalförsvaret bör avvisas. Totalförsvarsplikten kan inte användas för att personalförsörja sådana enheter.

Hemvärnet har en viktig roll i skyddet av viktiga samhällsfunktioner bl.a. för att säkra ledningssystemets funktion. Hemvärnet skall med hög beredskap bevaka och skydda viktiga totalförsvarsobjekt mot sabotage. Hemvärnet får en betydligt mer framskjuten position i det svenska försvaret än hittills bl.a. för att lokalt upprätthålla den militära närvaron som är viktig för medborgarnas allmänna försvarsvilja. En stor del av de markstridsförband som framgent kommer att finnas gripbara med kort varsel utgörs av hemvärnsförband.

Försvarsmaktens förmåga att *anpassa organisationens* numerär, sammansättning och beredskap är av grundläggande försvarspolitisk betydelse. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att planer och förberedelser i övrigt måste studeras ytterligare för att bedöma realismen i Försvarsmaktens förmåga i dessa avseenden. Regeringen bör därför i försvarsbeslutspropositionen år 2001 redovisa inom vilka tidsförhållanden och förutsättningar i övrigt som Försvarsmakten på nytt kan organisera två armébrigader jämte understöds- och underhållsförband, en amfibie- och två kustartilleribataljoner, två ubåtar samt upp till 12 stridsflygdivisioner. En sådan redovisning inför försvarsbeslutsperioden 2002–2004 skulle tydliggöra vilka handlingsmöjligheter – och i vilka tidsperspektiv – som statsmakterna kan besluta om en annan numerär eller sammansättning av Försvarsmakten.

Nästa försvarsbeslut avses fattas hösten 2001 avseende försvarsbeslutsperioden 2002–2004. Utskottet konstaterar att underlaget för ställningstaganden till krigsorganisationens långsiktiga inriktning behöver preciseras på ett antal punkter innan ett mer detaljerat ställningstagande görs av utvecklingen fram t.o.m. år 2004. Fortsatt beredning kan innebära att det kan visa sig motiverat att på några punkter justera inriktningen.

I en reservation redovisar Moderata samlingspartiet en annan syn på krigsorganisationens utveckling.

Försvarets ledning

Ledningsfunktionernas utveckling skall ingå som en del i den genomgripande förändringen av totalförsvaret.

Utskottet föreslår att riksdagen *bifaller* regeringens förslag att *lägga ned* nuvarande

- Armé-, Marin- och Flygvapencentrum,
- militärområdesstaber, fördelningsstaber och Gotlands militärkommando,
- försvarsområdesstaber,

- marinkommandon och flygkommandon samt
- civilbefälhavarorganisationen.

Moderata samlingspartiet reserverar sig mot att nu avveckla civilbefälhavarerna. Tillsammans med Kristdemokraterna förordar Moderaterna i en annan reservation att det tillsätts en parlamentarisk utredning om ledningsorganisationen.

Utskottet föreslår att riksdagen *godkänner* regeringens förslag att på central nivå inrätta en s.k. *operativ insatsledning*. Utskottet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett samlat förslag till ledningsorganisation på central nivå i vilket uppgifternas närmare fördelning inom högkvarteret och den operativa insatsledningen framgår, liksom den operativa insatsledningens lokalisering.

Utskottet föreslår vidare *bifall* till regeringens förslag att *inrätta s.k. militärdistriktsstaber* i Göteborg, Strängnäs, Visby och Boden. Vänsterpartiet förordar andra lösningar.

När det gäller *informationskrigföring och IT-säkerhet* anser utskottet att det inom området krävs ett samlat grepp som bl.a. lägger fast ansvaret på myndighetsnivå. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder inom ramen för ett samlat ansvarstagande.

Försvarsmaktens organisation i fred

Utskottet konstaterar att beredningen av Försvarsmaktens framtida organisation i fred ger vid handen att *omfattande förändringar av organisationen* kommer att behöva ske.

Utskottet delar regeringens uppfattning att *Försvarsmaktens organisation i stort* bör bestå av sex mekaniserade förband, en enhet för internationell utbildning, ett förband för respektive specialtruppslag kompletterat med utbildningskapacitet i Norrland för att säkerställa vinterkompetens, två jägarförband, två kustartilleriförband, två baser för utbildning av sjöstridskrafter och möjlighet för tidsbegränsad basering på ytterligare en plats, två helikopterförband och en mindre helikopterenhet samt på sikt två militärhögskolor. Utskottet anser att det bör finnas fyra flygflottiljer i stället för fem, som regeringen förordat.

Utskottet föreslår att riksdagen *bifaller* regeringens förslag att *lägga ned*

- IB 1 Kungsängen, IB 2 Kristinehamn, IB 12 Eksjö, IB 16 Halmstad, NB 13 Falun, NB 21 Sollefteå, MekB 8 Hässleholm,
- A 3 Hässleholm, A 7 Gotland, A 8 Boden,
- Lv 2 Gotland, Lv 3 Norrtälje, Lv 7 Boden,
- S 3 Boden,
- Ing 3 Boden,
- T 3 Sollefteå,
- K 1 Stockholm, I 22 Kiruna,
- KA 2 Karlskrona, KA 3 Gotland,
- Norrlands helikopterbataljon Boden, Göta helikopterbataljon Ronneby,
- F 10 Ängelholm.

Utskottet anser att *Örlogsskolorna i Karlskrona* bör flyttas till Kungsholmen där en utökad verksamhet skall genomföras jämfört med vad som nu är fallet vid Örlogsskolorna.

Utskottet anser att tidpunkten 2003 inte nu behöver preciseras som en bortre gräns när det gäller Försvarmaktens eget behov av *helikoptrar på Säve*.

Utskottet anser i likhet med regeringen och Försvarmakten att *flygstridskrafterna* för att lösa uppgiften att försvara vårt land i framtiden skall bestå av åtta divisioner JAS 39 Gripen. I propositionen anger regeringen att dessa åtta divisioner bör fördelas på *fyra flottiljer*. Utskottet instämmer i detta.

I propositionen beskriver regeringen ett antal andra uppgifter som också skall hanteras av Försvarmakten. Så är t.ex. utbildningen av nya flygförare, omskolningen till Gripensystemet och exportstödet känsligt för störningar under de närmaste åren vilket ställer särskilda krav på flottiljkapaciteten. Utskottet anser att formen för den framtida flygförarutbildningen, såväl grundläggande taktisk flygutbildning (GTU) som grundläggande flygutbildning (GFU), bör ses över. Syftet är att uppnå ökad internationell samverkan kring utbildningen samt i de delar där det är lämpligt integrerad militär och civil flygförarutbildning.

Utskottet anser vidare att regeringen bör återkomma till riksdagen rörande *exportstöd och utbildning av flygförare*. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet har inget att erinra mot regeringens förslag att *Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm läggs ned* den 31 december 2002. Riksdagen bör således godkänna förslaget.

På F 16 finns i dag två Viggendivisioner och den grundläggande taktiska flygutbildningen. Som tidigare beskrivits skall regeringen återkomma till riksdagen med förslag om den framtida taktiska flygutbildningen.

I konsekvens med utskottets ställningstagande när det gäller antalet flygdivisioner föreslår utskottet att *Viggendivisionerna vid F 16 i Uppsala läggs ned* senast den 31 december 2003. Utskottet gör bedömningen att de fyra kvarvarande flottiljerna har de långsiktigt bästa förutsättningarna för att bedriva en rationell och miljöanpassad verksamhet. Vad utskottet ovan anför om nedläggning vid F 16 i Uppsala bör ges regeringen till känna.

Moderata samlingspartiet och Miljöpartiet reserverar sig mot den föreslagna lösningen av flygstridskrafternas framtida organisation.

Utskottet föreslår att riksdagen *godkänner* regeringens förslag att *grundorganisationen* skall ha den *omfattning och lokalisering* avseende ett femtiotal organisationsenheter som framgår av sammanställningen (s. 133). Utskottet anser dock att lokaliseringen av den operativa insatsledningen skall avgöras senare.

Anskaffning av materiel, m.m. Forskning och teknikutveckling

Utskottsmajoriteten föreslår att riksdagen *godkänner* regeringens förslag till inriktning av Försvarmaktens anskaffning av materiel och anläggningar. Även den föreslagna inriktningen för forskning och teknikutveckling bör godkännas. Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet förordar i reservationer en delvis annan inriktning.

Utskottet delar regeringens uppfattning att Försvarsmaktens materielförsörjning måste bli mer flexibel. Försvarsmaktens försörjning med materiel bör kunna förändras och anpassas för att möta nya hotsituationer och förändrade krav på det militära försvaret. Dagens situation med ofta mycket långsiktiga bindningar i materielkontrakten bör successivt förändras i riktning mot en ökad satsning på forsknings- och utvecklingsprojekt samt prototypframtagning, vid behov följt av en begränsad serieanskaffning med optioner för ytterligare anskaffningar.

För att Försvarsmaktens materielplanering skall kunna bli en integrerad del av ett anpassningsförsvar måste den långsiktiga planeringen innehålla ett ekonomiskt utrymme för framtida alternativa anskaffningsmöjligheter. Detta utrymme får inte vara bundet till specifika objekt eller system.

Utskottsmajoriteten anser liksom regeringen att en internationellt väl integrerad *försvarsindustri* bidrar till att säkerställa en oberoende och för våra behov anpassad materielförsörjning.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett antal motionsyrkanden som avser enskilda materielsystem eller förhållanden vid försvarsindustrin.

Avveckling av materiel, mark och anläggningar

De förestående förändringarna av Försvarsmaktens krigsorganisation och nedläggningen av fredsförband kommer att medföra ett omfattande behov av att avveckla mark, anläggningar och lokaler. Utskottet föreslår att riksdagen *bifaller* regeringens begäran om ett *bemyndigande att sälja materiel, mark och anläggningar* som inte längre behövs.

Utskottet anser, liksom regeringen, att *Försvarsmaktens överskottsfrönödenheter* i första hand skall utnyttjas inom de frivilliga försvarsorganisationerna, för humanitära insatser, för militärt säkerhetsfrämjande materielsamarbete och för att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Utskottet anser att effekterna av att tillämpa *kapitalkostnader* för försvarets fastigheter och anläggningar bör granskas.

Personal

Utskottet anser sig inte nu kunna göra några uttalanden om *Försvarsmaktens befälsbehov* i den nya organisationen. För ett ställningstagande i denna fråga anser utskottet att det långsiktiga behovet av officerare måste prövas inför försvarsbeslutet år 2001. Senast Försvarsmaktens befälsbehov fick en utomstående prövning var av Befälsbehovsutredningen som redovisade sina ställningstaganden år 1985. Försvarsmaktens behov av officerare – såväl totalt som på olika nivåer – bör därför på nytt genomlysas. Enligt utskottet bör detta ske av den nu tillsatta Personalförsörjningsutredningen, som bör ges tilläggsdirektiv om detta. Därigenom kan riksdagen inför nästa försvarsbeslut få ett betydligt bättre underlag i ärendet än vad som nu är fallet.

Utskottet anser – i likhet med regeringen – att det är värdefullt med en *regional försöksverksamhet* för att belysa möjligheterna till ytterligare samverkan mellan Försvarsmakten och civila myndigheter. Utskottet bedömer att detta bör kunna prövas inom ramen för en försöksverksamhet och att Gotland bör göras till försöksområde för samordning av militär och civil krishantering.

Riksdagens revisorer föreslår

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört angående regeringens redovisning till riksdagen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört angående myndigheternas redovisning till regeringen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört angående alliansfrihet och internationalisering,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört angående omvärldsanalyser,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört angående finansiering,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna har anfört angående det civila försvaret.

Proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret

Regeringen föreslår i propositionen

1999/2000:30 vari yrkas

1. att riksdagen godkänner regeringens förslag i fråga om Försvarsmaktens operativa förmåga (avsnitt 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5 och 5.2.6),
2. att riksdagen godkänner regeringens förslag till inriktning av Försvarsmaktens framtida insatsorganisation (avsnitt 5.3),
3. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Livgardesbrigaden i Upplands-Bro, Värmlandsbrigaden i Kristinehamn, Smålandsbrigaden i Eksjö, Hallandsbrigaden i Halmstad, Dalabrigaden i Falun, Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå och Skånska dragonbrigaden i Hässleholm (avsnitt 5.4),
4. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Wendes artilleriregemente i Hässleholm, Gotlands artilleriregemente på Gotland och Norrlands artilleriregemente i Boden (avsnitt 5.4),
5. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Gotlands luftvärnsskår på Gotland, Roslagens luftvärnsskår i Norrtälje och Norrlands luftvärnsskår i Boden (avsnitt 5.4),
6. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands signalkår i Boden (avsnitt 5.4),
7. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands ingenjörskår i Boden (avsnitt 5.4),
8. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands trängkår i Sollefteå (avsnitt 5.4),
9. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Livgardets dragoner i Stockholm och Lapplands jägarregemente i Kiruna (avsnitt 5.4),
10. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Karlskrona kustartilleriregemente med Andra kustartilleribrigaden i Karlskrona och Gotlands kustartilleriregemente på Gotland (avsnitt 5.4),

11. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands helikopterbataljon i Boden och Göta helikopterbataljon i Ronneby (avsnitt 5.4),

12. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Skånska flygflottiljen i Ängelholm (avsnitt 5.4),

13. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Armécentrum i Enköping, Marincentrum i Haninge och Flygvapencentrum i Uppsala (avsnitt 5.4),

14. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Södra militärområdesstaben i Kristianstad, Mellersta militärområdesstaben i Strängnäs, Norra militärområdesstaben i Boden, Södra arméfördelningen i Kristianstad, Östra arméfördelningen i Strängnäs och Norra arméfördelningen i Boden samt Gotlands militärkommando på Gotland (avsnitt 5.4),

15. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned försvarsområdesstaberna i Hässleholm, Eksjö, Halmstad, Karlskrona, Göteborg, Strängnäs, Upplands-Bro, Enköping, Örebro, Kristinehamn, Falun, Sollefteå, Umeå och Boden (avsnitt 5.4),

16. att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Västkustens marinkommando i Göteborg, Sydkustens marinkommando i Karlskrona, Ostkustens marinkommando i Haninge och Norrlandskustens marinkommando i Härnösand samt Södra flygkommandot i Ängelholm, Mellersta flygkommandot i Upplands-Bro och Norra flygkommandot i Luleå (avsnitt 5.4),

17. att riksdagen godkänner regeringens förslag att omlokalisera Försvarets internationella kommando från Södertälje till Upplands-Bro (avsnitt 5.4),

18. att riksdagen godkänner regeringens förslag att inrätta en operativ insatsledning i Upplands-Bro samt militärdistriktsstaber i Göteborg, Gotland, Strängnäs och Boden (avsnitt 5.4),

19. att riksdagen godkänner regeringens förslag till omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering av däri ingående organisationer (avsnitt 5.4),

20. att riksdagen godkänner regeringens förslag till inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling (avsnitt 5.5.2),

21. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta att sälja mark, anläggningar och lokaler som förvaltas av Fortifikationsverket och som skall avvecklas till följd av riksdagens beslut om reduceringar av Försvarsmaktens krigs- och grundorganisation även när värdet av egendomen överstiger 50 miljoner kronor (avsnitt 5.6),

22. att riksdagen bemyndigar regeringen att vid utgången av respektive upplåtelsestid sätta ned statskapitalet med högst det bokförda värdet på sådan egendom som skall avvecklas (avsnitt 5.6),

23. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta att Fortifikationsverket skall få avräkna de kostnader som uppstår som en följd av avvecklingen från de samlade intäkterna från försäljningen av den egendom som skall avvecklas, med undantag av kostnader för den miljösanering som Försvarsmakten enligt miljöskyddslagen (1969:387) skall genomföra (avsnitt 5.6),

24. att riksdagen godkänner regeringens förslag att Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet läggs ned den 31 december 2000 (avsnitt 8.2).

Motionerna

Motion avgiven med anledning av förslag 1998/99:RR7

1999/2000:Fö1 av Åke Carnerö m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om analys av långsiktiga utvecklingstendenser,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en levande inhemsk försvarsindustri,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beslutsformer för anpassningen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av finansieringsfrågan om anpassning,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en årlig redovisning av omvärldsutvecklingen och anpassningsförmågan,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vilka åtgärder som bör vidtas för att vidmakthålla kompetens hos pliktpersonalen.

Motioner avgivna med anledning av proposition 1999/2000:30

1999/2000:Fö4 av Rolf Gunnarsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om det nya försvaret,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det framtida antalet armébrigader.

1999/2000:Fö5 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Ett nytt försvar i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:Fö6 av Sten Andersson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till försvaret i Malmöregionen.

1999/2000:Fö7 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i försvarsbudgeten avsätta 200 miljoner kronor per år till min-röjning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tillsätta en arbetsgrupp som får till uppgift att klargöra vilket försvarets verkliga behov av JAS-plan är,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en arbetsgrupp med uppgift att omförhandla JAS-beställningen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inrätta miljöförband,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om placering av patrullbåtar i Fårösund,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att pröva möjligheten att i framtiden flytta MekB18:s verksamhet till Fårösund,

7. att riksdagen avslår regeringens förslag nr 10 i den del som avser nedläggning av KA 2 i Karlskrona,

8. att riksdagen beslutar att lägga ned KA 1 i Vaxholm,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen skall återkomma till riksdagen med varvsfrågan,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om helikopterförbandens organisation och lokalisering,

11. att riksdagen avslår regeringens förslag nr 12 att lägga ned F 10 i Ängelholm,

12. att riksdagen beslutar att lägga ned F 16 i Uppsala och F 17 i Kallinge,

13. att riksdagen avslår regeringens förslag nr 19 vad gäller indelningen i fyra militärdistrikt,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär en indelning i sex militärdistrikt,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkta militärdistriktsenheter på de orter som genom riksdagsbeslutet påverkas av kraftigt beskurna eller helt neddragna militära resurser.

1999/2000:Fö8 av Siv Holma och Stig Eriksson (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att komplettera K 4 i Arvidsjaur med Lapplands jägarregemente i ny förändrad organisation,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att lägga ner F 16 i Uppsala och F 17 i Kallinge.

1999/2000:Fö9 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag (nr 3) i den del som avser nedläggning NB 21 i Sollefteå,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att lägga ner NB 5 i Östersund,

3. att riksdagen avslår regeringens förslag (nr 8) om att lägga ner T 3 i Sollefteå.

1999/2000:Fö10 av Maria Larsson och Göran Hägglund (kd) vari yrkas att riksdagen beslutar att bibehålla verksamheten vid IB 12 vid Eksjö garnison.

1999/2000:Fö11 av Maud Ekendahl (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 i sin helhet,

2. att riksdagen begär att regeringen återkommer med ny utredning och nya direktiv.

1999/2000:Fö12 av förste vice talman Anders Björck och Göte Jonsson (m) vari yrkas att riksdagen avslår propositionen 1999/2000:30.

1999/2000:Fö13 av Carl Fredrik Graf m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:FöU2

1999/2000:Fö14 av Lennart Hedquist m.fl. (m, kd, fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Ett nytt försvar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att varje flygflottilj skall utrustas med minst en division JAS-Gripen.

1999/2000:Fö15 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en ny bred parlamentarisk försvarsutredning bör tillsättas,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den militära förmågan att försvara Västernorrlands län inte reduceras i avvaktan på en sådan utredning.

1999/2000:Fö16 av Karin Enström och Roy Hansson (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om luftvärnets framtida organisation.

1999/2000:Fö17 av Karin Enström (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarandet av vissa fasta kustartilleriförband.

1999/2000:Fö18 av Karin Enström m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvaret av huvudstaden.

1999/2000:Fö19 av Ingvar Eriksson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret,

2. att riksdagen avslår regeringens förslag att flytta krigsflygskolan från skånska flygflottiljen F 10.

1999/2000:Fö20 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30,

2. att riksdagen, under förutsättning av bifall till yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ny försvarskommitté som tar fram ett förslag till ett nytt försvarsbeslut med tydliga direktiv som utgår från Sveriges behov och intressen,

4. att riksdagen, under förutsättning av avslag på yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Försvarsmaktens operativa förmåga,

5. att riksdagen, under förutsättning av avslag på yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om krigsorganisationens utveckling,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grundorganisationens utveckling,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bibehållande av skjutfält,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling, anskaffning och produktion av försvarsmateriel,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ny försvarsplaneringsmodell,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samlad översyn av Försvarsmaktens ledning och motsvarande inom civilt försvar i form av en parlamentarisk utredning,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utvärdering av MAL-reformens effekter,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samlad översyn av totalförsvarets personalförsörjning,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av en ny tjänstegrad,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elförsörjning,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om finansiering av internationella insatser,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om praktiska åtgärder för att tydliggöra ett samlat utnyttjande av samhällets resurser inom ledning, övervakning och insatser, försörjningsberedskap, beredskapspoliser samt säkerhet i telekommunikationssystemen.

1999/2000:Fö21 av Roy Hansson (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sveriges förmåga att hävda den territoriella integriteten till havs utanför Gotland säkerställs,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om havsterritoriet runt Gotland,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en sjöcentral även fortsättningsvis skall finnas på Gotland,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att agera med marina enheter i havsterritoriet runt Gotland,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att baseringsmöjligheter av marina stridskrafter även fortsättningsvis skall finnas på Gotland,

7. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av de tillkommande ekonomiska konsekvenserna för myndigheter och organisationer på Gotland vid ett totalt tillbakadragande av marina resurser från Gotland.

1999/2000:Fö22 av Roy Hansson (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att luftvärnsutbildning och artilleriutbildning integreras i en försvarsmaktsgemensam utbildning på Gotland,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna att möta intrång på vårt territorium om försvarsmaktsgemensamma stridsgrupper på Gotland säkerställs,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de unika samtränings- och samövningsmöjligheterna på Gotland utnyttjas,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den rationella garnisonen på Wisborgsslätt utnyttjas optimalt,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att systemförståelsen för brigadsystemet utvecklas genom integrerad utbildning,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det säkerställs möjlighet till rekrytering av officerare till specialtrupperna över landet,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det sker en granskning av kostnadsberäkningarna för stridsvagnsutbildningen på Gotland.

1999/2000:Fö23 av Roy Hansson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att säkerställa nationens intresse att Gotska Sandön även försättningsvis skall vara bemannad,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det inom ramen för Försvarsmaktens resurser på Gotland även försättningsvis skall finnas de fartyg och båtar som erfordras för att upprätthålla nödvändigt transportstöd till Gotska Sandön.

1999/2000:Fö24 av Jeppe Johnsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30,
2. att riksdagen, under förutsättning av avslag på yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om garnisionstanken,
3. att riksdagen, under förutsättning av avslag på yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att helikopterförbandens verksamhet bör fortsätta med nuvarande inriktning,
5. att riksdagen begär att regeringen utreder vad en eventuell framtida återtagning av försvaret skulle kosta.

1999/2000:Fö25 av Ingvar Eriksson och Cristina Husmark Pehrsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå regeringens proposition 1999/2000:30 i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen hos regeringen begär ny utredning med nya direktiv i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:Fö26 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ner F 10 i Ängelholm senast den 31 december 2002.

1999/2000:FöU2

1999/2000:Fö27 av Olle Lindström (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny försvarskommitté som tar fram förslag till nytt försvarsbeslut med tydliga direktiv som utgår från Sveriges behov och intressen som grundas på vad i motionen anförts om den säkerhetspolitiska utvecklingen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvaret i norra Sverige.

1999/2000:Fö28 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det svenska försvaret omedelbart måste ges förutsättningar för internationella insatser av en storleksordning två till tre gånger den nuvarande,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Försvarsmakten får 3 miljarder kronor utöver vad regeringen föreslagit i omställningsbidrag att anslå under perioden 2002–2003,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av försvarsmateriell förnyelse,
11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett tydligt ställningstagande för anskaffning av attackhelikoptrar i närtid för att förverkliga en luftburen bataljon,
14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i framtida propositioner på ett fullgott sätt redovisar samtliga effekter av sina förslag,
15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om reservofficerarna i den samlade personalförsörjningen,
16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en redovisning rörande tjänstgöring av försvarsmaktens personal på isbrytare,
17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nackdelarna med att frånga ”garnisonsprincipen” i Försvarsmaktens grundorganisation,
18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av vinterutbildning i syfte att göra flertalet förband användbara i hela landet oavsett årstid,
19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av insatser för att främja försvarets personalrekrytering i skogslänen,
20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvaret skall organiseras utifrån långsiktiga bedömningar,
21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att säkerställa Gotland som en militäroperativ plattform bl.a. för fartygsbaserings,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forsatt helikopterbaserings på Säve,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att låta KA-batterier vara kvar i låg materielberedskap,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att se över frågan om internhyra för fortifikatoriska befästningar utan civilt alternativanvändningsvärde,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den militära ledningsorganisationen,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i kommande propositioner så långt som möjligt redovisar försvarets resurser, tillståndet i olika delar av Försvarsmakten, antalet krigsplacerade och under året tillförda respektive avförda värnpliktiga samt befintlig, nyanskaffad respektive avförd materiel,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en mer kraftfull hantering av frågorna kring informationskrigföring.

1999/2000:Fö29 av Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av kompetens för strid i bebyggelse,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att den föreslagna utökningen av värnpliktiga inriktas mot kompetens för strid i bebyggelse,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att tillvarata den kompetens och de utbildningsförutsättningar som finns vid Halmstads garnison.

1999/2000:Fö30 av Tuve Skånberg och Kenneth Lantz (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avvisa förslaget att lägga ned försvarsområdesstaben, Skånska dragonbrigaden och A 3 Hässleholm,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avvisa förslaget att lägga ned Södra flygkommandot och F 10 i Ängelholm,

3. att riksdagen avvisar förslaget om att minska den frivilliga totalförsvarsorganisationen i Skåne.

1999/2000:Fö31 av Erling Wälivaara (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarande av vinterkompetens,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarande av Bodens garnison i nuvarande form,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarande av Lapplands jägarregemente I 22 i Kiruna som ett detachement till K 4 i Arvidsjaur.

1999/2000:Fö32 av Åke Carnerö m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa ett trovärdigt tillväxtkoncept för försvaret i händelse av säkerhetspolitiska försämringar i omvärlden,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att specialtruppslagen bör lokaliseras tillsammans med brigadutbildningar,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en dubblering av truppslagen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om permanent basering av fartygsförband i Göteborg,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att långsiktigt säkerställa tillräcklig ubåtskompetens,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hur det framtida marina fartygsunderhållet skall organiseras,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett fördjupat underlag som säkerställer de nationella skyddsstyrkornas förmåga att tillgodose samhällets behov av bevakning, skydd och stöd till de operativa förbanden,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den av regeringen föreslagna utredningen om de frivilliga organisationerna bör vara parlamentariskt sammansatt,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att fullfölja utvecklingen av ny jaktrobot och precisionsvapen med lång räckvidd,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om reservofficerarna,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det civila försvaret måste bli tydligare beträffande elförsörjningens risker och hur de kan förebyggas,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den funktionsgenomgång som ÖCB påbörjat skall fortsätta och att de brister som uppdagas mynnar ut i konkreta åtgärder,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att permanent basera en helikopterenhet i Säve,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att permanent basera en helikopterenhet i Blekinge,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den av regeringen föreslagna arbetsgruppen för samordning av förberedelser inför freds- och krigstida hot på NBC-området skall vara parlamentariskt sammansatt.

1999/2000:Fö33 av Johnny Gylling (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Blekinge försvarsmaksorganisation,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att KA 2 skall vara kvar som utbildningsförband,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att KA 2 bör utgöra huvudplattform för kustartilleriutbildningen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att marinen skall ha en stark koncentration i Karlskrona,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att marinen skall ha ledningsfunktioner kvar i Karlskrona,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det marina underhållet koncentreras till Karlskrona,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att F 17 pekas ut som en långsiktigt hållbar flygflottilj,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bevara Göta helikopterbataljon i Ronneby i nuvarande omfattning.

1999/2000:Fö34 av Ulf Björklund och Ragnwi Marcelind (kd) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att bibehålla Dalabrigaden och Dalaregementet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Falun som en särskild utbildningsbas inom Civilförsvaret och som stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna.

1999/2000:Fö35 av Jan Erik Ågren (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sollefteå garnison med Ångermanlandsbrigaden, NB 21 och Norrlands trängkår, T 3, skall bibehållas.

1999/2000:Fö36 av Lars Ångström m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en civil "IT-brigad",

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla en civil "miljöbrigad" med syfte att kunna hantera akuta miljöhot mot svenskt territorium,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avbeställning av exempelvis stridsvagnarna Leopard 121–122 och fullföljande av JAS-programmet,

7. att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ned Skånska flygflottiljen i Ängelholm och i stället beslutar att lägga ned Blekinge flygflottilj i Ronneby/Kallinge,

8. att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ner Roslagens luftvärnsskår i Norrtälje och i stället beslutar att lägga ned Göta luftvärnsskår i Halmstad,

9. att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ned Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå och i stället beslutar att lägga ned Fältjägarbrigaden i Östersund,

10. att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ned Karlskrona kustartilleriregemente med Andra kustartilleribrigaden i Karlskrona och i stället beslutar att lägga ned Vaxholms kustartilleriregemente och Första kustartilleribrigaden i Vaxholm.

1999/2000:Fö37 av Anna Lilliehöök m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret.

1999/2000:Fö203 av Lilian Virgin och Agne Hansson (s, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att göra Gotland till försöksområde för samordning av militär och civil krishantering, såväl vid förebyggande åtgärder som vid akuta situationer.

1999/2000:Fö205 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att omvandla militär produktion till civil,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvarsindustrins lokalisering,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att JAS-projektet omvärderas och anpassas till den säkerhetspolitiska, ekonomiska och politiska verklighet som vi i dag lever i,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en arbetsgrupp med uppgift att omförhandla JAS-beställningen.

1999/2000:Fö212 av Åke Carnerö m.fl. (kd) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av en grundläggande och kontinuerlig verksamhet som vidmakthåller och utvecklar de angivna förmågorna,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kapaciteten att hävda vår territoriella integritet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en särskild skrivelse om anpassning årligen skall redovisas för riksdagen i samband med budgetpropositionen,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att intensifiera arbetet med att utveckla interoperabiliteten,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en flexibel sammansatt snabbinsatsbataljon,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge den svenska försvarsindustrin goda möjligheter att engagera sig i angelägna projekt,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att fullfölja påbörjade samarbetsprojekt som motiveras av Försvarsmaktens framtida behov,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av de frivilliga organisationernas plats och roll inom totalförsvaret,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av kompletteringar av länsstyrelsernas instruktioner i fred,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en övergripande och heltäckande utredning om det civila försvaret,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om funktionen Ordning och säkerhet.

1999/2000:Fö213 av Åke Carnerö m.fl. (kd) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om frivilligorganisationernas medverkan i arbetet till skydd mot olyckor.

1999/2000:Fö301 av Maud Ekendahl (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av fortsatta satsningar på Skånska flygflottiljen F10 i Ängelholm.

1999/2000:Fö302 av Rolf Gunnarsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samverkan mellan Försvarsmaktens helikopterverksamhet och den civila räddningstjänsten.

1999/2000:Fö303 av Henrik Westman (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hänsynstagande till den civila räddningstjänsten vid lokalisering och dimensionering av försvaret.

1999/2000:Fö304 av Roy Hansson (m) vari yrkas att Försvarsorganisationen på Gotland skall innehålla en allsidigt sammansatt insatsorganisation och mot den en korresponderande grundorganisation som därmed är försvarsgrenssamordnad i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:Fö305 av Roy Hansson och Ola Karlsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att påbörja serieanskaffning och införande av luftvärnsrobotsystem BAMSE.

1999/2000:Fö306 av Inger René m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om helikopterdivisionen på Säve,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samverkan mellan polisen, sjukvården och försvaret.

1999/2000:Fö307 av Berit Adolfsson och Inger René (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en territoriell ledningsstab grupperas i rikets andra stad med fredsförband för samverkan med den civila ledningen i regionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det nya försvaret utvecklas och utbildas vid förbanden i Västra Götaland genom att amfibie-, fartygs-, och helikopterutbildning förläggs dit.

1999/2000:Fö309 av Runar Patriksson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av ett samverkansorgan mellan Försvarsmusikcentrum och SMOK med uppgift att rekrytera unga musiker för framtidens musikverksamhet i Sverige.

1999/2000:Fö310 av Inger Lundberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om begränsning av skjutfältsverksamheten i Villingsberg och tillvaratagande av de möjligheter som skjutfältet i Älvdalen ger.

1999/2000:Fö311 av Lars Ångström (mp) vari yrkas att riksdagen beslutar att definiera ordet ”snabb” i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:Fö312 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot sextrakasserier inom totalförsvaret,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vidta sådana åtgärder att den sociala miljön inom totalförsvaret anpassas även till kvinnors behov.

1999/2000:Fö313 av Marianne Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om garnisonen i Hässleholm.

1999/2000:Fö314 av Bengt Silfverstrand och Anders Karlsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överföring av försvarsmateriel till civil verksamhet.

1999/2000:Fö315 av Lennart Fridén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvarets civila roll och att detta tillsammans med de rent militära övervägandena skall vara en avgörande lokaliseringsfaktor.

1999/2000:Fö316 av Roy Hansson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hur långsiktig miljöpåverkan och tillgänglighet på 10–20 års sikt bör påverka valet av grundorganisationsplatser för Försvarsmakten.

1999/2000:Fö317 av Roy Hansson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordning av statlig maritim verksamhet på Gotland till Fårösund.

1999/2000:Fö318 av Lars Hjertén och Lars Elinderson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Skaraborgsbrigadens styrka inför Försvarsmaktens organisationsförändring.

1999/2000:Fö319 av Anne-Katrine Dunker och Patrik Norinder (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om analys av och optimal återvinning av uttrangerat materiel inom Försvarsmakten,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att införa ett centralt dataregister.

1999/2000:Fö320 av Anne-Katrine Dunker och Patrik Norinder (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Dalregementet.

1999/2000:Fö321 av Ulf Björklund och tredje vice talman Rose-Marie Frebran (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en framtida satsning på ett storskjutfält i Älvdalen.

1999/2000:Fö322 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en övergripande utredning om hemvärnets och andra frivilliga organisationers roll inom totalförsvaret.

1999/2000:Fö323 av Carina Hägg och Martin Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn, kunskapscentrum och dess förläggning samt kunskapsuppbyggnad.

1999/2000:Fö324 av Lilian Virgin (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en långsiktig inriktning för frivilligorganisationernas fortsatta planläggning av utbildning och stöd till de baltiska länderna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna till utbildning av ett rörligt sjöfrontsartilleri.

1999/2000:Fö325 av tredje vice talman Rose-Marie Frebran m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts mot Försvarsmaktens planerade utveckling av Villingsbergs skjutfält,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en anpassningsplan för vissa delar av Villingsbergs skjutfält,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Älvdalens skjutfält.

1999/2000:Fö326 av Cecilia Magnusson m.fl. (m, kd, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Försvarsmaktens framtida roll i Göteborgsregionen.

1999/2000:Fö327 av Dan Ericsson och Yvonne Andersson (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vid Malmen, Linköping, säkerställa fortsatt verksamhet med bäring på försvarsverksamhet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vid Kvarn, Borensberg, säkerställa och utveckla försvarsverksamheten.

1999/2000:Fö328 av Lars Ångström m.fl. (mp, m, v, kd, c, fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utöka Försvarsmaktens minröjningsförmåga som en del av Sveriges internationella insatser,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att underlätta för Räddningsverket att fullfölja sina planer på att bygga upp en egen minröjningskapacitet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att främja det nordiska samarbetet kring minröjning, exempelvis avseende samordnad forskning om minornas molekylvandring och gemensam delfinansiering av utvecklingsarbetet med den konstgjorda hundnosen.

1999/2000:Fö329 av Morgan Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att beakta de militära, miljömässiga och sociala fördelarna med Revinge garnison.

1999/2000:Fö330 av Marianne Carlström m.fl. (s, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om framtida militär verksamhet i Göteborgsregionen.

1999/2000:Fö331 av Margareta Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla Swedecs verksamhet i Eksjö till ett internationellt kunskapscentrum för minröjning och ammunitionsröjning,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inrätta ett psykologiskt centrum för minskade i samverkan med Swedec i Eksjö,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tillsammans med Hälsohögskolan i Jönköping utveckla ett centrum för protesteknik för minskade i samverkan med Swedec i Eksjö.

1999/2000:Fö501 av Jeppe Johnsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av de industriella spridningseffekterna och samhällsnyttan av Vikingprojektet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att bibehålla ett tillräckligt stort svenskt ubåtsförsvar.

1999/2000:Fö502 av Ola Karlsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordning av försvarsmaktens provnings- och testverksamhet.

1999/2000:Fö503 av Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Bofors testcenter.

1999/2000:Fö601 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Kustbevakningens överförande till marinen.

1999/2000:N241 av Rosita Runegrund och Åke Carnerö (kd) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Försvarsmaktens betydelse på västkusten.

1999/2000:U416 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör upprätta en fullskalig bataljon för snabbinsatser.

1999/2000:U417 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att detta institut finansieras inom utgiftsområde 6,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de otidsenliga nivåerna på militärutgifterna och dessas sänkning i samband med nästa försvarsbeslut.

1999/2000:FöU2

Försvarsplanering och försvarsekonomi, m.m.

I detta avsnitt behandlar utskottet under rubriken *Den försvarspolitiska beslutsprocessen* vad regeringen anfört i propositionens avsnitt 2 Ärendet och dess beredning (s. 8–9), avsnitten 3.1 Politiska utgångspunkter (s. 10–14) och 3.2 Ekonomiska utgångspunkter (s. 18–21) samt motionerna Fö4 (m) yrkande 1, Fö5 (m), Fö11 (m) yrkandena 1 och 2, Fö12 (m), Fö13 (m), Fö14 (m, kd, fp) yrkande 1, Fö15 (m) yrkandena 1 och 2, Fö16 (m) yrkande 1, Fö17 (m) yrkande 1, Fö18 (m) yrkande 1, Fö19 (m) yrkande 1, Fö20 (m parti) yrkandena 1, 2 och 9, Fö21 (m) yrkande 1, Fö22 (m) yrkande 1, Fö24 (m) yrkande 1, Fö25 (m) yrkandena 1 och 2, Fö27 (m) yrkandena 1 och 2, Fö28 (fp parti) yrkande 1, Fö32 (kd kommitté) yrkande 1 och Fö37 (m) samt under rubriken *Vissa försvarsekonomiska frågor* även motionerna Fö20 (m parti) yrkande 16, Fö28 (fp parti) yrkande 9 och U417 (mp) yrkandena 3 och 4.

Den försvarspolitiska beslutsprocessen

Regeringen

Politiska utgångspunkter

Vårt försvar står inför en nödvändig förnyelse och modernisering. Bakgrunden till behovet av en försvarsreform, som bär in i framtiden, är den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen beskrevs i propositionen *Förändrad omvärld – omdanat försvar* som riksdagen ställde sig bakom. Under perioden efter riksdagsbeslutet har Försvarsberedningen följt den säkerhetspolitiska utvecklingen och den 30 september 1999 lämnade den rapporten *Europas säkerhet – Sveriges försvar* (Ds 1999:55). Rapporten stödjer den tidigare beslutade inriktningen.

Mot denna bakgrund är regeringens bedömning att vi nu kan skapa ett modernt, flexibelt och rörligt försvar grundat på allmän totalförsvarsplikt. De förband och system som behövs i framtiden skall kunna användas såväl för att försvara det egna landet som för internationella insatser.

Det har skett stora säkerhetspolitiska förändringar under de senaste åren. Förändringarna innebär att vi kan frigöra oss från det kalla kriget och i större utsträckning bidra till den kollektiva säkerheten i Europa både med diplomati och totalförsvarsresurser.

Det senaste årets internationella utveckling har visat att kriser kan utvecklas snabbt och få långtgående konsekvenser. Därmed understryks behovet av att kunna genomföra internationella insatser för krishantering. Våra totalförsvarsresurser kommer att successivt ställas om så att de blir bättre lämpade för sådana insatser.

De grundläggande förbättringarna av den säkerhetspolitiska läget gör att vi efter en omställningsperiod kan minska försvarsutgifterna och samtidigt upprätthålla en god försvarsförmåga. Det gör vi genom att vi utformar totalförsvarsresurserna så att de effektivt kan användas både nationellt och inter-

nationellt. Samtidigt som vi bibehåller förmågan att möta hot mot Sverige kan vi bidra med resurser för internationell krishantering.

Processen att förändra totalförsvarsresurserna efter det kalla kriget påbörjades redan med den borgerliga moderatledda regeringens förslag i 1992 års försvarsbeslut och med preciseringar i *budgetpropositionen* år 1993.

Totalförsvaret skulle ha en betryggande förmåga att möta ett s.k. strategiskt överfall med kvantitativt begränsade styrkor av hög kvalitet, men kraven på förmåga i övrigt att möta ett väpnat angrepp över kust alternativt landgräns behövde fullt ut tillgodoses först efter något års komplettering av utrustning och utbildning.

I det *försvarsbeslut som fattades i två steg åren 1995 och 1996* vidgades synen på vad som kan hota vår säkerhet. En helhetssyn anlades på hantering av hot och risker i både krig och fred. Internationella fredsfrämjande och humanitära insatser lyftes fram som en väsentlig del av svensk säkerhetspolitik. Totalförsvarsresurserna skulle också kunna bidra till att hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Förmågan till anpassning blev en central fråga för försvarspolitiken.

Det är emellertid först genom *1999 års kontrollstation* som invasionshotet kan avskrivras som den dominerande grunden för totalförsvarsresursernas utformning. Där slås fast att ett invasionsföretag syftande till ockupation av Sverige inte ter sig möjligt att genomföra under de närmaste tio åren, förutsatt att Sverige har en grundläggande försvarsförmåga.

Det betyder dock inte att alla hot försvunnit för de närmaste tio åren och vad som kan hända på lång sikt går det givetvis inte att göra några säkra uttalanden om. Väpnade angrepp främst genom luften eller genom insatser mot begränsade mål i Sverige eller andra typer av avsiktliga hot och påtryckningar bedöms möjliga att genomföra även i nuvarande läge i omvärlden. Syftet skulle kunna vara att störa det svenska samhällets funktion eller att påverka vårt agerande. Vår försvarsförmåga måste också kunna anpassas till de hot som vi kan komma att ställas inför i framtiden.

De framtida totalförsvarsresurserna skall svara mot vad det nya säkerhetspolitiska läget i Europa kräver. Regeringens bedömning är därför att vi inte kan vidmakthålla resurser som utformats för en annan tid och andra behov än vad vi upplever i dag eller kan förutse för framtiden.

Ärendet och dess beredning

Enligt 1996 års försvarsbeslut, som omfattar åren 1997–2001, skulle säkerhetspolitiska kontrollstationer genomföras under försvarsbeslutsperioden.

En *säkerhetspolitisk kontrollstation* genomfördes våren 1999 (prop. 1998/99:74 Förändrad omvärld – omdanat försvar, bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224, bet. 1998/99:UFöU1, rskr. 1998/99:222). Riksdagen beslutade därigenom om en ändrad inriktning av totalförsvaret och att nästa försvarsbeslutsperiod skall omfatta åren 2002–2004. I samband med kontrollstationspropositionen och den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1998/99:100, bet. 1998/99:FiU27, rskr. 1998/99:249) beslutade riksdagen om de ekonomiska planeringsramarna t.o.m. år 2004.

Den 29 april 1999 gav regeringen Försvarmakten i uppdrag att, med anledning av kontrollstationspropositionen, redovisa ett *förslag till planering för perioden 2000–2004* som innebär en utveckling mot en struktur som består av en insatsorganisation av krigsförband och kompetenser som tillgodoser förmågan att redan i grundberedskap lösa försvarsuppgifterna. Den 19 maj 1999 redovisade Försvarmakten ett förslag till en framtida struktur och till följd av detta förslag redovisade Försvarmakten den 15 juni 1999 även ett förslag till materiellplan som var anpassad till den nya strukturen.

Regeringen beslutade den 12 januari 1995 att Förvarsberedningen skall svara för samråd mellan företrädare för regeringen och företrädare för riksdagspartierna rörande det långsiktiga försvarsbeslutet. Den 12 maj 1999 beslutade regeringen att Förvarsberedningen även i fortsättningen skall svara för samråd mellan regeringen och riksdagspartierna om den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken. I sin rapport Europas säkerhet – Sveriges försvar (Ds 1999:55) analyserade Förvarsberedningen den säkerhetspolitiska utvecklingen under år 1999 och drog slutsatser därav för Sveriges säkerhets- och försvarspolitik. *Förvarsberedningen* redovisade också sin syn på *viktigare frågor inför denna proposition*.

I maj 1999 bildades en arbetsgrupp (styrgruppen) med representanter för Förvarsdepartementet och Försvarmakten för att utarbeta ett *underlag om Försvarmaktens grundorganisationsförändringar*. Styrgruppen redovisade sitt förslag den 20 oktober 1999.

Förvarsdepartementet har mottagit ett stort antal uppvaktningar från företrädare för kommuner, länsstyrelser och organisationer. Samtliga uppvaktande länsstyrelser hade före sina uppvaktningar tagit del av styrgruppens förslag.

I propositionen redovisar regeringen sin värdering av 1999 års säkerhetspolitiska utveckling i omvärlden samt lämnar *förslag till riksdagsbeslut om hur ominriktningen av totalförsvaret skall genomföras*. Regeringen återkommer i den ekonomiska vårpropositionen 2000 med förslag till ekonomiska ramar för åren 2001–2003 för utgiftsområdet.

Ekonomiska utgångspunkter

Riksdagen har i enlighet med regeringens förslag i 1999 års ekonomiska vårproposition och den säkerhetspolitiska kontrollstationen *beslutat om inriktningen för de ekonomiska ramarna* för utgiftsområde 6 Totalförsvaret för åren 2001–2004.

Besluten innebär att *den ekonomiska ramen* för utgiftsområdet för varje år under perioden 2002–2004 skall vara 4 miljarder kronor mindre än den ram för år 2001 som riksdagen godkände våren 1998, exklusive den materielförskjutning riksdagen beslutade om våren 1996.

Vidare beslutades att ett omställningsbidrag anslås med 3 miljarder kronor år 2002 och 1 miljard kronor år 2003 att användas för de kostnader som hänger samman med sådana strukturförändringar inom Försvarmaktens krigs- och grundorganisation som presenteras i denna proposition samt för de förskjutningar av materielleveranser som genomförs.

Beslutet innebär vidare att utrymme för teknisk förnyelse skall rymmas inom fastställda ekonomiska ramar (prop. 1998/99:74, bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224, bet. 1998/99:UFöU1, rskr. 1998/99:222, prop. 1998/99:100, bet. 1998/99:FiU27, rskr. 1998/99:249).

Regeringen har i budgetpropositionen för år 2000 föreslagit ytterligare förändringar som påverkar utgiftsområdets ram även efter år 2000. De avser i huvudsak en teknisk justering av utgiftsramen till följd av kompensationen för den premie som betalas för de statliga avtalsförsäkringarna (prop. 1999/2000:1).

Regeringen gav våren 1999 Försvarsmakten i uppdrag att inom de ekonomiska ramar som regeringen föreslog riksdagen i kontrollstationspropositionen inkomma med ett förslag till förändrad struktur på och inriktning av Försvarsmaktens framtida verksamhet. Försvarsmakten redovisade sitt förslag för regeringen den 19 maj 1999. Regeringen bedömer att Försvarsmaktens förslag rymms inom de nu beslutade ekonomiska ramarna.

Regeringen presenterar i denna proposition förslag och åtgärder som i vissa avseenden avviker från Försvarsmaktens förslag.

Regeringens förslag avseende grundorganisationen innebär i förhållande till Försvarsmaktens förslag den 19 maj 1999 att ytterligare en flygflottilj behålls långsiktigt, att avvecklingen av en flygflottilj genomförs senare, att ytterligare en organisationsenhet för kustartilleriutbildning behålls och att avvecklingen av helikopterverksamheten på Säve senareläggs.

Regeringen beräknar de ökade kostnaderna till 70 miljoner kronor år 2000, 170 miljoner kronor år 2001, 240 miljoner kronor år 2002, 180 miljoner kronor år 2003 och 100 miljoner kronor år 2004. Från år 2005 och framåt beräknar regeringen att förslaget innebär ökade kostnader om 230 miljoner kronor per år.

Regeringen har gett Försvarsmakten i uppdrag att senast den 1 mars 2000 redovisa de totala kostnaderna för den framtida strukturen för Försvarsmaktens grundorganisation och lämna förslag till hur finansiering kan ske avseende de delar av regeringens förslag som avviker från Försvarsmaktens förslag den 19 maj 1999 och som innebär kostnadsökningar.

Regeringen har vidare beslutat att Försvarsmakten skall utreda behovet av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt fr.o.m. år 2002. Utgångspunkten skall vara att antalet senast år 2004 skall uppgå till ca 18 000 värnpliktiga per år, vilket är 1 650 fler än vad Försvarsmakten föreslog regeringen den 19 maj 1999. Regeringen beräknar nu de ökade kostnaderna till 210 miljoner kronor per år. Beloppet omfattar kostnader direkt förknippade med ett ökat antal värnpliktiga såsom kostnader för förmåner, mat, logi och resor samt övningsverksamhet. Vidare avser regeringen att besluta att dagersättningen till värnpliktiga skall höjas fr.o.m. halvårsskiftet år 2000.

Försvarsmakten har i sitt förslag till regeringen den 19 maj 1999 reserverat utrymme för en höjning fr.o.m. år 2002. Kostnaderna till följd av regeringens tidigareläggning av höjningen beräknas till 25 miljoner kronor år 2000 och 50 miljoner kronor år 2001. Regeringen avser vidare att införa ett särskilt beklädnadsbidrag. I uppdraget ingår att redovisa de totala kostnadsökningarna av dessa förslag samt att redovisa förslag till motsvarande besparingar inom Försvarsmaktens verksamhet.

Regeringen har uppdragit åt Försvarsmakten att pröva möjligheterna till och beräkna *kostnaderna för att tidigarelägga förmågan att delta i internationella insatser* redan fr.o.m. år 2001. Försvarsmakten skall beräkna kostnaderna för åtgärderna, vilka konsekvenser de får samt föreslå motsvarande besparingar inom andra områden. Redovisningen skall lämnas senast den 1 februari 2000.

Sammantaget innebär regeringens förslag och åtgärder i förhållande till Försvarsmaktens förslag beräknade ökade kostnader om 95 miljoner kronor år 2000, 220 miljoner kronor år 2001, 450 miljoner kronor år 2002, 390 miljoner kronor år 2003 och 310 miljoner kronor år 2004 samt 440 miljoner kronor årligen från år 2005 och framåt. Till detta kommer eventuella merkostnader vid en tidigareläggning av förmågan att delta i internationella insatser.

Regeringen poängterar i propositionen att fördelningen av den ekonomiska ramen för utgiftsområdet på verksamheter inte är slutligt fastställd efter år 2000. Inför nästa försvarsbeslutsperiod återstår således att fatta beslut inom flera områden inom utgiftsområdet, t.ex. fördelningen av totalförsvarspålitiga mellan det civila och det militära försvaret, inriktningen av det civila försvaret samt konsekvenserna för de totalförsvarsgemensamma myndigheternas verksamhet till följd av ominriktningen av Försvarsmakten.

Regeringen återkommer i 2000 års ekonomiska vårproposition med förslag till ekonomiska ramar för åren 2001–2003 för utgiftsområdet.

Motionerna

Ett stort antal motioner har yrkat avslag på propositionen i sin helhet. Sålunda anser Moderata samlingspartiet i *Fö20 (m parti)* att regeringens förslag gör Sverige svagare. Det mest allvarliga är att förslaget till inriktning av försvaret saknar grund i en trovärdig säkerhetspolitisk bedömning. I stället för att utveckla försvaret påbörjas den mest omfattande nedrustningen sedan 1925 års försvarsbeslut.

Varken den grundläggande osäkerheten kring Rysslands framtida utveckling eller EU:s snabbt framväxande försvarsdimension och de krav det ställer på Sveriges försvar har tillåtit påverka förslagen. Om regeringens inriktning blir verklighet så kommer vår förmåga att försvara Sverige att bli geografiskt begränsad till ett område, t.ex. Stockholmsområdet. Sveriges möjligheter att aktivt bidra till fred och säkerhet genom krishantering i såväl närområdet som längre bort urholkas eftersom basen för att verka med förband utomlands mer än halveras.

Moderata samlingspartiet förordar en annan försvarspolitisk inriktning och föreslår därför att propositionen avvisas i sin helhet (*yrkande 1*). I stället bör ett brett förankrat försvarsbeslut förberedas. En ny försvarskommitté bör ges i uppgift att ta fram ett heltäckande förslag för perioden 2002–2004 (*yrkande 2*). Än finns det tid till eftertanke och framtagande av ett säkert underlag.

Att tillsätta en ny försvarsutredning föreslås även i ett antal enskilda motioner. Sålunda föreslås i *Fö11 yrkande 2* av Maud Ekendahl (m), *Fö15 yrkande 2* av Per-Richard Mohlén (m), *Fö25 yrkande 2* av Ingvar Eriksson och Cristina Husmark Pehrsson (båda m) och *Fö27 yrkande 2* av Olle Lindström

(m) att det tillsätts en ny försvarsutredning med nya direktiv. Dessa motionärers förslag ligger sålunda i linje med vad som anförs i Moderata samlingspartiets motion *Fö20 yrkande 2*.

Moderata samlingspartiet föreslår i *yrkande 9* en ny modell för försvarsplaneringen. Vid varje försvarsbeslut har ansvaret varit delat mellan politiker och myndigheter. Den femåriga försvarsbeslutsperioden, med en utblick över en tio till femtonårsperiod, grundlades efter 1968 års försvarsbeslut.

Under 1990-talet förändrades detta. Den tidigare femåriga processen förnyades i princip en gång om året, utan att den grundläggande planeringsmetoden förändrades. Det som skulle ge en stabilitet i utvecklingen har tyckts sönder av ideligen återkommande omprövningar och anpassningar till statens finanser. De förändringar som nu inträffat visar på det orimliga i en stel planeringsprocess.

Försvarsbeslut bör delas upp i en kortsiktig och en långsiktig del. Den ena delen är beslutet om beredskap, uppgifter och förmåga i den befintliga organisationen som avser de närmaste tre åren. Den andra delen är beslut som omfattar kommande investeringar, och andra långsiktiga bindningar, sett i ett längre tidsperspektiv.

Kristdemokraterna framhåller i *Fö32 (kd kommitté)* att deras analys av den internationella utvecklingen inte skiljer sig nämnvärt från regeringens. Kristdemokraterna drar emellertid helt andra slutsatser för den svenska försvarspolitiken. För att inte risktagningen med vår försvarsförmåga skall bli för stor anser Kristdemokraterna att de förhastade och drastiska nedskärningar som förestår inte kan motiveras utifrån den nuvarande svårförutsägbara säkerhetspolitiska situationen i Europa.

Den hotbild som regeringen beskriver och de konsekvenser den kan få för Sverige stämmer inte överens med de förslag regeringen lagt fram om ett nytt försvar och de krav på samverkan som ett sådant försvar kan komma att innebära. Kristdemokraterna är positiva till försvarets utökade internationella engagemang. Men tyvärr undergrävs möjligheterna till ökade insatser då nedskärningarna leder till problem att bevara kompetens i utlandsstyrkan samt rekrytera tillräckligt med personal.

Men det mest alarmerande med de internationella insatserna är att regeringen via sitt förslag inkräktar på förmågan att försvara vårt eget land. Det måste finnas särskilt budgeterade och avdelade medel för de internationella insatserna. Kristdemokraterna anser sålunda (*yrkande 1*) att regeringens proposition bör avslås i sin helhet av riksdagen.

Folkpartiet liberalerna anser i *Fö28 yrkande 1 (fp parti)* att propositionen bör avslås. Förutom att den står och stampar i en förlegad syn på Sveriges roll i europeisk säkerhetspolitik saknas

- dels förutsättningar för den modernisering av det svenska försvaret som behövs för att det skall kunna hantera olika väpnade aktioner som är tänkbara mot vårt land,
- dels möjligheter för ett väsentligt utökat svenskt deltagande i internationella fredsinsatser med militära resurser – Folkpartiet menar att försvaret redan i närtid bör kunna medverka i sådana aktioner i upp till tre gånger så stor omfattning som för närvarande.

Folkpartiets politik har länge sammanfattats med orden ”ett smalare men vassare försvar”. Propositionen gör försvaret smalare men inte vassare. Folkpartiet är kritiskt mot vissa principer som präglar omstruktureringsförslaget. Genom ett omställningsbidrag åren 2002–2003 som är 3 miljarder kronor högre än det föreslagna, skulle den modernisering av försvaret som är nödvändig kunna möjliggöras.

Folkpartiet önskar en bredare uppgörelse om det framtida svenska försvaret, och ett syfte med avslagsyrkandet är just att ge regeringen möjlighet att söka ett bredare parlamentariskt stöd.

Härutöver har ett stort antal enskilda motionärer – från skilda utgångspunkter – yrkat avslag på propositionen. I motionerna *Fö4 yrkande 1* av Rolf Gunnarsson (m), *Fö5* av Marietta Pourbaix-Lundin (m), *Fö11 yrkande 1* av Maud Ekendahl (m), *Fö12* av förste vice talman Anders Björck och Göte Jonsson (båda m), *Fö13* av Carl Fredrik Graf m.fl. (m), *Fö14* av Lennart Hedquist m.fl. (m, kd, fp), *Fö15 yrkande 1* av Per-Richard Molén (m), *Fö16* av Karin Enström och Roy Hansson (båda m), *Fö17 yrkande 1* av Karin Enström (m), *Fö18 yrkande 1* av Karin Enström m.fl. (m), *Fö19* av Ingvar Eriksson m.fl. (m), *Fö21 yrkande 1* av Roy Hansson (m), *Fö22 yrkande 1* av Roy Hansson (m), *Fö24 yrkande 1* av Jeppe Johnsson (m), *Fö25 yrkande 1* av Ingvar Eriksson och Cristina Husmark Pehrsson (båda m), *Fö27 yrkande 1* av Olle Lindström (m) och *Fö37* av Anna Lilliehöök m.fl. (m) föreslås att riksdagen avslår propositionen i sin helhet.

Utskottet

I den försvarspolitiska kontrollstationen våren 1999 delade riksdagen i betänkande 1998/99:FöU5 *Försvarspolitiken* regeringens bedömning att den för Sverige i grunden positiva säkerhetspolitiska utvecklingen under 1990-talet fortsätter. En invasion syftande till en ockupation av Sverige ter sig inte möjlig under de närmaste tio åren, förutsatt att vi har en grundläggande försvarsförmåga. Därmed kan anspråken på Försvarsmaktens förmåga att möta ett sådant hot sättas lägre än vad som bedömdes nödvändigt under mitten av 1990-talet.

Vidare beslutade riksdagen om en sänkning av utgifterna för totalförsvarsändamål fr.o.m. år 2002. Riksdagen beslutade vidare att den s.k. teknikfaktor för omräkning av utgifterna för materielanskaffning skall upphöra fr.o.m. år 2000. Det står således klart att det saknas ekonomiska förutsättningar för att kunna fullfölja 1996 års försvarsbeslut.

Det finns således varken försvarspolitiska motiv eller ekonomiska förutsättningar att fullfölja 1996 års försvarsbeslut. Det vore därför olämpligt att vänta med att besluta om en ny försvarspolitisk inriktning t.ex. i samband med nästa försvarsbeslut, som är avsett att fattas hösten 2001. Försvarspolitiken måste redan nu läggas om på en rad punkter när det gäller det militära försvarets framtid. Detta torde samtliga riksdagspartier vara överens om.

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna samt ett stort antal enskilda motionärer föreslår emellertid att riksdagen *avslår regeringens proposition i sin helhet*.

Om riksdagen avslår propositionen 1999/2000:30 *Det nya försvaret* kan det nödvändiga reformarbetet inte påbörjas. 1996 års försvarsbeslut skulle därmed fortsätta att gälla som utgångspunkt för försvarsplaneringen, vilket enligt utskottets mening vore en orimlig ordning. Utskottet konstaterar att regeringen och Försvarsmakten är överens om vilka åtgärder som nu behöver vidtas för att förändra Försvarsmakten mot bakgrund av de försvarspolitiska behoven och de ekonomiska förutsättningarna.

Ett *avslag på propositionen i sin helhet* skulle således medföra att reformeringen av Försvarsmakten skjuts på framtiden. Enligt utskottet bör därför den försvarspolitiska förändringsprocessen drivas vidare med huvudsaklig utgångspunkt i de förslag som regeringen lagt fram. De motioner som föreslår *avslag på propositionen i sin helhet* avstyrks.

Moderata samlingspartiet, samt ett antal enskilda motionärer, föreslår att *en ny försvarskommitté* ges i uppgift att lämna ett heltäckande förslag till försvarsbeslut för perioden 2002–2004.

Det är regeringens ansvar att genom proposition till riksdagen lämna förslag till hur försvarspolitiken bör utvecklas fr.o.m. år 2002. Utskottet ser stora fördelar med att ett långsiktigt försvarsbeslut förbereds under medverkan av riksdagspartierna. Hittills har detta skett i den s.k. Försvarsberedningen. Utskottet är emellertid inte främmande för att regeringen fortsättningsvis väljer andra former för att engagera riksdagspartierna i den fortsatta försvarspolitiska beslutsprocessen. Det bör emellertid ytterst ankomma på regeringen att finna formerna för eftersträvad samverkan med riksdagspartierna i förberedelsearbetet. Något beslut om hur denna bör ordnas bör således inte fattas av riksdagen.

Moderata samlingspartiet föreslår i *Fö20 yrkande 9* en *ny modell för försvarsplaneringen*. Den tidigare femåriga processen övergick i praktiken i en ettårig process, utan att den grundläggande planeringsmetoden förändrades. Det som skulle ge en stabilitet i utvecklingen har därför ryckts sönder av ideligen återkommande omprövningar och anpassningar till statens finanser. Försvarsbeslut bör därför delas upp i en kortsiktig och en långsiktig del.

Utskottet vill peka på att etappindelningen av det nu gällande försvarsbeslutet (åren 1997–2001) och systemet med kontrollstationer har gjort att steg redan tagits mot en flexiblare rytm i försvarsplaneringen än vad som tidigare gällt. Olika försvarspolitiska beslut får konsekvenser i olika tidsmässiga perspektiv. Ett system med kortare försvarsbeslutsperioder och återkommande säkerhets- och försvarspolitiska kontrollstationer bidrar till en fortlöpande politisk prövning av det säkerhetspolitiska läget och dess konsekvenser för totalförsvarets beredskap, omfattning, utveckling och förnyelse. Därmed skapas det således förutsättningar för att med kortare tidsintervaller än tidigare besluta om ny inriktning av försvarspolitiken, om detta anses motiverat.

Försvarsplaneringen utvecklas sålunda mot att inte vara bunden till femårsperioder, eftersom nästa försvarsbeslutsperiod avser treårsperioden 2002–2004. Därmed torde motionärernas önskemål om en flexiblare försvarsplanering med kortare perioder och beslut med konsekvenser i olika tidsperspektiv i allt väsentligt komma att tillgodoses.

Mot bakgrund av vad utskottet anförut beträffande *den försvarspolitiska beslutsprocessen* avstyrker utskottet motionerna Fö4 (m) yrkande 1, Fö5 (m), Fö11 (m) yrkandena 1 och 2, Fö12 (m), Fö13 (m), Fö14 (m, kd, fp) yrkande 1, Fö15 (m) yrkandena 1 och 2, Fö16 (m) yrkande 1, Fö17 (m) yrkande 1, Fö18 (m) yrkande 1, Fö19 (m) yrkande 1, Fö20 (m parti) yrkandena 1, 2 och 9, Fö21 (m) yrkande 1, Fö22 (m) yrkande 1, Fö24 (m) yrkande 1, Fö25 (m) yrkandena 1 och 2, Fö27 (m) yrkandena 1 och 2, Fö28 (fp parti) yrkande 1, Fö32 (kd kommitté) yrkande 1 och Fö37 (m).

Vissa försvarsekonomiska frågor

Motionerna

Moderata samlingspartiet fäster i *Fö20 yrkande 16 (m parti)* riksdagens uppmärksamhet på regeringens inriktning att finansieringen av Räddningsverkets internationella uppgifter helt riktigt sker över utgiftsområdena 5 och 7 samt av andra uppdragsgivare t.ex. FN. Enligt partiets mening föreligger inga sakskaäl varför Försvarsmaktens insatser inte skall finansieras på samma sätt. Enligt Moderata samlingspartiet bör riksdagen ge regeringen detta till känna.

Folkpartiet liberalerna framhåller i *Fö28 yrkande 9 (fp parti)* att det kan godta den långsiktiga budgetram som regeringen föreslagit. Det låga omställningsbidraget skapar inte erforderligt utrymme vare sig för nödvändig materiell förnyelse i närtid eller för anskaffning av materiel från svensk försvarsindustri, vilket är en förutsättning för att den skall vara en intressant partner i det europeiska försvarsindustriella samarbetet.

Vidare sägs nedskärningarna inom artilleriet och luftvärnet bli alltför långtgående i regeringens förslag.

Mot den bakgrunden vill Folkpartiet, utöver de av regeringen föreslagna 4 miljarderna i omställningsbidrag, föreslå ytterligare 3 miljarder under perioden 2002–2003.

Miljöpartiet de gröna pekar i *U417 (mp parti)* på att det saknas institutioner som kan samla och analysera fakta och föreslå olika åtgärdsprogram för konfliktlösning. Det måste skapas institutioner som kan föreslå och genomföra konkreta civila konfliktförebyggande åtgärder. Det bör i Sverige, som en del av vår försvarsbudget, skapas ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet i kris- och konfliktområden. Detta institut bör finansieras inom utgiftsområde 6 (*yrkande 3*).

Miljöpartiet noterar med tillfredsställelse att Sverige skall minska sina militärutgifter, vilket riksdagsmajoriteten accepterat för 1999. Eftersom Centerpartiet och Socialdemokraterna inte är förmögna att bryta sitt femåriga försvarsbeslut från 1996 så fortsätter det tyvärr att gälla. Miljöpartiet är kritiskt till de blygsamma neddragningarna om blott 10 % som beslutats för perioden 2002–2004. Miljöpartiet vill se långt kraftigare neddragningar av inköp av vapen som därför inte längre behövs (*yrkande 4*).

Utskottet erinrar om att riksdagen genom 1999 års ekonomiska vårproposition och den säkerhetspolitiska kontrollstationen beslutat om inriktningen för de ekonomiska ramarna för utgiftsområde 6 Totalförsvaret för åren 2001–2004. Besluten innebär att ramen för utgiftsområdet för varje år under perioden 2002–2004 skall vara 4 miljarder kronor mindre än den ram för år 2001 som riksdagen godkände våren 1998, exklusive den materielförskjutning riksdagen beslutade om våren 1996.

Vidare beslutades ett omställningsbidrag på 3 miljarder kronor år 2002 och 1 miljard kronor år 2003. Detta skall användas för de kostnader som hänger samman med de strukturförändringar inom Försvarmaktens krigs- och grundorganisation som presenteras i denna proposition samt för de förskjutningar av materielleveranser som genomförs. Beslutet innebär vidare att utrymme för teknisk förnyelse skall rymmas inom fastställda ekonomiska ramar.

Utskottet anser det inte försvarspolitiskt motiverat att höja utgifterna till totalförsvaret. Miljöpartiet anser att de beslutade sänkningarna av utgifterna är för blygsamma och vill se en långt kraftigare neddragning av inköp av vapen. En ytterligare sänkning svarar inte mot det försvars- och säkerhetspolitiska läget och skulle enligt utskottets bedömning försvåra möjligheterna för Försvarmakten att bl.a. medverka i internationella fredsfrämjande insatser av den omfattning och karaktär som är motiverat. Riksdagens beslut om totalförsvarsutgifterna fram t.o.m. år 2004 bör därför ligga fast.

Utskottet vill i likhet med regeringen poängtera att fördelningen av den ekonomiska ramen för utgiftsområdet mellan militära och civila verksamheter inte är fastställd efter år 2000. Till detta får riksdagen återkomma.

Utgifterna för de institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet – som Miljöpartiet föreslår i U417 yrkandena 3 och 4 – bör enligt utskottets mening inte finansieras inom utgiftsområde 6 Totalförsvaret.

Moderata samlingspartiet aktualiserar på nytt frågan om att finansiera utgifterna för Försvarmaktens internationella fredsfrämjande insatser över utgiftsområdena 5 och 7.

Utrikesutskottet som yttrat sig över denna motion (1999/2000:UU4y) framhåller att det tidigare, senast i yttrande 1999/2000:UU1y, behandlat förslag om att finansieringen av Försvarmaktens internationella insatser bör ske över andra utgiftsområden än över utgiftsområde 6 Totalförsvaret. Utrikesutskottet har därvid kommit fram till att nuvarande ordning är ändamålsenlig och att någon förändring i den av motionärerna förespråkade riktningen inte bör genomföras. Utrikesutskottets bedömning i denna fråga kvarstår.

Försvarsutskottet gör ingen annan bedömning än utrikesutskottet. Något annat uttalande från riksdagens sida i denna fråga bör således inte göras nu.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört avstyrks motionerna *Fö20 (m) yrkande 16*, *Fö28 (fp) yrkande 9* och *U417 (mp) yrkandena 3 och 4*.

Försvarsmaktens operativa förmåga

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen (s. 36–52) anført om behovet av operativ förmåga. Utskottet behandlar vidare tillhörande motioner nämligen Fö7 (v) yrkande 1, Fö20 (m) yrkande 4, Fö28 (fp) yrkande 8, Fö29 (kd) yrkandena 1 och 2, Fö212 (kd) yrkandena 2, 6, 8 och 9, Fö311 (mp), Fö323 (s), Fö328 (mp, m, v, kd, fp, c) samt 331 (c) yrkandena 1, 3 och 4.

Regeringen

Regeringens förslag angående operativ förmåga

Regeringen föreslår att *riksdagen godkänner* regeringens förslag (hemställan nr 1) i fråga om Försvarsmaktens operativa förmåga.

Bakgrund

Regeringen erinrar om att försvarsutskottet begärt en redovisning av sambanden mellan Försvarsmaktens uppgifter och den organisation som föreslås. Regeringen erinrar vidare om att i propositionen *Förändrad styrning av Försvarsmakten m.m.* (prop. 1997/98:83) betonades betydelsen av att den *operativa förmågan kunde relateras till Försvarsmaktens huvuduppgifter och krigsorganisationens utformning*. Försvarsberedningen utvecklade sedan en planeringsmodell för detta ändamål (Ds 1999:2). Enligt regeringen spelade denna modell en viktig roll i det s.k. kontrollstationsarbetet vintern–våren 1999.

Modellen innebär i korthet att utformningen av det militära försvaret skall grundas på en metodmässigt genomarbetad planering där sammanhanget mellan omvärldsutvecklingen, Sveriges säkerhetspolitiska mål, inriktningen av försvarspolitik, kraven på operativ förmåga och stridskrafternas utformning framgår tydligt. Den framtida organisationen skall utformas så att ganska omfattande variationer kan hanteras utan krav på alltför stora organisationsförändringar.

I den s.k. kontrollstationspropositionen (prop. 1998/99:74) redovisade regeringen fyra tänkta omvärldsutvecklingar (målbilder). Dessa målbilder beskriver de uppgifter och krav som utifrån en möjlig omvärldsutveckling bedöms kunna bli relevanta för Försvarsmakten om cirka tio år. Med målbilderna som grund skall de operativa idéerna kunna följas i ett helhetsresonemang från omvärldsbeskrivning till behov av olika förband inom det militära försvaret. Utvecklingen av krigsförband utgår sedan från detta resonemang.

Det är regeringens uppfattning att Försvarsmaktens redovisning av förslag till framtida struktur i allt väsentligt uppfyller de krav som ställs på ett sammanhang i planeringen och på möjligheterna att följa sambandet mellan krav på operativ förmåga och utformningen av Försvarsmakten.

De förslag som Försvarsmakten lämnat omfattar perioden t.o.m. år 2004 samt, mer övergripande, den långsiktiga inriktningen.

Som framgått av det föregående anser regeringen att det inte finns anledning att ompröva de *fyra huvuduppgifterna för det militära försvaret*. Däremot finns det enligt regeringen skäl att se över hur de fyra huvuduppgifterna påverkar kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga och beredskap.

Den operativa förmågan och beredskapen skall kunna upprätthållas inom ramen för den beslutade resurstilldelningen. Prioriteringar som kräver ökade resurser för någon uppgift eller förmåga måste således balanseras mot reduktioner i andra delar.

Förmågan att kunna *delta i internationella insatser* kommer att vara högt prioriterad. Enligt regeringen skall Försvarsmakten pröva möjligheterna och beräkna kostnaderna för att snabbare öka förmågan till internationella insatser än vad Försvarsmakten planerat för. Erfarenheter av internationella insatser skall utnyttjas för att stärka vår nationella försvarsförmåga.

Försvarsmaktens internationalisering innefattar två element. Det ena är att långsiktigt skapa och upprätthålla förmåga att genomföra internationella insatser. Det andra är, beroende på behov, att delta i internationell verksamhet. Den tidigare inriktningen mot att utnyttja i huvudsak gemensamma resurser för såväl nationella som internationella uppgifter bör enligt regeringen ligga fast.

Förmågan att kunna *möta mer omfattande angrepp* bör säkerställas genom anpassningsförmåga, förnyelse och flexibilitet. De närtida kraven på förmåga att möta ett väpnat angrepp anser regeringen kunna inrymmas i den s.k. insatsorganisationen.

När det gäller uppgiften att kunna *hävda vår territoriella integritet* och möta väpnat angrepp i rådande omvärldsläge, konstaterar regeringen att närområdets militära resurser inte har förändrats nämnvärt i förhållande till resursläget enligt tidigare bedömningar.

Enligt regeringen behöver landets resurser samordnas bättre för att kunna *möta det bredare spektrum av hot* som kan komma att riktas mot våra nationella intressen. Försvarsmaktens resurser bör sålunda kunna utnyttjas för att stärka samhället i övrigt. Det är härvid viktigt att effektivt samutnyttja resurser med andra myndigheter.

Behov av operativ förmåga hos Försvarsmakten

Regeringen föreslår i propositionen ändringar av de operativa förmågor som riksdagen beslutade i maj 1999 (prop. 1998/99:74, bet. 1988/99:FöU5, rskr. 224). Förändringarna syftar bl.a. till att öka tydligheten.

Därutöver föreslår regeringen även andra förändringar som innebär att kraven på förmåga att bidra till fred och säkerhet i omvärlden preciseras vad gäller bl.a. lednings- och samverkansförmåga. De uttrycker även en öppenhet för att efter hand vidga förmågan att delta i internationell verksamhet till flera typer av förband.

Regeringen anser vidare att de föreslagna förändringarna bättre speglar Försvarsmaktens uppgifter och också förbättrar uppföljningsmöjligheterna.

Regeringen understryker betydelsen av att Försvarsmakten utformas som en gemensam resurs för alla operativa uppgifter. Organisationen skall ha stor

flexibilitet och vara förberedd för anpassning till framtida nya uppgifter och villkor.

De *operativa insatsförbanden* skall enligt regeringens uppfattning successivt vidareutvecklas för att kunna delta i internationell verksamhet. Regeringen anser att alla operativa insatsförband i princip skall kunna användas för internationell verksamhet men att åtgärder för att utveckla den operativa förmågan till sådana insatser måste vidtas efter hand.

För att uppnå erforderlig handlingsfrihet skall, enligt regeringen, *ledningsfunktionen* utformas för att kunna hantera ett brett spektrum av händelser, såväl nationellt som internationellt. Det är härvid viktigare att ledningsfunktionen har mycket hög kompetens än att den görs stor. Det är vidare väsentligt att ledningsorganisationen kan utvecklas för att kunna möta förändrade krav på ledning.

Regeringen anför att det är ett grundläggande krav att *Försvarsmaktens lednings- och underrättelsesystem* har förmåga att följa utvecklingen i omvärlden och föreslå beredskapshöjningar och andra åtgärder för att möta hot som kan uppstå genom förändringar i den säkerhetspolitiska situationen.

Ledningsfunktionen skall ha förmåga att leda behovssammansatta styrkor och att integrerat utnyttja olika slags stridskrafter. Snabb och effektiv ledning skall kunna genomföras med ett minskat antal ledningsnivåer. Förmåga skall finnas att tillgodogöra sig framsteg inom den snabba tekniska utvecklingen.

Underrättelsefunktionen skall ha förmåga att understödja moderna operativa insatsstyrkor. Förmåga skall finnas att verka från strategisk nivå till strids-teknisk nivå.

Beredskapssystemet skall anpassas till behovet att kunna organisera insatsberedda förband i olika tidsperspektiv med en efter omvärldsläget anpassad förmåga.

Ledningsorganisationen för Försvarsmaktens fredsmässiga verksamhet skall vad avser planering, utveckling, vidmakthållande och avveckling av förband ha förmåga att genomföra anpassning med hänsyn till förändrade förutsättningar i framtiden, ökade och minskade krav, liksom krav på andra typer av operativ förmåga.

Regeringen anför vidare att det för att uppnå handlingsfrihet också behövs *operativa insatsstyrkor* med hög operativ rörlighet, som är internationellt interoperabla och kan anpassas efter aktuellt behov. Insatsstyrkorna skall kunna agera integrerat och innehålla tillräcklig personell kompetens och materiell kvalitet för att framgångsrikt kunna genomföra väpnad strid och för att kunna bekämpa en eventuell framtida angripare. Osäkerheter beträffande när, var och hur förband kan komma att utnyttjas ställer krav på flexibilitet avseende verkan, rörlighet och skydd.

För *markstrid* erfordras enheter för mekaniserad strid i ett antal som gör det möjligt att upprätthålla förmågan att uppträda i operativa enheter. De mekaniserade förbandens styrka är att kunna ta och behärska terräng. De mekaniserade förbanden behöver kompletteras med andra stridande förband och med stödförband, t.ex. stadsskytte- och jägarförband, artilleri, luftvärn, fältarbetsresurser, ledning och underhåll.

Enligt regeringen är det även angeläget att bygga upp förmåga att snabbt kunna verka med en *luftburen stridsgrupp*.

Till modern markstrid hör också att kunna bekämpa en motståndare med *attackflyg och helikoptrar*. Attackflygets och helikoptrarnas styrka är deras överlägsna rörlighet som ger möjligheter att möta angripande markstridskrafter över stora ytor.

Ett inslag i den militära hotbilden som bör ägnas större uppmärksamhet är specialstyrkor som verkar genom sabotage och terror. Mot denna bakgrund skall *säkerhetsförband* ingå i våra markstridsstyrkor.

Enligt regeringen är det vidare väsentligt att upprätthålla kompetensen för att förbanden skall kunna uppträda samordnat under brigadledningar och en högre taktisk ledning.

För *strid mot sjömål* behövs *ytstridsförband, ubåtar, minröjningsförband och amfibieförband*. Dessa stridskrafter styrka är förmågan till uthållig kontroll av havs- och kustområden, förmåga till varierande vapeninsats i oklara krissituationer, deras goda operativa rörlighet, förmåga till kontinuerlig närvaro i våra omgivande farvatten och kustområden samt förmåga att uppträda från tillfällig basering.

Vidare behövs enligt regeringens mening system med mycket god operativ rörlighet i form av *attackflyg och helikoptrar*.

Systemen skall utvecklas så att en balanserad förmåga finns att hävda territoriell integritet och att möta begränsade marina operationer. Därutöver skall finnas stödförband avpassade till uppgifterna. De marina förbanden skall kunna uppträda samordnat med andra styrkor. Samarbete i fredstid med Kustbevakningen skall utvecklas så att resurserna kan samutnyttjas.

För att möta insatser med fjärrstridsmedel behövs ett väl *utformat luftförsvar*. Detta skall utvecklas att ha förmåga att möta de luftburna resurser som skulle kunna sättas in mot Sverige.

Bland de fjärrstridsmedel som en eventuell angripare kan utnyttja i framtiden ingår kryssningsrobotar och ballistiska robotar. Försvar mot sådana vapensystem ställer särskilda krav. Regeringen avser ge Försvarsmakten i uppdrag att utreda denna fråga.

Jaktflyg och luftvärn i samverkan behövs i luftförsvaret. Jaktflygets styrka är dess förmåga att möta ett kraftsamlat hot som snabbt koncentrerats till utvalda områden. Luftvärnets styrka är bl.a. att det tvingar fientliga flygstridskrafter att uppträda på ett sätt som reducerar möjligheterna att använda attackvapen och som reducerar verkan av dessa vapen.

Luftvärn med allvädersförmåga behövs för att balansera den internationella vapentekniska utvecklingen där attack- och bombflyg får kraftigt ökad allvädersförmåga.

Försvarsmaktens grundorganisation skall utveckla förmågan till samarbete mellan olika berörda myndigheter när det gäller att hantera sådana svåra hot mot vår nationella säkerhet som inte är väpnade angrepp.

De *nationella skyddsstyrkorna* skall ha förmåga att vid väpnade angrepp skydda befolkningen och militär och civil infrastruktur samt att stödja de operativa förbanden. I de nationella skyddsstyrkorna ingår delar av dagens territorialförsvar och hemvärn samt vissa andra förband. För att få lämplig förmåga bör organisationen, utöver markstridsbataljoner, innehålla marina basskydds- och bevakningsbataljoner samt ett antal stödenheter.

Helikopterenheter behövs för att stödja de redovisade stridskrafterna. Deras styrka är deras goda rörlighet och förmåga att samverka med mark-, sjö- och flygstridskrafter. Förmågan att verka i olika typer av insatsgrupper skall utvecklas, t.ex. att transportera en luftburen stridsenhet eller att ingå i en marin insatsstyrka. Helikoptrarna utgör även en väsentlig resurs för stöd till samhället.

Regeringen lämnar därefter *förslag till operativ förmåga* med anknytning till Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter.

Försvar mot väpnat angrepp

Regeringens förslag hänför sig till *fyra tidsperspektiv med anknytning till behovet av beredskap*, nämligen grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap, grundläggande försvarsförmåga med ett års beredskap, förmåga till anpassning på medellång sikt samt förmåga till anpassning på lång sikt.

När det gäller huvuduppgiften att försvara Sverige mot väpnat angrepp *föreslår regeringen*:

Försvarsmakten skall

- ha förmåga att upptäcka, analysera och möta begränsade insatser mot Sverige som sker med i första hand fjärrstridsmedel, eller hot om sådana insatser,
- ha förmåga att minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel,
- ha förmåga att i samverkan med övriga delar av totalförsvaret vidta skyddsåtgärder vid begränsade insatser mot civila och militära mål,
- ha förmåga att hantera informationskrigföring och bidra till samhällets totala motståndsförmåga mot informationsoperationer och
- ha förmåga att möta intrång på vårt territorium.

Vidare skall Försvarsmakten ha beredskap för att *på kort sikt (högst ett år)* kunna utveckla förmåga

- till skyddsåtgärder som medför att samhället kan motstå bekämpning av samhällsfunktioner och infrastruktur och
- att möta insatser av fjärrstridsmedel och begränsade lufrörliga insatsstyrkor.

Försvarsmakten skall vidare *på medellång sikt (inom fem år)*, efter beslut om anpassningsåtgärder kunna utveckla förmåga att möta mer omfattande militära operationer.

Försvarsmaktens skall härutöver skapa en grund för att *på lång sikt (mer än tio år)* kunna utveckla förmåga mot flera olika typer av väpnade angrepp.

Regeringen utvecklar *kraven på operativ förmåga* i det följande.

Grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap

Även om det inte de närmaste tio åren synes möjligt att genomföra ett invasionsföretag som syftar till ockupation av Sverige, förutsatt att vi har en

grundläggande försvarsförmåga, anser regeringen att vi fortfarande på kort sikt måste räkna med en risk för begränsade militära angrepp. Det måste därför vara möjligt att möta väpnade hot som direkt kan beröra Sverige vid en kris som utvecklats ur nuvarande omvärldsläge. För att kunna möta sådana hot måste Sveriges försvar ha en *beredskap att inom någon vecka* kunna uppnå förmåga i de avseenden som framgår av det följande.

För att kunna upptäcka, analysera och möta begränsade insatser mot Sverige som sker med i första hand fjärrstridsmedel, eller hot om sådana insatser, fordras en *lednings-, underrättelse- och luftförsvarsfunktion* med den kvalitativa inriktning som redovisats i det föregående. Luftförsvarets beredskap skall anpassas med hänsyn till utvecklingen i omvärlden så att tillräckligt antal jaktflygplan och luftvärnsförband kan möta ett sådant hot.

Försvarsmakten skall vidare i samverkan med övriga delar av totalförsvaret kunna vidta skyddsåtgärder vid begränsade insatser mot civila och militära mål. Detta innebär att *grundorganisationens och hemvärnets resurser* skall kunna nyttjas för skydd, bevakning och reparation. Ambitionen skall vara att begränsa skadeverkningarna och förhindra att viktiga militära och civila mål slås ut för lång tid vid begränsade insatser av fjärrstridsmedel.

Försvarsmakten skall med *sjöstridskrafter, flygstridskrafter och amfibieförband* i enlighet med folkrättsliga regler kunna möta intrång och angrepp på svenskt sjöterritorium, samt kunna skydda svenska fartyg och luftfartyg på och över svenskt sjöterritorium och internationellt vatten. Marina insatsstyrkor ur i första hand grundutbildande förband skall kunna organiseras för att i samverkan med flygstridskrafter lösa uppgiften.

Försvarsmakten skall vidare ha förmåga att *möta avsiktliga intrång på hela vårt landterritorium*. Detta innebär att förmåga skall finnas att möta, bekämpa och så långt möjligt avvisa små styrkor av markstrids- eller sabotageförband. För att uppnå detta skall ett antal *stridsgrupper kunna sättas upp ur i första hand förband under grundutbildning*. De bör vara fördelade över landet så att snabbt ingripande kan ske med kvalificerade markstridsförband. Möjligheterna till detta varierar över tiden beroende på utbildningssystemet, varför dessa resurser måste kunna förstärkas med *krigsförband ur insatsorganisationen*.

För att kunna minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel, anför regeringen, behövs en *insatsstyrka med speciell inriktning mot NBC*. Förmågan till skydd vid NBC-insats skall vidmakthållas vid övriga förband. Därutöver skall de viktigare förbanden kunna lösa sina uppgifter även vid en NBC-insats.

För att kunna hantera informationskrigföring och bidra till samhällets totala motståndsförmåga mot informationsoperationer behöver Försvarsmaktens enheter ha förmåga till skydd mot sådana operationer. Arbetet med att utbilda och organisera *IT-säkerhetsförband* skall därför påbörjas i närtid så att förband med särskild förmåga att möta informationsoperationer kan finnas tillgängliga med hög beredskap.

Enligt regeringen finns det behov av att kunna möta begränsade väpnade angrepp mot Sverige i ett läge där internationella kriser utvecklats under viss tid. En eventuell angripare har i ett sådan situation haft möjligheter till vissa förberedelser. Sveriges militära förmåga skall enligt regeringens mening därför vara sådan att en tänkt angripare måste vidta omfattande förberedelser för att kunna hota Sverige.

Försvarsmakten skall sålunda ha *beredskap att inom ett år* kunna utveckla förmåga att *möta insatser med fjärrstridsmedel*, bestående av främst stridsberedda flygstridskrafter som finns grupperade i närområdet. För att åstadkomma en sådan förmåga behöver luftförsvaret kunna verka med ytterligare jaktflyg och luftvärn utöver vad som disponeras i grundberedskapen.

Försvarsmakten skall vidare utveckla förmåga att kunna *möta insatser av sådana begränsade lufrörliga markstyrkor* som skulle kunna sättas in mot Sverige i samband med en utdragen internationell kris. Det är angeläget att en sådan styrka kan bekämpas tidigt. Detta ställer krav på snabbt ingripande med tillräckligt stor styrka. Kravet på snabbhet leder till att bataljoner med stödförband måste kunna finnas gripbara över hela landet.

Även *marina stridskrafter* måste kunna öka sin beredskap för att kunna balansera de resurser en angripare kan disponera.

Enligt regeringen skall *nationella skyddsstyrkor* på likartat sätt kunna öka sin beredskap inom högst ett år. Dessa styrkor skall skydda samhällsfunktioner och infrastruktur mot begränsade lufrörliga insatsstyrkor och sabotageförband samt biträda vid skydd och reparation i anslutning till insatser med fjärrstridsmedel.

Hemvärnet skall ha förmåga att med hög beredskap bevaka och skydda viktiga totalförsvarsobjekt. Inom ett år efter beslut om höjd beredskap bör hemvärnet ha ökat förmågan att stödja operativa insatsförband och övriga styrkor vid strid mot främst luftlandsatta förband. Personalstyrkan skall kunna utökas.

Förmåga till anpassning på medellång sikt (inom fem år) mot väpnat angrepp

Långsiktiga förändringar av den säkerhetspolitiska miljön i omvärlden kan komma att kräva större förändringar av försvarsförmågan. Regeringen anser därför att Försvarsmakten *på medellångsikt – inom fem år – efter beslut om anpassningsåtgärder* skall kunna utveckla förmåga att möta mer omfattande militära operationer.

En *utgångspunkt för Försvarsmaktens planering* bör därför vara att efter beslut om anpassningsåtgärder skall förmåga finnas att möta och bekämpa olika typer av stridskrafter som uppträder samlat och med ett tydligt operativt syfte. För att insatsorganisationen i sådana situationer skall kunna utvecklas fordras en försvarsplanering som på ett betryggande sätt identifierar gränssättande resurser och kontinuerligt analyserar omvärldsutvecklingen. Försvarsmaktens operativa förmåga skall sålunda fortlöpande värderas och, som resultat härav, planering, materiellt innehåll och verksamhet kunna förändras.

För att kunna möta ett eventuellt framtida hot om en *mindre markstridsoperation* är det nödvändigt att våra förband kan öka i antal och bli uthålligare. Enligt regeringen medger den föreslagna grundorganisationen en sådan utveckling. Därutöver bör förmågan hos enskilda förband kunna ökas genom tillförsel av kvalificerad materiel.

Förmåga behövs också för att kunna möta hot i form av begränsade *marina operationer*. Ytstridsförband, ubåtar och amfibieförband skall därför kunna höja förmågan till uthålliga insatser. Tillgången på ammunition och organisationsbestämmande materiel bör också kunna ökas.

Enligt regeringen behövs vidare förmåga att efter beslut om anpassning kunna möta ett hot om mer omfattande operationer med fjärrstridsmedel. JAS 39-divisionerna bör därför kunna ges ökad kvalitet och kvantitet något år efter beslut om höjd beredskap och tillväxt.

Inom *luftförsvaret* i övrigt behöver lednings- och bassystemens förmåga och uthållighet kunna ökas. Vidare bör den personella uthålligheten vid JAS 39-divisionerna och luftvärnsbataljonerna kunna ökas. Antalet robotar och tillgång på organisationsbestämmande materiel i övrigt skall också kunna ökas.

Även de *nationella skyddsstyrkornas* organisation och uthållighet skall kunna tillväxa efter beslut om anpassningsåtgärder.

Förmåga till anpassning på lång sikt (mer än tio år) mot väpnat angrepp

Enligt regeringen skall Försvarsmakten skapa en grund för att *på lång sikt – mer än tio år – kunna utveckla förmåga mot flera olika typer av väpnade angrepp*. Förmåga skall således kunna skapas för att möta ett mera omfattande angrepp som berör landet.

Förmåga att häva svensk territoriell integritet

När det gäller huvuduppgiften att kunna hävda svensk territoriell integritet *föreslår regeringen:*

Försvarsmakten skall

- kunna *upptäcka och ingripa mot kränkningar av territoriet*. Härvid skall förmågan, särskilt i Östersjöområdet, snabbt kunna ökas i anslutning till akuta kriser,
- kunna *upptäcka och avvisa säkerhetshot* i samverkan med andra myndigheter.

Regeringen anser att svensk militär närvaro vid våra gränser och omgivande havsområden vid kriser i vårt närområde skall kunna utgöra ett konfliktdämpande inslag. Förmåga att ingripa mot kränkningar är därvid väsentlig.

För att hävda svensk territoriell integritet i enlighet med folkrättens regler utnyttjas framför allt marina stridskrafter, helikopterförband och flygstridskrafter med den beredskap som regeringen beslutar.

Försvarsmakten skall kunna förstärka skyddet av viktiga samhällsobjekt samt vidta åtgärder enligt förordningen (1982:756) om Försvarsmaktens

ingripande vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet m.m.

Marina stridskrafter skall ha förmåga att ingripa mot kränkningar och därutöver kunna förstärka underrättelseförmågan. Efter beredskapshöjning skall förmåga finnas till marin närvaro med ytstridsförband och ubåtar i våra omgivande havsområden. Förmågan skall kunna utvecklas för att upprätthålla kontinuerlig närvaro.

Flygstridskrafter skall ha förmåga att ingripa mot kränkningar och därutöver kunna förstärka underrättelseförmågan.

Alla Försvarsmaktens enheter skall enligt regeringen ha förmåga till *skydd mot säkerhetshot*. Särskilda säkerhetsförband skall utnyttjas för aktiv verkan mot sådana hot.

Försvarsmakten skall vidare, i samverkan med andra myndigheter, kunna upptäcka och avvisa säkerhetshot. Beredskapen att realisera denna förmåga skall vara hög.

Hemvärnets förstahandsuppgift är att kunna *bevaka och skydda viktiga samhällsobjekt* mot militära sabotagestyrkor. Det är också mycket angeläget att disponera säkerhetsstyrkor som aktivt kan ingripa mot sabotageenheter.

Bidra till fred och säkerhet i omvärlden

Regeringen hänvisar till den bedömning som gjordes i anslutning till kontrollstationen om förmåga och organisation för internationellt säkerhetsfrämjande och fredsfrämjande samarbete inom det militära försvaret. Regeringen anser att denna bedömning i huvudsak bör ligga till grund för den fortsatta internationaliseringen av Försvarsmakten.

Utgångspunkt för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser bör enligt regeringens mening vara *dels* efterfrågan på svenska resurser, *dels* vår förmåga att effektivt bidra i en insats, *dels* i vilken utsträckning insatsen bidrar till att öka den nationella försvarsförmågan.

När det gäller Försvarsmaktens huvuduppgift att kunna bidra till fred och säkerhet i omvärlden *föreslår regeringen*:

Försvarsmakten skall

- ha förmåga att i samverkan med andra länder *planera och genomföra fredsbevarande operationer* som inledningsvis främst skall kunna ske med markförband, landminröjnings- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, företrädesvis i Europa och dess närhet, men även globalt,
- ha förmåga att i samverkan med andra länder *planera och genomföra fredsframtvingande operationer* som främst skall kunna ske med markförband i Europa och dess närhet,
- kunna *lämna stöd till fredsfrämjande och humanitär verksamhet* som främst skall omfatta land- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, främst i Europa och dess närhet samt
- ha förmåga att i samverkan med andra länder *planera, genomföra och delta i övningsverksamhet* som skall omfatta såväl mark- som sjö- och

På medellång sikt skall Försvarsmakten även

- kunna delta i begränsade fredsframtvingande operationer med markförband globalt och
- kunna delta i fredsbevarande operationer med sjö- och flygstridskrafter i vårt närområde.

Regeringen anför vidare att den för svensk försvarspolitik viktigaste slutsatsen av det senaste årets internationella utveckling är *behovet av att snabbt stärka Sveriges förmåga att bidra till europeisk krishantering*. Möjligheterna bör därför prövas och kostnaderna beräknas för att snabbare öka förmågan till internationella insatser än vad Försvarsmakten har planerat för. De resurser som skall kunna delta i internationell verksamhet måste kunna användas flexibelt. Möjligheterna att använda olika typer av förband, enheter och särskilda kompetenser bör därför prövas. För att så snart som möjligt kunna stärka vår förmåga till internationella insatser bör sådana åtgärder ges prioritet som har stort mervärde för vår internationella förmåga medan sådana åtgärder kan få anstå som enbart har betydelse för att utveckla den nationella försvarsförmågan. Det kan därför enligt regeringen bli nödvändigt att avstå från vissa åtgärder som syftar till att i ett femårsperspektiv kunna anpassa förmågan att möta ett mer omfattande väpnat angrepp.

Regeringen avser sålunda att ge Försvarsmakten i uppdrag att pröva möjligheterna och beräkna kostnaderna för att, tidigare än vad myndigheten har föreslagit, ha förmåga att delta i internationella insatser med *två mekaniserade bataljoner eller andra resurser till motsvarande kostnad* och därvid beakta kraven på flexibilitet.

Enligt regeringen visar erfarenheterna från konflikten i Kosovo att Sveriges förmåga att snabbt och med rätt resurser medverka i en internationell insats behöver utvecklas. Regeringen anser att inriktningen skall vara att en styrka kan sättas in någon månad efter beslut.

Snabbinsatsstyrkan Swerap utgör basen för den svenska styrka som fr.o.m. september 1999 deltar i den multinationella fredsstyrkan i Kosovo (KFOR). Styrkan kommer att roteras två gånger per år. Enligt den inriktning som regeringen tidigare (prop. 1996/97:4) har redovisat för snabbinsatsstyrkan skall den ett år efter avslutad insats ånyo vara insatsberedd. Med den inriktning för markstridsförbanden som regeringen föreslår i det följande kommer bataljonerna i brigadförbanden från hösten 2001 att ha uppnått en sådan förmåga att de kan delta i internationell verksamhet.

Regeringen kan senare komma att föreslå riksdagen att förmågan att kunna delta i fredsbevarande operationer med sjö- och flygstridskrafter skall kunna omfatta mer än närområdet.

Stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred m.m.

När det gäller Försvarsmaktens huvuduppgift att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred *föreslår regeringen:*

Försvarsmakten skall

- ha *förmåga att samverka* med civila myndigheter och ha förmåga att ställa resurser till förfogande.
- ha förmågan att ställa resurser till förfogande vid räddningstjänst och därutöver kunna lämna stöd till andra myndigheter,
- beakta kraven på förmåga att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred i den operativa och territoriella planeringen, vid planeringen av övningar samt när det gäller tillgänglighet till vissa materielslag och förnödenheter m.m. Dessa krav skall dock inte utgöra en utgångspunkt för Försvarsmaktens utformning och omfattning.

Strävan att utnyttja de samlade resurserna effektivt bör enligt regeringens mening bli tydligare än hittills hos både Försvarsmakten och andra statliga myndigheter. En förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna lämna ett effektivt stöd till andra myndigheter är härvid att Försvarsmakten har förmåga att samverka med dessa myndigheter. Det är därför angeläget att Försvarsmakten i sin planering av övningar beaktar samverkansmöjligheterna. Detta gäller även de övriga myndigheterna.

Uppgiften att kunna *lämna stöd till samhället* innebär att Försvarsmakten i vissa fall kan behöva disponera materiel och förnödenheter på ett sådant sätt att de finns tillgängliga för stödinsatser hos andra myndigheter. Regeringen vill här betona att Försvarsmaktens resurser i form av materiel och personal skall vara ett möjligt stöd till de andra myndigheterna i särskilda situationer och först när deras egna resurser inte räcker till eller helt saknas. Den möjlighet till sambruk mellan statliga myndigheter som regeringen förespråkar bör bygga på en gemensam planering och överenskommelser mellan de berörda myndigheterna. Stödet från Försvarsmakten innebär inte att de andra myndigheterna skall underlåta att anskaffa t.ex. materiel som är nödvändig för att myndigheterna skall kunna genomföra sina ordinarie uppgifter.

Regeringen erinrar härefter om att det av 34 § räddningstjänstlagen (1986:1102) framgår att räddningsledaren kan ta i anspråk egendom och personal från en statlig eller kommunal myndighet vid en räddningsinsats. Försvarsmakten bör enligt regeringen tillsammans med de räddningstjänstansvariga myndigheterna fortsätta att utveckla hur bistånd kan lämnas vid skilda slag av räddningstjänstinsatser.

Regeringen erinrar vidare om att när Försvarsmakten biträder en annan myndighet så är det den andra myndigheten som leder och ansvarar för insatsen. Inom ramen för detta skall militära enheter alltid ledas av militära chefer. I sammanhanget pekar regeringen på att Försvarsmakten har särskilda resurser för ledning. De ansvariga andra myndigheterna och Försvarsmakten bör därför planera hur Försvarsmaktens ledningsmöjligheter effektivast skulle kunna utnyttjas i framför allt inledningen av en insats.

Motionerna

Sammanfattande yrkanden om operativ förmåga

Moderata samlingspartiet har i sin *partimotion Fö20 (m)* ett särskilt avsnitt om operativ förmåga. I detta konstateras att grunden är att Försvarsmakten

skall kunna försvara landet mot invasion och ockupation. En sådan förmåga sägs också ge erforderliga kunskaper och färdigheter för att landets militära enheter skall kunna hävda svenskt territorium och svenska intressen i närområdet samt för att i samverkan med andra nationers resurser bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. Utan en väldokumenterad förmåga att försvara landet, säger motionärerna, blir landets militära resurser inte heller efterfrågade internationellt.

Vidare sägs att utvecklingen mot ökad interoperabilitet inte bara är en grundläggande förutsättning för internationella insatser utan också en förutsättning för försvarets operativa förmåga att försvara landet. Denna utveckling – internationalisering av försvaret – bör enligt motionärerna fortsätta och fördjupas samtidigt som sjö- och flygstridskrafter inte får undantas.

Kriser och katastrofer kan ställa stora krav på landets resurser att kunna rädda liv och egendom samt begränsa miljöförstöring. Enligt motionärerna behöver landets totala resurser då kunna utnyttjas samordnat, oberoende av organisation och funktionstillhörighet. I sammanhanget sägs det därför vara viktigt att landets militära resurser kan ställas till civila myndigheters förfogande i deras myndighetsutövning.

Motionärerna anser att Sverige bör ta ledningen i arbetet med den gemensamma brigad som de nordiska länderna beslutat sätta upp. Med tanke på vårt närområdes marina karaktär sägs det vara ett naturligt steg att också skapa en internationell sjöstyrka.

När det gäller förmågan till *försvar mot väpnat angrepp* anser motionärerna att regeringens operativa krav inte stämmer överens med de säkerhetspolitiska förutsättningarna. Det krävs en högre operativ ambition för att inom rimlig tid kunna återta volym och effekt sedan den nu aktuella panikartade nedrustningen fått genomslag.

Inte heller anses *förmågan att hävda svensk territoriell integritet* komma att bli tillräcklig. Begränsningen i antalet förband sägs förhindra möjligheten att uppfylla de operativa kraven. Enligt motionärerna måste det vara ett oavvisligt krav att försvaret även kan skydda och om nödvändigt med tvångsmedel ingripa när svenska intressen är hotade såväl på land- som sjöterritoriet och luftrummet samt omgivande havsområden.

I motionen kritiserar vidare vad regeringen anför om Sveriges *förmåga att bidra till fred och säkerhet i omvärlden*. Möjligheten av ett svenskt deltagande i fredsframtvingande operationer bör sålunda inte på förhand begränsas till enbart markstridsförband. Det bör i stället vara det säkerhetspolitiska behovet och de krav som den euroatlantiska säkerhetsordningen ställer som avgör ett svenskt deltagande. Vidare sägs att antalet markförband och marina förband i den framtida organisationen kommer att bli för få för att det skall vara möjligt att uppfylla de operativa kraven.

Vad som sålunda i *partimotion Fö20 (m)* anförts om Försvarsmaktens operativa förmåga föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna (*yrkande 4*).

I Kristdemokraternas *kommittémotion Fö212 (kd)*, avgiven under den allmänna motionstiden, anför att ett förband är fullt operativt först när det är samövat till alla sina funktioner och uppfyllt med personal, förnödenheter

och materiel för strid. Befälens kompetens måste därför ständigt övas och utvecklas. Motionärerna anför vidare att den reella kompetensen tydligt måste utformas utifrån de operativa förmågorna så att en anpassning och tillväxt till framtida hot kan säkerställas. Det sägs vara oroväckande att fortsättningsutbildningen inom Försvarsmakten minskar. Motionärerna hemställer därför att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av en grundläggande och kontinuerlig verksamhet som vidmakthåller och utvecklar de angivna förmågorna (*yrkande 2*).

Yrkanden om förmågan till försvar mot väpnat angrepp

I *motion Fö29 (kd)* av Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) konstateras att regeringens förslag till nytt försvarsbeslut innefattar att Hallandsbrigaden läggs ned. En konsekvens härav sägs bli att en av de två anläggningar som finns i landet för utbildning i strid i bebyggelse kommer att avvecklas. Samtidigt sägs kompetens för strid i bebyggelse komma att bli mer efterfrågad i framtiden, såväl inom landet som vid internationella insatser. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av kompetens för strid i bebyggelse (*yrkande 1*).

Motionärerna konstaterar vidare att regeringen föreslår att fler värnpliktiga årligen skall grundutbildas än vad Försvarsmakten planerat. I motionen föreslås att den av regeringen föreslagna ökningen av värnpliktiga inriktas mot kompetens för strid i bebyggelse (*yrkande 2*).

Yrkanden om förmågan att hävda territoriell integritet

I *kommittémotion Fö212 (kd)* betonas att Sverige ständigt måste ha en personell och materiell beredskap att kunna upptäcka, möta och avvisa varje kränkning av svenskt territorium. En minskning av antalet förband och beredskapssänkningar sägs inte få leda till att det blir luckor i våra övervaknings- och insatssystem. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om kapaciteten att hävda vår territoriella integritet (*yrkande 6*).

Yrkanden om förmågan att bidra till fred och säkerhet i omvärden

Kristdemokraterna pekar i *kommittémotion Fö212 (kd)* på att deltagandet i internationella insatser ställer stora krav på samverkansförmågan med förband och staber från andra länder. Det är ett klart svenskt intresse att ytterligare *utveckla samverkansförmågan*, för att kunna fullgöra Försvarsmaktens huvuduppgifter. Arbete med att utveckla denna förmåga bör intensifieras. Ju bättre samverkansförmåga de svenska förbanden når, desto färre förberedelser behöver göras inför övningar och skarpa insatser (*yrkande 8*).

Kristdemokraterna anser att det bör finnas en *hel bataljon* tillgänglig för insats med kort varsel. I den senaste tillsättningen av svenska trupper under FN-mandat, den Natoleda KFOR-styrkan i Kosovo, tvingades man rekrytera ytterligare 350 man, vilket delvis försenade ankomsten till Kosovo.

Detta har visat på nödvändigheten att utöka den svenska snabbinsatsförmågan. Utgångspunkten bör vara att Sverige skall kunna sända en flexibelt sammansatt bataljon utomlands *inom trettio dagar efter beslut*. Det är även viktigt med ett snabbt politiskt beslutsfattande (*yrkande 9*).

Folkpartiet liberalerna anser i *partimotion Fö28 (fp)* att Sveriges fred och säkerhet främjas genom ett aktivt deltagande i internationella insatser i Europa och dess närområde. Av rena budgetskäl har regeringen kraftigt minskat den svenska internationella närvaron. Turena kring SFOR och KFOR blev särskilt oacceptabla när insatsen i Kosovo tog över ett halvår att få på plats. Försvarsmakten måste redan i omedelbar närtid ges förutsättningar för insatser av storleksordningen två till tre gånger den nuvarande (*yrkande 8*).

I kommittémotion *U416 (kd)* *yrkande 5* av Jan Erik Ågren m.fl. (kd) framhåller motionärerna att en *fullskalig bataljon* bör finnas tillgänglig för insats med kort varsel, eftersom en av Försvarsmaktens huvuduppgifter är internationell fredsfrämjande verksamhet som kräver snabb beredskap för insatser i olika konflikthärdar.

I *motion Fö311(mp)* av Lars Ångström (mp) anför att när Sveriges snabbinsatsstyrka trampar omkring i leran i Södertälje ett halvår efter krigsslutet i Kosovo så drar ett löjes skimmer över Sveriges förmåga att bistå FN i internationella fredsinsatser. Uppenbarligen gör militären en alldeles egen tolkning av vad ordet snabb betyder. Riksdagen bör därför slå fast att innebörden är att en styrka kan ställas till FN:s förfogande *inom loppet av 30 dagar*.

Yrkanden om stöd åt internationell minröjning

Vänsterpartiet anser i *partimotion Fö7 (v)* att Sveriges förmåga till minröjning måste öka rejält. Den kunskap som Sverige har på området måste ges högre prioritet. Minst 200 miljoner kronor årligen bör därför avsättas inom försvarsbudgeten för detta ändamål (*yrkande 1*).

I *motion Fö328* av Lars Ångström m.fl. (mp, m, v, kd, fp) föreslås olika åtgärder som syftar till att öka stödet till internationell minröjning. Försvarsmaktens minröjningsförmåga bör sålunda förbättras genom att öronmärka en procent av Försvarsmaktens samlade materielinköp för att öka kapaciteten att finna och röja landminor (*yrkande 1*).

Räddningsverket har under år 1999 börjat bygga upp en egen kapacitet att röja minor. Motionärerna anser att Räddningsverket bör ges nödvändiga resurser för att fullfölja detta arbete (*yrkande 2*).

Vidare bör det nordiska samarbetet om minröjning främjas, exempelvis kring samordnad forskning och utveckling samt gemensam finansiering av den s.k. konstgjorda hundnosen (*yrkande 3*).

I *motion Fö323 (s)* pekar Carina Hägg och Martin Nilsson (båda s) på att ett minröjningscentrum i Eksjö har förverkligats. Nu behöver utredas vad vi kan göra för att bli en resurs på den mjuka sidan, vård omsorg och rehabilitering. Ansvaret för minfrågan måste breddas till att omfatta delar som ligger inom

Socialdepartementets verksamhetsområde. Sverige är världens största bidragsgivare till humanitär minröjning. Ett nationellt kompetenscentrum för minröjning har byggts upp. Räddningsverket har tagit in minröjningskomponenter i verkets återuppbyggnadsprojekt. Ett sätt att öka den svenska förmågan till hjälp i mindrabade länder är att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för stöd till minornas offer. Sverige bör göra en översyn av konsekvenserna av Ottawakonventionen och bl.a. utreda möjligheterna till ett sådant centrum för hjälp till minornas offer.

Margareta Andersson (c) pekar i *motion Fö331 (c)* på att Sverige i Eksjö har börjat bygga upp ett tekniskt mycket framstående centrum för min- och ammunitionsröjning (SWEDEC). Detta centrum kan även medverka i internationella uppdrag. Motionären anser att SWEDEC bör utvecklas till ett internationellt kunskapscentrum (*yrkande 1*).

Motionärerna anser det vara viktigt att även utveckla det psykologiska omhändertagandet av minoffer, liksom traumavården. Ett psykologiskt centrum bör därför inrättas för att samverka med SWEDEC (*yrkande 3*).

Motionären pekar också på protestteknikens betydelse. Hon menar att Hälsohögskolan i Jönköping i samverkan med SWEDEC därför bör utveckla ett centrum för protestteknik för minskade (*yrkande 4*).

Utrikesutskottets yttrande

I sitt yttrande över propositionen ställer sig utrikesutskottet bakom regeringens ambitioner att *ytterligare utveckla och fördjupa Sveriges internationella säkerhetssamarbete*. I närområdet bör Sverige härvid även fortsättningsvis vara pådrivande i det mångfacetterade säkerhetsskapande samarbete som bedrivs bilateralt, inte minst inom Östersjöstaternas råd, samt genom Partnerskap för fred (PFF). Sverige sägs också ha tagit sin del av ansvaret för att bidra till fred och försoning i det f.d. Jugoslavien. Det var därför naturligt att delta med trupp i den fredsfrämjande styrka som Nato på uppdrag av FN:s säkerhetsråd placerat i Kosovo. Inom EU sägs Sverige vara en aktiv deltagare i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), som genom besluten vid toppmötena i Köln och i Helsingfors under det senaste året förstärkts väsentligt.

Utrikesutskottet ställer sig sålunda bakom regeringens uppfattning att utformningen av Sveriges totalförsvarsresurser bör påverkas av besluten att *stärka den europeiska förmågan till krishantering*.

Sveriges engagemang för FN står fast. Utrikesutskottet poängterar FN:s särskilda roll för internationell fred och säkerhet. FN:s säkerhetsråd sägs ha den viktigaste funktionen i den internationella säkerhetsordningen och kan enligt FN-stadgan bl.a. besluta om fredsfrämjande insatser, även med våldsanvändning.

Deltagande i internationella fredsfrämjande insatser är enligt utrikesutskottet en viktig del av den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. Enligt Regeringsformen får regeringen besluta om att sända svensk väpnad styrka till annat land efter medgivande av riksdagen, om särskild lag så medger eller om sådan skyldighet följer av internationell överenskommelse som godkänts

av riksdagen. Enligt lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands skall begäran av FN eller beslut i Organisationen för fred och säkerhet i Europa (OSSE) utgöra den folkrättsliga grunden för svenskt deltagande i en internationell fredsbevarande insats. Deltagande i internationella fredsfrämjande insatser bygger för såväl yrkesofficerare som värnpliktiga på frivillighet.

Då FN saknade förmåga att operativt leda större fredsfrämjande insatser med mandat för fredsframtvängande åtgärder, har Nato, på uppdrag av FN:s säkerhetsråd, kommit att leda de fredsfrämjande insatserna IFOR och SFOR i Bosnien-Hercegovina och KFOR i Kosovo.

Utrikesutskottet anför vidare att FN:s säkerhetsråd under de senaste åren har tenderat, att i mandat för internationella fredsfrämjande operationer, ge möjlighet till fredsframtvängande åtgärder (s.k. kapitel VII-mandat enligt FN-stadgan). Sådana vida mandat har i förebyggande syfte getts även när parternas samtycke förelegat, t.ex. beträffande Bosnien-Hercegovina efter Daytonöverenskommelsen och i Östtimor. Samtidigt läggs allt större vikt vid civila resurser vid fredsfrämjande insatser. Sverige har t.ex. i ökad utsträckning bidragit med civilpolis.

Ett särskilt svenskt intresse sägs ha varit att fästa uppmärksamheten på behovet av konfliktförebyggande åtgärder.

Utgångspunkten för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande insatser måste enligt utrikesutskottets uppfattning vara både efterfrågan på svenska resurser och vår förmåga att effektivt bidra till insatsen. Vilka typer av förband som efterfrågas vid fredsfrämjande insatser bör vara vägledande för dimensionering och utformning av Försvarmaktens internationella förmåga. Erfarenheterna från Kosovokonflikten visar att Sverige måste stärka sin förmåga att snabbt och med lämpliga resurser medverka i internationella fredsfrämjande insatser. Utskottet noterar att regeringen anger som långsiktigt mål att flertalet svenska förband skall ha förmåga att delta i internationella fredsfrämjande insatser.

Utrikesutskottet konstaterar att *ambitionsnivån för Sveriges förmåga att delta i internationella fredsfrämjande insatser* har höjts betydligt under de senaste åren. Utskottet konstaterar vidare att regeringen nu föreslår en höjd ambitionsnivå för den svenska internationella förmågan, men att det för närvarande återstår att fastställa hur denna höjda förmåga skall uppnås. Utskottet ser positivt på att regeringen ger hög prioritet åt arbetet att höja Sveriges förmåga och beredskap att delta i internationella fredsfrämjande insatser.

Det svenska deltagandet i fredsfrämjande insatser på olika platser i världen sägs ha gett betydande erfarenheter. Samarbetet med Nato- och partnerländer i Partnerskap för fred (PFF) har bidragit till att höja vår förmåga att delta i internationella insatser. De Natoleda operationerna i Bosnien-Hercegovina och Kosovo är de mest omfattande som Sverige har deltagit i.

Till de erfarenheter som kan dras av det senaste årets utveckling hör att det finns ett behov att fortsatt stärka vår förmåga att delta i europeisk krishantering, samt att beredskapen för att snabbt kunna igångsätta en insats bör höjas. Utrikesutskottet instämmer i regeringens åsikt att *Sveriges förmåga att snabbt och med resurser som efterfrågas kunna delta i internationella fredsfrämjande insatser måste förbättras*, samt att inriktningen skall vara att en

styrka kan sättas in någon månad efter beslut. Erfarenheterna från insatsen i Kosovo sägs ha understrukt behovet av att förbättra beredskapen att snabbt kunna sätta in ett förband. Utskottet utgår från att regeringen i lämplig form redovisar vilka åtgärder den avser vidta för att höja Försvarsmaktens internationella förmåga och beredskap. Huruvida nuvarande lagstiftning bör anpassas till de höjda ambitionerna för internationell förmåga och beredskap är i sammanhanget av särskilt intresse. En annan aktuell fråga sägs vara om en hög beredskap för internationella insatser, liksom tidigare, skall upprätthållas genom en särskild snabbinsatsstyrka.

Utrikesutskottet har tidigare, senast i 1999/2000:UU1y, behandlat förslag att *finansieringen av Försvarsmaktens internationella insatser* bör ske över andra utgiftsområden än 6. Totalförsvaret. Utskottet har därvid kommit fram till att nuvarande ordning är ändamålsenlig och att någon förändring i den av motionärerna förespråkade riktningen ej bör genomföras. Denna bedömning kvarstår.

Mot bakgrund av sina överväganden avstyrker utrikesutskottet *partimotionerna Fö20 (m) yrkandena 4 (delvis) och 5 samt Fö28 (fp) yrkande 8*. Utskottet avstyrker vidare *kommittémotion Fö212 (kd) yrkandena 8 och 9 samt motionerna Fö311 (mp) och U416 (kd)*.

Försvarsutskottet

Grundläggande utgångspunkter

Riksdagen beslutade i maj 1999 i samband med den s.k. kontrollstationen (prop. 1998/99:74, bet. 1988/99:FöU5, rskr. 224) om s.k. operativa förmågor för Försvarsmakten. De operativa förmågorna skall ligga till grund för utveckling, bibehållande och avveckling av olika förbandstyper. I riksdagsbeslutet bestämdes 20 operativa förmågor med anknytning till Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter och till beredskap på kort och medellång sikt.

Regeringen återkommer i den nu föreliggande propositionen med förslag till förändringar av de operativa förmågorna. Syftet härmed är att dels precisera dem så att de bättre speglar de av riksdagen beslutade fyra huvuduppgifterna för Försvarsmakten, dels att underlätta möjligheterna till uppföljning. Utskottet uppskattar dessa ambitioner.

Utskottet vill, liksom regeringen, betona att Försvarsmakten skall utformas så att den kan utgöra en gemensam resurs för alla slags operativa uppgifter. Organisationen skall vara flexibel och kunna anpassas till nya uppgifter och framtida villkor.

Utskottet utgår, liksom motionärerna i *kommittémotion Fö212 (kd) yrkande 2*, från att Försvarsmaktens kompetens utvecklas utifrån de operativa förmågorna, så att en anpassning kan ske till framtida hot. Befälets kompetens behöver sålunda utvecklas i en kontinuerlig övningsverksamhet. Motionens förslag torde därmed komma att tillgodoses, varför motionen avstyrks av utskottet.

Utskottet delar regeringens uppfattning att förmågan att kunna möta omfattande militära angrepp bör säkerställas genom anpassningsförmåga, i detta fall en förmåga att kunna rusta upp. De närtida kraven på att kunna möta ett

militärt angrepp skall kunna tillgodoseas med för tillfället disponibla resurser och aktuell beredskap.

Förmågan att kunna delta i internationella insatser prioriteras högt av regeringen. Utskottet har ingen annan uppfattning men återkommer utförligt till frågan i samband med ställningstagandet till operativ förmåga att bidra till fred och säkerhet i omvärlden.

Utskottet anser, liksom regeringen, att landets resurser behöver samordnas bättre för att kunna möta det bredare spektrum av hot som kan komma att riktas mot våra nationella säkerhetsintressen.

Behov av operativ förmåga hos Försvarsmakten

Regeringen redogör i propositionen (s. 39–41) för behovet av operativ förmåga för Försvarsmaktens olika funktioner och förbandstyper t.ex:

- underrättelsefunktionen
- ledningsorganisationen
- förband för strid på marken
- förband för strid mot sjömål
- luftförsvarsförband samt
- beredskapssystemet.

Utskottet har ingen annan mening än regeringen angående behoven men konstaterar att regeringen inför en rad nya begrepp och benämningar utan att närmare definiera dem. Utskottet återkommer till detta i den del som behandlar Försvarsmaktens krigsförband.

Försvar mot väpnat angrepp

Regeringen redovisar, när det gäller försvar mot väpnat angrepp, förslag till operativa förmågor i anslutning till fyra olika beredskapsanknutna tidsperspektiv – grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap, grundläggande försvarsförmåga på kort sikt (högst ett år), förmåga till anpassning på medellång sikt (inom fem år) respektive förmåga till anpassning på lång sikt (mer än tio år). Utskottet finner denna uppdelning lämplig. För tydlighetens skull bör dock de nämnda tidsramarna – ett, fem respektive tio år – närmare definieras. Enligt utskottets mening skall tidsgränserna gälla med utgångspunkt från det tillfälle då regering eller riksdag fattar beslut om förändrad inriktning eller beredskap.

Utskottet har ingen erinran mot av regeringen föreslagna operativa förmågor för den *grundläggande försvarsförmågan och grundberedskapen*. Sverige måste kunna möta väpnade hot som direkt kan beröra landet vid en kris som kan utvecklas även ur det nu aktuella omvärldsläget. Möta skall här inte tolkas passivt utan som ett samlingsbegrepp för alla slags adekvata militära åtgärder med hänsyn till karaktären på det militära angreppet. Skyddsåtgärder skall kunna vidtas och begränsade intrång på vårt territorium måste kunna mötas. Utskottet anser liksom regeringen att särskilda styrkor med speciell kompetens och inriktning mot NBC-skydd och mot IT-angrepp mot Försvarsmakten bör organiseras.

Utskottet delar också regeringens bedömning om behovet av en *grundläggande försvarsförmåga i ett ettårigt perspektiv*. Sverige skall kunna utveckla en sådan militär förmåga att en angripare måste vidta omfattande förberedelser för att kunna hota oss militärt. Vi skall kunna bekämpa angrepp mot oss med fjärrstridsmedel och begränsade lufttrörliga markstyrkor. Samhällsfunktioner och infrastruktur måste kunna bevakas och skyddas.

Långsiktiga förändringar av den säkerhetspolitiska miljön kan komma att kräva betydande förändringar av försvarsförmågan. Utskottet anser i likhet med regeringen att Försvarsmakten därför *inom fem år efter beslut om anpassningsåtgärder* skall kunna utveckla förmåga att möta och hejda mer omfattande militära operationer. Det fordras därför en fortlöpande analys av omvärldsutvecklingen för att i tid upptäcka för oss kritiska förändringar. Det krävs också en försvarsplanering som på ett betryggande sätt förmår att värdera Försvarsmaktens operativa förmågor mot tänkbara möjliga hot, vilka handlingsalternativ som föreligger i olika tidsperspektiv samt när skilda handlingsvägar eller optioner inte längre föreligger.

En grund skall också finnas för att på lång sikt – mer än tio år – kunna skapa förmåga att möta ett omfattande militärt angrepp mot Sverige.

Hög personell kompetens, en god materiell kvalitet, tillräcklig kapacitet för att utbilda, resurser för materielförsörjning samt finansiella förutsättningar utgör den nödvändiga grunden för anpassningsförmågan. Utskottet återkommer mer utförligt till frågan om anpassning.

Av det föregående framgår att utskottet inte delar Moderata samlingspartiets bedömning i *partimotion Fö20* att de operativa kraven inte skulle stämma överens med de säkerhetspolitiska förutsättningarna och därav följande operativa ambitioner. Utskottet avstyrker därför *yrkande 4 (i denna del)* i den nämnda motionen.

I framtiden måste *alla* förband kunna strida i en urbaniserad miljö. Inte minst kommer en sådan kompetens att vara betydelsefull inför internationella insatser. Denna uppfattning framförs också i *motion Fö29* av Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd). Utskottet har erfarit att utvecklingen av befäls- och förbandskompetensen för detta framtida behov för närvarande utreds av Försvarsmakten. Det kan således visa sig att den anläggningen för att öva strid i bebyggelse som finns i anslutning till Halmstad behövs även i framtiden. Utskottet anser därmed att motionens båda yrkanden om kompetens och kapacitet för strid i bebyggelse kommer att prövas. Motionen avstyrks därför.

Utskottet föreslår att riksdagen *godkänner* regeringens förslag till operativ förmåga i berörd del.

Förmåga att hävda svensk territoriell integritet

Enligt utskottet är det nödvändigt att hävda svensk territoriell integritet i enlighet med folkrättens regler. Försvarsmakten måste kunna upptäcka och ingripa mot kränkningar. Försvarsmakten skall i samverkan med andra myndigheter kunna upptäcka och avvisa säkerhetshot. Liksom regeringen anser utskottet att det är en förstahandsuppgift för hemvärnet att kunna bevaka och skydda viktiga objekt i samhället bl.a. mot sabotage.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning i *partimotion Fö20 (m) yrkande 4 (i denna del)* att förmågan att hävda den territoriella förmågan skulle komma att bli otillräcklig. Inte heller delar utskottet farhågorna i *kommittémotion Fö212 (kd) yrkande 6* om att kapaciteten för att hävda vår territoriella integritet riskerar att få oacceptabla luckor. Utskottet anser således att regeringens förslag till operativ förmåga i berörd del bör *godkännas* av riksdagen och samtidigt nämnda motionsyrkanden avslås.

Förmåga att bidra till fred och säkerhet i omvärlden

Svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande insatser

Utrikesutskottet ställer sig i ett yttrande (1999/2000:UU4y) till försvarsutskottet bakom regeringens ambitioner att ytterligare utveckla och fördjupa Sveriges internationella säkerhetssamarbete. Yttrandet fogas som en bilaga till detta betänkande.

I närområdet bör enligt utrikesutskottet Sverige även fortsättningsvis vara pådrivande i det mångfasetterade säkerhetsskapande samarbete som bedrivs bilateralt samt inte minst inom Östersjöstaternas råd samt genom Partnerskap för fred (PFF).

Sverige har också tagit sin del av ansvaret för att bidra till fred och försoning i det f.d. Jugoslavien. Det var därför naturligt att delta med trupp i den fredsfrämjande styrka som Nato på uppdrag av FN:s säkerhetsråd placerat i Kosovo. Inom EU är Sverige en aktiv deltagare i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), som genom besluten vid toppmötena i Köln och i Helsingfors under det senaste året förstärkts väsentligt. Utrikesutskottet ställer sig bakom regeringens uppfattning att utformningen av Sveriges totalförsvarsresurser bör påverkas av besluten att stärka den europeiska förmågan till krishantering.

Utrikesutskottet framhåller i sammanhanget FN:s särskilda roll för internationell fred och säkerhet. FN:s säkerhetsråd har den viktigaste funktionen i den internationella säkerhetsordningen och kan enligt FN-stadgan bl.a. besluta om fredsfrämjande insatser, även med våldsanvändning.

Försvarsutskottet anser att propositionen – och det gäller även motionerna – är otydlig när det gäller att beskriva innebörden av den ambition m.m. som föreslås för Försvarsmaktens förmåga att bidra till fred och säkerhet i omvärlden. Det förekommer ett flertal begrepp vars närmare innebörd det inte redogörs för. Det är enligt utskottets mening sålunda oklart om medverkan i olika internationella uppdrag avser t.ex. *utbildning* för fredsfrämjande verksamhet, *fredsbevarande* eller *fredsframtvängande* verksamhet.

Enligt *utrikesutskottet* är en viktig del av den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken att delta i internationella fredsfrämjande insatser. Mot den bakgrunden hade det enligt försvarsutskottets mening varit en fördel om propositionen närmare hade redogjort för de författningsmässiga förutsättningar som föreligger för detta deltagande.

Försvarsutskottet finner därför – i likhet med utrikesutskottet – anledning att inledningsvis sammanfatta de författningsmässiga förutsättningarna för Sveriges militära medverkan för att främja internationell fred och säkerhet.

Enligt regeringsformen (RF) får regeringen besluta att sända svensk *väpnad styrka* till annat land efter medgivande av riksdagen, om särskild lag medger detta eller om sådan skyldighet följer av en internationell överenskommelse som godkänts av riksdagen.

De lagar som är aktuella är lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands och lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet.

Enligt *lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands* skall begäran av FN eller beslut i Organisationen för fred och säkerhet i Europa (OSSE) utgöra den folkrättsliga grunden för svenskt deltagande i en internationell fredsbevarande insats. Personalen som ingår i styrkan skall anställas särskilt för uppgiften och ingå i Försvarsmaktens utlandsstyrka.

Enligt *lagen* får högst 3 000 personer ur utlandsstyrkan samtidigt tjänstgöra utomlands i *väpnad tjänst*, medan det inte finns någon begränsning för *obeväpnad personal*. Deltagande i internationella fredsbevarande eller fredsframtvingande insatser bygger för såväl yrkesofficerare som all annan personal, t.ex. värnpliktiga, på frivillighet.

Lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet innebär att regeringen kan besluta att sända en väpnad styrka utomlands för att delta i *utbildning* för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete. Den som inte är anställd i Försvarsmakten skall ha samtyckt till att delta i utbildningen. Lagen tillkom i samband med upprättandet av Partnerskap för fred-samarbetet (PFF) vilket initierades av Natoländerna i januari 1994.

Från att tidigare främst ha varit traditionellt *fredsbevarande* operationer i form av övervakning av buffertzoner eller demilitariserade områden m.m. (enligt FN-stadgans VI:e kapitel om fredlig lösning av tvister) har de internationella operationerna under det senaste årtiondet alltmer fått karaktären av *fredsframtvingande* insatser (enligt FN-stadgans VII:e kapitel om militära tvångsmedel).

Deltagande av svensk trupp i *fredsframtvingande* insatser har ansetts kräva riksdagens medgivande. Det svenska deltagandet i de Natoleda IFOR- och SFOR-styrkorna i Bosnien-Hercegovina och i KFOR-styrkan i Kosovo fr.o.m. 1999 godkändes således av riksdagen då dessa operationer bedömdes ha fredsframtvingande karaktär.

De situationer som regleras i regeringsformen (RF 10:9) gäller när en väpnad styrka skall sändas till utlandet. Det förekommer dock att enheter ur Försvarsmakten sänds utomlands för att delta i internationellt arbete utan att det är fråga om situationer som omfattas av RF 10:9. Enheten som sänds utomlands bedöms då *inte* vara en *väpnad styrka* i regeringsformens mening, även om styrkan har beväpning för självförsvar.

Försvarsutskottet delar utrikesutskottets uppfattning att *utgångspunkten för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande insatser* måste vara både efterfrågan på svenska resurser och vår förmåga att effektivt bidra till insat-

sen. Vilka typer av förband som efterfrågas vid fredsfrämjande insatser bör vara vägledande för dimensionering och utformning av Försvarsmaktens internationella förmåga. Försvarsutskottet delar utrikesutskottets mening att det finns ett behov av att stärka våra möjligheter att delta i europeisk krishantering.

Utskottet konstaterar att regeringen föreslår en höjd ambitionsnivå för den svenska internationella förmågan, men att det för närvarande återstår att fastställa hur denna skall förverkligas. I utskottets beredningsarbete har det nämligen visat sig att det finns en diskrepans mellan de i propositionen uttryckta politiska ambitionerna att kunna delta i internationell fredsfrämjande verksamhet och de realistiska möjligheterna till sådant deltagande. Förmågan att delta är sålunda beroende av ett flertal faktorer som t.ex. finansiering, personalförsörjning, materielförsörjning, logistik och utbildningsförhållanden. Utskottet har också noterat att det föreligger en målkonflikt i närtid mellan ökade ambitioner för den internationella verksamheten och behovet att ge Försvarsmakten en ny inriktning. Utskottet ser dock positivt på att regeringen ger hög prioritet åt arbetet att höja Sveriges förmåga och beredskap att delta i internationella fredsfrämjande insatser. Planeringen måste emellertid utgå från realistiska förutsättningar. Vidare anser utskottet att det är mindre lämpligt att låsa målet för vårt deltagande till ett visst antal bataljoner, som inte är något entydigt begrepp. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet *partimotion Fö28 (fp) yrkande 8*, som föreslår väsentligt större insatsmöjligheter än regeringen gör i propositionen.

Sveriges förmåga att *delta i internationella insatser* har höjts betydligt under de senaste åren. Det svenska deltagandet på olika platser i världen har också gett en betydande erfarenhet. Samarbetet med Nato- och partnerländer i Partnerskap för fred (PFF) har bidragit till att höja vår förmåga att delta i internationella insatser. De Natoleda operationerna i Bosnien-Hercegovina och Kosovo är de mest omfattande som Sverige har deltagit i. Erfarenheterna från Kosovokonflikten visar att Sverige måste stärka sin förmåga att snabbt och med lämpliga resurser medverka i internationella fredsfrämjande insatser. Försvarsmakten måste bl.a. förbättra de planeringsmässiga förutsättningarna för att statsmakterna snabbare än hittills skall kunna besluta om en insats.

Försvarsutskottet instämmer sålunda i regeringens, utrikesutskottets och motionärernas i Fö212 (kd), Fö311 (mp) och U416 (kd) åsikt att Sveriges förmåga måste förbättras när det gäller att snabbt kunna delta i internationella fredsfrämjande insatser. Alla synes vara överens om att en insats måste kunna komma i gång smidigare och snabbare än i fallet med styrkan till Kosovo. Inriktningen bör sålunda vara att en styrka –med de resurser som efterfrågas – kan sättas in någon månad efter beslut i riksdagen eller av regeringen. Processen *före* statsmakternas beslut måste emellertid också effektiviseras. I det sammanhanget är finansieringsfrågan väsentlig. Utskottet utgår från att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen efter vilka principer som utlandsinsatser bör finansieras.

Utskottet anser därmed att motionärernas synpunkter i huvudsak beaktats eller kommer att beaktas. Utskottet avstyrker sålunda *kommittémotionerna Fö212 (kd) yrkande 9 och U416 (kd) yrkande 5 samt motion Fö311 (mp)*.

Utrikesutskottet konstaterar i sitt yttrande att Försvarsmakten fortsätter att utveckla den *internationella samverkansförmågan*. Det främsta verktyget är den fördjupade planerings- och översynsprocess (s.k. PARP) som bedrivs inom ramen för Partnerskap för fred (PFF). Att Natostandard och -metoder används som utgångspunkt är naturligt mot bakgrund av att dessa används vid de allra flesta insatserna, även de som leds av FN. I stort sett samtliga delar av Försvarsmaktens organisation berörs av PARP-processen, vilket är ett resultat av ambitionen att flertalet förband på sikt skall ha internationell samverkansförmåga.

Kommittémotion Fö212 (kd) uttalar sig (*yrkande 8*) för en ytterligare utveckling av samverkansförmågan. Utskottet instämmer i vad utrikesutskottet och motionärerna har anfört om betydelsen av att förbättra förmågan att kunna samverka i internationella operationer. Utskottet bedömer att nämnda motionsyrkande bör komma att tillgodoses. Motionsyrkandet avstyrks därför.

I partimotion Fö20 (m) kritiserar regeringen för att den på förhand skulle begränsa svenskt deltagande i fredsframtvingande operationer till enbart markförband. Som nyss framgått ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att det är efterfrågan på svenska resurser och vår förmåga att effektivt bidra som bör vara utgångspunkten för en eventuell insats. Utskottet avstyrker därmed *partimotion Fö20 (m) yrkande 4 i berörd del*.

Med anledning av vad som här har anförts föreslår utskottet att riksdagen *godkänner* regeringens förslag till operativ förmåga (hemställan nr 1) i berörd del och avslår tillhörande motioner.

Förmåga att kunna röja minor

I Sveriges internationella engagemang för att bidra till fred och säkerhet ingår *förmågan att kunna röja land- och sjöminor* som en viktig del. Denna förmåga har varit efterfrågad, och svensk personal har vid flera olika tillfällen utomlands deltagit i eller självständigt genomfört minröjningsinsatser. Med hänsyn till minproblemets stora omfattning i skilda delar av världen torde behovet av kunskap och kapacitet för minröjning inte komma att minska utan tvärtom öka.

Utskottet har valt att här behandla de fyra motioner med sammanlagt åtta yrkanden som berör minröjning.

Utskottet har tidigare med tillfredsställelse noterat att Sverige under senare år höjt sin profil när det gäller minröjning. Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC) har inrättats i Eksjö och där pågår materiel- och metodutveckling. Avsatta medel för skilda åtgärder inom minröjningsområdet har höjts väsentligt. Exempelvis satsar Försvarsmakten under år 1999 ca 160 miljoner kronor. Vidare utvecklas kompetens och resurser för minröjning vid Statens räddningsverk (SRV). På tilläggsbudget för år 1999 har SRV fått 5 miljoner kronor för att öka förmågan till civil humanitär minröjning. Utskottet har vidare erfarit att regeringen i december 1999 beslutat att omdisponera ytterligare 5 miljoner kronor med innebörd att SRV i samråd

med SWEDEC kan öka sitt internationella samarbete för att utveckla metoder m.m. för humanitär minröjning.

Enligt utskottet visar det anförda att förmågan till minröjning prioriteras högt, liksom samverkan med andra länder härom, och att betydande medel årligen satsas inom detta område. Utskottet ser därför för närvarande inte något behov av en ytterligare ambitionshöjning och härtill hörande öronmärkning av medel till minröjning inom försvarsramen, vilket föreslås i partimotion Fö7 (v) och i motion Fö328 (mp,m,v,kd,c,fp) av Lars Ångström m.fl. Utskottet anser vidare att SRV för närvarande har getts erforderliga resurser för att kunna bygga upp sin kompetens och kapacitet för humanitär minröjning. Utskottet vill i sammanhanget påpeka att dubblering av resurser vid SWEDEC och SRV bör undvikas. Härav följer att utskottet avstyrker *partimotion Fö7 (v) yrkande 1* och *motion Fö328 (mp,m,v,kd,c,fp) yrkandena 1 och 2*.

I motion Fö328 (mp,m,v,kd,c,fp) yrkande 3 förordas främjande av nordiskt samarbete om minröjning, bl.a. utveckling och finansiering av den s.k. konstgjorda hundnos. Utskottet har erfarit att det pågår ett samarbete mellan Försvarets forskningsanstalt och dess norska motsvarighet om gemensamma projekt och forskning inom området. Utskottet har vidare erfarit att Försvarsmakten är positiv till ett sådant samarbete. Motionärernas synpunkter bör därmed kunna komma att beaktas varför utskottet avstyrker motionsyrkandet.

I motion Fö331 (c) av Margareta Andersson förordas att SWEDEC utvecklas till ett internationellt kunskapscentrum för minröjning. Enligt utskottets mening utnyttjas kunskaperna vid SWEDEC i dag även internationellt. Hur och när en ytterligare utveckling härav bör ske måste bl.a. få styras av de internationella åtaganden som Sverige tar ansvar för. Något uttalande i enlighet med motionen om ett internationellt kunskapscentrum bör därför inte göras av riksdagen. Utskottet avstyrker sålunda *yrkande 1* i den nämnda motionen.

I samma motion förordas att det inrättas ett psykologiskt centrum för minoffer (*yrkande 3*) och ett protescentrum (*yrkande 4*). I motion Fö323 (s) av Carina Hägg förordas en utredning om att inrätta ett centrum för minornas offer. Utskottet har inget emot att det utvecklas centrum i enlighet med motionärernas förslag men anser samtidigt att det inte kan vara en försvarsangelägenhet att ta initiativ till att utveckla nämnda centrum. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Förmåga att kunna stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred
Försvarsmaktens resurser skall kunna utnyttjas för att stärka samhället. Det är därvid viktigt att resurser samutnyttjas effektivt.

Statsmakterna har tidigare angett situationer där samhället skall ha en särskilt god beredskap (prop. 1996/97:11, bet. 1996/97:FöU5, rskr. 1996/97:203). Dessa situationer utgör typfall för händelser som skulle kunna utvecklas till en svår påfrestning på samhället i fred. Tillsammans med de myndigheter som är huvudansvariga om något av typfallen skulle inträffa, bl.a. nedfall av radioaktiva ämnen, svåra störningar i elförsörjningen samt

översvämningar och dammbrott, bör Försvarsmakten utveckla förmågan att lämna stöd. Detta bör ske genom i första hand en gemensam planering för de olika typfallen. Även gemensamma övningar bör kunna vara ett lämpligt sätt att utveckla denna förmåga.

Utskottet anser sålunda att riksdagen skall *godkänna* regeringens förslag (hemställan nr 1) till operativ förmåga för Försvarsmakten i här berört avseende. Liksom regeringen anser utskottet att kraven på att Försvarsmakten skall kunna ställa resurser till samhällets förfogande vid svåra påfrestningar i fred inte skall utgöra en utgångspunkt för Försvarsmaktens utformning och omfattning.

Det sambruk mellan statliga myndigheter som regeringen förespråkar bör bygga på en gemensam planering samt överenskommelser mellan myndigheterna. Enligt utskottet bör detta kunna leda till att dubbelanskaffning av utrustning i vissa fall kan undvikas.

Försvarets anpassningsförmåga

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen (s. 13, 44, 45, 50, 52, 58, 59, 97, 98 och 104) anfört om anpassning och behov av kompetens jämte tillhörande motioner, nämligen Fö212 (kd) yrkande 7, Fö24 (m) yrkande 5, Fö28 (fp) yrkande 26 och Fö32 (kd) yrkande 2. Utskottet behandlar vidare Riksdagens revisorers skrivelse 1998/99:RR7 Anpassningen av totalförsvaret samt den med anledning härav väckta motionen Fö1 (kd).

Regeringen

Planering för anpassning

I propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74) behandlades frågan om anpassning ingående. Regeringen anförde då bl.a. följande:

För att säkerställa möjligheterna till anpassning skall insatsorganisationen utformas så att den inom en femårsperiod kan tillväxa eller anpassas till den militärstrategiska utvecklingen i närområdet. Sådana förändringar kan med hänsyn till svårigheter att fatta beslut om anpassning behöva ske när militärstrategiska förändringar redan påbörjats i omvärlden. Förändringar i omvärlden kan innebära att hela funktioner behöver tillväxa, vilket ställer krav på en god förmåga att nyttja eller förändra de kompetenser som i första hand finns i insatsorganisationen.

Regeringen anförde vidare:

Tillväxt förutsätts ske genom en ökning av befintliga krigsförbands storlek, genom ny eller kompletterad utbildning, förtätning med kvalificerad förrädsställd eller nyanskaffad materiel samt genom att nya krigsförband tillkommer.

Regeringen återkommer till detta i den nu aktuella propositionen och påpekar att *anpassningsförmågan tillhör en av de viktiga frågorna*. Anpassningsförmågan skall förbättras genom en utvecklad försvarsunderrättelsetjänst, uppbyggnad av framåtblickande kunskap samt kompetens. Vi skall ha genomar-

betade anpassningsplaner, materielförsörjning i internationellt samarbete och en allmän beredskap för förändringar, anför regeringen.

Som nyss framhållits, i den del som behandlar operativ förmåga, skall en av utgångspunkterna för Försvarsmaktens planering vara att efter beslut om anpassningsåtgärder kunna möta och bekämpa olika typer av stridskrafter som uppträder samlat och med ett bestämt operativt syfte. En av de grundläggande faktorerna för Försvarsmaktens framtida anpassningsförmåga, anför regeringen vidare, är att skapa förutsättningar och garantier för en försörjningssäkerhet som möjliggör leveranser av materiel till Försvarsmaktens insatsorganisation i olika beredskapssituationer. Därutöver måste förutsättningar skapas för en försörjningssäkerhet som innebär att leverans och vidmakthållande av materiel kan ske så att Försvarsmakten kan behålla och utveckla nödvändiga kompetenser.

Planeringen för anpassning sägs vara en *kontinuerligt pågående process*. Enligt regeringens uppfattning bör anpassningen ses över årligen.

Behov av kompetens

Regeringen anför att den viktigaste förutsättningen för att säkerställa förmågan till anpassning i olika avseenden är att Försvarsmakten har tillgång till nödvändig kompetens. *Regeringens bedömning* är att Försvarsmakten bör upprätthålla kompetens inom följande områden:

- Ledningskompetens

Den innefattar beredskap, kunskap och färdighet att sätta in och leda militära insatser.

- Försvarsunderrättelsekompetens

Den innebär kunskaper och färdigheter att upptäcka, analysera och bedöma hot mot Sverige. I kompetensen ligger också att kontinuerligt kunna övervaka svenskt territorium samt kunskaper om hur sensorer och vapen, även ryddbaserade sådana, kan användas mot oss.

- Kompetens att genomföra väpnad strid.

Den är grundläggande för det militära försvaret. Den omfattar strid och militär verksamhet, i alla konfliktnivåer, riktad mot markmål, sjömål på och under havsytan samt mot luftmål. Kompetensen bör omfatta alla nivåer till väpnad strid samordnad i högre förband och i militära operationer där flera typer av stridskrafter och system samverkar.

- Skyddskompetens

Den innefattar skydd av civila och militära funktioner inklusive skydd av infrastruktur. Kompetensen bör ha stor bredd och täcka områden från militära angrepp till åtgärder för att stärka samhället, fortifikatoriskt skydd och skydd mot insatser med NBC-stridsmedel.

- Logistikkompetens

Den avser den specifika logistikkompetens som behövs för militär verksamhet. Med logistik avses underhållstjänst, teknisk tjänst och transporter.

- Kompetens inom informationskrigföring

Den omfattar kunskapen att hantera informationskrigföring. Kunskapen avser såväl defensiva åtgärder som kunskap om offensiva metoder för att kunna slå tillbaka mot en angripare.

- Internationell kompetens

Den innebär kunskaper och färdigheter att kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt att kunna delta i internationellt säkerhetssamarbete, bl.a. i form av gemensamma övningar. Häri ingår stöd till återuppbyggnad och övrig civil-militär samverkan (Cimic). Detta är under en övergångsperiod en särskild kompetens som successivt, i takt med Försvarmaktens internationalisering, avses ingå som en naturlig del i Försvarmaktens övriga kompetenser.

- Kompetens till civil samverkan

Den innebär kunskaper och färdigheter att när behov uppstår kunna samverka med civila myndigheter över hela skalan från räddningstjänstinsatser till krigstillstånd.

Riksdagens revisorer

Bakgrund

Riksdagens revisorer har i rapporten Anpassningen av totalförsvaret (1998/99:RR7) granskat hur anpassningsfrågorna har redovisats för regeringen och riksdagen. En central fråga i granskningen har därvid varit på vilket sätt regeringen använder sig av försvarsmyndigheternas redovisningar i sin egen redovisning till riksdagen. I sin rapport riktar revisorerna kritik mot att varken regeringen eller totalförsvarsmyndigheterna närmare redogjort för den mera långsiktiga anpassningen. Revisorerna anser det angeläget att regeringen och totalförsvarsmyndigheterna utförligare redovisar på vilket sätt anpassningen är tänkt att genomföras.

Revisorerna redovisar sina slutsatser och förslag i anslutning till följande sex rubriker.

Regeringens redovisning till riksdagen

Enligt revisorerna sägs granskningen visa att det finns en rad otydligheter i regeringens propositioner och skrivelser. Revisorerna utgår från att regeringen fortsättningsvis lämnar *tydliga redogörelser* i propositioner och skrivelser. Revisorerna förutsätter också att regeringen till nästa budgetbehandling förbättrar resultatredovisningen av försvarsverksamheten. Regeringen bör härvid bl.a. tydligare redovisa det civila försvarets förmåga.

Revisorerna föreslår att regeringen i kommande budgetpropositioner redogör för hur *försvarets omfattning och utgifter har utvecklats under de senaste tio åren*. I redovisningen bör också gå att utläsa hur det svenska försvaret utvecklats i förhållande till försvaret i andra länder. Revisorerna föreslår vidare att regeringen i kommande budgetpropositioner tydligt relaterar försvarets förmåga till den omvärldsutveckling som man bedömer som sannolik.

Revisorernas granskning sägs visa att totalförsvarsmyndigheterna inte i nämnvärd omfattning har planerat sin verksamhet mot icke-militära hot. Revisorerna föreslår därför att regeringen återkommer till riksdagen med en redogörelse för möjligheterna att utnyttja totalförsvarsresurser vid skilda slags påfrestningar på samhället.

Revisorerna föreslår också att regeringen varje år kompletterar budgetpropositionen med en *särskild skrivelse om anpassning*. I skrivelsen bör regeringen tydligt redogöra dels för gällande krigsduglighet samt förberedelserna för hur denna kan höjas i ett kortare tidsperspektiv, dels för anpassningsförmågan i ett längre tidsperspektiv.

Myndigheternas redovisning till regeringen

Av revisorernas rapport framgår att Försvarsmakten ännu bara översiktligt berört frågan på vilket sätt anpassningen skall genomföras. Revisorerna utgår från att regeringen begär att Försvarsmakten *tydligare redovisar hur den långsiktiga anpassningen är tänkt att genomföras*.

Granskningen sägs vidare visa att det finns oklarheter i Försvarsmaktens redovisning av det militära försvarets förmåga i årsredovisningen. Inte heller finns det någon omvärldsanalys i Försvarsmaktens årsredovisning. Revisorerna utgår från att regeringen ser till att Försvarsmakten i sina kommande årsredovisningar tydligt *redogör för mot vilka mål myndigheten bedömer försvarsförmågan* samt att försvarets förmåga relateras till omvärldsutvecklingen.

När det gäller det civila försvarets förmåga anser revisorerna att bedömningen av denna förmåga är alltför osäker. Enligt revisorerna bör det finnas en tydligare *analys av på vilket sätt funktionernas förmågor påverkas om det uppstår störningar inom andra funktioner*. Revisorerna förutsätter att regeringen begär att kommande beslutsunderlag från Överstyrelsen för civil beredskap med bedömningar av det civila försvarets förmåga också innehåller en tydlig analys av funktionernas beroende av varandra.

Alliansfriheten och internationaliseringen

Revisorerna föreslår att regeringen klargör för riksdagen vilka konsekvenser *tillämpningen av anpassningsförmågorna* kan komma att ha på den *svenska alliansfriheten*.

Revisorerna föreslår också att regeringen tillsätter en utredning för att närmare analysera vilka konsekvenser tillämpningen av anpassningsprincipen har, och kommer att få, när det gäller svenskt deltagande i internationella rustningsbegränsningsavtal.

Revisorerna har vidare i rapporten föreslagit att regeringen skall tillsätta en utredning med uppdrag att undersöka konsekvenserna av att den svenska försvarsindustrin internationaliseras. Revisorerna utgår från att det av regeringen aviserade beslutet om ett samlat utvecklings- och effektivitetsarbete kommer att inkludera frågan om vilka förändringar som är aktuella när det gäller de svenska riktlinjerna för krigsmateriel. Regeringens samlade utvecklings- och effektivitetsarbete bör även analysera hur eventuella föränd-

Omvärldsanalyser

Revisorerna föreslår att det vid sidan av Försvarsberedningen upprättas ett *oberoende analysinstitut*. Det oberoende analysinstitutet skall på samma sätt som Försvarsberedningen ha i uppdrag att göra omvärldsanalyser.

Finansiering

Revisorerna föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur inledningen till en *anpassningsperiod skall finansieras*. Förslaget bör vara utformat på ett sådant sätt att upptakten av en anpassningsperiod inte försenas på grund av de handlingsregler som finns för finansieringen.

Det civila försvaret

Revisorerna föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning för hur *samordningen i Regeringskansliet* har förbättrats i syfte att skapa ett effektivt civilt försvar.

Revisorerna har vidare i rapporten föreslagit att regeringen avvaktar med att lämna förslag i frågan om hur Överstyrelsen för civil beredskap bör ges uppdrag att utgöra en stödfunktion också när det gäller svåra påfrestningar på samhället i fred. Revisorerna finner det lämpligt att regeringen först granskar på vilket sätt överstyrelsen har samordnat insatserna för att möta militära hot. Denna granskning förutsätts komma att ske i den av regeringen aviserade utredningen av lednings- och samordningsfrågor inom det civila försvaret.

Revisorernas förslag

Riksdagens revisorer *föreslår* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna anför om

1. regeringens redovisning till riksdagen,
2. myndigheternas redovisning till regeringen,
3. alliansfrihet och internationalisering,
4. omvärldsanalyser,
5. finansiering,
6. det civila försvaret.

Motionerna

Kristdemokraterna betonar i sin *kommittémotion Fö1 (kd)* de historiska erfarenheterna. Motionärerna konstaterar att analyserna av förhållandena under andra världskriget visar att den svenska beredskapen inte nådde full effekt förrän efter krigets slut. Problemet med att höja beredskapen bestod inte av att det saknades medel. Försvarskostnaderna uppgick då till nästan hälften av den samlade statsbudgeten. En starkt bidragande orsak till tillkortakomman-

dena var i stället att de politiska beslutsfattarna inte i tid beslutade om en upprustning av det svenska försvaret. En annan viktig orsak var att upprustningen till stor del begränsades av svårigheten att få modern materiel utifrån och att den egna försvarsindustrin inte räckte till.

Den för svensk försvarspolitik så centrala frågan om förmåga till anpassning sägs i motionen inte ha fått den stabilitet som är nödvändig för att ge kontinuitet i planeringen. Under ett uppbyggnadsskede är det viktigt att kunna konkretisera och förankra innebörden av anpassning och vilka åtgärder som följer av olika beslut. Motionärerna refererar till Försvarmaktens bedömning att en uppbyggnad av det militära försvarets kapacitet under en tidsperiod om fem år, eller kortare, inte kan tillföra några väsentliga förändringar vad avser organisation, nya förmågor, nya materielsystem m.m. För detta krävs längre tid. Enligt motionärerna bör detta hållas i åtanke då man nu i dag ämnar ge försvaret en ny inriktning.

För att säkerställa vår förmåga att besluta om anpassning är det angeläget att underrättelsetjänsten har resurser att ständigt förse statsmakterna med aktuellt beslutsunderlag. Den säkerhetspolitiskt och militärt inriktade underrättelsetjänsten måste därför lägga särskild vikt vid att *analysera långsiktiga utvecklingstendenser* för att tidigt kunna förutse förändringar av politisk, ekonomisk och militär karaktär vilka kan få säkerhetspolitiska konsekvenser för Sverige. Detta föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 1*).

Motionärerna anför vidare att ett spänt säkerhetspolitiskt läge i vår omvärld troligen innebär svårigheter för oss att importera strategiska insatsvaror och militär materiel. Exportförbud kan komma att råda när behoven är som störst. Vår anpassningsstrategi sägs därför endast vara trovärdig så länge som vi har en *levande inhemsk försvarsindustri*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 2*).

I motionen sägs den grundläggande frågan vara om vår demokrati är kapabel att fatta nödvändiga beslut om tillväxt i tid. Det är därför viktigt att utifrån vårt demokratiska styrelseskick noggrant analysera *vilka beslutsformer som krävs* med hänsyn till lagar och förordningar, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 3*).

En avgörande fråga för anpassningen är finansieringen. Motionärerna konstaterar att riksdagen varje år i budgetberedningen beslutar om en beredskapskredit för totalförsvaret. Denna kredit är avsedd att finansiera beredskapsåtgärder under höjd beredskap. För anpassningsåtgärder måste regeringen däremot anslå extra medel. Kristdemokraterna ser med oro på den nuvarande ordningen och begär en *översyn av anpassningens finansiering*. Detta föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

Kristdemokraterna anser vidare att riksdagen årligen i samband med budgetpropositionen bör få en *särskild skrivelse om omvärldsutveckling och anpassning* (*yrkande 5*). I denna skrivelse bör bl.a. tydligt redovisas hur insatsorganisationen, beredskapen och den långsiktiga anpassningen utvecklas.

Varje år görs stora investeringar i utbildning av pliktpersonal. Eftersom anpassningsförmågan i hög grad bygger på välutbildade förband bör rege-

ringen ange vilka åtgärder som kommer att vidtas för att ta till vara och *vidmakthålla nödvändig kompetens* hos pliktpersonalen, dels inför en ettårig höjning av krigsdugligheten, dels när det gäller den långsiktiga anpassningen. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vilka åtgärder som bör vidtas för att vidmakthålla kompetens hos pliktpersonalen (*yrkande 6*).

I *kommittémotion Fö212 (kd)* återkommer Kristdemokraterna till kravet på en särskild årlig skrivelse till riksdagen i samband med regeringens budgetproposition (*yrkande 7*).

Ytterligare en kommittémotion från Kristdemokraterna behandlar frågan om anpassning. I *motion Fö32 (kd)* betonas sålunda att Försvarmaktens planering för tillväxt måste vara en kontinuerlig process och en viktig del av anpassningsprincipen. Det sägs därför vara nödvändigt att fortlöpande värdera Försvarmaktens operativa förmåga utifrån omvärldsutvecklingen och att riksdagen kontinuerligt informeras om detta. Med hänsyn till att tillväxtförmågan nu blir kraftigt beskuren i en minskad försvarsmakt bör tillväxtmöjligheterna klarläggas i samband med den årliga redovisningen av anpassningsförmågan. Ett trovärdigt tillväxtkoncept måste enligt motionärerna skapas. Ett sådant bör bl.a. visa den personella och materiella bas som finns att tillgå. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa ett trovärdigt tillväxkoncept för försvaret i händelse av säkerhetspolitiska försämringar i omvärlden (*yrkande 2*).

I Folkpartiet liberalernas *partimotion Fö28 (fp)* refereras den kritik som Riksdagens revisorer i sin rapport 1998/99:RR7 riktat mot regeringens information till riksdagen, bl.a. att informationen varit otydlig och att det funnits brister när det gäller redovisningen av hur försvaret utvecklats under en längre tidsperiod. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i kommande propositioner så långt som möjligt redovisar försvarets resurser, tillståndet i olika delar av Försvarmakten, antalet tillförda respektive avförda värnpliktiga samt befintlig, nyanskaffad respektive avförd materiel (*yrkande 26*).

I *motion Fö24 (m)* av Jeppe Johnsson citeras propositionens ställningstagande att en viktig del i Försvarmaktens framtida organisation är förmågan till tillväxt. Motionären ställer i anslutning härtill ett antal frågor. Han ifrågasätter bl.a. om vi kan lita på den politiska förvarningen och om det finns tillräcklig beslutskraft för att i tid genomföra erforderliga anpassningsåtgärder. Motionären anser det rimligt att försöka beräkna vad en återtagning skulle kosta om man tvingas göra återtagningen efter exempelvis fem, tio eller femton år efter det att den nu föreslagna neddragningen genomförts. Riksdagen bör därför begära att regeringen utreder vad en eventuell framtida återtagning av försvaret skulle kosta (*yrkande 5*).

Utskottet

Riksdagen har beslutat att totalförsvarets förmåga till anpassning skall vara en av grundstenarna i den svenska försvarspolitik (prop. 1996/97:4, bet.

1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:36). Med anpassningsförmåga avses totalförsvarets förmåga att möta angrepp i olika tidsperspektiv. Med hänsyn till utvecklingen i omvärlden skall försvaret kunna förstärkas, utökas, reduceras eller eljest förändras för att motsvara de krav som ställs på försvaret. Anpassningen skall som princip kunna tillämpas oavsett ekonomisk nivå.

Regeringen redovisade i samband med kontrollstationen våren 1999 (prop. 1998/99:74) relativt utförligt sin syn på anpassningsprincipen och på utvecklingen av anpassningsförmågan. Utskottet anslöt sig då till regeringens uppfattning (bet. 1998/99:FöU5) att förmåga till anpassning bör ha en central betydelse vid totalförsvarets utformning. Utskottet betonade, liksom regeringen, betydelsen av genomtänkta förberedelser och tidiga beslut. Det är ofrånkomligt att beslut om anpassningsåtgärder kommer att behöva fattas under betydande osäkerhet och med inslag av politiskt risktagande. Förmågan att kunna uppfatta och rätt tolka de ofta svaga signalerna om säkerhetspolitiska förändringar blir betydelsefull. Utskottet uttalade sig också för en flexibel totalförsvarsorganisation som kan möta olika hot eller utvecklas mot att möta sådana hot. Det är då nödvändigt att upprätta planer som på medellång sikt klargör skilda utvecklingsmöjligheter för totalförsvarets utveckling. Denna planering måste präglas av ett dynamiskt synsätt. Härutöver pekade utskottet på skilda behov som måste vara avstämda mot anpassningsprincipen och dess tillämpning, t.ex. kompetens i försvarsorganisationen, utbildningsanordningar, försvarsindustriella resurser, försvarsindustriellt internationellt samarbete samt forskning. Utskottet utgick från att regeringen årligen, antingen i budgetförslaget eller i annan ordning, informerar riksdagen för att denna skall kunna pröva hur anpassningsförmågan utvecklas.

Regeringen behandlar i den nu föreliggande propositionen anpassningsprincipen och dess tillämpning där dessa frågor hör hemma i sitt sammanhang, t.ex. under avsnitten om operativ förmåga, försvarsmaktens krigsförband och materielförsörjning. Regeringen betonar, återigen, att anpassningsförmågan är en viktig fråga och att planeringen för anpassning är en kontinuerlig process. Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning att en avgörande förutsättning för att säkerställa förmågan till anpassning i olika avseenden är att Försvarsmakten har och kan upprätthålla erforderlig kompetens. Utskottet delar också regeringens bedömning av inom vilka områden som kompetens bör upprätthållas och vad kompetensen därvid bör innefatta. Liksom regeringen anser också utskottet att det från anpassningssynvinkel är nödvändigt att behålla viss organisations- och effektbestämmande materiel i stället för att avveckla denna.

I *kommittémotion Fö1 (kd)* uttalas viss skepsis mot att det inom ramen för vårt styrelseskick skulle vara möjligt att fatta nödvändiga beslut om anpassning i tid och att därför beslutsformerna noggrant bör analyseras. Enligt *utskottets* uppfattning kommer vi i en anpassningssituation alltid att vara i efterhand. Detta är naturligt eftersom i detta fall anpassning för totalförsvaret per definition innebär att reagera på något slags störning i den säkerhetspolitiska miljön. Utskottet ser inte något behov av att behöva ändra nuvarande beslutsformer som följd av anpassningsprincipen. Under förutsättning av att det finns erforderlig politisk vilja och beslutskraft bör nödvändiga anpass-

1999/2000:FöU2

I en annan av Kristdemokraternas *kommittémotioner – Fö32 (kd)* – framhålls en rad förhållanden som behövs för att skapa en trovärdig anpassningsfilosofi: kontinuerlig process, fortlöpande analys, klarlagda förändringsmöjligheter, m.m. Som framgått av det föregående har *utskottet* ingen annan mening än motionärerna i denna del. Något särskilt uttalande från riksdagen i enlighet med motionen synes därför inte erforderligt varför *utskottet* avstyrker *yrkande 2*.

Riksdagens revisorer har gjort en omfattande genomlysning av skilda aspekter på anpassningsprincipen. Förslaget (1998/99:RR7) Anpassning av totalförsvaret har lämnats till riksdagen. *Utskottet* kan konstatera att den rapport (1998/99:4) som revisorerna tagit ställning till har utarbetats före regeringens redovisning av anpassningsfrågorna i kontrollstationen (prop. 1998/99:74). Som framgått av det föregående var regeringens redovisning då relativt omfattande och behandlade en rad frågor som förts fram i den nyss nämnda rapporten. Regeringen återkommer i den nu föreliggande propositionen med ytterligare redovisningar om anpassning. *Utskottet* kan således konstatera att flera av de påpekanden som görs i rapporten och av revisorerna därför redan har beaktats, exempelvis kritiken mot att regeringen inte närmare redogjort för den mera långsiktiga anpassningen.

Revisorerna föreslår *tydligare redovisningar* av anpassning i propositioner och skrivelser och att regeringen årligen i anslutning till budgetpropositionen lämnar en särskild skrivelse om anpassning till riksdagen (*yrkande 1*). I *kommittémotionerna Fö1 (kd) yrkande 5* och *Fö212 (kd) yrkande 7* samt i *partimotion Fö28 (fp) yrkande 26* förordas också årliga redovisningar om anpassning från regeringen. I *kommittémotion Fö1 (kd) yrkande 6* föreslås att regeringen i sin redovisning anger vilka åtgärder som behövs för att behålla kompetensen hos pliktpersonal inför en anpassning.

Utskottet håller med revisorerna och motionärerna att det skall vara tydliga redogörelser och relevant information till riksdagen. Som framgått av det föregående har *utskottet* också uttalat sig för årliga redovisningar, antingen i budgetförslaget eller i en särskild skrivelse om detta skulle vara mer ändamålsenligt. *Utskottet* håller också med revisorerna om värdet av att i det sammanhanget vid försvarspolitiskt lämpliga tillfällen kunna redovisa tidsserier och nyckeltal för att belysa utvecklingen. Däremot är inte *utskottet* övertygat om att den struktur på redovisningen som revisorerna föreslår är den mest angelägna. De omfattande strukturförändringarna inom försvaret under 1990-talet och de flera gånger ändrade budgeterings- och redovisningsprinciperna försvårar dessutom jämförelsen mellan olika år och gör det lätt att dra fel slutsatser. Mot bakgrund av det anförda avstyrker *utskottet* revisorernas *förslag nr 1* samt *motionerna Fö1 (kd) yrkandena 5 och 6, Fö28 (fp) yrkande 26* och *Fö212 (kd) yrkande 7*.

Revisorerna efterlyser en *tydligare redovisning från myndigheterna* till regeringen, bl.a. om hur den långsiktiga anpassningen är tänkt att genomföras, samt av hur olika funktioner påverkas om det uppstår störningar i andra

funktioner (*förslag nr 2*). Enligt *utskottets* mening ankommer det inte på riksdagen att ange detta. Det måste vara regeringens uppgift att reglera vilket underlag som av myndigheterna skall lämnas till regeringen. En närmare redovisning av hur anpassningsfrågorna skall realiseras mer konkret bör regeringen lämna inför försvarsbeslutet år 2001. Härav följer att utskottet avstyrker revisorernas *förslag nr 2*.

Revisorerna för resonemang om hur tillämpningen av anpassningsförmågorna kan komma att inverka på olika delar av svensk säkerhetspolitik, t.ex. alliansfrihet, förhandlingar om rustningsbegränsningar och exportregler för krigsmateriel. I *kommittémotion Fö1 (kd)* anføres att vår anpassningsstrategi endast är trovärdig om vi har en levande inhemsk försvarsindustri. *Utskottet* utgår, i likhet med revisorerna, från att regeringen klargör för riksdagen om anpassningsprincipen i någon del av sin tillämpning kommer i konflikt med säkerhetspolitiska mål eller handlingsnormer. Om detta kräver att en utredning behöver tillsättas eller ej bör enligt utskottets mening ankomma på regeringen att bedöma. Utskottet anser, i likhet med motionärerna, att det från bl.a. anpassningssynpunkt innebär fördelar med en inhemsk försvarsindustri. Att en sådan skulle vara ett krav för trovärdighet vore dock enligt utskottet att gå för långt. Internationell försvarsindustriell samverkan och leveransavtal kan komplettera eller ersätta egen industrikapacitet. Härav följer att utskottet avstyrker revisorernas *förslag nr 2* och *motion Fö1 yrkande 2*.

Revisorerna föreslår att det upprättas ett oberoende analysinstitut. I *kommittémotion Fö1 (kd)* hävdas behov av att ständigt förse statsmakterna med aktuellt underlag för att analysera långsiktiga utvecklingstendenser inför beslut om anpassningsåtgärder. *Utskottet* har i det föregående betonat den stora betydelsen av en god förmåga att kunna uppfatta och rätt tolka signalerna om viktigare säkerhetspolitiska förändringar. Det kan således vara helt avgörande för vår förmåga till anpassning, inte minst för att tidigt kunna reagera på kritiska förändringar, att det finns kvalificerade resurser med hög integritet som i en kontinuerlig process kan analysera vad som händer och förse de politiska organen med beslutsunderlag. Det finns utanför Regeringskansliet flera av varandra oberoende organ som gör säkerhetspolitiska omvärldsanalyser, t.ex. Utrikespolitiska institutet, vissa universitet, Försvarets forskningsanstalt och Försvarshögskolan. Det är Regeringskansliets uppgift att med utgångspunkt i tillgängligt analysmaterial bereda regeringens säkerhetspolitiska ställningstaganden. Tillkomsten av en särskild enhet i Försvarsdepartementet – sekretariatet för analys och långsiktig försvarsplanering – bör även kunna förbättra möjligheterna att ta in och analysera relevant underlag för regeringens ställningstaganden i fråga om anpassning. Utskottet ser alltså inte behov av att inrätta något nytt oberoende analysinstitut för att på samma sätt som Försvarsberedningen göra omvärldsanalyser. Utskottet utgår från att statsmakterna får tillgång till det underlag som motionärerna påtalar behov av. Utskottet avstyrker därför *förslag nr 3* och *motion Fö1 (kd) yrkande 1*.

Revisorerna föreslår att regeringen lämnar förslag till riksdagen om hur en anpassningsperiod skall finansieras. I *kommittémotion Fö1 (kd) yrkande 4* föreslås en översyn av anpassningens finansiering och i *motion Fö24 (m) yrkande 5* förordas en utredning om vad en eventuell framtida återtagning på 5, 10 och 15 års sikt skulle kosta. *Utskottet* är inte övertygat om fördelarna med beräkningar på det sätt som föreslås i motion Fö24 (m). Förutsättningarna ändras fortlöpande och utfallet påverkas starkt av vilka antaganden om åtgärder, tidsramar, restriktioner m.m. som ligger till grund för beräkningarna. *Utskottet* har, som framgått av det föregående, också sagt att planeringen måste präglas av ett dynamiskt synsätt. Det får därför anses mer realistiskt och effektivt att i anslutning till aktuella beslutstillfällen, med då gällande förutsättningar, beräkna kostnader och äska medel för erforderliga anpassningsåtgärder. *Utskottet* anser inte heller att det behövs någon särskild beredskapsstat på statsbudgeten för anpassningsåtgärder. Däremot bör regeringen för riksdagen kunna redovisa kostnader och tidsramar för åtgärder för att istandsätta förband och system till krigsförband som tagits ur krigsorganisationen men behållits ”i malpåse”. *Utskottet* avstyrker följaktligen *förslag nr 5* och *motionerna Fö1 (kd) yrkande 4* och *Fö24 (m) yrkande 5*.

Revisorerna föreslår att regeringen återkommer till riksdagen och redovisar hur samordningen kan förbättras i syfte att åstadkomma ett effektivt civilt försvar. *Utskottet* delar revisorernas uppfattning om behovet av en effektiv och förbättrad samordning. *Utskottet* konstaterar att regeringen nyligen utfärdat direktiv (dir. 1999:63) för en utredning om principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. I uppdraget ingår att ta ställning till om nuvarande funktionsindelning, myndighetsuppgifter och samordningssystem behöver ändras. *Utskottet* utgår från att denna utredning kommer att behandla de frågor som aktualiseras av Riksdagens revisorer. *Förslag nr 6* bör därför inte bifallas av riksdagen.

Behov av kompetens

Utskottet delar regeringens uppfattning att den viktigaste förutsättningen för att säkerställa förmågan till anpassning i olika avseenden är att Försvarsmakten har tillgång till nödvändig kompetens. *Utskottet* gör ingen annan bedömning än regeringen av inom vilka områden som Försvarsmakten bör upprätthålla kompetens samt innehållet i dessa kompetenser.

I detta avsnitt behandlar utskottet propositionens avsnitt 5.3 Inriktning av insatsorganisationen (s. 53–59) samt motionerna Fö7 (v) yrkande 4, Fö17 (m) yrkande 2, Fö20 (m) yrkande 5, Fö28 (fp) yrkandena 11 och 23, Fö32 (kd) yrkandena 8 och 9 (i denna del), Fö36 (mp) yrkande 2, Fö322 (kd) (i denna del) samt Fö601 (m).

Regeringen

Regeringen föreslår (*hemställan nr 2*) att riksdagen godkänner regeringens förslag till inriktning av den framtida insatsorganisationen. Den föreslås inriktas mot att successivt fram t.o.m. år 2004 innehålla följande viktigare *krigsförband*:

- ett högkvarter, en operativ insatsledning och fyra militärdistriktsstaber,
- en armédivisionsstab med tillhörande förband, bland dem en NBC-insatsstyrka och två jägarbataljoner,
- sex armébrigadledningar, sexton mekaniserade bataljoner, fyra luftvärnsbataljoner, fyra haubitsbataljoner, fyra pionjärbataljoner, fyra underhållsbataljoner, sex stadsskyttebataljoner och en luftburen bataljon,
- två ytstridsflottiljer med sammanlagt tolv ytstridsfartyg,
- en ubåtsflottilj med fem ubåtar,
- en minkrigsflottilj,
- en amfibiebrigadledning och tre amfibiebataljoner,
- åtta JAS 39 Gripen-divisioner,
- två helikopterbataljoner, varav en med markoperativ inriktning och en med sjöoperativ inriktning och
- nationella skyddsstyrkor, inkluderande bl.a. tolv markstridsbataljoner och hemvärn.

Regeringens syn på grunderna för stridskrafternas utformning

Grunden för det militära försvarets utveckling skall även framgent vara *förmågan till väpnad strid*. Med denna utgångspunkt bör målet för den långsiktiga utvecklingen vara en flexibel försvarsmakt med förmåga till en rad olika insatser samt till att kunna anpassas mot de nya hot och risker som kan uppstå i framtiden.

Försvarsmaktens krigsförband skall sålunda kunna uppfylla de krav på operativ förmåga och beredskap som ställs i närtid. Vidare skall krigsförbanden också innehålla en stor del av de kompetenser som efterfrågas för att kunna tillgodose kraven på långsiktig anpassningsförmåga.

Organisationens beredskap styrs i nuvarande omvärldsläge främst av behovet att hävda Sveriges territoriella integritet, medverka i internationella insatser samt att kunna stärka samhället. Organisationen bör innehålla krigsförband med hög operativ rörlighet och kvalitet och kunna flexibelt sättas samman efter aktuella behov.

Territorialförsvaret, hemvärn och vissa andra delar av dagens militära försvaret bör organiseras som nationella skyddsstyrkor. De nationella skyddsstyrkorna skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt att stödja de operativt rörliga förbandens strid. Ledningsfunktionen bör utformas för att kunna hantera ett brett spektrum av händelser, såväl nationellt som internationellt.

Regeringen anser att en utveckling av det militära försvarets organisation som beskrivits ovan är en viktig del av det militära försvarets strukturella förnyelse. Det är väsentligt att organisationens utformning och beredskap anpassas till de relativt *låga kraven på försvar mot väpnat angrepp* som ställs i närtid, så att ett tillräckligt stort utrymme kan skapas för långsiktig anpassningsförmåga och förnyelse och för att öka förmågan att medverka internationellt till fred och säkerhet.

I propositionens bilaga 3 redovisas *en detaljerad sammanställning* över regeringens förslag till hur Försvarsmaktens krigsorganisation bör utvecklas fram t.o.m. år 2004.

Regeringens syn på ledningsorganisationens utformning

Försvarsmakten har den 30 september 1999 lämnat ett förslag till utformning av den framtida ledningsorganisationen. Försvarsmakten föreslår bl.a. att för ledning av stridskrafterna skapas en ny samlokaliserad operativ och taktisk ledning, vilket skapar bättre förutsättningar för en framtida integrering av dessa. Detta är av stor betydelse för att Försvarsmakten samordnat skall kunna leda insatser såväl inom som utom landet. Regeringen föreslår därför att det organiseras

- ett högkvarter,
- en operativ insatsledning och
- fyra militärdistriktsstaber

Regeringens och motionernas förslag till utformning av organisation m.m. avseende den militära ledningsorganisationen utvecklas närmare i ett särskilt avsnitt i detta betänkande.

Regeringens förslag till markstridskrafternas utformning

Markstridsförbandens *förmåga till väpnad strid skall vara hög*. Vapenverkan, rörlighet och skydd bör vidareutvecklas liksom förmågan till underrättelseinhämtning och ledningskrigföring.

Alla konfliktnivåer skall kunna hanteras både nationellt och i de internationella fredsfrämjande operationer som Sverige beslutar sig för att delta i. I Europa och dess närhet skall markstridsförbanden kunna delta i alla typer av fredsfrämjande operationer. I övriga delar av världen skall markstridskrafterna kunna delta i fredsbevarande operationer.

Fram t.o.m. år 2004 bör enligt regeringens mening av de *operativt rörliga markstridskrafterna* främst organiseras:

- en armédivisionsstab med tillhörande förband, bland dem bl.a. två jägarbataljoner, en fallskärmsjägarbataljon, tre säkerhetsbataljoner, tre luftvärnsbataljoner samt en NBC-insatsstyrka,
- sex armébrigadledningar,
- sexton mekaniserade bataljoner, sex stadsskyttebataljoner, en luftburen bataljon, fyra luftvärnsbataljoner, fyra haubitsbataljoner, fyra pionjärbataljoner och fyra underhållsbataljoner.

Flexibelt sammansatta stridsgrupper bör kunna skapas av bataljonsförbanden. Förbanden skall ha en hög tillgänglighet efter beredskapshöjning. Markstridskrafternas bataljoner bör kunna verka inom divisions och brigads ram, såväl i Sverige som i internationella sammanhang.

Ett *utbildningssystem* bör införas som innebär att grundorganisationen årligen utbildar en komplett brigad. När fyra år har gått har fyra brigader utbildats med en sådan kompetensnivå att de har *förmåga till omedelbara insatser*.

När ytterligare en omgång har utbildats kan den först utbildade brigadens personal överföras till de nationella skyddsstyrkorna eller utgöra tillväxtresurs för ytterligare brigadförband. Med detta system kan det ständigt finnas fyra brigader och tillhörande divisionsförband med hög utbildnings- och kompetens att tillgå. Det är viktigt att alla brigadledningarna ges lika hög kompetens.

Regeringens förslag till utformning av marinstridskrafterna

Huvudinriktningen bör vara en förmåga att kunna utöva områdeskontroll över och under havsytan samt i kustzonen. *Sjöstridskrafterna* bör vidareutvecklas mot ett färre antal fartyg, men med en ökad uthållighet till sjöss. Marinstridskrafterna bör vidare utvecklas mot integrerade och behovssammansatta styrkor och mot ökad förmåga till samverkan med andra nationers förband vid övningar och internationella insatser i vårt närområde samt med civila myndigheter.

Utformningen av marinstridskrafterna styrs av förmågan att framgångsrikt kunna bekämpa en kvalificerad angripare och förmåga till uthållig marin närvaro i våra omgivande farvatten.

Den *närtida dimensioneringen* av marinstridskrafter styrs däremot främst av kravet att kunna hävda vår territoriella integritet och kravet på långsiktig anpassning. Förmågan att övervaka Sveriges omgivande havsområden och kunna ingripa vid kränkningar av sjöterritoriet bör vidareutvecklas.

Antalet ytstridsfartyg bör därför reduceras till *tolv ytstridsfartyg*. Regeringen har medgivit Försvarsmakten att anskaffa totalt sex korvetter av Visbyklass. Dessa bedöms vara operativa år 2010. Inledningsvis upprätthålls antalet ytstridsfartyg med befintliga korvetter av Stockholms- respektive Göteborgsklassen samt med patrullbåtar av Kaparenklassen. Efter hand som korvetter av Visbyklass införs utgår patrullbåtssystemet.

Antalet *ubåtar* bör enligt regeringens uppfattning *reduceras till fem*, varav två av Västergötlandsklassen och tre av Gotlandsklassen. De i dag befintliga ubåtarna, tre av Gotlandsklassen och fyra av Västergötlandsklassen, är så

olika att en besättning inte utan vidare kan växla eller byta ubåtstyp. Ubåtar-na av Gotlandsklass har luftoberoende maskineri. För att öka den taktiska uthålligheten inom ubåtsvapnet har regeringen medgett Försvarmakten att installera luftoberoende maskineri på de två ubåtar av Västergötlandsklassen som skall halvtidmoderniseras och behållas.

Marinstridskrafternas förmåga till *minröjningsinsatser* bör vidmakthållas och utvecklas inom ramen för en minkrigsflottilj. Fartygsdragen minsvepning är dock en äldre metod som inte bör behållas. Huvuddelen av minsvepningsförbanden bör därför avvecklas år 2001. Vissa enheter av minsvepningsförbanden bör dock behållas för att ingå i de nationella skyddsstyrkorna. Det finns skäl att behålla förmågan att svepa med fjärrstyrda minsvep.

Amfibieförbanden bör organiseras i en amfibiebrigadledning och tre amfibiebataljoner. Den unika kompetens som amfibieförbanden har till väpnad strid i skärgårds- och kustzonen bör tillvaratas så långt det är möjligt och, där behov finns, vid internationella insatser.

Sammantaget bör enligt regeringens mening *marinstridskrafterna* inriktas mot:

- två ytstridsflottiljer med sammanlagt *tolv ytstridsfartyg*,
- en ubåtsflottilj med *fem ubåtar*,
- en minkrigsflottilj,
- en amfibiebrigadledning och *tre amfibiebataljoner*.

Regeringens förslag till utformning av helikopterförbanden

Den mark- respektive sjöoperativa helikopterkapaciteten bör vidareutvecklas. Härutöver bör förmågan utvecklas att transportera en luftburen bataljon.

Två helikopterbataljoner bör organiseras. Den ena bör ha markoperativ inriktning och den andra sjöoperativ inriktning. Inom dessa bataljoner bör det finnas räddningskapacitet. Räddningsfunktionen enligt avtalet mellan Sjöfartsverket och Försvarmakten bör enligt regeringens mening upprätthållas.

Den nuvarande arméflygbataljonen, de två marina helikopterdivisionerna, pansarvärnshelikopterkompanierna och den rörliga helikopterledningen bör avvecklas med början år 2001. Den centrala helikopterresursledning som är nödvändig bör ingå i den operativa insatsledningen. Vidare bör Försvarmakten mot slutet av perioden börja utveckla attackhelikopterkompetens, bl.a. genom studier och demonstratorer.

Anskaffningen bör därför inriktas mot försvarsmaktsgemensamma helikoptertyper, varav en bör vara medeltung och en bör vara lätt. Flertalet av de nuvarande helikoptertyperna bör därför efterhand avvecklas.

Regeringens förslag till utformning av flygstridskrafterna

I fråga om *stridsflygförbanden* bör inriktningen vara åtta divisioner JAS 39 Gripen fr.o.m. år 2005. I avsnittet 5.4 i propositionen redovisar regeringen hur kravet på kontinuerlig utbildning av nya militära flygförare och hur ombeväpningen från Viggensystemet till Gripensystemet påverkar såväl antalet divisioner som antalet flottiljer. Regeringen konstaterar där att det

utöver de åtta stridsflygdivisionerna *under ombeväpningsperioden* bör finnas ytterligare två flygdivisioner Viggen för att säkerställa utbildningen och ombeväpnningen. Dessa två extradivisioner bör enligt regeringens mening inte innefattas i insatsorganisationen efter det att ombeväpnningen till Gripensystemet är genomförd. Parallellt med ombeväpnningen till Gripensystemet bör Viggensystemet successivt avvecklas fr.o.m. år 2001.

När det gäller flygstridskrafternas *bas-, luftbevaknings- och ledningsförband* anser regeringen att åtta flygbasförband och tre stridsledningscentralkompani bör organiseras. Vidare bör en andra grupp flygburen spaningsradar (FSR 890) organiseras utöver de 29 markbaserade radarplutoner 870 som finns.

En mer detaljerad redogörelse för krigsförbandens organisation m.m. finns i propositionens bilaga 3.

Regeringens förslag till utformning av nya förbandstyper

Territorialförsvarsförband, hemvärnsförband och vissa andra delar av dagens militära försvar bör – enligt regeringens mening – organiseras som s.k. *nationella skyddsstyrkor*. De nationella skyddsstyrkorna skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt att stödja de operativt rörliga förbanden. I dessa bör ingå även bl.a. två norrlandsjägarbataljoner, tolv markstridsbataljoner, två marina basskyddsbataljoner och tre marina bevakningsbataljoner.

Regeringen redovisar dock att det finns *vissa osäkerheter*, bl.a. när det gäller omfattningen av och metoder för att tillgodose behovet av *bevakning och skydd av sådan infrastruktur som är avgörande för samhällets grundläggande funktioner*.

Även när det gäller *rekryteringen till hemvärnet* och dess påverkan på bemanningen i övrigt av de nationella skyddsstyrkorna finns det behov av fördjupat underlag. Regeringen har därför denna dag beslutat om direktiv till en utredning som skall se över stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna (inkl. Hemvärnet) och deras fortsatta funktion i totalförsvaret. Utredningen skall lämna sina förslag senast den 31 december 2000.

Försvarsmakten bör organisera även *nya förband och skapa nya kompetenser*. Dessa kommer att utgöra betydelsefulla komponenter i vår förmåga att möta framtida hot. Exempel på sådana förband som bör organiseras är:

- luftburen bataljon,
- signalspaningsbataljon,
- IT-säkerhetsförband,
- säkerhetsbataljon,
- jägarbataljon och
- NBC-insatsstyrka.

Dessa förbandstyper kommer i huvudsak att utvecklas och organiseras med stöd av nuvarande krigsorganisation senast år 2004.

Den *luftburna bataljonen* utvecklas och organiseras efterhand. Fram till år 2003 sker såväl utveckling och kompetensuppbbyggnad som den direkta utbildningen av förbandet. Transporthelikoptrar anskaffas senare, preliminärt med början år 2003.

Regeringens förslag till åtgärder för att skapa förutsättningar för anpassning av Försvarsmaktens organisation och kompetens

När det gäller *markstridskrafterna*, anför regeringen, utgörs en del av anpassningsförmågan av förutsättningarna för att öka antalet förband. Förutsättningarna att öka antalet markstridsförband beror främst på tillgången till officerare och möjligheten att anskaffa erforderlig organisationsbestämmande materiel. Genom en utökning av antalet officerare, förrådsställning av redan befintlig organisationsbestämmande materiel samt planer för tillväxt kan förmågan upprätthållas att förstärka existerande förband och/eller öka antalet förband.

Under perioden 2000–2004 har markstridskrafterna en *mycket god förmåga* att öka antalet förband. Därefter minskar förmågan på grund av att materiel, anläggningar och personal successivt avvecklas. Efter genomförd omstrukturering, dvs. efter år 2004, bedöms inom en femårsperiod antalet markstridsförband kunna öka med ytterligare cirka *åtta markstridsbataljoner* inklusive stödfunktioner, dvs. med ytterligare två brigader.

Inom *marinstridskrafterna* bedömer regeringen det vara möjligt att inom de närmaste åren återgå till motsvarande dagens förbandsantal för sjöstridskrafterna. Det finns möjlighet att öka med ett minröjningsfartyg av Landsortsklass. Utöver fem ubåtar finns möjlighet att organisera ytterligare två ubåtar av Västergötlandsklass. Robotsystem 15 – som för närvarande ingår i det tunga kustrobotförbandet – bör vid behov utnyttjas av korvettförband.

De fasta kustartilleriförbanden samt det tunga kustrobotbatteriet bör emellertid helt avvecklas. Däremot bör kompetens och materiel behållas för att organisera *två rörliga kustartilleribataljoner* (12/80) och ytterligare *en amfibiebataljon*.

När det gäller *flygstridskrafterna* bedömer regeringen att flygförbanden fram till år 2005 har möjlighet att återgå till dagens antal förband, dvs. till 12 stridsflygdivisioner. Därefter begränsas tillväxtmöjligheterna av bl.a. tillgången på flygförare. Efter det att Gripensystemet har införts, dvs. år 2005, är möjligheterna att öka antalet stridsflygförband relativt goda. Den övre gränsen sätts av utbildningskapaciteten för flygförare och tekniker som behövs för att organisera alla de flygplan JAS 39 Gripen som efter hand kommer att anskaffas.

Regeringen har *överbävt realismen* när det gäller att *kunna förverkliga den ökning av krigsförband* som redovisats och därvid funnit att planerna och tillgång på organisations- och effektbestämmande materiel m.m. är sådana att den ovan angivna ökningen av markstridsförband, dvs. att kunna organisera ytterligare två brigader, är så pass genomarbetad och realistisk att en sådan ökning kan läggas till grund för försvarsplaneringen. Däremot behöver enligt

Motionerna

Moderata samlingspartiet anser i motion *Fö20 (m parti)* att regeringens nedrustning saknar motstycke. I *yrkande 5* framförs förslag om en annan förbandsutveckling än den som regeringen förordar. Fyra brigader innebär att Sverige ställs i paritet med Danmark, trots uppenbara skillnader i storlek, geografiskt läge och allianstillhörighet. 48 artilleripjäser innebär möjlighet att understödja en (möjligen två) bataljoners anfall. Endast en starkt geografiskt begränsad del av Sverige, t.ex. Stockholmsområdet, kan försvaras. Att döpa om dagens förrådsställda och hemförlovade krigsorganisation till "insatsorganisation" är enbart ett kosmetiskt grepp. Utbildningskvaliteten och förbandsomsättningen i 16 s.k. insatsbataljoner förblir ungefär som dagens 13 brigader.

Beträffande omfattningen av *ledningsförband* anser Moderata samlingspartiet att två multinationella förband skapas, en brigadledning för en nordisk brigad och en flottiljledning för en internationell sjöstyrka.

Markstridskrafterna bör organiseras i tio brigader, men med en större differentiering än dagens. Artilleri- och luftvärnsförbanden bör stärkas i paritet med den övriga förbandsvolymen. Två divisionsstaber bör organiseras, varav den ena för taktisk ledning av förband i norra Sverige.

Marinstridskrafterna bör utvecklas mot två ytstridsflottiljer omfattande 16 till 20 ytstridsfartyg. De nyligen moderniserade patrullbåtarna av Kaparenklassen bör behållas i avvaktan på beslut om nya ytstridsfartyg för leverans efter de sex fartygen i Visbyklassen. Samtliga ubåtar i Västergötlandsklassen och Gotlandsklassen, dvs. sju ubåtar, behålls.

Amfibieförbanden bör utökas och de rörliga kustartilleribataljonerna behållas. Isbrytar- och sjömättningsförbanden bibehålls och ingår i försvarets krigsorganisation.

Inom *helikopterförbanden* bör utvecklingen av attackhelikopterförmågan ske redan under försvarsbeslutsperioden och inom ramen för förbandsuppträdande.

Inom *flygstridskrafterna* förordar Moderata samlingspartiet effektivast möjliga utnyttjande av det antal flygplan som beställts. Därför bör ett alternativ övervägas med fyra – i stället för åtta – aktiva JAS 39-divisioner. Därutöver skall utbildningskapaciteten för flygförare och tekniker samt förtidsavgångna flygförare medge att ytterligare divisioner successivt krigsorganiseras upp till ca 8–12 divisioner. Därmed skapas förutsättningar för ombeväpning och exportstöd. Kostnaderna för övergången mellan de två flygsystemen kommer att bli bättre balanserad. Bättre ekonomiskt utrymme skapas för beväpning bl.a. genom satsningar på det sameuropeiska radarjaktrobotprojektet Meteor och för det långräckviddiga attackvapnet Taurus.

De *nationella skyddsstyrkorna* måste ges ett reellt innehåll. Planerna för hur dessa skall organiseras är inte klarlagda. Moderata samlingspartiet avvisar därför regeringens förslag till ny typer av förband. Regeringen får återkomma med fördjupat underlag till riksdagen i frågan.

I Kristdemokraternas *kommittémotion Fö32 (kd)* anføres att de nationella skyddsstyrkorna enligt regeringsförslaget skall ha förmåga att vid väpnade angrepp skydda befolkningen och militär och civil infrastruktur samt att stödja de operativa förbanden. Kristdemokraterna pekar på vikten av att kartlägga behovet av bevakning och skydd av samhällets vitala funktioner. Motionärerna delar regeringens syn att det finns osäkerheter på detta område. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett fördjupat underlag som säkerställer de nationella skyddsstyrkornas förmåga att tillgodose samhällets behov av bevakning och skydd samt stöd till de operativa förbanden (*yrkande 8*).

I *yrkande 9 (i denna del)* framhåller Kristdemokraterna att Hemvärnet får en betydligt mer framskjuten position i det svenska försvaret bl.a. för att lokalt upprätthålla den militära närvaron som är viktig för medborgarnas allmänna försvarsvilja. Hemvärnet har en viktig roll i skyddet av viktiga samhällsfunktioner, i bl. a. våra storstadsregioner, för att säkra ledningssystemets funktion. Hemvärnet skall således ha förmåga att med hög beredskap bevaka och skydda viktiga totalförsvarsobjekt mot sabotage, något som är dess förstahandsuppgift. Hemvärnet skall inom ett år efter beslut kunna stödja de operativt rörliga förbanden och övriga förband vid strid främst mot luftlandsatta förband. Personalstyrkan skall kunna ökas.

Vänsterpartiet anser i motion *Fö7 (v parti) yrkande 4* att *miljöförband* bör inrättas för att kunna sättas in mot miljöfarliga verksamheter i Sverige men även för att miljösanera efter en väpnad konflikt eller som hjälp med miljösanering i våra grannländer.

Folkpartiet liberalerna framhåller i motion *Fö28 (fp parti) yrkande 11* att föreslagna steg mot en luftburen bataljon – vars härkomst kan härledas ur Folkpartiets motioner från 1996 och framåt – är positiva men för långsamma. En luftburen bataljon bör skapas av jägarskvadroner, transporthelikoptrar och attackhelikoptrar. Beträffande anskaffningen av *attackhelikoptrar* sägs propositionen vara mycket lågmäld, för att inte säga svävande. Folkpartiet kräver ett tydligt ställningstagande för anskaffning av attackhelikoptrar i närtid – även begagnade och /eller inhyrda sådana är värdefulla för att under perioden 2002–2004 kunna utveckla taktik och samverkan.

Folkpartiet aktualiserar i *yrkande 23* frågan om att behålla *fasta KA-batterier i låg materielberedskap*. Det torde handla om ytterst lite pengar för att erhålla en stor handlingsfrihet att återskapa sådana förband. Fasta KA-förband skulle nämligen kunna användas för graderade insatser även vid incidenter och andra krissituationer på Östersjön.

För att möta hot av miljökaraktär bör enligt Miljöpartiet de gröna i motion *Fö36 (mp kommitté) yrkande 2* Sverige utveckla en civil *miljöbrigad* enligt det koncept som utarbetats av Borås kommun.

Karin Enström (m) anser i motion *Fö17 yrkande 2* att det är ogenomtänkt att i dag avveckla moderna KA-förband som för en ringa kostnad skulle kunna behållas. Genom att *bevara vissa fasta KA-förband* tryggas förmågan att upprätthålla den territoriella integriteten, tillgång till ledningsplatser i skärgården samt att kunna återta den sjömålsbekämpande förmågan.

Margareta Viklund (kd) pekar i Fö322 (*i denna del*) på att Hemvärnet under tidiga beredskapshöjningar skall möta sabotage mot viktiga totalförsvarsobjekt. Det skall även inom ramen för grundberedskapen medverka i ytövervakningen av vårt land. En hemvärnsman skall även "efter särskilt åtagande" kunna medverka i incidentberedskapen och i samhällets räddningstjänst.

Bertil Persson (m) anser i motion Fö601 att det är absurt att Sveriges kuster dubbelbevakas och att det därför är hög tid att lägga in Kustbevakningen under marinen.

Utskottet

Grunden för det militära försvarets utveckling skall även framgent vara förmågan till väpnad strid. Behovet att försvara Sverige vid ett väpnat angrepp ställer de största anspråken på våra totalförsvarsförberedelser och därmed även på det militära försvaret. Utgångspunkten för utvecklingen av krigsförbandens organisation, utrustning och beredskap är de olika operativa förmågor som riksdagen har beslutat. Vidare skall det i krigsorganisationen på olika sätt byggas in en förmåga att successivt förändra förbandens antal, sammansättning och beredskap m.m. mot bakgrund av förändringarna i bl.a. det säkerhetspolitiska läget.

Förbandens beredskap skall i nuvarande omvärldsläge främst styras av behovet att hävda Sveriges territoriella integritet, att medverka i att främja fred och säkerhet samt att med olika resurser kunna stödja samhället vid allvarliga påfrestningar.

Genom att under de närmaste åren ställa förhållandevis låga krav på att kunna möta ett väpnat angrepp på Sverige, kan större resurser avdelas för att modernisera förbandens materiel och höja personalens kompetens än vad som annars varit möjligt. Det ökar dessutom förmågan att medverka i fredsfrämjande insatser. Vidare ökar samverkansförmågan ("interoperabiliteten") med andra länders stridskrafter.

I propositionen lämnar regeringen förslag till hur Försvarsmaktens krigsförband bör utvecklas i olika avseenden fram till år 2004. I propositionen används begrepp och förbandsbenämningar vars närmare innebörd inte redovisas. Oklarheter kan därför komma att råda om den faktiska innebörden av riksdagens beslut om förbandsorganisationen. Detta bör regeringen ta fasta på när riksdagen vid nästa tillfälle har att ta ställning till krigsorganisationens utveckling.

Regeringen anser att *markstridskrafterna* skall ha hög förmåga till väpnad strid. Vapenverkan, rörlighet och skydd bör vidareutvecklas liksom förmågan till underrättelseinhämtning och ledningskrigföring. De operativt rörliga markstridsförbanden bör enligt regeringen inriktas mot en struktur som omfattar en armédivisionsstab med tillhörande förband, bland dem bl.a. jägar-, fallskärmsjägar- och luftvärnsbataljoner. Vidare bör sex armébrigadledningar, sexton mekaniserade bataljoner, sex stadsskyttebataljoner samt understödsförband m.m. skapas. Med denna organisatoriska inriktning jämte en omläggning av utbildningssystemet för markstridsförbanden kommer fyra armébrigader att kunna organiseras omedelbart efter en mobilisering.

Moderata samlingspartiet anser i *motion Fö20 yrkande 5* (i denna del) att antalet markförband är för få, för att kunna uppfylla de operativa krav som anges i regeringens proposition. För att uppfylla dessa krav skulle för markstridskrafterna behövas bl.a. två divisionsledningar med stödförband och tillgång till ett antal bataljonsstridsgrupper eller sammansatt brigad, samt tio brigadförband varav en brigadledning för en nordisk brigad.

Under förutsättning att det nya utbildningssystemet förverkligas och utbildningen ges erforderliga resurser, bedömer utskottet att markstridskrafternas beredskap och förmåga till väpnad strid kommer att förbättras jämfört med rådande läge. Ledningsresurser för sex armébrigader organiseras redan i fred. I den mån Sverige kommer att få i uppdrag att organisera en brigadledning t.ex. för en nordisk brigad bör denna kunna byggas upp utgående från förbanden i t.ex. Enköping och Kungsängen.

Avvägningen mellan markstridskrafternas olika funktioner synes rimlig – förutom dimensioneringen av antalet artilleri- och luftvärnsförband.

Genom en snabb personalomsättning i förbanden samt att organisations- och effektbestämmande materiel sparas, skapas förutsättningar för att organisera ytterligare två brigader. Under förutsättning att erforderliga understöds- och underhållsförband sätts upp kan därvid en total styrka inom arméstridskrafterna organiseras som i huvudsak motsvarar två armédivisioner, vilket Moderata samlingspartiet förordar. Det är emellertid oklart hur förbanden som skall understödja och underhålla de mekaniserade bataljonerna i dessa två brigader skall organiseras. Detta bör klarläggas i det fortsatta arbetet. Artilleri- och luftvärnsfunktionen bör ägnas särskild uppmärksamhet i det fortsatta utredningsarbetet, t.ex. inför nästa försvarsbeslut hösten 2001.

Regeringen anser att *marinstridskrafterna* bör ha förmåga att utöva områdeskontroll över och under havsytan samt i kustzonen. Utformningen av marinstridskrafterna styrs av förmågan att framgångsrikt kunna bekämpa en kvalificerad angripare och till uthållig närvaro i våra omgivande farvatten. Dimensioneringen av marinstridskrafter styrs däremot främst av kravet att kunna hävda vår territoriella integritet och kravet på långsiktig anpassning.

Antalet ytstridsfartyg bör därför reduceras till tolv och antalet ubåtar till fem. En brigadledning samt tre amfibiebataljoner bör kunna organiseras efter mobilisering. Organisations- och effektbestämmande materiel behålls så att två rörliga kustartilleribataljoner (12/80) samt ytterligare en amfibiebataljon kan – efter särskilt beslut – sättas upp.

Moderata samlingspartiet anser i *Fö20 yrkande 5 (i denna del)* att marinstridskrafterna bör omfatta tre ytfartygsflottiljledningar, varav en flottiljledning för en internationell sjöstyrka, med fyra ytfartygsdivisioner omfattande 16 till 20 ytstridsfartyg. Antalet ubåtar bör vara sju och de rörliga kustartilleribataljonerna (12/80) behållas.

Folkpartiet aktualiserar i *motion Fö28 (fp) yrkande 23* frågan om att behålla fasta KA-batterier i låg materielberedskap. Fasta KA-förband skulle kunna användas för graderade insatser även vid incidenter och andra krissituationer på Östersjön. Liknande tankegångar förs fram av Karin Enström som i *motion Fö17 (m) yrkande 2* anser att det är ogenomtänkt att avveckla moderna KA-förband som för en ringa kostnad skulle kunna behållas. Bertil

Utskottet anser att hotet om en stort upplagd kustinvasion syftande till en ockupation av Sverige är ytterst avlägset. Förband och vapensystem vars huvuduppgift är att ingripa mot en kustinvasion kan därför reduceras avsevärt – eller helt utmönstras. Utskottet ställer sig sålunda bakom förslaget att reducera antalet ytstridsfartyg och ubåtar. Antalet patrullbåtar av Kaparenklassen bör avvecklas i takt med att ytstridsfartyg av Visbyklassen tillförs marinstridskrafterna. Det bör inte organiseras en särskild flottiljledning för en internationell sjöstyrka eftersom det – såvitt utskottet är bekant – inte finns ett uttalat behov eller förts fram förslag att Sverige bör leda en sådan sjöstyrka.

I motsats till vad som förordas i *motion Fö28* (fp) yrkande 23 och *motion Fö17* (m) yrkande 2 bör det *fasta* sjöfrontsartilleriet helt utgå. Kustförsvarsförbanden bör vara rörliga och inriktas mot tre amfibiebataljoner. Genom att behålla materiel och viss kompetens skapas förutsättningar att organisera ytterligare två ubåtar, två rörliga kustartilleribataljoner (12/80) och ytterligare en amfibiebataljon om så anses nödvändigt. Genom dessa åtgärder bör i viss utsträckning förslagen i *motion Fö20* (m) yrkande 5 tillgodoses.

Förslaget i *motion Fö601* (m) att föra in Kustbevakningen i Försvarsmakten har vid upprepade tillfällen avvisats av riksdagen. Utskottet anser att riksdagen även denna gång bör avslå förslaget. Rågången mellan Försvarsmaktens utbildning för väpnad strid och militära operationer m.m. och myndighetsutövning som kan innebära tvång eller våld mot enskilda måste vara tydlig.

Regeringen föreslår beträffande *flygstridskrafterna* att stridsflygförbanden bör inriktas mot åtta divisioner JAS 39 Gripen fr.o.m. år 2005. Regeringen konstaterar att det utöver de åtta stridsflygdivisionerna JAS 39 Gripen under ombeväpningsperioden bör finnas ytterligare två flygdivisioner JA 37 Vigg-en för att säkerställa en kontinuerlig utbildning av flygförare under ombeväpningstiden. Dessa två extra JA 37-divisioner bör enligt regeringens mening inte innefattas i insatsorganisationen efter det att ombeväpningen till Gripensystemet är genomförd.

När det gäller flygstridskrafternas bas-, luftbevaknings- och ledningsförband anser regeringen att åtta flygbasförband och tre stridsledningscentralkompanier bör organiseras. Vidare bör en andra grupp flygburen spaningsradar (FSR 890) organiseras utöver de 29 markbaserade radarplutoner 870 som finns.

Moderata samlingspartiet förordar i *Fö20 yrkande 5* effektivast möjliga utnyttjande av det antal flygplan JAS 39 som beställts. Därför bör prövas att ett alternativ med fyra – i stället för åtta – aktiva JAS 39-divisioner organiseras. Därutöver skall utbildningskapaciteten för flygförare och tekniker samt förtidsavgångna flygförare medge att ytterligare divisioner *successivt* krigsorganiseras upp till ca 8–12 divisioner. Därmed skapas förutsättningar för ombeväpning och exportstöd. Kostnaderna för övergången mellan de två flygsystemen kommer att bli bättre balanserad. Bättre ekonomiskt utrymme

skapas för beväpning bl.a. genom satsningar på det sameuropeiska radarjakt-robotprojektet Meteor och för det långräckviddiga attackvapnet Taurus.

Utskottet anser beträffande flygstridskrafterna att stridsflygförbanden tills vidare bör inriktas mot åtta divisioner JAS 39 Gripen fr.o.m. år 2005. Parallellt med ombeväpningen till Gripensystemet bör Viggensystemet successivt avvecklas. De två extra JA 37-divisioner som behövs för att bedriva en kontinuerlig flygförutbildning under ombeväpningsperioden skall avvecklas snarast efter det att ombeväpningen till Gripensystemet är genomförd.

Regeringens förslag till utformning av *helikopterförbanden* innebär att den mark- respektive sjöoperativa helikopterkapaciteten bör vidareutvecklas. Härutöver bör förmågan att transportera en luftburen bataljon utvecklas. Två helikopterbataljoner bör organiseras. Den ena bör ha markoperativ inriktning och den andra sjöoperativ inriktning. Inom dessa bataljoner bör det finnas räddningskapacitet. Anskaffningen bör därför inriktas mot Försvarsmaktsgemensamma helikoptertyper, varav en bör vara medeltung och en bör vara lätt. Vidare bör Försvarsmakten mot slutet av perioden börja utveckla attackhelikopterkompetens, bl.a. genom studier och demonstratorer. Flertalet av de nuvarande helikoptertyperna bör därför efterhand avvecklas.

Den nuvarande arméflygbataljonen, de två marina helikopterdivisionerna och pansarvärnshelikopterkompanierna och den rörliga helikopterledningen bör avvecklas med början år 2001.

Moderata samlingspartiet anser i *Fö20 (m) yrkande 5 (i denna del)* att helikopterförbanden redan under försvarsbeslutsperioden bör innehålla attackhelikoptrar som kan uppträda i förband.

Folkpartiet anser i *Fö28 (fp) yrkande 11 (i denna del)* att regeringen är mycket lågmäld, för att inte säga svävande, beträffande anskaffningen av attackhelikoptrar. Folkpartiet kräver ett tydligt ställningstagande för anskaffning av attackhelikoptrar i närtid – även begagnade och/eller inhyrda sådana är värdefulla för att under perioden 2002–2004 kunna utveckla taktik och samverkan.

Utskottet konstaterar att flertalet av Försvarsmaktens nuvarande helikoptrar kommer att behöva ersättas under de kommande åren. Antalet helikoptrar kommer med nödvändighet att bli färre än i dag. De nuvarande förbanden bör därför utgå och efterhand ersättas med ett färre antal förband med i huvudsak ny helikoptermateriel. En struktur med två helikopterbataljoner bör kunna ligga till grund för planeringen.

Anskaffningen av nya helikoptrar sker inom ramen för ett nordiskt samarbete. Det innebär att Sverige inte fullt ut förfogar över besluten om vilka typer respektive när nya helikoptrar kommer att introduceras i Försvarsmakten. Det är enligt utskottets mening därför för tidigt att nu uttala sig om det finns ekonomiska och praktiska förutsättningar att anskaffa attackhelikoptrar under perioden fram t.o.m. 2004 – än mindre om det är möjligt att sätta upp attackhelikopterförband.

Ett antal förutsättningar måste först klargöras innan riksdagen kan ta ställning till detta. Regeringen bör emellertid redovisa läget i olika avseenden i samband med nästa försvarsbeslut.

Regeringen anser att *nya förbandstyper och kompetenser* bör organiseras. Territorialförsvarsförband, hemvärnsförband och vissa andra delar av dagens militära försvar bör organiseras som s.k. nationella skyddsstyrkor. Dessa skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt stödja de operativt rörliga förbanden. I dessa bör ingå även bl.a. två norrlandsjägarbataljoner, tolv markstridsbataljoner, två marina basskyddsbataljoner och tre marina bevakningsbataljoner.

Regeringen redovisar dock att det finns *vissa osäkerheter*, bl.a. när det gäller omfattningen av och metoder för att tillgodose behovet av bevakning och skydd av sådan infrastruktur som är avgörande för samhällets grundläggande funktioner. Även när det gäller rekryteringen till Hemvärnet och dess påverkan på bemanningen i övrigt av de nationella skyddsstyrkorna finns det behov av fördjupat underlag.

Försvarsmakten bör skapa *nya framtida förband och kompetenser*. Dessa kommer att vara betydelsefulla när det gäller vår förmåga att möta framtida hot. Exempel på sådana förband som bör organiseras är signalspaningsbataljon, IT-säkerhetsförband, säkerhetsbataljon, jägarbataljon och en NBC-insatsstyrka. Dessa förbandstyper kommer i huvudsak att utvecklas och organiseras med stöd av nuvarande krigsorganisation senast år 2004.

En luftburen bataljon utvecklas och organiseras efterhand. Fram till år 2003 sker såväl utveckling som kompetensuppbyggnad och utbildning av förbandet. Transporthelikoptrar anskaffas senare, preliminärt med början år 2003.

Moderata samlingspartiet avvisar i *Fö20 (m) yrkande 5 (i denna del)* förslaget till nya typer av förband. Planerna för hur dessa skall organiseras är inte klarlagda – de måste ges ett reellt innehåll. Regeringen får återkomma med fördjupat underlag till riksdagen i frågan.

Kristdemokraterna pekar i *Fö32(kd) yrkande 8* på vikten av att kartlägga behovet av bevakning och skydd av samhällets vitala funktioner och delar regeringens syn att det finns osäkerheter på detta område. Regeringen bör därför återkomma med ett fördjupat underlag som säkerställer de nationella skyddsstyrkornas förmåga att tillgodose samhällets behov av bevakning och skydd samt stöd till de operativa förbanden.

Hemvärnet har en viktig roll i skyddet av viktiga samhällsfunktioner bl.a. våra storstadsregioner för att säkra ledningssystemets funktion. Hemvärnet måste enligt motionärerna ha förmåga att med hög beredskap bevaka och skydda viktiga totalförsvarsobjekt mot sabotage (*yrkande 9*). Margareta Viklund betonar i *Fö322 (kd) (i denna del)* Hemvärnets stora betydelse att under tidiga beredskapshöjningar möta sabotage, delta i ytövervakning samt dess medverkan i incidentberedskapen och i samhällets räddningstjänst.

Vänsterpartiet anser i motion *Fö7 (v parti) yrkande 4* att *miljöförband* bör inrättas för att kunna sättas in mot miljöfarliga verksamheter i Sverige.

Folkpartiet liberalerna är i motion *Fö28 (fp parti) yrkande 11* positiva till att föreslagna steg tas mot en luftburen bataljon – men de är för långsamma. Den bataljonen bör skapas av jägarskvadroner, transporthelikoptrar och attackhelikoptrar.

Sverige bör enligt Miljöpartiet i motion *Fö36 yrkande 2* utveckla en civil *miljöbrigad* enligt det koncept som utarbetats av Borås kommun.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det utöver operativt rörliga markstridsförband – vilka skall kunna genomföra väpnad strid i hela landet – måste organiseras även mer lokalt bundna markstridsförband. De nationella skyddsstyrkorna – som regeringen för närvarande kallar dem – skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt att stödja de operativt rörliga förbanden. Territorialförsvarsförband, hemvärnsförband och vissa andra delar av dagens militära försvar bör inordnas i denna organisation.

Utskottet delar regeringens och flera motionärers mening att det finns osäkerheter om hur skyddet av viktiga totalförsvarsanläggningar skall ordnas. De s.k. nationella skyddsstyrkornas närmare uppgifter, utformning, ledning och beredskap är ännu oklara. Utskottet förutsätter därför att regeringen återkommer med fördjupat underlag i dessa frågor senast i samband med nästa försvarsbeslut. I det sammanhanget bör övervägas de frivilliga försvarsorganisationernas roll för dessa förbands personalförsörjning och utbildning. Därmed torde Moderata samlingspartiets och Kristdemokraternas förslag om ett fördjupat beslutsunderlag komma att tillgodoses.

Utskottet bejakar en planering som leder fram till att ett luftburet förband på sikt kan organiseras. Ekonomiska och praktiska förutsättningar får dock avgöra i vilken takt detta kan åstadkommas. Ett fördjupat underlag om detta bör således redovisas.

Utskottet anser att innebörden av vissa av de övriga aviserade nya förbandstyperna är oklar. Regeringen bör därför återkomma med ett förtydligande av vilka nya förbandstyper som bör organiseras och vilka operativa behov de avser att tillgodose.

Däremot anser utskottet att förslagen från Vänsterpartiet och Miljöpartiet att organisera en miljöbrigad, eller miljöförband i övrigt, inom totalförsvarsverksamhetens ram bör avvisas. Totalförsvarsplikten kan inte användas för att personalförsörja sådana enheter. De uppgifter som föreslås åvila dessa enheter bör utföras inom andra samhällssektorer.

Hemvärnet har en viktig roll i skyddet av viktiga samhällsfunktioner bl.a. för att säkra ledningssystemets funktion. Hemvärnet skall med hög beredskap bevaka och skydda viktiga totalförsvarsobjekt mot sabotage. Hemvärnet får en betydligt mer framskjuten position i det svenska försvaret än hittills bl.a. för att lokalt upprätthålla den militära närvaron som är viktig för medborgarnas allmänna försvarsvilja. En stor del av de markstridsförband som finns gripbara med kort varsel utgörs framgent av hemvärnsförband. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att Hemvärnet och dess verksamhet omfattas av utredningen om stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna och deras fortsatta funktion i totalförsvaret.

Utskottet vill avslutningsvis aktualisera några frågor som rör förutsättningarna till *anpassning av Försvarsmaktens organisation och kompetens*.

Regeringen har övervägt realismen m.m. när det gäller förmågan att öka antalet förband och därvid funnit att planeringen för markstridskrafternas del är realistisk, medan den för sjö- och flygstridskrafterna behöver studeras ytterligare.

Försvarsmaktens förmåga att anpassa organisationens numerär, sammansättning och beredskap är av grundläggande försvarspolitisk betydelse. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att planer och förberedelser i övrigt måste studeras ytterligare för att bedöma realismen i Försvarsmaktens förmåga i dessa avseenden. Regeringen bör därför i försvarsbeslutspropositionen år 2001 redovisa inom vilken tidsrymd, och under vilka förutsättningar i övrigt, som Försvarsmakten kan på nytt organisera två armébrigader jämte understöds- och underhållsförband, en amfibie- och två kustartilleribataljoner, två ubåtar samt upp till tolv stridsflygdivisioner. En sådan redovisning för riksdagen inför försvarsbeslutsperioden 2002–2004 skulle tydliggöra vilka handlingsmöjligheter – och i vilka tidsperspektiv – som statsmakterna kan besluta om en annan numerär eller sammansättning av Försvarsmakten.

Nästa försvarsbeslut avses fattas hösten 2001 avseende försvarsbeslutsperioden 2002–2004. *Utskottet* konstaterar att underlaget för ställningstaganden till krigsorganisationens långsiktiga inriktning behöver preciseras på ett antal punkter innan ett mer detaljerat ställningstagande görs av utvecklingen fram t.o.m. år 2004. Fortsatt beredning kan innebära att det kan visa sig motiverat att på några punkter justera inriktningen. Utskottet anser emellertid att *regeringens förslag* till inriktning av organisationen fram t.o.m. år 2004 *bör bifallas* och ligga till grund för fortsatt planering och erforderliga åtgärder fram till nästa försvarsbeslut.

Mot bakgrund av vad utskottet här har anfört avstyrker utskottet motionerna Fö7 (v) yrkande 4, Fö17 (m) yrkande 2, Fö20 (m) yrkande 5, Fö28 (fp) yrkandena 11 och 23, Fö32 (kd) yrkandena 8 och 9 (i denna del), Fö36 (mp) yrkande 2, Fö322 (kd) (i denna del) samt Fö601 (m).

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen anfört om ledningsfrågor (s. 72 och 130–136), om Försvarsmaktens framtida utformning vad avser ledning (s. 73–94 i tillämpliga delar), om informationskrigföring och informationssäkring (s. 145–148) samt om samordning av informations- och underrättelseverksamhet inom sjöbevakningen (s. 148–150). Utskottet behandlar vidare de till dessa avsnitt hörande motionerna nämligen Fö6 (m), Fö7 (v) yrkandena 13–15, Fö15 (m) yrkande 3 i denna del, Fö20 (m) yrkande 10, Fö28 (fp) yrkandena 25 och 27, Fö30 (kd) yrkandena 2 och 3 båda i denna del, Fö33 (kd) yrkande 5, Fö36 (mp) yrkande 1, Fö212 (kd) yrkande 13 samt Fö307 (m) yrkande 1.

Förändringar i ledningsorganisationen

Regeringen

Behov av förändringar

Regeringen hänvisar till att 1996 års försvarsbeslut behandlat frågan om ledning och samordning inom totalförsvaret och att riksdagens försvarsutskott då bl.a. påpekat (bet. 1996/97:FöU1) att ledningssystemets struktur måste återspegla såväl ledningsansvar, samordningskrav som praktiska möjligheter att genomföra ledningen. Utskottet framhöll därvid förändringsfaktorer som den förändrade synen på framtida kriser och krigs karaktär, behovet av att förbereda anpassningsåtgärder, utnyttjandet av totalförsvarsresurser vid svåra påfrestningar på samhället i fred samt den snabba tekniska utvecklingen inom ledningsområdet.

Regeringen hänvisar vidare till att Försvarsberedningen framhållit (Ds 1999:2) att förändrade krav och förutsättningar aktualiserar relativt stora förändringar i ledningssystemet. Beredningen har bl.a. pekat på att den tidigare föreställningen om de tydligt åtskilda tillstånden fred, krigsfara och krig, där krig betydde invasion syftande till ockupation, inte längre är relevant. Ledningssystemet behöver därmed inte längre dimensioneras för samma totala samhällsomställning som tidigare. Beredningen betonade vidare att anpassningsprincipen innebär nya förutsättningar för en ledningsorganisation som en gång utformats för samtidig operativ ledning i flera riktningar. Även försvarets internationalisering inverkar. Eftersom det nuvarande ledningssystemet endast utformats för vårt nationella försvar sägs ledningen av de under senare år alltmer omfattande internationella insatserna inte ha varit helt problemfri.

Regeringen erinrar härutöver om sin sammanfattande bedömning i samband med den s.k. kontrollstationen våren 1999. Regeringen framhöll då att en samlad översyn borde genomföras av lednings- och samordningsfrågorna inom det militära och civila försvaret inklusive för svåra påfrestningar på samhället i fred. Ett *övergripande beslut* borde kunna fattas senast år 2001. Regeringen betonade att en sådan översyn dock inte hindrar att vissa förändringar kan genomföras redan i närtid.

Regeringen konstaterar att försvarsutskottet anslöt sig (bet. 1998/99:FöU5) till regeringens beskrivning om behovet av en samlad översyn av totalförsvarets ledning och de utgångspunkter som därvid bör gälla. Utskottet anförde att det vore en fördel med ett grundläggande beslut redan under våren år 2000, samordnat med övriga omstruktureringsbeslut, men att utskottet hade viss förståelse för att översynen kunde behöva ta längre tid. Detta sades samtidigt öka betydelsen av att kunna genomföra vissa förändringar redan i närtid, t.ex. reduktionen av antalet regionala ledningsnivåer och organiserandet av en internationell ledningsstab.

Försvarsberedningen, som tagit del av arbetsläget rörande översyn av de militära och civila ledningsorganisationerna, anför (Ds 1999:55) att det både av rationalitetsskäl och med hänsyn till berörd personal är angeläget att besluta om den framtida ledningsorganisationen samtidigt med övriga strukturbeslut. Beredningen anser att myndigheternas arbete ger underlag för ett riksdagsbeslut om förändringar i ledningsorganisationen, bl.a. en reducering av antalet stabs- och ledningsresurser.

Regeringen redovisar i det följande sin *grundläggande syn på ledning vid höjd beredskap och vid svåra påfrestningar*.

När det gäller ledning inom totalförsvaret vill regeringen särskilt framhålla följande. Totalförsvaret skall ha en stor flexibilitet och en god förmåga till anpassning, vilket förutsätter att organisationerna kan växa utan att strukturen måste ändras. Teknikutveckling, ledningsplatser m.m. är beroende av en stabil struktur. Kompetens och resurser skall därutöver finnas för att säkerställa att en anpassning kan genomföras.

Eftersom det fredstida samhället med dess strukturer och resurser bildar grunden för totalförsvaret, innebär det beträffande samverkan och samordning att det ansvar och de befogenheter som myndigheter och andra organ har i fred i möjligaste mån skall behållas under *höjd beredskap*. Härav följer att de principer och mönster som i fred utvecklas för samverkan och samordning också skall bilda grunden för motsvarande verksamheter under höjd beredskap.

Formella och informella nätverk som byggs upp och utnyttjas i fred under krisartade förhållanden bör i största möjliga utsträckning utnyttjas även under höjd beredskap. Upparbetade, normalt förekommande, personkontakter är sannolikt en viktigare förutsättning för effektiv samverkan än specialkonstruerade organisatoriska lösningar. Enligt regeringen bör därför *utgångspunkten för ledningssystemets struktur och samverkansmönster vara sättet att leda och styra motsvarande verksamheter under fredsförhållanden*.

Totalförsvarsresurserna skall kunna stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred. Syftet med bistånd av totalförsvarsresurser skall vara att i extraordinära lägen kunna stärka det normala fredssamhällets förmåga att hantera risker och störningar.

Ledning måste kunna utföras effektivt och smidigt i många olikartade situationer. Den skall utformas så att det finns ett tydligt sammanhang och en kontinuitet över hela spektrumet av hot och risker.

Ledningsansvaret vid en *svår påfrestning på samhället i fred* åvilar de myndigheter som har ansvar för de sektorer som drabbas. Den sektoriella ledningen stöds, kompletteras och inriktas av de organ som har ett områdes-

ansvar, dvs. regeringen som en del av sitt totalansvar, länsstyrelserna, landstingen och kommunerna. Kommuner och landsting har härutöver ett självständigt ansvar inom sina respektive områden.

Regeringen påpekar att den i juni 1999 beslutat att en särskild utredare skall analysera och lämna förslag till principer för att få en bättre helhetssyn för planeringen av civilt försvar och för beredskapen mot svåra påfrestningar i fred. Regeringen har vidare i mars 1999 beslutat att berörda departement skall undersöka behovet av åtgärder med tillhörande författningsreglering m.m. inom områden som kan bli berörda vid en svår påfrestning på samhället i fred.

Den militära ledningsorganisationen

Principiell utformning

Regeringen anförde i kontrollstationspropositionen (prop. 1998/99:74) bl.a. att *det militära ledningssystemet* skall ha en god uthållighet och förmåga att kunna fungera i en starkt störd miljö. Ansvarsförhållanden, samverkans-, lednings- och rapporteringslinjer bör vara desamma i alla lägen och om möjligt även vid internationella insatser. Ledning och samverkan på den högsta nivån måste kunna ske från geografiskt skilda platser som funktionellt utgör en enhet. Det är därför nödvändigt att koncentrera kompetensen till färre nivåer och enheter än för närvarande. *Försvarsmaktens högkvarter* bör disponera en eller flera insatsledningar utan territoriellt ansvar, där möjligheterna att integrera de operativa och taktiska ledningsnivåerna skall tillvaratas. Insatsledningarna skall kunna leda behovssammansatta styrkor av krigsförband. Delar av insatsledningarna skall kunna ingå i multinationella styrkor samt i internationella ledningsstabber.

Regeringen anförde vidare att den *regionala ledningsnivån* bör bestå av en territoriell ledning med ansvar för samverkan med totalförsvarets civila delar. Den bör också utgöra stöd till de operativa styrkorna. Den territoriella ledningsorganisationen bör vara behovssammansatt beroende på militärgeografi, infrastruktur och uppgifter. Även den civila ledningsstrukturens utformning bör beaktas.

Försvarsmakten har på regeringens uppdrag redovisat ett förslag till principiell utformning av den militära ledningsorganisationen.

Regeringen anser att det är angeläget att kunna lägga fram förslag om den framtida militära ledningsorganisationen samtidigt med övriga strukturförslag. Det är rationellt med hänsyn till att strukturförändringarna har ett sammanhang. Det är också viktigt att berörd personal får besked så snart som möjligt. Regeringen anser vidare att det nu finns ett underlag för ett riksdagsbeslut om principiella förändringar i ledningsorganisationen, bl.a. för att reducera antalet regionala ledningsnivåer och för att minska stabs- och ledningsresurserna. Härigenom skapas en grund för det omorganisationsarbete som nu skall inledas. Förutsättningar ges därmed också för det fortsatta arbetet med att utveckla hela ledningssystemet mot ett samlat beslut senast år 2001.

Den förnyelse av den militära ledningsorganisationen som föreslås i det följande utgör således enligt regeringen en nödvändig del i den inriktning av totalförsvaret som riksdagen beslutade under våren 1999.

Den militära ledningsorganisationen skall utgöra en *del av insatsorganisationen*. Den skall dimensioneras för att försvara landet mot väpnat angrepp, för att kunna hävda territoriell integritet samt för att i ökad omfattning kunna delta i internationellt säkerhets- och fredsfrämjande samarbete. Ledningsorganisationen skall kunna leda krigsförband sammansatta efter behov. Den skall integrerat kunna utnyttja mark-, luft- och sjöstridskrafter. Möjligheten till anpassning skall särskilt beaktas. Det är därför viktigt att det finns kompetenser för att kunna utveckla ledningsförmågan för andra former av angrepp.

Ledningsorganisationen skall vidare utformas med särskild hänsyn till den tekniska utvecklingen inom områdena informationsteknik, satellit-, tele- och datakommunikationer.

Ledningsorganisationen skall utformas så att den kan samverka med det civila försvaret. Möjligheterna att stödja samhället samt att i så stor utsträckning som möjligt samutnyttja civila och militära resurser i fred skall vara en utgångspunkt för ledningsorganisationens utformning.

Enligt regeringens mening bör den militära ledningsorganisationen koncentreras till färre nivåer och enheter än för närvarande. En *ny operativ och taktisk ledning* bör införas. På den operativa nivån bör det finnas endast en enhet. De nuvarande militärområdesstaberna bör avvecklas och en ny organisationsenhet benämnd *operativ insatsledning* inrättas. Delar av det nuvarande högkvarteret bör ingå i den operativa insatsledningen. Även den taktiska nivån bör reduceras. Fördelnings- och försvarsområdesstaberna samt marin-kommandona och flygkommandona bör avvecklas. Den taktiska ledningen bör utformas som ett *armétaktiskt, marintaktiskt respektive flygtaktiskt kommando* som tillsammans med operationsledningen utgör den samlokaliserade operativa insatsledningen. Den operativa insatsledningen kommer därmed att bestå av en operationsledning och tre taktiska kommandon.

Det är enligt regeringen angeläget att den operativa insatsledningen lokaliseras i närheten av Försvarsmaktens högkvarter och alltså i Stockholmsområdet. Regeringen föreslår lokalisering till Upplands-Bro/Bålsta.

Regeringen anser vidare att dagens försvarsgrenscentrum bör läggas ned och uppgifterna föras över till bl.a. de taktiska kommandona. Den operativa insatsledningen skall kunna avdela en till två insatsledningar. Dessa skall kunna grupperas i ett insatsområde. De skall också kunna avdela stabsresurser till en internationell stab.

För regional territoriell ledning, stöd till frivilligorganisationer och för samverkan med totalförsvarets civila delar bör fyra *militärdistrikt* inrättas med tillhörande staber och 29 *militärdistriktsenheter*. Den koncentration av tillgängliga ledningsresurser som därmed uppnås innebär, enligt regeringen, ett effektivare resursutnyttjande och en högre kompetens i respektive stab än om ett större antal distrikt inrättas. Den föreslagna organisationen bedöms också innehålla goda möjligheter för att flexibelt anpassa ledningskapaciteten till ändrade omvärldsförutsättningar.

Den geografiska indelningen i fyra militärdistrikt – Södra, Mellersta, Norra och Gotlands – kommer i huvudsak att motsvara den hittillsvarande indelningen i militärområden där Gotland utgjort ett särskilt militärkommando. Den närmare utformningen av ledningsresurserna bör, enligt regeringen, även tillgodose de särskilda ledningsbehov som finns i Stockholmsområdet och i andra storstadsområden.

För att åstadkomma en ändamålsenlig geografisk spridning och för att lokalisera de *fyra militärdistriktsstaberna* till orter där det redan finns militära förband, anser regeringen att dessa staber bör *lokaliseras till Göteborg, Strängnäs, Boden och Visby*.

Tre av militärdistrikten kommer att omfatta flera län. Viktiga *uppgifter för de militärdistriktsenheter som inrättas* kan därför bli dels att samverka med kommuner och länsstyrelser, dels att utbilda och stödja hemvärn och andra frivilligorganisationer. Enligt regeringen kommer militärdistriktsenheterna att vara ett viktigt instrument för lokal och regional samverkan inom totalförsvaret och för att vidmakthålla folkförankringen av det militära försvaret. Varje län kommer således att innehålla minst en sådan enhet. Militärdistriktsenheterna avses bildas ur nuvarande försvarsområdesgrupper. Utformningen av enheterna kan komma att variera beroende på de lokala och regionala förutsättningarna. Det synes ändamålsenligt att lokalisera militärdistriktsenheterna på ungefär samma orter som de nuvarande försvarsområdesstaberna och försvarsområdesgrupperna. I enlighet med rådande praxis bör det ankomma på regeringen att besluta om lokaliseringen av dessa enheter.

Regeringens förslag

När det gäller utformningen av det militära försvarets ledningsorganisation föreslår regeringen sammanfattningsvis att *riksdagen godkänner* regeringens förslag att

- *lägga ned* Armécentrum i Enköping, Marincentrum i Haninge och Flygvapencentrum i Uppsala (hemställan nr 13),
- *lägga ned* Södra militärområdesstaben i Kristianstad, Mellersta militärområdesstaben i Strängnäs, Norra militärområdesstaben i Boden, Södra arméfördelningen i Kristianstad, Östra arméfördelningen i Strängnäs, Norra arméfördelningen i Boden samt Gotlands militärkommando i Visby (hemställan nr 14),
- *lägga ned* försvarsområdesstaberna i Hässleholm, Eksjö, Halmstad, Karlskrona, Göteborg, Strängnäs, Upplands-Bro, Enköping, Örebro, Kristinehamn, Falun, Sollefteå, Umeå och Boden (hemställan nr 15),
- *lägga ned* Västkustens marinkommando i Göteborg, Sydkustens marinkommando i Karlskrona, Ostkustens marinkommando i Haninge och Norrlands-kustens marinkommando i Härnösand, Södra flygkommandot i Ängelholm, Mellersta flygkommandot i Upplands-Bro och Norra flygkommandot i Luleå (hemställan nr 16),
- *inrätta* en operativ insatsledning i Upplands-Bro samt militärdistriktsstaber i Göteborg, Gotland, Strängnäs och Boden (hemställan nr 18).

Regeringen anför att begreppet ”ledning” för det civila försvaret innebär en samordning och samverkan mellan självständiga myndigheter och organisationer. Det är sålunda inte fråga om ett obrutet vertikalt ledningsförhållande mellan över- och underordnande enheter.

Regeringen sammanfattar *civilbefälhavarnas uppgifter*. De skall i fred svara för beredskapsplanläggning samt utbildning och övning. I krig eller efter regeringens beslut i andra fall skall civilbefälhavarna verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås. En viktig uppgift är att samverka med Försvarsmakten. Civilbefälhavarna skall inrikta och samordna skilda funktioner inom det civila försvaret mot gemensamma mål samt vid behov kunna fördela befintliga resurser för olika ändamål. Sedan den 1 juli 1994 är landet indelat i tre civilområden (prop. 1992/93:100 bil. 5, bet. 1992/93:FöU9, rskr. 1992/93:333).

I anslutning till den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999 angav regeringen att det förändrade hotet ställer krav på en *ny ledningsstruktur* inom det civila försvaret. Mot bakgrund härav uppdrog regeringen i april 1999 åt Överstyrelsen för civil beredskap att i samverkan med civilbefälhavarna redovisa förslag till en ledningsstruktur för övergripande områdesledning inom det civila försvaret. Utgångspunkt för uppdraget var en reduktion till en regional ledningsnivå. Uppdraget redovisades i maj och omfattade bl.a. ett förslag till hur civilbefälhavarnas ansvar och uppgifter borde fördelas. Regeringen gav sedan nämnda myndigheter i uppgift att belysa förslagets organisatoriska konsekvenser. Detta uppdrag redovisades i oktober. I båda redovisningarna angav myndigheterna översiktligt sin syn på hur olika uppgifter borde fördelas mellan funktionsansvariga myndigheter och länsstyrelser.

För att uppnå bästa möjliga samordning och samstämmighet i samverkan bör enligt regeringens mening *geografiska ansvarsgränser* så långt som möjligt sammanfalla för det militära försvaret och det civila försvaret. Vidare behöver militära och civila funktioner ha samverkansmöjligheter på alla nivåer i ledningssystemet. Den omstrukturering som nu påbörjats inom Försvarsmakten kräver nya samverkansmönster för civilt och militärt försvar. Behovet av civilbefälhavarna i deras nuvarande utformning minskar till följd av förändringarna inom den militära delen av totalförsvaret. Regeringen anser därför att den högre regionala nivån i dess nuvarande utformning skall ändras för det civila försvaret. De nuvarande *civilbefälhavarmyndigheterna bör läggas ned*.

Förutom nämnt behov av nya samverkansmönster anser regeringen att övergången till *en* regional ledningsnivå medför att vissa uppgifter bör föras över till den centrala nivån respektive till länsnivån medan vissa uppgifter kan komma att utgå. Uppgifter som är av funktionskaraktär bör fördelas till respektive funktionsansvarig myndighet.

Regeringen avser att uppdra åt berörda myndigheter att utveckla det förslag till ledningsstruktur för civilt försvar som myndigheterna redovisade i oktober 1999. I uppdraget ingår att analysera formerna för en stödresurs till den regionala nivån samt att pröva om en sådan regional stödresurs kan

samlokaliseras med militärdistriktsstaberna. Regeringen avser att senast hösten 2000 återkomma till riksdagen i denna fråga.

Regeringen *föreslår* sammanfattningsvis att *riksdagen godkänner* regeringens förslag att den 31 december 2000 *lägga ned* Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet (hemställan nr 24).

Fortsatt arbete med utformningen av ledningsorganisationen inom totalförsvarets olika delar

De av regeringen föreslagna förändringarna inom den militära och civila ledningsorganisationen är av principiell karaktär. I den fortsatta utformningen av ledningsorganisation inom totalförsvarets olika delar behöver därför vissa frågor behandlas vidare. Detta gäller även frågor som rör förhållandet mellan myndigheterna inom totalförsvaret och Regeringskansliet och regeringen.

För det *militära försvarets ledningsorganisation* behöver bl.a. frågor som rör utformning av och uppgiftsfördelning mellan Försvarsmaktens högkvarter, den operativa insatsledningen och militärdistrikten behandlas ytterligare. Även den exakta geografiska gränsdragningen mellan militärdistrikten behöver fastställas.

Som nyss framgått bör de nuvarande uppgifterna för civilbefälhavarmyndigheten fördelas till central nivå och länsnivå. Det finns vidare behov av att utveckla den föreslagna ledningsstrukturen inom det civila försvaret. Även andra frågor som rör samverkan mellan det militära och civila försvarets ledningsorganisation behöver behandlas vidare.

Som också framgått av det föregående bygger ledningen inom det civila försvaret på i fredstid gällande samverkansformer och bestämmelser inom olika samhällssektorer. Detta är en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet. I sammanhanget bör även beaktas den nämnda utredningen om principer för att åstadkomma en bättre helhetssyn för planeringen av civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

Förslaget om principiell utformning av det militära försvarets ledningsorganisation, den föreslagna omfördelningen av uppgifter inom det civila försvarets ledningsorganisation och de övriga åtgärder som regeringen vidtagit innebär, enligt regeringens bedömning, ett minskat behov av den samlade översyn av lednings- och samordningsfrågorna inom militärt och civilt försvar som aviserades i kontrollstationspropositionen. Som framgått av det nyss sagda återstår dock vissa frågor att behandla. Mot denna bakgrund anser regeringen, sammanfattningsvis, att det finns ett behov av fortsatt utredning. Berörda myndigheter, främst Försvarsmakten och Överstyrelsen för civil beredskap, bör delta i denna.

Motionerna

I Moderata samlingspartiets *partimotion Fö20 (m)* ifrågasätts regeringens slutsats att hittills vidtagna åtgärder medför ett minskat behov av en samlad översyn av lednings- och samordningsfrågorna inom det militära och det

civila försvaret. Utvecklingen sägs i stället ha gjort en sådan översyn än nödvändigare.

Motionärerna *föreslår* att ledningen av Försvarmakten och att motsvarande ledning av civilt försvar utreds och att ett samlat förslag föreläggs riksdagen innan denna beslutar om försvarets inriktning. En *parlamentarisk utredning* bör därför snarast tillsättas.

I motionen hävdas att en förändrad gränsdragning mellan departement och högkvarter är ett alternativ som bör granskas. En möjlig utgångspunkt är därvid att Försvarmakten ansvarar för driften av befintlig organisation och för att genomföra av riksdag och regering beslutade investeringar. Riksdag och Förvarsdepartementet bör i sådant fall ansvara för inriktning och investeringsbeslut. Enligt motionärerna skulle därigenom ansvaret mellan den politiska och den militära nivån kunna bli tydligare. Det sägs att det inte går att utesluta en integration av försvarets högsta ledning i Förvarsdepartementet, något som förekommer i flera andra länder. Även överbefälhavarens roll och Högkvarterets interna organisation kan behöva övervägas i detta sammanhang.

När det gäller förutsättningarna för det *militära ledningssystemet* konstaterar motionärerna att den framtida Försvarmakten får allt färre förband. Det är då inte försvarbart med en stor och trög ledning. Det sägs inte heller vara försvarbart att dela upp ledningen i en operativ och taktisk del och en utbildningsdel. Samma ledningsstruktur bör gälla för såväl den normala verksamheten som vid en svår påfrestning som vid krig.

Enligt motionärerna skall våra försvarssystem utformas så att de i fred kan utgöra ett stöd åt samhället. En del av Försvarmakten bör därför vara en fredsutnyttjad insatsdel. Detta innebär att ledningen under Överbefälhavaren, oberoende av om det handlar om utbildning, underhåll, övervakning eller fredstida insatser, bör utövas av en operativ chef medan infrastrukturen leds för sig.

En operativ insatsledning bör enligt motionärerna inrättas i enlighet med regeringens förslag. Lokaliseringen sägs dock behöva övervägas ytterligare. Insatsledningen bör leda såväl operativ verksamhet som produktion. Den taktiska ledningen av mark-, marin- och flygförband bör, direkt under chefen för den operativa insatsledningen, utövas av taktiska chefer för respektive stridskrafter med ansvar för all verksamhet inom respektive ansvarsområde.

Motionärerna anser att nuvarande ansvarsförhållanden i övrigt kan behållas tills vidare. Den territoriella ledningen behöver sålunda inte förändras. Militärbefälhavarna, tillsammans med försvarsområdesbefälhavarna, marin-kommandochefer och flygkommandochefer, kan behålla sitt territoriella ansvar samtidigt som de nuvarande generalinspektörerna behålls som fristående chefer under Överbefälhavaren i avvaktan på den förordade utredningens resultat.

När det gäller det *civila ledningssystemet* anför motionärerna att det är fel att föreslå riksdagen att avskaffa Civilbefälhavarna innan det är klarlagt hur det nuvarande ansvaret vid dessa myndigheter skall fördelas och hur samverkan civilt-militärt skall utformas. Motionärerna hävdar att den i motionen föreslagna översynen av ledningen måste genomföras skyndsamt och ett

samlat förslag läggas fram innan riksdagen kan besluta om det civila ledningssystemet.

I motionen *föreslås sammanfattningsvis* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samlad översyn av Försvarsmaktens ledning och motsvarande inom civilt försvar i form av en parlamentarisk utredning (*yrkande 10*).

I *partimotion Fö28 (fp)* erinrar motionärerna om att Folkpartiet liberalerna i anslutning till 1996 års försvarsbeslut redovisade en annan syn än regeringen i fråga om den regionala ledningen av Försvarsmakten och därmed också i fråga om samarbetet mellan de militära och civila delarna av totalförsvaret. Folkpartiet hävdade *principen ett län – ett försvarsområde* och motsatte sig därför att vissa län berövades sina försvarsområdesstaber. Folkpartiet föreslog också att antalet militärområden skulle minska från tre till två.

Folkpartiet vidhåller dessa förslag. Motionärerna menar att Försvarsmakten bör ha organ som inom varje län kan informera, planera olika beredskapsaktiviteter och i samverkan med civila instanser leda insatser. Enligt motionärerna har länsnivån snarast ökat i betydelse. Om inte Försvarsmakten är representerad skulle samverkan i hög grad försvåras. Det bör sålunda i varje län finnas organ ur Försvarsmakten som, liksom de hittillsvarande försvarsområdesstaberna, kan samverka såväl med statliga länsorgan, lands- ting och kommuner som med frivilligorganisationer. I en del län kan man, precis som i dag, ha ytterligare frivilligavdelningar på någon ort i länet. Dessa bör då vara underställda den försvarsområdesstaben.

Motionärerna håller med regeringen i dess uppfattning att antalet organisationsenheter bör hållas nere. En och samma enhet bör därför kunna ha olika uppgifter, skräddarsydda för respektive enhet.

I de sju län som med regeringens förslag endast får s.k. militärdistriktsenheter, nämligen Kalmar, Kronobergs, Västernorrlands, Gävleborgs, Dalarnas, Västmanlands och Örebro län, bör enligt motionärerna inrättas organ motsvarande nuvarande försvarsområdesstaber, dock med reducerad bemanning.

Motionärerna menar att *högkvarteret har övergripande uppgifter* i nära samarbete med den politiska ledningen och inte bör belastas med operativa och taktiska beslut. De finner det tveksamt med endast en operativ insatsledning och förordar i stället *två operativa ledningsorgan* som skall ersätta hittillsvarande tre militärområdesstaber, tre fördelningsstaber, fyra marin- kommandon och tre flygkommandon. När det gäller de nuvarande Armé-, Marin- respektive Flygvapencentrumen pekar motionärerna på tre möjliga alternativ. De kan behållas, de kan inordnas i högkvarteret eller de kan delas upp på de föreslagna båda operativa ledningsorganen.

När det gäller *lokaliseringen* av de båda ledningsorganen föreslås i motionen att ett av dem lokaliseras till Boden, med ansvar som motsvarar nuvarande Norra militärområdet. Ansvar för det andra ledningsorganet bör omfatta de två nuvarande Södra respektive Mellersta militärområdena. Staben bör inte lokaliseras till Storstockholmsområdet. Kristianstad, Karlskrona eller Skövde nämns i stället som alternativ.

I motionen sägs vidare att det i längden blir orimligt att i Sverige tillämpa dubbla stabsrutiner; en för verksamheten i Sverige och en för internationell verksamhet. En anpassning bör ske till vad som gäller i flertalet EU-länder.

Motionärerna *föreslår* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den militära ledningsorganisationen (*yrkande 25*).

Vänsterpartiet anför i sin *partimotion Fö7 (v)* att man accepterar den av regeringen föreslagna ledningsstrukturen för det militära försvaret med ett högkvarter, en operativ insatsledning samt militärdistrikt med militärdistriktsenheter. Motionärerna föreslår däremot en annan indelning av landet i militärdistrikt. Regeringens förslag med fyra sådana distrikt sägs innebära att mycket stora och befolkningstäta områden skall samordnas. Detta förslag bör därför avslås (*yrkande 13*). Motionärerna föreslår i stället en indelning i sex militärdistrikt. Regeringen föreslås återkomma med ett sådant förslag (*yrkande 14*).

Enligt Vänsterpartiet bör sålunda det av regeringen föreslagna Södra militärdistriktet delas i två och Värmland därvid ingå i det Västra. Det Norra militärdistriktet bör också delas på två med en justering söderut av gränsen mot Mälardalens område. Gotland bör behållas som ett militärdistrikt.

Motionärerna anser det viktigt att de orter som genom riksdagsbeslutet påverkas av kraftigt beskurna eller helt neddragna militära resurser kan få extra stöd i form av förstärkta militärdistriktsenheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 15*).

I *kommittémotion Fö212 (kd)*, avgiven under den allmänna motionstiden, erinrar motionärerna om att försvarsutskottet vid flera tillfällen har betonat vikten av att samhällets krishanteringsförmåga blir bättre. Riksdagen har i sammanhanget särskilt framhållit länsstyrelsernas och kommunernas roll och krävt att regeringen skall göra ett förtydligande av kommunernas och länsstyrelsernas ansvar, befogenheter och skyldigheter.

Motionärerna hänvisar också till att utredningar pekat på betydelsen av länsstyrelsernas och kommunernas områdesansvar och viktiga roll för krishanteringen i fred. Som följd härav har ett arbete påbörjats inom respektive departement med att undersöka behovet av kompletteringar inom sektorslagstiftningen. Ännu har dock inte regeringen diskuterat frågan om kompletteringar och förtydliganden av länsstyrelsernas instruktioner vad rör ansvar och befogenheter, vilket motionärerna anser vara allvarligt. Regeringen bör därför skyndsamt besluta om kompletteringar av länsstyrelsernas instruktioner, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 13*).

I *motion Fö33 (kd)* av Johnny Gylling framförs en rad förslag för att utveckla en försvarsmaktsgarnison i Blekinge. Motionären förordar bl.a. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att marinen skall ha ledningsfunktioner kvar i Karlskrona (*yrkande 5*).

Tuve Skånberg och Kenneth Lantz anför i *motion Fö30 (kd)* att de inte finner regeringens förslag att avveckla försvarsområdesstaberna vara övertygande. Motionärerna framhåller den frivilliga totalförsvarsorganisationens betydelse. De bör bevaras och utvecklas på bästa sätt. Att då i Skåne föreslå en

halvering av denna stödorganisation sägs inte vara trovärdigt och inte heller ge rätt signal till de tusentals människor som engagerar sig i totalförsvaret på sin fritid. Riksdagen bör därför avvisa förslaget om att minska den frivilliga totalförsvorsorganisationen i Skåne (*yrkande 3 i denna del*).

Motionärerna vill även att riksdagen avvisar regeringens förslag att lägga ned det Södra flygkommandot (*yrkande 2 i denna del*).

Enligt *motion Fö307 (m)* av Berit Adolfsson och Inger René vill 1,2 miljoner västsvenskar känna stolthet och trygghet i vetskap om att Västsverige kan upprätthålla ett försvar och militära förband och att dessa förband i fred kan stödja och samverka med det civila samhället i Västsverige. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en territoriell ledningsstab grupperas i rikets andra stad med fredsförband för samverkan med den civila ledningen i regionen (*yrkande 1*).

I *motion Fö6 (m)* av Sten Andersson sägs att det är alldeles för tidigt att inleda en sådan nedrustning av försvaret som regeringen med stöd av Centerpartiet föreslår i propositionen. Förslaget bör därför avslås i avvaktan på en grundligare analys av det framtida försvarsbehovet.

Motionären anser att många regioner runt om i Sverige i det närmaste lämnas i sticket. Malmöregionen sägs därvid inte utgöra något undantag. Om propositionens förslag blir verklighet kommer, enligt motionären, i första hand kuffförsvaret av Malmö och stadens närområde att försämrats. I stället bör ledningsfunktioner med förankring och lokalkännedom i Malmöregionen upprätthållas med möjligheter till att snabbt träda i funktion. Motionären hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till försvaret i Malmöregionen.

Per-Richard Molén vänder sig i *motion Fö15 (m)* mot den i propositionen föreslagna nedläggningen av Norrlandskustens marinkommando i Härnösand. Motionären anser att detta innebär att hela den långa kusten från Ålands hav till Haparanda lämnas helt utan stöd av marina förband. Någon form av marin organisation borde därför behållas i Härnösand. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att den militära förmågan att försvara Västernorrlands län inte reduceras (*yrkande 3 i denna del*).

Utskottet

Grundläggande utgångspunkter

Utskottet har vid flera tillfällen sedan år 1995 påtalat vikten av ett utvecklingsarbete inom totalförsvarets ledningsfunktioner samt framhållit att detta arbete rimligen bör bli relativt omfattande. Frågan togs upp senast i samband med kontrollstationen våren 1999. Utskottet konstaterade då (bet. 1998/99: FöU5) att regeringen lämnat ett förslag till riksdagen, dock utan underlag för ett principställningstagande. Utskottet såg det som en fördel om ett grundläggande beslut kunde fattas under våren år 2000 samordnat med övriga

omstruktureringsbeslut men hade dock viss förståelse för att den begärda översynen av totalförsvarets ledningssystem kunde ta längre tid.

Regeringen föreslår nu i den aktuella propositionen att riksdagen fattar vissa beslut av principiell karaktär. Regeringen anmäler samtidigt att det finns frågor, bl.a. rörande den närmare utformningen av Försvarsmaktens högkvarter och uppgiftsfördelningen mellan högkvarteret, den operativa insatsledningen och militärdistriktet, som behöver utredas ytterligare. Vidare behöver den föreslagna ledningsstrukturen inom det civila försvaret utvecklas och preciseras.

Utskottet har som en del i sin beredning av ledningsfrågorna fått föredragningar av representanter för Försvarsdepartementet och Försvarsmakten och civilbefälhavarna.

Utskottet anser att den framtida ledningsorganisationen för totalförsvaret skall utformas mot bakgrund av följande *grundläggande utgångspunkter*:

- Ledningsbehovet skall utgå från de nya uppgifterna för totalförsvaret. Hänsyn skall därvid tas till det vidgade säkerhetsbegreppet samt den förändrade synen på framtida krisers och krigs karaktär. Fred, krigsfara och krig skall ledningsmässigt inte längre ses som tydligt åtskilda tillstånd.
- För det militära försvaret skall, utöver de fyra huvuduppgifterna, av riksdagen beslutade operativa förmågor utgöra en grund för behovet av ledning. Funktionskraven på den militära ledningsorganisationen skall utgå från uppgiften att försvara landet mot väpnat angrepp.
- Ledningsbehovet för det militära försvaret skall vidare utgå från den, jämfört med tidigare, reducerade krigs- och fredsorganisation som riksdagen beslutat.
- Ledningssystemets struktur skall byggas upp utifrån ledningsuppgifter, samordningsansvar och praktiska möjligheter att genomföra ledningen.
- Möjligheterna till anpassning skall beaktas, bl.a. i fråga om kompetens för att utveckla ledningsförmågan för andra former av angrepp.
- Ledningsuppgifterna och ledningsorganisationen skall utformas med hänsyn tagen till den tekniska utvecklingen, såväl vad avser hot (det s.k. flerdimensionella kriget, IT-krigföring m.m.) som möjligheter (bl.a. inom satellit-, tele- och datakommunikationer).
- Ledningsorganisationen skall utformas så att den möjliggör en effektiv samverkan mellan totalförsvarets olika delar.
- Ledningsorganisationen skall utformas så att den möjliggör en ökad svensk förmåga att delta i internationellt säkerhetsfrämjande samarbete samt i fredsfrämjande och humanitär verksamhet.
- Ledningsorganisationens utformning skall underlätta möjligheterna att samutnyttja militära och civila resurser i den framtida verksamheten.

Regeringen redovisar i propositionen sin grundläggande syn på ledning vid *höjd beredskap och vid stora påfrestningar* och framhåller därvid särskilt behovet av stor flexibilitet och en god förmåga till anpassning där organisationerna kan växa utan att strukturerna behöver ändras. Utskottet gör här samma bedömning som regeringen. Utskottet delar vidare regeringens upp-

fattning att principer och mönster som i fred utvecklas för samverkan och samordning också skall bilda grunden för motsvarande verksamheter under höjd beredskap. Ledningssystemets struktur och samverkansmönster bör alltså utgå från sättet att leda och styra motsvarande verksamheter under fredsförhållanden.

Den militära ledningsorganisationen

Enligt *regeringen* skall den militära ledningsorganisationen utgöra en del av insatsorganisationen och kunna leda krigsförband sammansatta efter behov. Den skall integrerat kunna utnyttja mark-, luft- och sjöstridskrafter. Ledningsorganisationen bör koncentreras till färre nivåer och enheter än för närvarande. Den skall ha god uthållighet och förmåga att kunna fungera i starkt störd miljö. *Utskottet* ansluter sig till regeringens uppfattning i dessa delar. Stabs- och ledningsresurserna kan i nuvarande omvärldsläge reduceras och antalet ledningsnivåer bör minska. Förändringarna i ledningsorganisationen bör härvid ha ett sammanhang med övriga strukturförändringar i Försvarsmakten.

Regeringen förordar på *central nivå* ett högkvarter samt en ny enhet för operativ och taktisk ledning med lokalisering till Upplands-Bro/Bålsta. Denna nya enhet skall disponera en eller flera insatsledningarna som, utan territoriellt ansvar, skall kunna leda behovssammansatta styrkor av krigsförband. Insatsledningarna skall också kunna ingå i multinationella styrkor och i internationella ledningsstaber. Den taktiska ledningen föreslås utformas som ett armétaktiskt, marintaktiskt respektive flygtaktiskt kommando ingående i den operativa insatsledningen.

I Moderata samlingspartiets *partimotion Fö20 (m)* accepteras inrättandet av en operativ insatsledning men kritiserar regeringsförslaget för att det är otydligt, bl.a. när det gäller överbefälhavarens roll och högkvarterets organisation.

Folkpartiet liberalerna föreslår å sin sida i *partimotion Fö28 (fp)* två operativa ledningsorgan, varav ett bör lokaliseras till Boden.

Utskottet anser för sin del att militära operationer, dvs. integrerade mark-, sjö- och luftstridsinsatser, bör planeras och ledas endast från *en nivå*, nämligen central nivå. Taktisk verksamhet bör ledas av respektive förbandschef på olika nivåer. *Utskottet* biträder alltså regeringens förslag att inrätta ett operativt ledningsorgan på central nivå. *Utskottet* anser emellertid, liksom motionärerna i *partimotion Fö20 (m)*, att regeringsförslaget innehåller oklarheter och på några punkter kan ifrågasättas, i varje fall tills ett samlat, genomarbetat och entydigt förslag föreligger.

Beredningen av frågan om Försvarsmaktens framtida organisation i fred i den s.k. styrgruppen med representation från såväl Förvarsdepartementet som Försvarsmakten har enligt utskottets mening aktualiserat frågan om ansvarsgränserna mellan regeringen och Försvarsmakten. En annan uppgiftsfördelning mellan regeringen och Försvarsmakten än för närvarande skulle kunna övervägas i olika avseenden, t.ex. i fråga om ekonomisk planering, beslut om verksamhetsinriktning och materielförsörjning. *Utskottet* anser

sålunda att den nuvarande gränsdragningen mellan regeringens och Försvarsmaktens ansvar borde granskas.

Regeringsförslaget behandlar ledning av operativ samt taktisk verksamhet på central nivå, medan ledningen av förbandsproduktion, förbandsutveckling och materielförsörjning inte berörs. Det är också oklart vilka uppgifter och vilken ställning de tre generalinspektörerna avses få. Enligt utskottets mening går det inte att se Försvarsmaktens ledning isolerad från myndighetens hela struktur och arbetssätt eller från totalförsvarets ledning i övrigt. Utskottet anser därför att relationerna mellan högkvarteret och den operativa insatsledningen behöver beskrivas tydligare. Ansvar måste tydligt framgå. Det finns därvid skäl att pröva om den nu tillämpade ledningsmodellen där den operativa och taktiska ledningen är skild från ledningen av förbandsproduktionen är ändamålsenlig eller om inte chefer på olika nivåer bör ansvara för att såväl utbilda förbanden som använda dem.

Uppgifterna för de två insatsledningarna som skall kunna leda behovssammansatta styrkor är heller inte helt entydiga. Avses de exempelvis för ledningsuppgifter på nivån division enligt internationell terminologi eller kommer de att kunna leda integrerade operationer i likhet med vad militärbefälhavarna gör i dag och i likhet med vad som förordas i *partimotion Fö28 (fp)*. Ett klarläggande av dessa insatsledningars plats i helheten bör ske.

Utskottet har erfarit att motivet till en lokalisering av den operativa insatsledningen till Upplands-Bro/Bålsta skulle vara en strävan att minimera sambandsinvesteringarna. Utskottet har förståelse för ett sådant argument men anser ändå att ett definitivt lokaliseringsbeslut borde anstå tills hela den centrala ledningsorganisationen är färdigutredd.

Utskottet kan sammanfattningsvis sålunda ställa sig bakom regeringens förslag att *inrätta en central operativ insatsledning* och att lägga ned nuvarande Armécentrum, Marincentrum och Flygvapencentrum. Regeringen bör emellertid återkomma till riksdagen med en samlad redovisning av den centrala militära ledningen, bl.a. i fråga om högkvarterets närmare organisation och uppgifter, den operativa insatsledningens närmare organisation, uppgifter och lokalisering samt generalinspektörernas ställning och uppgifter.

Regeringen förordar att den militära regionala ledningsnivån skall bestå av en territoriell ledning med ansvar främst för samverkan med totalförsvarets civila delar, för stöd åt de operativa styrkorna och för stöd åt hemvärn och övriga frivilligorganisationer. Regeringen föreslår att det inrättas fyra militärdistrikt (MD) med tillhörande staber och 29 militärdistriktsenheter (MDE). Samtidigt bör nuvarande militärområdesstaber, fördelningsstaber, marin- och flygkommandon samt försvarsområdesstaber läggas ned.

I *partimotionerna Fö7 (v)*, *Fö20 (m)* och *Fö28 (fp)* samt i *motionerna Fö6 (m)*, *Fö15 (m)*, *Fö30 (kd)*, *Fö33 (kd)* och *Fö307 (m)* avges andra organisationsförslag för den regionala ledningsnivån.

Utskottet anser för sin del att den territoriella verksamheten skall ledas från regional nivå. Uppgifterna består främst i

- samverkan med olika civila organ som länsstyrelser, kommuner och olika sektoransvariga myndigheter,

- ledning av hemvärnsförband för bl.a. övervakning av territoriet samt för bevakning och skydd av viktigare samhällsobjekt,
- ledning av insatser med beredskapsförband och s.k. nationella skyddsstyrkor,
- stöd åt operativa förband,
- stöd åt frivilliga försvarsorganisationer samt utbildning av hemvärn.

Som framgått av det föregående har utskottet uttalat sig för en reduktion av antalet ledningsnivåer och ledningsorgan. Det viktigaste skälet härför är de förändrade framtida ledningsuppgifterna liksom den reducerade militära krigs- och fredsorganisationen, med delvis nya uppgifter. Utskottet biträder därför regeringens förslag att avveckla nuvarande militärområdesstaber, fördelningsstaber, marinkommandostaber, flygkommandostaber samt försvarsområdesstaber.

Regeringen föreslår att den nya regionala nivån preliminärt benämns militärdistrikt. Utskottet har förståelse för att de förändrade uppgifterna motive- rar ett namnbyte men anser samtidigt att den gamla benämningen militärområde skulle kunna behållas, i synnerhet som de föreslagna militärdistriktens gränser i huvudsak kommer att överensstämma med de tidigare militärområdena. Namnfrågan är dock inte avgörande. Utskottet motsätter sig därför inte regeringens förslag att *inrätta fyra militärdistriktsstaber*. Utskottet har heller ingen invändning mot den av regeringen föreslagna lokaliseringen av staberna till Göteborg, Strängnäs, Visby och Boden. De särskilda ledningsbehoven i Stockholmsområdet är, som regeringen också framhåller, ännu inte utklara- de. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen i den frågan.

Utskottet har heller inget att erinra mot att det *organiseras 29 militärdistriktsenheter* som en del av militärdistriktet, trots att uppgifter och dimensionering ännu inte är färdigutredda. Det synes lämpligt att lokalisera militärdistriktsenheterna till ungefär samma orter som i dag har försvarsområdesstaber och försvarsområdesgrupper. Ett viktigt skäl för detta är behovet av att kunna utbilda hemvärn och stödja annan frivillig försvarsverksamhet, något som utskottet upprepade gånger betonat som en prioriterad uppgift. Militär- distriktsenheterna måste alltså dimensioneras för att kunna klara denna upp- gift.

Det ankommer på regeringen att i det fortsatta organisationsarbetet be- stämma lokaliseringen av militärdistriktsenheterna och deras benämning. Namnfrågan är därvid inte oväsentlig från ett militärhistoriskt perspektiv. Utskottet återkommer i avsnittet om Försvarsmaktens organisation i fred till frågan om traditioner och det försvarshistoriska arvet. Regeringen bör för riksdagen redovisa ansvar och uppgifter för militärdistriktsenheterna, bl.a. i fråga om samverkan med civila organ. Vidare bör regeringen redovisa enhet- ernas dimensionering, lokalisering och benämning.

Riksdagen bör, som utskottet tidigare framhållit, *godkänna* regeringens förslag att *lägga ned* nuvarande militärområdesstaber, fördelningsstaber, försvarsområdesstaber, marinkommandostaber och flygkommandostaber.

Härav följer att utskottet *avstyrker följande motionsyrkanden*

- *partimotion Fö7 (v) yrkandena 13–15* vari förordas sex militärdistrikt och deras lokalisering samt lokalisering av militärdistriktsenheterna,
- *partimotion Fö20 (m) yrkande 10* i den del som förordar oförändrad territoriell ledning,
- *partimotion Fö28 (fp) yrkande 25* i den del som förordar principen ett län – ett försvarsområde,
- *motion Fö6 (m)* som förordar ledningsfunktioner i Malmöområdet,
- *motion Fö15 (m)* i den del som förordar att marinkommandot i Härnösand behålls,
- *motion Fö30 (kd)* i de delar som förordar att Södra flygkommandot behålls liksom organisationen för stöd åt frivilligorganisationerna i Skåne,
- *Fö33 (kd) yrkande 5* vari föreslås att den marina ledningsorganisationen i Karlskrona behålls.

Motion Fö307 (m) yrkande 1, vari föreslås att en territoriell ledningsstab förläggs till Göteborg, behöver inte bifallas eftersom denna lokalisering innefattas i utskottets förslag.

Det civila försvarets ledningsstruktur

I den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999 angavs att förändrade förutsättningar och uppgifter för totalförsvaret ställer krav på en ny ledningsstruktur inom det civila försvaret. *Regeringen* anser därför att den högre regionala nivån för det civila försvaret skall förändras varvid de tre nuvarande *civilbefälhavarmyndigheterna bör läggas ned*. Uppdrag har getts till myndigheterna att utveckla en ny ledningsstruktur för civilt försvar, varvid skall prövas om en regional stödresurs kan samlokaliseras med militärdistriktsstaberna.

Utskottet har, som framgått inledningsvis, sedan länge begärt ett sammanhållet förslag om ledningssystemen i totalförsvaret. I samband med kontrollstationen våren 1999 anförde utskottet att det skulle vara en fördel om ett grundläggande beslut kunde fattas redan under våren år 2000 samordnat med övriga omstruktureringsbeslut. Utskottet hade emellertid viss förståelse (bet. 1998/99:FöU5 s. 92) för att en översyn av ledningsfrågorna skulle kunna behöva ta längre tid. Utskottet kan nu konstatera att det föreligger flera organisatoriska förslag från en beredningsprocess som inte i alla delar är i fas med varandra. Sålunda föreslås nedläggning av civilbefälhavarna innan det är klarlagt hur uppgifter och kompetenser skall fördelas till myndigheter på central nivå, länsstyrelser och en eventuell stödresurs.

Utskottet har erfarit att dessa frågor kommer att ha penetrerats först till i sommar. Utskottet anser ändå att ett principiellt beslut om att avveckla civilbefälhavarorganisationen kan fattas nu. Civilbefälhavarna är en beredskapsorganisation för höjd beredskap. Att behålla denna organisation skulle stå i motsatsställning till en av de grundläggande utgångspunkter som utskottet i det föregående lagt fast, nämligen att tillstånden fred, kris och krig ledningsmässigt inte skall hållas åtskilda. Samma ledningsorgan skall således ha uppgifter såväl i fred som i kris och krig. Riksdagen bör alltså bifalla regeringens förslag.

Utskottet behandlade i samband med kontrollstationen våren 1999 frågan om *parlamentarisk insyn* med hänsyn till det politiska ansvaret för utformningen av ledningsfunktionerna. Utskottet anförde då (bet. 1998/99:FöU5 s. 92) att en sådan insyn och påverkan borde kunna tillgodoses genom Försvarsberedningen. Utskottet gör nu ingen annan bedömning och ser därför för närvarande inte något behov av en särskild parlamentarisk utredning om ledningsorganisationen, vilket föreslås i *partimotion Fö20 (m) yrkande 10*. Motionsyrkandet avstyrks därför i denna del.

Utskottet förutsätter att det *förtydligande av länsstyrelsernas instruktioner* rörande krishantering i fred, vilket efterfrågas i *kommittémotion Fö212 (kd) yrkande 13*, kommer att tillgodoses i det fortsatta utredningsarbetet. Motionsyrkandet behöver därför inte bifallas.

Utskottets sammanfattning

Totalförsvaret står inför en genomgripande förändring från att främst ha varit inriktat mot att avvärja en invasion som syftar till ockupation, till ett försvar som skall kunna lösa mera differentierade uppgifter i fred, kris och krig. Ledningsfunktionernas utveckling skall ingå som en del i denna förändring. Totalförsvarets ledningsfunktioner skall ses som en helhet där de grundläggande utgångspunkterna skall vara samordnade så en effektiv ledning och samverkan kan säkerställas.

Trots att det ännu inte föreligger underlag för ett samlat beslut om fortsatt utveckling av totalförsvarets ledningsfunktioner anser utskottet att det är nödvändigt att nu fatta vissa strukturbeslut. Utskottet föreslår sålunda att riksdagen *bifaller regeringens förslag att lägga ned*

- Armé-, Marin- och Flygvapencentrum,
- militärområdesstaber, fördelningsstaber och Gotlands militärkommando,
- försvarsområdesstaberna,
- marinkommandon och flygkommandon,
- civilbefälhavarorganisationen.

Utskottet föreslår vidare att det *med anledning av propositionen och partimotion Fö20 (m) yrkande 10 i denna del inrättas en operativ insatsledning*. Utskottet utgår från att regeringen återkommer till riksdagen i vissa frågor, bl.a. rörande högkvarterets och den operativa insatsledningens närmare organisation och lokalisering.

Utskottet föreslår också att riksdagen *med bifall till propositionen och med anledning av motion Fö307 (m) yrkande 1 godkänner regeringens förslag att inrätta militärdistriktsstaber i Göteborg, Strängnäs, Visby och Boden*.

Utskottet avstyrker övriga berörda motionsyrkanden.

Regeringen

Regeringen redogör i ett särskilt avsnitt i propositionen för frågor som rör informationskrigföring och informationssäkring. Regeringen noterar att skillnaden mellan informationskrigföring och allmän IT-säkerhet inte är särskilt skarp. Vissa markanta skillnader mellan de båda begreppen tas upp.

Regeringen konstaterar att *hotet mot informationssamhället* har fått ökad betydelse i takt med att samhällsviktiga system och funktioner blir beroende av informationsteknik. Frågan om samhällets sårbarhet i detta hänseende sägs vara av säkerhetspolitiskt stor betydelse.

Regeringen konstaterar vidare att samhällets sårbarhet kan minskas och att vår beredskap att möta dessa hot kan förbättras genom att man vidtar åtgärder inom ramen för de förslag som regeringens arbetsgrupp för skydd mot informationskrigföring och Statskontoret presenterat i sina respektive rapporter.

Som nämnts i det föregående har regeringen i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en *särskild utredare* med uppgift att analysera och lämna förslag till principer för att åstadkomma en förbättrad helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. I uppdraget ingår bl.a. att föreslå utformning av en *tvärsektoriell samordning* för IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring.

Regeringen refererar till det amerikanska arbetet med att försöka minska sårbarheten i informationssystemen genom aktiv IT-kontroll med s.k. Red Teams. Dessa består av kvalificerade IT-säkerhetsexperter som tillåts penera informationssystem i syfte att finna säkerhetsbrister. Resultatet har visat en skrämmande sårbarhet i såväl el- och telesystem som i militära kommunikationssystem. Metoden med denna typ av *aktiv IT-kontroll* har visat sig vara en fungerande metod för att identifiera allvarlig sårbarhet som angelägna skyddsbehov i komplexa informationssystem och nätverk. Enligt regeringen bör därför en sådan verksamhet också övervägas inom det svenska totalförsvarets ram.

I samband med FN:s 53:e generalförsamling antogs i december 1998 en resolution (UNGA 53/70) där man konstaterade att hotet mot civila informationssystem, t.ex. från terrorister och andra kriminella, måste uppmärksammas av världssamfundet och åtgärder vidtas över nationsgränserna. I den fortsatta behandlingen av frågan inför årets generalförsamling har behovet av såväl bilaterala som multilaterala (FN, Interpol) kontakter framkommit.

Regeringen påpekar att *användning av informationsvapen* inte utgör våld i folkrättslig mening men ändå givetvis kan vara folkrättsstridigt. Samtidigt torde informationsvapen kunna användas med stöd av FN-stadgan (artikel 41) – efter FN-resolutioner och motsvarande folkrättsliga mandat – för att upprätthålla sanktioner eller för andra konfliktförebyggande åtgärder, även om det hittills inte skett. En mer flexibel arsenal av denna typ av tvingande icke-våldsåtgärder ligger enligt regeringen väl i linje med traditionell svensk politik på området. En annan rättslig fråga sägs vara hur man med folkrättsliga medel skall komma åt t.ex. terrorister som använder sig av dessa medel.

En *internationell översyn av det folkrättsliga regelverket* sägs vara ett svenskt intresse, såväl vad gäller angrepp med informationsvapen från stater eller enskilda som vad gäller möjligheterna att använda detta instrument som sanktionsinstrument.

Enligt regeringens mening måste *skyddet och säkerheten för samhällsviktiga informationssystem* förbättras. En viktig del i detta sägs vara att snabbt kunna förhindra och avvärja dataintrång som syftar till att, öppet eller dolt, påverka systemens funktion. Angrepp kan utföras av ett flertal tänkbara aktörer; s.k. hackare, kriminella, individer eller organisationer med politiska motiv eller av en stat eller en statligt understödd aktör. Detta sägs försvåra frågan om vem som bör hantera ett akut hot. Likväl måste detta bestämmas för att kunna förbättra möjligheterna att använda samhällets samlade resurser på ett effektivt sätt.

Ett första problem är att ha sådan teknisk förmåga inom ett företag, organisation eller myndighet att ett hackarangrepp, eller motsvarande, upptäcks. Regeringen refererar i propositionen åtgärder med detta syfte.

Regeringen betonar att arbetet i Sverige för att öka grundsäkerheten i samhällsviktiga IT-system har hög prioritet. Det har också arbetet med att minska riskerna och effekterna av såväl IT-incidenter som mer allvarliga informationsattacker.

De rent *militära aspekterna* på informationskrigföring omfattar, anför regeringen, en rad defensiva åtgärder för att säkra militära lednings- och IT-system, vapensystems funktion, m.m. Regeringen säger samtidigt att det är viktigt att de offensiva metoderna studeras noga, dels för att vi skall få en defensiv kompetens och förmåga, dels för att vi skall kunna utveckla en förmåga att slå tillbaka mot en angripande stat.

Regeringen anser att frågan om samhällets sårbarhet i detta hänseende är av säkerhetspolitisk stor betydelse och att det därför är nödvändigt med ett fortsatt och fördjupat arbete kring frågor som rör övergripande informations-säkerhet och skyddet mot informationsoperationer. Regeringen överväger att genomföra en övning liknande dem som nyss nämnts ha bedrivits i USA. De närmare formerna för en sådan övning bör dock prövas ytterligare. En första begränsad sådan bör dock genomföras redan under år 2000.

Motionerna

I Folkpartiet liberalernas *partimotion Fö28 (fp)* välkomnas regeringens syn på frågeställningarna rörande informationsoperationer och informationskrigföring. Motionärerna anser det dock anmärkningsvärt att regeringen då saknar inriktning och beslutsförmåga när det gäller hur de nödvändiga ansvarsfrågorna skall lösas.

Motionärerna erinrar om att riksdagen i samband med behandlingen av den s.k. kontrollstationspropositionen våren 1999 krävde att regeringen skyndsamt skulle ta itu med dessa frågor inom ramen för uppdraget till den särskilda utredare som skulle se över det civila försvarets planering. Enligt regeringens direktiv från i juni 1999 skall en delrapport om informationskrigföring och IT-säkerhet avges senast den 1 april 2000. Motionärerna konstaterar att vid tidpunkten för motionens avgivande ännu ingen utredningsman

utsetts. Ett kraftfullt agerande krävs därför nu av regeringen för att den utlovade delrapporten skall kunna presenteras under våren. Riksdagen föreslås därför att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en mer kraftfull hantering av frågorna kring informationskrigföring (*yrkande 27*).

Miljöpartiet de gröna pekar i *kommittémotion Fö36 (mp) yrkande 1* på att informationssabotage kan utföras mot vitala delar av samhällets informationssystem. Sverige har inga s.k. *Red Team-grupper* eller *IT-brigader* för att identifiera de mest angelägna skyddsbehoven. Sådana enheter borde utvecklas.

Utskottet

Hotet mot informationssamhället har fått ökad betydelse i takt med att samhällsviktiga system och funktioner blir beroende av informationsteknik. Den internationella utvecklingen inom området har tydligt visat att hela samhället berörs. Samhällets sårbarhet i här berört hänseende har därför stor säkerhetspolitisk betydelse. Utgångspunkten för beredskap och skyddsåtgärder inom området är inte knutet till skyddet av det geografiska territoriet utan fastmer till behovet att skydda svenska intressen och nationella tillgångar, t.ex. samhällsviktig infrastruktur, i såväl fred som i kris och krig. En nationell samordning och ett sektorsövergripande ansvar för planering och exekutiva åtgärder blir därmed viktig. Mediernas roll är i sammanhanget viktig att beakta.

Regeringen redogör, utan att lämna förslag till riksdagen, för vissa gränsdragningsfrågor mellan informationskrigföring och allmän IT-säkerhet. Informationskrigföringen sägs härvid utgå från ett säkerhetspolitiskt perspektiv och innefatta mer än IT-säkerhet. Enligt utskottets mening behöver begreppen i den säkerhetspolitiska dimensionen utvecklas. Sålunda bör man skilja på *informationsoperationer* å ena sidan och *informationskrigföring* i kris och krig å den andra sidan. Informationsoperationer kan förekomma i hela spektrumet fred–kris–krig medan informationskrigföring är en militär aktivitet riktad mot vårt militära försvar och därmed i huvudsak är Försvarsmaktens ansvar.

Utskottet anslöt sig i samband med den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999 till regeringens bedömning om behovet av en sammanhållen strategi för informationskrigföring och samhällets IT-säkerhet. Utskottet ansåg att det krävdes ett samlat grepp om detta nya område och att ansvaret på myndighetsnivå måste definieras och läggas fast. Utskottet påtalade behovet av att komma i gång snabbt med det fortsatta arbetet. Som nyss framgått gör utskottet nu samma bedömning. Tvärsektoriella hot kräver tvärsektoriella lösningar. Ansvarsfrågorna måste klaras ut. Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag som redovisar konkreta åtgärder inom ramen för ett samlat ansvarstagande, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna.

Regeringen har i direktiven (dir. 1999:63) till utredningen om det civila försvaret förutsatt en delrapport senast den 1 april år 2000 om informations-

krigföring och IT-säkerhet. Utskottet kan, liksom motionärerna i partimotion Fö28 (fp), konstatera att det rimligen inte föreligger några möjligheter härtill, eftersom en utredare först nyligen tillsatts. Tidsutdräkten är beklaglig, för därmed ökar risken för att den föreliggande bristen på styrning kommer att leda till en försvårad samordning över sektorsgränserna. Utskottet utgår från att regeringen prioriterar frågan och återkommer till riksdagen. Därmed torde inte *partimotion Fö28 (fp)* yrkande 27 behöva bifallas.

Som framgått överväger regeringen att redan innevarande år genomföra en övning enligt amerikansk modell med s.k. Red Teams för att undersöka sårbarheten i totalförsvarets lednings- och kommunikationssystem. Utskottet anser liksom motionärerna i *kommittémotion Fö36 (mp)* att sådana övningar bör genomföras regelbundet. Utskottet förutsätter att övningarna kommer till stånd, varför *yrkande 1* i nämnda motion inte behöver bifallas.

Samordning av informations- och underrättelseverksamhet inom sjöövervakningen

Regeringen

Regeringen uppdrog i december 1996 åt Statens räddningsverk att göra en översyn av informationssystem för att tillgodose den civila havsövervakningens behov av underrättelser om sjöläget. Räddningsverket redovisade uppdraget i mars 1998 i rapporten Samordnad sjöinformation (Sjöinformationsutredningen). Regeringen har i skrivelsen Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (skr. 1998/99:33) redogjort för huvuddragen i utredningens förslag.

Regeringen angav i proposition 1998/99:74 Förändrad omvärld – omdanad försvar att det finns behov av samverkan och samutnyttjande av de maritima resurser som Sverige disponerar genom Kustbevakningen och Försvarsmakten. Dessa myndigheter fick herefter i uppdrag att utarbeta ett gemensamt förslag till hur ökad samordning och samutnyttjande av resurser skall kunna åstadkommas. Uppdraget redovisades i slutet av maj.

Sjöinformation omfattar civil och militär sjölägesinformation samt olika typer av underrättelseinformation. *Regeringen bedömer* att ansvarsfördelningen inom sjöövervakning och sjöinformation bör tydliggöras enligt följande. *Försvarsmakten* bör även fortsättningsvis ha ansvaret för produktion och drift av sjöcentralerna samt för att sammanställa sjölägesinformation från Försvarsmakten och civila myndigheter. *Kustbevakningen* bör ges ett formellt samordningsansvar att koordinera de civila behoven av sjöövervakning samt att förmedla denna information till berörda civila verksamheter. Som ett led i detta bör ett *samrådsorgan för civil sjöövervakning och sjöinformation* med representation från berörda myndigheter och organisationer knytas till Kustbevakningen.

Regeringen avser inte att genomföra någon ändring av nuvarande myndighetsstruktur och myndighetsuppgifter. Hur de operativa behoven av olika typer av information skall kunna tillgodoses kommer att behöva regleras mellan berörda myndigheter. Regeringen vill dock starkt betona vikten av att den information som finns i olika system görs tillgänglig för sammanställ-

ning och tillhandahålls de myndigheter som behöver den så att kostnadskrävande dubbleringar av system för informationsinhämtning kan undvikas.

1999/2000:FöU2

Regeringen avser att efter tre år följa upp hur informationsbehovet har tillgodosetts.

Det finns behov av att få en tydligare bild, menar regeringen, av vilken övervakning och vilka sjöinformationssystem som finns runt Östersjön. Regeringen avser att ta initiativ i denna fråga.

Utskottet

Utskottet har ingen erinran mot regeringens bedömning.

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen (s. 60–94) anført om Försvarsmaktens organisation i fred. Ledningsorganisationen har behandlats i det föregående. För överskådlighetens skull har dock ledningsorganisationen tagits in i den inledande sammanställningen över vilka organisationsenheter som föreslås läggas ned, i redovisningen av orts- och regionvisa förändringar samt i den avslutande sammanställningen över grundorganisationens omfattning och lokalisering.

Utskottet behandlar även motionerna Fö301 (m), Fö303 (m), Fö304 (m), Fö307 (m) yrkande 2, Fö309 (fp), Fö310 (s), Fö313 (s), Fö315 (m), Fö316 (m), Fö318 (m), Fö320 (m), Fö321 (kd), Fö324 (s) yrkande 2, Fö325 (kd, m, v, c, fp, mp) yrkandena 1–3, Fö326 (m, kd, fp), Fö327 (kd) yrkandena 1 och 2, Fö329 (s), Fö330 (s, c), N241 (kd) yrkande 6, Fö4 (m) yrkande 2, Fö7 (v) yrkandena 5–8, 10 i denna del, 11 och 12, Fö8 (v) yrkandena 1 och 2, Fö9 (v) yrkandena 1–3, Fö10 (kd), Fö14 (m, kd, fp) yrkande 2, Fö15 (m) yrkande 3 i denna del, Fö16 (m) yrkande 2, Fö18 (m) yrkande 2, Fö19 (m) yrkande 2, Fö20 (m) yrkandena 6 och 7, Fö21 (m) yrkandena 2–7, Fö22 (m) yrkandena 2–8, Fö23 (m) yrkandena 1 och 2, Fö24 (m) yrkande 2, Fö26 (fp), Fö27 (m) yrkande 3, Fö28 (fp) yrkandena 17–22, Fö29 (kd) yrkande 3, Fö30 (kd) yrkandena 1 och 2 i denna del, Fö31 (kd) yrkandena 1–3, Fö32 (kd) yrkandena 3–5 och 14–15, Fö33 (kd) yrkandena 1–4 och 7–8, Fö34 (kd) yrkande 1, Fö35 (kd), Fö36 (mp) yrkandena 7–10.

Regeringen

Grundorganisationens utformning

Regeringen anser att Försvarsmaktens grundorganisation skall ges följande utformning för att insatsorganisationen skall kunna få den inriktning som föreslås i propositionen.

Följande organisationsenheter läggs ned:

– Armécentrum	Enköping
– Marincentrum	Haninge/Berga
– Flygvapencentrum	Uppsala
– Södra militärområdesstaben	Kristianstad
– Mellersta militärområdesstaben	Strängnäs
– Norra militärområdesstaben	Boden
– Södra arméfördelningen	Kristianstad
– Östra arméfördelningen	Strängnäs
– Norra arméfördelningen	Boden
– Gotlands militärkommando	Gotland/Visby

– Försvarsrådesstaberna i	Hässleholm	1999/2000:FöU2
	Eksjö	
	Halmstad	
	Karlskrona	
	Göteborg	
	Strängnäs	
	Upplands-Bro	
	Enköping	
	Örebro	
	Kristinehamn	
	Falun	
	Sollefteå	
	Umeå	
	Boden	
– Västkustens marinkommando	Göteborg	
– Sydkustens marinkommando	Karlskrona	
– Ostkustens marinkommando	Haninge/Muskö	
– Norrlandskustens marinkommando	Härnösand	
– Södra flygkommandot	Ängelholm	
– Mellersta flygkommandot	Upplands-Bro	
– Norra flygkommandot	Luleå	
– Livgardesbrigaden	Upplands-Bro/ Kungsängen	
– Värmlandsbrigaden	Kristinehamn	
– Smålandsbrigaden	Eksjö	
– Hallandsbrigaden	Halmstad	
– Skånska dragonbrigaden	Hässleholm	
– Dalabrigaden	Falun	
– Ångermanlandsbrigaden	Sollefteå	
– Wendes artilleriregemente	Hässleholm	
– Gotlands artilleriregemente	Gotland/Visby	
– Norrlands artilleriregemente	Boden	

– Gotlands luftvärnskår	Gotland/Visby	1999/2000:FöU2
– Roslagens luftvärnskår	Norrtälje	
– Norrlands luftvärnskår	Boden	
– Norrlands signalkår	Boden	
– Norrlands ingenjörkår	Boden	
– Norrlands trängkår	Sollefteå	
– Livgardets dragoner	Stockholm	
– Lapplands jägarregemente	Kiruna	
– Karlskrona kustartilleriregemente		
och Andra kustartilleribrigaden	Karlskrona	
– Gotlands kustartilleriregemente	Gotland/Fårösund	
– Norrlands helikopterbataljon	Boden	
– Göta helikopterbataljon	Ronneby/Kallinge	

Organisationsenheterna läggs ned den 30 juni 2000 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

Skånska flygflottiljen i Ängelholm läggs ned senast den 31 december 2002.

Följande organisationsenhet omlokaliseras:

Försvarets internationella kommando omlokaliseras från

Södertälje/Almnäs till Upplands-Bro/Kungsängen.

Omlokaliseringen skall vara genomförd senast den 31 december 2001.

Följande organisationsenheter inrättas:

– Operativ insatsledning	Upplands-Bro/ Bålsta
– Militärdistrikt med staber i	Göteborg Gotland/Visby Strängnäs Boden

Organisationsenheterna inrättas den 1 juli 2000 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

Regeringen lämnar en *bakgrundsbeskrivning* av arbetet med utformningen av organisationen.

I propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74) redovisade regeringen sin övergripande syn på Försvarsmaktens framtida grundorganisation och hur arbetet med att utarbeta ett förslag till en ny grundorganisation borde bedrivas. Riksdagen beslutade i slutet av maj 1999 i enlighet med regeringens förslag (bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224).

När det gäller utarbetandet av en ny grundorganisation anser regeringen, som också anfördes i prop. 1998/99:74, att frågan hur arbetet har bedrivits är viktig. Det är angeläget att den valda arbetsmetoden redovisas tydligt för att underlätta förståelsen av och motiven för det förslag som redovisas.

I februari 1999 uppdrog regeringen åt Försvarsmakten och Fortifikationsverket att redovisa underlag för det fortsatta arbetet med förändringen av grundorganisationen. Underlaget skulle innehålla en redogörelse för fortsatt verksamhet vid Försvarsmaktens samtliga organisationsenheter och därför innehålla en kvalitativ respektive en kvantitativ redovisning för verksamheten under oförändrade betingelser. Därutöver skulle Fortifikationsverket redovisa en fysisk fastighetsplanering för fastighetsbeståndet på varje berörd ort.

I mars 1999 beslutade regeringen om den nämnda propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74).

I mars 1999 uppdrog regeringen också åt Försvarsmakten att med utgångspunkt i propositionen och Försvarsberedningens rapport Förändrad omvärld – omdanat försvar (Ds 1999:2) redovisa förslag till planering av Försvarsmaktens verksamhet för perioden 2000–2004. En del i detta uppdrag var att redovisa ett förslag till dimensionering av Försvarsmaktens grundorganisation.

I maj 1999 redovisade myndigheterna resultatet av de lämnade uppdragen. Utgiftsutvecklingen fram till år 2004 vid oförändrad verksamhet redovisas. I förslaget till dimensionering av grundorganisationen utvecklade Försvarsmakten sin syn på principerna för utformningen av den framtida grundorganisationen.

Senare i maj 1999 beslutade regeringen om riktlinjer för det fortsatta arbetet med att förändra grundorganisationen. I dessa riktlinjer lade regeringen fast vilka försvarspolitiska, ekonomiska och regionalpolitiska aspekter samt miljöaspekter som skulle beaktas i det fortsatta beredningsarbetet. Samtidigt med att dessa riktlinjer beslutades *formades en arbetsgrupp (styrgruppen)* med representanter för Försvarsdepartementet och Försvarsmakten för att på grundval av de till regeringen redovisade underlagen och de av regeringen beslutade riktlinjerna utarbeta ett förslag till ny grundorganisation för Försvarsmakten. Styrgruppen har under hela processen samarbetat med – och orienterat – andra berörda departement inom Regeringskansliet samt Fortifikationsverket och Försvarsmaktens ledning.

Den 30 september 1999 redovisade Försvarsberedningen sin rapport Europas säkerhet – Sveriges försvar (Ds 1999:55).

Den 20 oktober 1999 redovisade styrgruppen sin rapport med förslag till ny grundorganisation för Försvarsmakten till regeringen. Regeringen noterar i detta sammanhang att större förändringar av Försvarsmaktens grundorganisation påverkar många, såväl enskilda som familjer, främst inom Försvarsmakten och andra berörda myndigheter. Förändringarna påverkar också kommuner och regioner. Regeringen anser det vara av stor vikt att de som berörs av förändringarna också ges möjlighet att lämna synpunkter innan beslut fattas, vilket också skett.

Den *valda arbetsmodellen* har genomförts stegvis. Inledningsvis klarlades nuläget genom beskrivningar av kostnaderna och produktionsförutsättningarna för fortsatt och oförändrad verksamhet vid Försvarsmaktens samtliga organisationsenheter. Parallellt med detta utarbetades av Regeringskansliet och beslutades av regeringen närmare anvisningar för vilka förutsättningar eller restriktioner som skulle gälla i det fortsatta urvalsarbetet. I det nästkommande steget utarbetades konkreta ändringsförslag i fråga om grundorganisationen. Därefter har en för ändamålet formad styrgrupp genom detaljöverväganden och resonemang om variationer inom grundorganisationen utarbetat ett förslag till ny grundorganisation.

Regeringen anser att denna arbetsmetod har givit ett tillförlitligt och korrekt beslutsunderlag och därför också skapat bättre förutsättningar för att kunna följa upp hela Försvarsmaktens organisatoriska struktur och förbandsverksamhet. En viktig utgångspunkt härvidlag är att arbetet har utgått från den befintliga organisatoriska strukturen och att jämförelser gjorts med denna. På detta sätt har lättare än eljest kunnat belysas t.ex. konsekvenser i alternativresonemang. Metoden har vidare inneburit att kostnaderna genomgående har relaterats till en oförändrad verksamhet. Enskilda besparingar vid olika nedläggningsalternativ har därmed inte utgjort grunden för arbetet.

Styrande faktorer

Regeringen redogör för de *styrande faktorerna* i arbetet.

Regeringen redovisade den övergripande inriktningen för förändringen av Försvarsmaktens grundorganisation i prop. 1998/99:74, s. 108–111. Regeringen gjorde i propositionen bedömningen att dagens grundorganisation innehåller en betydande överkapacitet i förhållande till det framtida utbildningsbehovet och kravet på utbildningskapacitet. I fråga om inriktningen för de närmaste åren konstaterade regeringen i propositionen att det är väsentligt att den framtida grundorganisationen styrs av Försvarsmaktens huvuduppgifter. Regeringen pekade också på ett antal förhållanden som måste beaktas i förändringsarbetet. Det gäller behovet av stödkapacitet, operativa krav på anpassningsförmåga, avstånd till upptagningsområde av totalförsvarspliktiga samt lokala utbildningsförutsättningar. Regeringen framhöll också vikten av att det görs övergripande konsekvensvärderingar från miljösynpunkt av en förändrad fredsverksamhet.

I regeringens riktlinjer i maj 1999 för det fortsatta arbetet med översyn av Försvarsmaktens grundorganisation lade regeringen fast vilka försvarspolitiska, ekonomiska och regionalpolitiska aspekter samt miljöaspekter som

skulle beaktas i det fortsatta beredningsarbetet. Riktlinjerna berörde i fråga om försvarspolitiska aspekter den organisatoriska strukturen, kompetenser och specialfunktioner, stöd till samhället och den folkliga förankringen. I fråga om ekonomiska aspekter skulle förslaget bl.a. medföra en total utgiftsnivå som långsiktigt är anpassad till Försvarsmaktens framtida anslagstilldelning. Kostnader för nyinvesteringar och omlokaliseringar skulle minimeras. I fråga om regionalpolitiska aspekter skulle de långsiktiga regionalpolitiska problemens svårighetsgrad på berörda lokala arbetsmarknader beaktas. Därutöver skulle särskild hänsyn tas till försvarsmaktsberoendet, dvs. andelen sysselsatta i Försvarsmakten. När det gäller miljöpolitiska aspekter framhöll regeringen bl.a. att grundorganisationen skulle utformas så att Försvarsmakten kan svara upp mot sitt ansvar som sektorsmyndighet för ekologisk hållbarhet.

Försvarsmaktens redovisning i maj 1999 med förslag till framtida struktur för Försvarsmakten innefattade ett förslag till dimensionering av Försvarsmaktens grundorganisation. Styrgruppen har därefter använt Försvarsmaktens förslag i maj 1999 till dimensionering av grundorganisationen som en principiell grund för sitt arbete.

Styrande för grundorganisationsutvecklingen skall enligt regeringen vara effektivitet och långsiktighet. Med färre utbildningsplatser ökar betydelsen av att de kvarvarande enheterna medger goda utbildningsbetingelser.

Det finns enligt regeringen ett antal operativa minimikrav som bör ligga till grund för utformningen av grundorganisationen.

Några sådana minimikrav är enligt regeringen att grundorganisationens utveckling skall medge att insatsorganisationen får en sådan förvarning och har en sådan förmåga att den kan sättas in för att försvara hela landet, avdela resurser för territoriell integritet och krishantering. För den markoperativa verksamheten och underhållsverksamheten erfordras förmåga att genomföra verksamhet i hela landet och under alla klimatologiska förhållanden. Särskilt måste uppmärksammas de krav som ställs för att kunna genomföra verksamhet i storstadsmiljö och i subarktisk miljö.

Andra krav är enligt regeringen att det för den sjöoperativa verksamheten erfordras möjligheter att kunna basera och verka med marina förband i Östersjön och med begränsad uthållighet i Västerhavet. Härvid måste de särskilda krav som ställs avseende marin verksamhet i kust- och skärgårdsmiljö beaktas. Luftoperativ verksamhet samt helikoptertransportkapacitet behövs över hela landet med tyngdpunkt mot Östersjön.

För att uppnå de operativa kraven vad avser territoriell integritet erfordras enligt regeringen att markstridsförband fredslokaliseras i såväl norra och mellersta som södra Sverige. Härvid skall skyddet av befolkningscentrum ägnas särskild uppmärksamhet. Luftstridsförband skall på samma sätt ha baseringsmöjligheter i norra, mellersta och södra Sverige. Sjöstridsförband skall ha baseringsmöjligheter i mellersta, södra och västra Sverige. På Gotland erfordras lokalisering av markstridsförband och möjligheter att basera luftstridsförband.

Det är enligt regeringens mening av central betydelse att skapa förband som kan utveckla sin samlade förmåga *genom utbildning och övningar inom högre förbands ram*.

När det gäller markstridsförbanden måste övning i bataljon kunna genomföras under grundutbildningen. Vidare är det angeläget att övningar med mekaniserad brigad kan genomföras varje år. Enligt regeringens mening behöver det årligen utbildas en brigad, dvs. cirka fyra mekaniserade bataljoner samt övriga i brigaden ingående förband och funktioner.

Utbildningssystemet bör vara så utformat att statsmakernas krav på insats och beredskap samt Försvarsmaktens behov av kompetenser därutöver kan uppnås. Kraven på internationella insatser, beredskap, territoriell integritet och kompetensutveckling bör vara styrande för den årliga produktionen av totalförsvarspliktiga före kraven att fullt ut personaluppfylla insatsorganisationen. Det årliga värnpliktsbehovet i utbildningssystemet bör avvägas främst mot krigsorganisationens behov och tillgängliga medel samt behovet av insats (nationellt och internationellt).

Med hänsyn till befintlig infrastruktur och behovet av utbildning av övriga enheter inom brigadsystemet är det rationellt att på cirka två av de nuvarande befintliga enheterna utbilda hel bataljon. För att utbilda övriga två bataljoner anser regeringen att det behövs fyra enheter med utbildning av cirka halvbatljon. Vidare bedömer regeringen att det erfordras viss mekaniserad utbildning vid enheten för den internationella utbildningen med hänsyn till kompetensförsörjningen av denna.

När det gäller frågan om funktionsutbildningen inom *markstridskrafterna* i förhållande till en med brigadförbanden integrerad utbildning anser regeringen att fördelarna sammantaget blir större med ett system med separata utbildningsförband för respektive funktion i förhållande till en integrering med förband för mekaniserad utbildning på flera platser. Regeringen är medveten om att detta medför att funktionen i sig prioriteras före integreringen med brigadförbanden, vilket i vissa situationer kan uppfattas som en nackdel. Regeringen har dock bedömt att det är av större betydelse att kompetensen inom funktionen hålls samman. För respektive truppslag inom markstridsförbanden bör målet att uppnå full duglighet för funktionen inom ramen för bataljons nivå prioriteras.

När det gäller jägarförband anför regeringen att det är angeläget att jägarutbildningen kan bedrivas med två utbildningsinriktningar. Den ena avser utbildning av Norrlandsjägare. Denna utbildning kan bedrivas endast i Norrland med dess klimatologiska förhållanden med snö, kyla och stora ödemarker. Den andra avser utbildning av underrättelse- och säkerhetsförband. För detta slag av utbildning erfordras goda utbildningsförutsättningar och infrastruktur för bl.a. träning i fallskärmshoppning och närhet till transportflyg. Detta leder till att det enligt regeringen bör finnas två enheter för jägarutbildning.

Regeringen erinrar också om kravet på *vinterförmåga* för förbanden. Detta aktualiseras särskilt om utbildningen av markstridskrafternas specialtruppslag koncentreras till en enhet vilken inte är lokaliserad till norra Sverige. I de fall enheten lokaliseras till södra eller mellersta Sverige bör det enligt regeringens mening finnas viss utbildningskapacitet i norra Sverige där även utbildning i subarktisk miljö genomförs. Sådan utbildningskapacitet bör i första hand lokaliseras i anslutning till den nordligaste mekaniserade enheten för att möjliggöra samordning.

En reduktion av de *marina förbanden* leder enligt regeringen till att en rationell utbildning kräver färre platser än i dag. I fråga om sjöstridskrafterna bör division vara lägsta organisationsenhet för att kunna tillgodose beredskapskraven. För verksamheten inom ramen för flottan bedömer regeringen att det krävs två baser. Dessa bör innehålla dimensionerande infrastruktur i form av kajer och förtöjningsanordningar samt sådana lednings- och underhållsresurser som är nödvändiga för en rationell förbandsproduktion. Härutöver erfordras möjligheter till tidsbegränsad basering vid en plats.

Kustförsvarsförbanden bör enligt regeringen inriktas mot samordnad utbildning av en amfibiebataljon per år. Regeringen har tidigare i detta avsnitt pekat på betydelsen av olika skäl för viss militär närvaro i hela landet. Enligt vad regeringen anförde i prop. 1998/99:74 skall bl.a. avstånd till upptagningsområde av totalförsvarspliktiga beaktas i grundorganisationsarbetet. Den västsvenska regionen med Göteborg är en av Sveriges befolkningstätaste regioner. Enligt regeringens mening bör därför frågan om möjligheterna att fullgöra värnpliktstjänstgöringen i hemregionen beaktas särskilt när det gäller lokaliseringen av förband till Västkusten. Detta får speciell aktualitet när det gäller kustartilleriutbildningen. Då det av infrastrukturella skäl inte bedöms möjligt att genomföra mer än en begränsad del av den totala kustartilleriutbildningen i Göteborg anser regeringen att denna utbildning bör genomföras vid två enheter. En sådan lösning innebär att kustartilleriutbildningen kan genomföras med utnyttjande av dagens infrastruktur samtidigt som den skapar goda förutsättningar för de totalförsvarspliktiga i Västsverige att fullgöra sin tjänstgöring i hemregionen.

För att rationellt utbilda och leda *helikopterverksamheten* bör enligt regeringens uppfattning antalet platser för permanent basering kunna reduceras till två större enheter och en mindre. Den ena av de större enheterna bör inriktas mot markoperativ förmåga och den andra mot sjöoperativ förmåga. Till detta kommer behov av räddningskapacitet på ett antal platser.

I fråga om *flygstridsförbanden* anser regeringen att så många funktioner som möjligt bör kunna utbildas vid varje flygflottilj. Flygtidsproduktionen bör därvid styras mer av kravet på utbildning i hela utbildningskedjan av flygförare än av kravet på insatsförmåga. Utbildningen bör inriktas mot en organisation omfattande 160 flygförare tjänstgörande vid de åtta stridsflygdivisionerna.

Regeringen anser att flygstridskrafterna långsiktigt skall bestå av åtta divisioner JAS 39 Gripen. För detta erfordras i sig fyra flottiljer med vardera två divisioner per flottilj.

Regeringen konstaterar att utbildningen av nya flygförare och omskolningen till Gripensystemet sammantaget är känsligt för störningar under de närmaste åren och ställer krav på flottiljkapacitet. Till utbildningen och omskolningen kommer en annan komponent som också ställer krav på kapacitet, nämligen möjligheterna att lämna exportstöd genom Viggen- eller Gripenutbildning. Regeringen anser att det inte är möjligt att nu ange omfattningen av det framtida behovet av exportstöd. Detta innebär enligt regeringens mening att det behövs fem flygflottiljer för att tillförsäkra erforderlig kapacitet för eventuella exportåtaganden i framtiden.

För att klara volymen *kompletteringsutbildning av arméofficerare* från nuvarande skolsystem bedömer regeringen att det behövs tre militärhögskolor till och med år 2001. Därefter behövs det två militärhögskolor.

När det gäller *anpassning* anser regeringen att en grundorganisation med den utformning som föreslås i denna proposition kommer att ha den volym och infrastruktur som behövs för att genom flexibilitet och planering kunna *utnyttjas även i en tillväxtsituation*. Regeringen anser vidare att det vore direkt olämpligt att bibehålla ytterligare ett antal etablissement i form av kasernområden för att på så sätt ha en inbyggd potential för tillväxt. En sådan modell skulle föranleda alltför stora kostnader. Däremot är det enligt regeringen angeläget att behålla dimensionerande övnings- och skjutfält.

Regeringen anser att det i det medellånga perspektiv som riksdagen har lagt fast är möjligt att åstadkomma förläggningskapacitet för att bedriva den utbildningsverksamhet som inte kan inrymmas inom den befintliga infrastrukturen.

Uppgiften att *lämna stöd till samhället* skall inte vara dimensionerande vid utformningen av Försvarsmaktens grundorganisatoriska struktur. Enligt regeringen bör dock frågan om skydd av viktiga samhällsfunktioner i storstadsregionerna beaktas i övervägandena om grundorganisationens lokalisering. Vid en jämförelse av i övrigt likvärdiga förutsättningar bör enligt regeringen även möjligheterna till stöd till samhället beaktas. Inom ramen för grundorganisationen skall också stöd till samhället kunna ges dels genom avtal som förutsätter ett etablerat och organiserat samarbete, dels genom insatser vid katastrofer och oförutsedda händelser.

Mot bakgrund av dessa övergripande resonemang *förordar regeringen att följande dimensionering* ligger till grund för detaljutformningen av Försvarsmaktens grundorganisation.

- Sex enheter för utbildning och mekaniserade förband.
- En enhet för internationell utbildning, med vilken samlokaliseras viss grundutbildning.
- En enhet för respektive specialtruppslag inom markstridskrafterna, dvs. artilleri-, luftvärns-, ingenjör-, signal- respektive trängförband. För att säkerställa vinterkompetens erfordras utbildningskapacitet i Norrland för samtliga funktioner.
- Två enheter för utbildning av jägarförband.
- Två enheter för utbildning av kustartilleriförband.
- Två baser för utbildning av sjöstridskrafter. Därutöver erfordras möjlighet för tidsbegränsad basering på ytterligare en plats.
- Fem flygflottiljer.
- Två enheter för helikopterförbanden, varav en för markoperativ verksamhet och för sjöoperativ verksamhet. Därutöver skall det finnas en mindre enhet.
- Två militärhögskolor från och med år 2002.

Beträffande *organisationsenheter*nas *benämningar* anmäls i propositionen att det ankommer på regeringen att bestämma organisationsenheter

nas benämning. Det har emellertid inte varit möjligt att med utgångspunkt i försla-

get till ny grundorganisation, i erforderlig utsträckning pröva namnfrågorna. Regeringen anser därför att dessa frågor bör bli föremål för fortsatta överväganden och att de slutgiltiga namnen på ett antal organisationsenheter bestäms vid en senare tidpunkt. För att möjliggöra en sådan fortsatt prövning har regeringen valt att i sitt förslag endast använda organisationsenheternas nuvarande eller preliminära namn och inte ta ställning till hur t.ex. sammanlagda eller omlokaliserade organisationsenheter skall benämnas. Regeringen avser att senare informera riksdagen i dessa frågor.

Med utgångspunkt i de principiella resonemang och överväganden som redovisats *föreslår regeringen den utformning av grundorganisationen* som redovisas i det följande.

För att göra föreslagen organisation tydlig redovisar regeringen sitt förslag både funktionsvis och regionvis. Genom den funktionsvisa redovisningen åskådliggörs hur grundorganisationens olika organisationsenheter korresponderar med varandra. Av den därpå följande regionvisa redovisningen framgår förslagets påverkan på olika orter och regioner i landet.

Regeringen betonar att förslaget skall *ses som en helhet* och att strukturen på grundorganisationen är en direkt följd av den insatsorganisation som regeringen föreslagit i det föregående. Grundorganisationen är därmed också en följd av regeringens förslag till hur den operativa förmågan skall kunna uppnås. Detta innebär att förändringar av grundorganisationsstrukturen påverkar hur den operativa förmågan kan uppnås liksom inriktningen av insatsorganisationen.

Regeringen har sammanvägt verksamhetsutövandet, rationalitetsfrågor, besparingsfrågor, regionalpolitiska aspekter och miljöaspekter. Regeringen erinrar om att förslaget bygger på ett intimt samspel mellan skilda faktorer och att åtgärder som vidtas på en ort kan påverka verksamheten på en eller flera andra orter.

Markstridskrafter

Regeringen inleder den *funktionsvisa redovisningen med markstridskrafterna*.

Regeringen framhåller att val av plats för den mekaniserade utbildningen utgör en av hörnpelarna i markstridskrafternas grundorganisation. Lokaliseringen av enheter för mekaniserad utbildning bör därför vara styrande framför allt i samspelet med lokalisering av enheter för funktionsutbildning. Regeringen har vidare tidigare redovisat att det är angeläget att kompetensen inom en funktion hålls samman. Regeringen erinrar också om att utbildning av en funktion på flera platser är kostsam såväl från materielförsörjnings- som underhållssynpunkt. I anslutning till förslaget om enheter för mekaniserad utbildning behandlas även frågan om en enhet för den internationella utbildningen.

Arméns nuvarande utbildningsform, som bygger på kaderprincipen, förändras och ges en inriktning enligt följande. För att möjliggöra utbildning och samövning av ett förband motsvarande en brigad krävs enligt regeringen

Armébrigader

I dag finns följande *brigadförband*:

- Livgardesbrigaden (IB 1) i Upplands-Bro/Kungsängen
- Värmlandsbrigaden (IB 2) i Kristinehamn
- Smålandsbrigaden (IB 12) i Eksjö
- Hallandsbrigaden (IB 16) i Halmstad
- Jämtlands fältjägarregemente och Fältjägarbrigaden (NB 5) i Östersund
- Dalabrigaden (NB 13) i Falun
- Ångermanlandsbrigaden (NB 21) i Sollefteå
- Södra skånska regementet och Södra skånska brigaden (MekB 7) i Lund/Revingehed
- Skånska dragonbrigaden (MekB 8) i Hässleholm
- Skaraborgs regemente och Skaraborgsbrigaden (MekB 9) i Skövde
- Södermanlandsbrigaden (MekB 10) i Strängnäs
- Gotlands regemente och Gotlandsbrigaden (MekB 18) i Gotland/Visby
- Norrbottens regemente och Norrbottensbrigaden (MekB 19) i Boden

Utgångspunkten är att den framtida Försvarsmakten skall bestå av *sex enheter för utbildning av armébrigadledning och mekaniserade bataljoner*. Av operativa skäl och för att möjliggöra ett effektivt utnyttjande av övnings- och skjutfält bör enheterna vara geografiskt relativt jämnt fördelade över landet. Det är också enligt regeringens mening nödvändigt att mekaniserad utbildning genomförs i dimensionerande klimat- och terrängförhållanden. Detta innebär att enheterna för mekaniserad utbildning bör finnas i såväl norra som mellersta och södra Sverige.

Med detta, och de utgångspunkter som regeringen har för sitt arbete, som bakgrund förordar regeringen att *följande enheter för mekaniserad utbildning* behålls: MekB 7, MekB 9, MekB 10, MekB 18, MekB 19 och NB 5. Vidare föreslår regeringen att den internationella utbildningen lokaliseras till Kungsängen. En mindre del av den mekaniserade utbildningen bör samlokaliseras med denna internationella utbildning i Kungsängen.

Regeringen anför följande *skäl för sitt förslag*.

Mot bakgrund av operativa hänsynstaganden och rådande klimatologiska förhållanden anser regeringen att en utbildningsenhet bör vara lokaliserad till övre Norrland. MekB 19 i Boden har mekaniserad kapacitet för utbildning av hel bataljon, goda övnings- och skjutfält samt tillgång till militärområdesverkstad. Även i ett långsiktigt perspektiv har enheten en infrastruktur som lämpar sig för utbildning av i stort sett samtliga typer av mekaniserade förband inom insatsorganisationen.

MekB 9 i Skövde har mekaniserad kapacitet för utbildning av hel bataljon, tillgång till goda övnings- och skjutfält samt militärområdesverkstad. Regeringen fäster särskild vikt vid betydelsen av samlokalisering av en mekaniserad utbildning med Markstridsskolan (MSS). Enligt regeringens mening är

MekB 9 en förutsättning för att bedriva en effektiv utbildningsverksamhet vid MSS såväl i Skövde som i Kvarn. Regeringen föreslår vidare att Göta trängkår (T 2) behålls vilket skapar goda förutsättningar för samordning mellan underhållsfunktionen och mekaniserade förband.

Även MekB 18 i Visby har mekaniserad kapacitet och tillgång till goda övnings- och skjutfält. Regeringen anser att de operativa kraven gör det nödvändigt med militär närvaro på Gotland. En enhet för mekaniserad utbildning bör därför finnas där. Av främst kostnads- och underhållsskäl bör det dock inte genomföras någon stridsvagnsutbildning på Gotland.

Mot bakgrund av tidigare resonemang om geografisk fördelning över landet anser regeringen att en av enheterna bör lokaliseras till den sydligaste delen av landet. Regeringen har härvid vägt MekB 7 i Revingehed mot MekB 8 i Hässleholm. Regeringen gör följande avvägning mellan dessa två enheter.

MekB 7 har mekaniserad kapacitet och tillgång till goda övnings- och skjutfält. Vidare är MekB 7 en av de enheter som har de bästa förutsättningarna att genomföra manöverstrid med mekaniserade förband på eget övningsfält. Även i ett långsiktigt perspektiv har enheten en infrastruktur som lämpar sig för utbildning av i stort sett samtliga typer av mekaniserade förband inom den framtida insatsorganisationen.

MekB 8 i Hässleholm har mekaniserad kapacitet och en bra infrastruktur, men har samtidigt begränsningar avseende det egna övningsfältets kapacitet och möjligheter till manöverstrid. I Hässleholm finns i dag Wendes artilleriregemente (A 3) som enhet för artilleriutbildning. Möjligheterna till garnisonssamordning i Hässleholm utgår emellertid eftersom regeringen bedömer att A 3 inte kan utgöra huvudenhet för artillerifunktionen. Regeringen finner således att MekB 7 har bättre långsiktiga förutsättningar för utbildning av mekaniserade förband. MekB 8 bör därför läggas ned.

Med den geografiska spridning som nyss nämnda förslag ger anser regeringen att en enhet, utöver vad som redovisats, bör behållas i mellersta Norrland.

När det gäller denna enhet har regeringen vägt NB 5 i Östersund mot NB 21 i Sollefteå. NB 5 i Östersund ingår i en garnison med bl.a. Jämtlands flygflottilj (F 4). Viktig del i garnisonen utgörs också av Arméns tekniska skola och Motorskolan. Regeringen bedömer att det inte är ekonomiskt försvarbart att omlokalisera Arméns tekniska skola till annan ort. Vidare konstateras att även om NB 5:s övningsfält har begränsningar när det gäller kapacitet och möjlighet till manöverstrid, är fältet tillräckligt bra.

I fråga om NB 21 kan regeringen konstatera att de infrastrukturella betingelserna liksom övningsbetingelserna i Sollefteå är goda. Även i Sollefteå finns en garnison genom NB 21 och Norrlands trängkår (T 3).

Sammantaget anser regeringen att förutsättningarna för en fortsatt utveckling av garnisonen i Östersund är bättre än motsvarande förutsättningar i Sollefteå. Främsta skälet härtill är den omfattning som verksamheten i Östersund får genom regeringens förslag. Detta förhållande följer bl.a. av att regeringen anser att det inte föreligger förutsättningar att lokalisera huvudenheten för underhållsfunktionen till T 3 i Sollefteå. Regeringen anser därtill att en fortsatt utbildning vid NB 5 är en förutsättning för att Arméns tekniska skola

och Motorskolan i Östersund skall kunna personal- och kompetensförsörjas. Detta ger också bättre förutsättningar för lokal personalutveckling och större möjligheter till yrkesväxling inom ramen för det framtida personalförsörjningssystemet. NB 21 bör därför läggas ned.

Av operativa skäl och för att fullfölja inriktningen med en geografisk spridning av enheterna, föreslår regeringen slutligen att en av enheterna för mekaniserad utbildning lokaliseras till Mälardalsområdet. Vidare förutsätter personalförsörjning av staber och skolor i detta område en sådan lokalisering.

I frågan om en utbildningsenhet i Mälardalsområdet måste även ett övervägande avseende en *enhet för internationell utbildning* behandlas.

Verksamheten bedrivs i nuläget vid Försvarets internationella kommando (Swedint) i Almnäs utanför Södertälje. Eftersom förslag som innebär att det endast finns begränsad verksamhet på en ort normalt inte skall väljas, anser regeringen att Swedint inte bör bibehållas i Almnäs. Mot ett bibehållande av verksamheten i Almnäs talar också att det inte finns tillräckliga samordningsmöjligheter i Almnäs. Almnäs saknar härtill fullgoda övningsfält för mekaniserade förband. Swedint bör därför lokaliseras i anslutning till och samordnas med annan verksamhet. Regeringen har övervägt flera alternativ men vill särskilt framhålla betydelsen av närhet till bl.a. Regeringskansliet och Försvarmaktens högkvarter. Härutöver anser regeringen att framtida lokalisering kräver tillgång till goda kommunikationer, såväl nationellt som internationellt. Slutligen vill regeringen i sammanhanget lyfta fram betydelsen av närhet till Försvarmaktens ledningscentrum i Enköping, med dess kvalificerade ledningsträningssanläggning.

Sammantaget har regeringen därför övervägt en lokalisering av enheten för den internationella utbildningen och en enhet för mekaniserad utbildning inom ramen för en lösning innehållande Kungsängen och Strängnäs.

Regeringen anser att den bästa lösningen uppnås om enheten för den internationella utbildningen samlokaliseras med annan verksamhet i Kungsängen. För en sådan lokalisering talar främst de goda produktionsförutsättningarna i Kungsängen och den goda tillgången på förläggningsplatser, liksom närheten till Arlanda flygplats och Räddningsskolan i Rosersberg. Regeringen bedömer att den mekaniserade delen av Swedints utbildning kan genomföras på övnings- och skjutfälten i Kungsängen och Strängnäs. För det fall utbildningen inom Swedint i framtiden skall omfatta utbildning av stridsvagnskompani förutsätts denna del bli genomförd på övnings- och skjutfälten i Strängnäs. Således utgör Kungsängen, Strängnäs och Enköping ett gemensamt resurscentrum för den internationella utbildningen.

En lokalisering av Swedint till Kungsängen leder till att enheten för mekaniserad utbildning i Mälardalen bör lokaliseras till Strängnäs. Enligt regeringens mening är det också mest ändamålsenligt att genomföra mekaniserad utbildning i Strängnäs eftersom det där finns goda övnings- och skjutfält samt infrastruktur som medger stridsvagnsutbildning. Vid Kungsängen bör dock en mindre del mekaniserad grundutbildning genomföras som bas för kompetensutvecklingen vid enheten för den internationella utbildningen. Swedint bör således omlokaliseras från Södertälje/Almnäs till Upplands-Bro/Kungsängen.

Eftersom produktionsförutsättningarna för *utbildning av stadsskytteförband och militärpolis* är goda i Kungsängen bör den nuvarande utbildningen av dessa förband bibehållas i Kungsängen. I detta sammanhang vill regeringen särskilt framhålla betydelsen av att det vid denna enhet genomförs utbildning av förband för huvudstadens försvar, såsom stadsskytteförband etc. Denna enhet bör benämnas Svea livgarde. Regeringen har vidare övervägt en flyttning av musikverksamheten från Strängnäs till Kungsängen för att på så vis hålla ihop den ceremoniella verksamheten. Regeringen anser dock att skälen för en omlokalisering inte överväger det investeringsbehov som uppstår och förordar således att musikverksamheten bibehålls i Strängnäs.

Regeringen föreslår vidare att IB 1, IB 2, IB 12, IB 16 och NB 13 läggs ned. I fråga om infanteribrigaderna skulle ett bibehållande kräva omfattande investeringar för att kunna utgöra enheter för mekaniserad utbildning. Vidare är tillgången på övnings- och skjutfält i vissa fall begränsande vid dessa enheter. Regeringen konstaterar att NB 13:s relativa närhet till Älvdalens skjutfält visserligen är av betydelse i sammanhanget. Men regeringen har inte ansett detta kunna utgöra en avgörande faktor för att bibehålla en isolerad organisationsenhet i Falun.

Specialtruppslag

Regeringen övergår härfter till att redovisa markstridskrafternas olika funktioner. Enligt den övergripande dimensioneringen skall det finnas en huvudenhet för varje *specialtruppslag* inom markstridskrafterna samt utbildningskapacitet för utveckling och vidmakthållande av vinterförmåga.

Artilleriförband

Inom *artilleriet* finns i nuläget Wendes artilleriregemente (A 3) i Hässleholm, Gotlands artilleriregemente (A 7) i Visby, Norrlands artilleriregemente (A 8) i Boden och Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn. Härutöver finns Artilleriets stridsskola (ArtSS) i Kristinehamn.

Regeringen anser att A 9 har de bästa förutsättningarna för att långsiktigt utbilda och öva artilleriförband och anför som skäl följande.

A 3 har en god kompetens vad gäller utbildning av artilleriförband för den mekaniserade striden. Till detta kommer en god infrastruktur. A 3 ligger emellertid på ett betydande avstånd från Älvdalens skjutfält. Regeringen anser att detta fält kommer att få särskild betydelse för artillerifunktionen i framtiden. Enligt regeringens mening vore det olämpligt att centralisera artilleriutbildningen till Gotland, inte minst beroende på investeringsbehov och de begränsade möjligheterna till långsiktig personalförsörjning. A 3 och A 7 bör därför läggas ned.

Regeringen har vägt A 8 mot A 9 som båda kan utgöra huvudenhet för artillerifunktionen. För A 9 talar främst närheten till Älvdalens skjutfält och möjligheten till samövning med ett stort antal förband i södra och mellersta Sverige. Kristinehamn utgör i dag ett kompetenscentrum för artillerifunktionen eftersom ArtSS är samlokaliserad med A 9.

När det gäller A 8 i Boden anser regeringen att befintliga övnings- och skjutfält i Boden är bra. För A 8 talar den garnissonssamordning som kan åstadkommas och möjligheten till samverkan med främst MekB 19. Samtidigt ger en lokalisering till Boden, på grund av stora avstånd, begränsade möjligheter att samöva med huvuddelen av markstridskrafterna och skolor för officersutbildning. En flyttning av ArtSS leder till krav på investeringar.

A 8 bör således läggas ned. Eftersom det, å andra sidan, är viktigt att artilleriförbanden även skall ges vinterförmåga anser regeringen att det bör finnas viss utbildningskapacitet för artilleriutbildning i Boden.

Luftvärnsförband

Enheter för utbildning av *luftvärnsförband* finns i dag på Gotland genom Gotlands luftvärnskår (Lv 2), i Norrtälje genom Roslagens luftvärnskår (Lv 3), i Halmstad genom Göta luftvärnskår (Lv 6), och i Boden genom Norrlands luftvärnskår (Lv 7). Luftvärmets stridsskola (LvSS) är lokaliserad till Norrtälje.

Regeringen förordar Lv 6 som huvudenhet för luftvärnsfunktionen och därmed en flyttning av LvSS till Halmstad. Som skäl för detta vill regeringen anföra följande.

I fråga om Lv 2 anser regeringen att verksamheten är alltför begränsad för att kunna utvecklas till en samlad enhet för landets luftvärn. Vad avser Lv 7 föreligger goda utbildningsbetingelser och möjligheter till samövning med såväl MekB 19 som F 21. Regeringen bedömer dock att en lokalisering av hela luftvärnsfunktionen till Boden skulle ge allvarliga kompetensförluster i det korta perspektivet. Lv 2 och Lv 7 bör därför läggas ned. För att bibehålla och utveckla vinterkompetens inom funktionen anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för luftvärnsutbildning i Boden.

Regeringen har sett Lv 3 och Lv 6 som huvudalternativ för den framtida luftvärnsutbildningen. För Lv 3 har talat de goda övningsområdena och i viss mån samverkansmöjligheterna med förband i Stockholmsområdet. Av betydelse har också varit möjligheterna att personalförsörja bl.a. staber och skolor i Mellansverige med luftvärnskompetens. För att bevara Lv 3 har också talat nuvarande lokalisering av LvSS till Norrtälje. En nedläggning av Lv 3 måste därför också innebära att Stridsskolan omlokaliseras. Regeringen vill även peka på att det finns en försöksplats på Vaddö skjutfält inom ramen för LvSS ansvarsområde. Försvarets materielverk är dock huvudnyttjare av försöksplatsen. Till Lv 3:s nackdel talar svårigheterna med att där bygga upp kompetens för robotsystem 77/97 samt att Lv 3 är en isolerad organisationsenhet med begränsade möjligheter till garnissonssamordning.

För Lv 6 i Halmstad talar att det finns en utvecklad garnison, med de fördelar detta innebär. I sammanhanget kan också framhållas att garnisonen i Halmstad inrymmer en Militärhögskola samt Försvarsmaktens Halmstadsskolor. Beträffande Försvarsmaktens Halmstadsskolor ser regeringen en möjlighet till viss integrering mellan utbildningen inom luftvärnsfunktionen och de delar vid skolorna som är kopplade till luftstridskrafterna. Härutöver anser regeringen att förutsättningarna för att vidmakthålla kompetensen för robotsystem 77/97 är bättre i Halmstad än i Norrtälje. I sammanhanget måste

regeringen även väga in att Lv 6 i och med 1992 års försvarsbeslut flyttades från Göteborg till Halmstad och att Lv 6 i och med 1996 års försvarsbeslut övertog delar av det då nedlagda Lv 4:s verksamhet från Ystad. Till Lv 6:s nackdel talar de i vissa avseenden begränsade skjutfältsmöjligheterna vid Ringenäs. I detta sammanhang vill dock regeringen framhålla att moderna luftvärnsrobotsystem, utveckling av simulatorer och övrigt utbildningsstöd leder till att betydelsen av traditionella luftvärnsskjutfält i framtiden bedöms minska. Därtill uppstår ett investeringsbehov om LvSS och eventuellt försöksplatsen flyttas. Inför ett slutligt beslut avseende lokalisering av försöksplatsen bör enligt regeringens mening ytterligare underlag tas fram av Försvarsmakten i samverkan med Försvarets materielverk.

Regeringen anser utifrån den redovisade jämförelsen att enheten för luftvärnsutbildning i Norrtälje ur ett rent luftvärnsperspektiv har bäst förutsättningar. Enheten i Halmstad bedöms dock av regeringen ha tillräckligt goda förutsättningar för fortsatt luftvärnsutbildning. Synergieffekter med förband och skolor bedöms vara goda i Halmstad. Regeringen anser vidare att ett helhetsperspektiv skall anläggas när det gäller utformningen av grundorganisationen. Med detta som grund, och med hänvisning till bl.a. möjligheterna till garnisonssamordning och en utbyggd infrastruktur för att klara en ökad mekanisering av luftvärnet, anser regeringen att enheten för luftvärnsutbildning i Halmstad bör bibehållas. Lv 3 i Norrtälje bör således läggas ned. Regeringen anser vidare att LvSS bör omlokaliseras från Norrtälje till Halmstad, vilket det ankommer på regeringen att besluta om.

Signalförband

Enheter för *signalutbildning* finns i dag vid Upplands regemente (S 1) i Enköping och Norrlands signalkår (S 3) i Boden. Regeringen anser att framför allt produktionsförutsättningarna och de i Enköping redan gjorda investeringarna entydigt talar för att S 1 bör bibehållas och att S 3 därför bör läggas ned. Regeringen bedömer också att möjligheterna till rekrytering och personalförsörjning är bättre i Enköping än i Boden. Genom Ledningscentrums (LedC) lokalisering till Enköping vidmakthålls även de goda rekryterings- och personalförsörjningsmöjligheterna som denna lokalisering innehåller. Vidare vidmakthålls Enköping som ett kompetenscentrum om S 1 bibehålls. I likhet med vad som gäller artilleriet och luftvärnet anser regeringen att det är mindre lämpligt att lokalisera funktionens huvudenhet till norra Sverige. Regeringen anser också att en sådan lokalisering med stor sannolikhet skulle leda till en allvarlig kompetensförlust. För att bibehålla och utveckla vinterkompetens inom funktionen anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för signalutbildning i Boden.

Ingenjörförband

Enheter för *ingenjörutbildning* finns i dag i Eksjö genom Göta ingenjörkår (Ing 2) och i Boden genom Norrlands ingenjörkår (Ing 3). I Eksjö är utöver ingenjörtrupperna lokaliserat Totalförsvarets ammunitions- och minröjnings-

centrum (Swedec). Regeringen förordar att Ing 2 och Swedec bibehålls i Eksjö och anför som skäl följande.

Regeringen har vägt Ing 2 och Ing 3, som båda har goda förutsättningar att vara huvudenhet för ingenjörutbildningen, mot varandra. Enligt regeringens mening är det viktigt att Swedec är lokaliserat tillsammans med ingenjörförbandet.

Motiven för att behålla Ing 3 är främst de mycket goda övningsförutsättningarna för att utbilda förbindelseförband. En ytterligare fördel för Ing 3 är den integrering och samövning med mekaniserade förband som kan erhållas med MekB 19. I Boden föreligger dessutom möjligheter till en effektiv garnisonssamordning.

Vid Ing 2 finns i dag en allsidig kompetens för alla delfunktioner inom ingenjörfunktionen. Regeringen anser att det finns tillräckliga förutsättningar för att i södra Sverige upprätthålla kompetens för förbindelseförbanden. Möjligheten att samöva med ett större antal andra förband är en fördel. Ing 2 har också bättre långsiktiga möjligheter till personalförsörjning.

I sammanhanget har regeringen också vägt in att det inte är lämpligt att flytta det kompetenscentrum som Swedec utgör. En sådan omlokalisering skulle med stor sannolikhet leda till betydande kompetensförluster. Regeringen anser även att det är mindre lämpligt att omlokalisera Swedec till norra Sverige eftersom det är svårt att lösa ammunitions- och minröjningsuppgifterna i ett område med vinterförhållanden stora delar av året. Dessutom utgör personalförsörjning och personalens tillgänglighet för internationella insatser en avgörande faktor. Därför anser regeringen att Ing 2 som huvudenhet har bäst förutsättningar såväl på kort som längre sikt.

Sammantaget konstaterar regeringen att främsta skälet för att bibehålla Ing 2 är att en omlokalisering av Swedec leder till stora kompetensförluster. Regeringen anser att tillräckligt goda övningsbetingelser föreligger i Eksjö och södra Sverige för att utveckla och vidmakthålla kompetensen inom funktionen. Ing 3 bör således läggas ned.

För att bibehålla och utveckla vinterkompetens inom funktionen anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för ingenjörutbildning i Boden. Regeringen vill särskilt framhålla att vid detaljutformningen av organisationen bör antalet ingenjörvärnpliktiga i Boden anpassas så att möjligheterna till att öva förbindelseförband säkerställs.

Trängförband

Enheterna för *underhållsutbildning* är i nuläget lokaliserade till Skövde genom Göta trängkår (T 2) och Sollefteå genom Norrlands trängkår (T 3).

Regeringen föreslår att T 2 bibehålls som huvudenhet för underhållsfunktionen och vill anför följande skäl.

I båda orterna finns en utvecklad garnison. I Skövde är, förutom T 2, även MekB 9 och Markstridsskolan (MSS) lokaliserade. I Sollefteå är, förutom T 3, i dag även NB 21 lokaliserat. I Skövde finns i huvudsak alla de resurser som krävs för att genomföra utbildning för samtliga delar inom underhållsfunktionen. Möjligheten att utveckla delfunktionerna teknisk tjänst och sjukvårdstjänst är mycket goda genom tillgången på mekaniserade förband, mili-

tärområdesverkstaden, mekanikerskola samt närhet till Försvarets sjukvårdscentrum och flera stora sjukhus. För Skövde talar vidare de goda möjligheterna till rekrytering och personalförsörjning. Genom ett bibehållet T 2 i Skövde undviks härutöver en kostsam flyttning av ett kompetenscentrum.

I Sollefteå är förutsättningarna för underhållsutbildning goda. Möjligheterna att kompetensutveckla en försvarsmaktsgemensam huvudenhet för underhållstjänst anser regeringen dock vara begränsade i Sollefteå. I det föregående har regeringen föreslagit att NB 21 i Sollefteå läggs ned. I och med detta upphör möjligheterna för T 3 till samövning med andra förband. En lokalisering av huvudenheten till Sollefteå skulle dessutom kräva investeringar. T 3 bör således läggas ned.

För att möjliggöra erforderlig vinterutbildning anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för underhållsutbildning i norra Sverige. Regeringen anser att fördelaktiga samordningsvinster skulle uppnås om denna utbildning lokaliserades tillsammans med Arméns tekniska skola och Motorskolan i Östersund. En samordning med den befintliga verksamheten i Östersund skulle ge goda förutsättningar för såväl fortsatt utveckling av garnisonen som personalförsörjning och personalutveckling. I Östersund finns, enligt regeringens mening, goda möjligheter att utbilda i och utveckla den tekniska tjänsten genom Arméns tekniska skola. Regeringen anser således att kapacitet för underhållsutbildning bör lokaliseras till Östersund. Avslutningsvis vill regeringen även peka på att det bör vara lättare för personalen i Sollefteå att flytta till Östersund än till exempelvis Boden på grund av avståndet. Risken för kompetensförlust minskar därmed.

Jägarförband

Enheterna för utbildning av *jägarförband* utgörs i dag av Livgardets drago-
ner (K 1) i Stockholm, Livregementets husarer (K 3) i Karlsborg, Norrlands
dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur och Lapplands jägarregemente (I 22) i
Kiruna. Utgångspunkten är att det behövs två enheter för att tillgodose För-
svarsmaktens framtida behov av skilda slag av jägarförband.

Regeringen förordar att K 3 och K 4 bibehålls som enheter för jägarutbild-
ning och vill anföra följande skäl.

I fråga om K 1 anser regeringen att organisationsenheten saknar förutsätt-
ningar för den samordning och koncentrerings som är nödvändig för en
huvudenhet för jägarutbildning. En del av dagens kasernetablissemang bör
därför bibehållas för förläggning. Regeringen föreslår således att K 1 som
organisationsenhet läggs ned.

I diskussionen om lokaliseringen av jägarförband anser regeringen att frå-
gan om utveckling av en *luftburen bataljon* bör vägas in. En eventuell luftbu-
ren bataljon skall utvecklas ur dagens jägar- och infanteriförband samt till-
sammans med transporthelikopterkapacitet utgöra ett förband med hög till-
gänglighet och rörlighet. Regeringen anser att Karlsborg är den lämpligaste
orten för lokalisering av en luftburen bataljon. Främsta skälet härför är när-
heten till den markoperativa helikopterenheten som regeringen föreslår skall
vara lokaliserad på Malmen.

Vidare anser regeringen att övningsförutsättningarna i Karlsborgsområdet är goda och att närheten till mekaniserade förband i Skövde är av väsentlig betydelse, liksom skjutfälten Kvarn och Kråk. Regeringen anser vidare att nuvarande enheter vid K 3 såsom den särskilda skyddsstyrkan och fallskärmsjägaråren tillsammans med en utveckling av den luftburna bataljonen kan ge synergieffekter ur kompetenssynpunkt. Det är regeringens uppfattning att en flyttning av främst fallskärmsjägarutbildningen inte kan motiveras utifrån gjorda investeringar och behovet av närhet till transportflyget vid F 7.

I fråga om det andra av de två jägarförbanden anser regeringen att valet står mellan K 4 i Arvidsjaur och I 22 i Kiruna. I fråga om K 4 och Arvidsjaur konstaterar regeringen att utbildningsbetingelserna där är goda och att regementet har mycket moderna utbildningsanordningar. Ett bibehålllet K 4 i Arvidsjaur innebär emellertid att organisationsenheten fortsätter att vara en isolerad verksamhet utan t.ex. garnisonssamordning.

I fråga om I 22 i Kiruna konstaterar regeringen att enheten har goda utbildningsbetingelser och dessutom en viss operativ signaleffekt eftersom det är landets enda utbildningsförband norr om polcirkeln. Även ett I 22-alternativ skulle innebära att en isolerad verksamhet bibehålls.

Vid en sammanvägning anser regeringen att K 4 bör bibehållas och att utbildningsverksamheten vid I 22 bör läggas ned. Främsta skälen för detta är K 4:s modernitet och utbildningsbetingelser. K 4 har enligt regeringens mening bäst förutsättningar att kunna bli kompetenscentrumet för utbildning av Norrlandsjägare. Dessutom finns förutsättningar även för att utveckla K 4 som bas för specialutbildning av förband, såväl nationella som internationella. Genom den relativa närheten till Boden underlättas också samövning med förbanden där. Av produktionsrationella skäl har även en lokalisering till Boden övervägts. Regeringen har dock bedömt ett sådant alternativ vara mindre lämpligt. Av regionalpolitiska skäl och delvis av klimatologiska skäl anser regeringen att det är motiverat med avsteg från grundprincipen att inte förorda fortsatt verksamhet på en ort där verksamheten eller verksamhetsvolymen blir begränsad. Även förbandets särart talar för en separat lokalisering.

Marinstridskrafter

Kustartilleriförband

Enligt dimensionering av den framtida grundorganisationen bör det finnas två enheter för utbildning av *kustartilleriförband*. En av enheterna skall härvid utgöra huvudenhet. Kustartilleriutbildning bedrivs i dag vid Vaxholms kustartilleriregemente och Första kustartilleribrigaden (KA 1) i Vaxholm, Karlskrona kustartilleriregemente och Andra kustartilleribrigaden (KA 2) i Karlskrona, Gotlands kustartilleriregemente (KA 3) i Gotland/Fårösund och Älvsborgs kustartilleriregemente (KA 4) i Göteborg.

Regeringen anser att KA 1 bör bibehållas och utgöra huvudenhet för den framtida kustartilleriutbildningen. Det främsta skälet för att bevara KA 1 är befintlig infrastruktur samt närheten till Stockholms skärgård, vilken innehåller övnings- och skjutfält i de för förbanden dimensionerande terrängtyperna. Det är därför nödvändigt med en fortsatt lokalisering till Vaxholmsområdet.

Regeringen konstaterar vidare att det genom en sådan lokalisering bibehålls goda möjligheter till samordning med bl.a. marina förband i Stockholmsområdet. Enheten har god kapacitet för den verksamhet som skall bedrivas framdeles.

När det gäller KA 2 konstaterar regeringen att tillgången på närövningsfält, främst avseende grundläggande soldatutbildning, är mycket god medan den relativt begränsade tillgången på övningsterräng för aktuella förbandstyper talar mot KA 2 som huvudenhet. Om KA 2 skulle utgöra huvudenheten krävs vidare investeringar för att skapa en god rationalitet. Regeringen anser att detta, främst av ekonomiska skäl, vore en mindre lämplig lösning. KA 2 har däremot förutsättningar att utgöra den andra KA-enheten vid sidan av KA 1 som huvudenhet.

Regeringen konstaterar vidare att KA 4 har begränsade övningsförutsättningar, bl.a. vad avser tillgång till lämpligt närövningsfält. I likhet med vad som är fallet vid KA 2, krävs investeringar vid KA 4 om enheten skulle kunna utgöra en rationell huvudenhet. KA 4 har däremot förutsättningar att utgöra den andra KA-enheten vid sidan av KA 1 som huvudenhet. Samtidigt svarar KA 4 mot kravet på möjligheter för boende i den aktuella regionen att genomföra värnpliktstjänstgöringen i anslutning till hemorten.

För KA 3 gäller att verksamheten är begränsad och att enheten saknar tillräckliga och lämpliga övningsområden. Regeringen anser att varken KA 2, KA 3 eller KA 4 har förutsättningar, med hänsyn till terrängförhållanden och infrastruktur, att kunna fungera som huvudenhet för framtidens kustartilleriutbildning.

KA 2 och KA 4 uppfyller, vilket redovisas ovan, de krav som kan ställas på en andra kustartillerienhet. När det gäller valet mellan de båda har regeringen redovisat skälen varför det bör finna viss militär närvaro, t.ex. genom kustartilleriutbildning, på västkusten. Regeringen anser att dessa skäl tydligt talar för en bevarad utbildning i Göteborg. Det bör härutöver framhållas att det är av stor betydelse med militär närvaro även i Göteborg eftersom staden befolkningsmässigt är Sveriges andra stad. Regeringen föreslår således att KA 1 och KA 4 bibehålls och att KA 2 och KA 3 läggs ned.

Sjöstridskrafter

För *sjöstridskrafter* bör det enligt den övergripande dimensioneringen finnas två likvärdiga baser för sjöstridskrafterna. Därutöver bör det finnas baseringsmöjlighet på ytterligare en plats. Sjöstridskrafterna är i dag baserade i Haninge med Andra ytstridsflottiljen, Första ubåtsflottiljen och Andra min-krigsavdelningen, i Karlskrona med Tredje ytstridsflottiljen samt i Göteborg med 18:e patrullbåtsdivisionen. Vid val av bas för flottan är de dimensionerande produktionsfaktorerna främst tillgången på infrastruktur i form av kajer och förtöjningsanläggningar samt sådana lednings- och underhållsresurser som är nödvändiga för en rationell förbandsproduktion.

Regeringen anser att baserna i Haninge och Karlskrona ur infrastrukturell synvinkel långsiktigt har de bästa förutsättningarna och därför bör bibehållas.

Även operativa skäl med krav på koncentration av flottans verksamhet till Östersjön talar för regeringens förslag. Härutöver anser regeringen – av

samma skäl som i fråga om kustartilleriutbildningen – att det bör finnas möjlighet till fortsatt verksamhet för sjöstridsförband i Göteborg. Flottans fartyg bör således i samband med övningsverksamhet etc. ha möjlighet till tillfällig basering i Göteborg.

I sammanhanget vill regeringen avslutningsvis erinra om följande. I det föregående har regeringen föreslagit att KA 2 i Karlskrona läggs ned och att KA 4 bibehålls. Flottans fartyg kommer samtidigt ha möjlighet till tillfällig basering i Göteborg. Genom regeringens förslag möjliggörs härigenom fortsatt samverkan mellan sjöstridsförband och kustartilleriförband i såväl Östersjön som Västerhavet. Detta bedömer regeringen vara av stor betydelse för en vidare utveckling av marinen som taktisk enhet.

Helikopterförband

Helikopterverksamheten är i dag lokaliserad till Boden genom Norrlands helikopterbataljon, Haninge/Berga genom Svea helikopterbataljon, Ronneby/Kallinge genom Göta helikopterbataljon och Linköping/Malmen genom Östgöta helikopterbataljon. I den principiella dimensioneringen föreslås att det i framtiden skall finnas två större enheter för helikopterförbanden, den ena med markoperativ inriktning och den andra med sjöoperativ inriktning. Därutöver bör det finnas en mindre enhet.

En av utgångspunkterna för regeringens arbete är att undvika omlokalisering av verksamheter. Regeringen bedömer att en omlokalisering av helikopterverksamheten skulle leda till allvarliga kompetensförluster. Den framtida helikopterverksamheten har därför att bedrivas med utgångspunkt i dagens lokalisering. Regeringen vill vidare framhålla att den markoperativa respektive den sjöoperativa verksamheten svårtligen skulle inrymmas i annan befintlig organisationsenhet. Av kostnadsskäl vore det vidare olämpligt att flytta verksamheten till en plats där infrastruktur saknas i dag. En flyttning av verksamheten skulle även vara mindre lämplig av miljöskäl. Den skulle också kräva en helt ny miljöprovning på lokaliseringsorten.

Den *markoperativa helikopterverksamheten* bör enligt regeringens mening lokaliseras så att samverkan med mekaniserade förband underlättas. Om den luftburna bataljonen inrättas kommer en av huvuduppgifterna för den markoperativa helikopterverksamheten vara att utgöra den luftburna komponenten i denna bataljon. Regeringen anser därför att Linköping/Malmen är det lämpligaste lokaliseringsalternativet för den markoperativa helikopterverksamheten. Därmed bibehålls även den kompetens som finns uppbyggd i dag.

Den andra enheten bör lokaliseras så att samverkan med *den marina sjöoperativa* verksamheten möjliggörs. Regeringen anser härvidlag att Haninge/Berga utgör en mer ändamålsenlig lokalisering än Ronneby/Kallinge. Huvudskälen för denna bedömning är att Haninge/Berga är beläget mer centralt i Sveriges östra kustområde där även de mest utnyttjade övningsområdena finns. Möjligheterna att personalförsörja staberna i Mälardalen med helikopterkompetens underlättas med föreslagen lokalisering.

Regeringen konstaterar vidare att det finns behov av helikopterverksamhet i norra Sverige. I denna del av landet är övningsområdena mycket bra och

möjligheterna för samövning med markförband för vinterutbildning goda. En mindre enhet för helikopterverksamhet bör därför bibehållas i Boden.

Regeringen föreslår sammanfattningsvis att Norrlands helikopterbataljon och Göta helikopterbataljon läggs ned. Med hänsyn till förestående anskaffning av nya helikoptertyper bör omlokalisering av det gamla helikopterbeståndet undvikas om det leder till investeringar som ej kan nyttjas långsiktigt. Regeringen anser därför att verksamhetsdelen vid Säve inom nuvarande Göta helikopterbataljon bör kvarstå till och med år 2003. Regeringen vill erinra om att en yttäckande beredskap kommer att finnas för att svara mot Försvarsmaktens behov av flygräddning. Likaså kommer beredskap att finnas för att svara mot samhällets behov av helikopterberedskap för olika typer av räddningsuppdrag. Även i framtiden kommer därför helikopterresurser att vara utbaserade på skilda orter, t.ex. Säve i Göteborg.

Flygstridskrafter

I dag finns följande *flygflottiljer*. Jämtlands flygflottilj (F 4) i Östersund, Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Såtenäs/Lidköping, Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby/Kallinge och Norrbottens flygflottilj (F 21) i Luleå. Den övergripande dimensioneringen anger ett behov av fem flottiljer. En av de nuvarande flottiljerna bör således läggas ned.

En utgångspunkt i fråga om flygflottiljerna är att luftoperativ verksamhet behövs över hela landet. Regeringen anser därför att flottiljerna bör vara relativt jämnt fördelade över landet. Regeringen kan i detta sammanhang konstatera att två flottiljer är lokaliserade till södra Sverige.

I sin avvägning mellan flottiljerna konstaterar regeringen att F 7 är av avgörande betydelse för utvecklingen av JAS 39 Gripen. Flottiljen har vidare särskild kompetens och infrastruktur för Tp 84-systemet. Flottiljen har också miljötillstånd för tre Gripendivisioner. F 7 bör därför bibehållas. I fråga om F 16 vill regeringen peka på det ansvar flottiljen har för militär infrastruktur, förutom i Svealand även i Götaland och på Gotland samt att flottiljen tillsammans med samlokaliserade enheter i Uppsala utgör en stor garnison. F 16 har dessutom betydelse för personalförsörjningen av staber m.m. i Stockholmsområdet med flygvapenkompetens. Även F 16 bör bibehållas. F 21 har mycket goda övningsbetingelser och miljötillstånd för tre divisioner. Avgörande är dock enligt regeringen den långsiktiga säkerhetspolitiska signaleffekt beträffande norra Sverige som F 21:s lokalisering ger tillsammans med Bodens garnison. F 21 bör således bibehållas. F 4 har en stor betydelse för att kunna upprätthålla den erforderliga militära infrastrukturen i nedre Norrland. Till detta kommer att flottiljen har miljötillstånd för tre divisioner och har mycket goda övningsbetingelser. Östersund är dessutom en utvecklad garnison. F 4 bör bibehållas.

I södra Sverige finns två flottiljer, F 10 och F 17. Vid ett sammanfattande av argumenten för respektive flottilj finner regeringen att de tyngsta argumenten för F 10 är gjorda Gripeninvesteringar vid flottiljen samt flottiljens roll i grundutbildningen av nya flygförare och i inledningsfasen av omskolningen till Gripen-systemet samt för exportstödet. De tyngsta argumenten för

att bevara F 17 är att flottiljen har långsiktigt goda övningsbetingelser i form av närhet till flygövningsområden. När det gäller luftrumsutvecklingen är dessutom förutsättningarna bättre vid F 17 än vid F 10. Även miljöförhållandena är bättre vid F 17 än vid F 10. Av betydelse är också att lokaliseringen av F 17 i Ronneby markerar en tydlig närvaro vid södra Östersjön.

Regeringen anser att det är viktigt att den framtida grundorganisationen är långsiktigt hållbar och att de enheter som bibehålls bl.a. har goda övningsförutsättningar. Av detta skäl anser regeringen att de övervägande skälen talar för att bibehålla F 17, detta trots de genomförda investeringarna på F 10 och att en nedläggning av den flottiljen kan medföra temporära svårigheter för bl.a. flygutbildningen. Mot bakgrund av regeringens övriga förslag rörande Blekingeregionen talar även regionalpolitiska skäl för att bibehålla F 17. F 10 bör således läggas ned.

Som regeringen har anfört har F 10 en nyckelroll när det gäller den grundläggande flygutbildningen av nya flygförare och i den pågående omskolningen till Gripensystemet. Regeringen anser därför att det är olämpligt att lägga ned F 10 innan flottiljens roll i den pågående omskolningen till Gripensystemet är slutförd. Regeringen konstaterar också att för att det över huvud taget skall vara möjligt att lägga ned F 10 måste den grundläggande flygutbildningen, dvs. Flygskolan, först flyttas. För att kunna genomföras på ett rationellt och säkert sätt är den grundläggande flygutbildningen beroende av ett bansystem med korsande banor. Detta finns, förutom vid F 10, vid F 7 och F 16. Regeringen bedömer att det inte är lämpligt att förlägga Flygskolan till F 7 på grund av den omfattande Gripenverksamheten vid flottiljen. Flygskolan måste därför lokaliseras till F 16.

Det är enligt regeringens mening angeläget att omlokaliseringen av Flygskolan snarast förbereds. En omlokalisering av Flygskolan kommer sannolikt att påverka utbildningen av nya flygförare för Försvarsmakten. Regeringen anser dock att den hittillsvarande lokaliseringen av en enskild verksamhet inte får utgöra ett absolut hinder i strävan att finna långsiktigt lämpliga och hållbara lösningar. Samtidigt med detta måste den pågående Gripenomskolningen fullföljas.

På F 16 finns i dag två Viggendivisioner och den grundläggande taktiska flygutbildningen med flygplan SK 60. När Flygskolan flyttas till Uppsala samlokaliseras den grundläggande flygutbildningen med den grundläggande taktiska flygutbildningen. Detta bör enligt regeringen leda till vissa synergieffekter. Samtidigt konstaterar regeringen att det av såväl miljöskäl som trafikavvecklingsskäl inte går att upprätthålla flygning med två stridsflygdivisioner på F 16 parallellt med den samlade flygutbildningen. Den ena av F 16:s två divisioner skulle då kunna omlokaliseras till någon av de andra flottiljerna. Regeringen är dock av den uppfattningen att det är viktigt utifrån en struktur om åtta Gripendivisioner att ha en inriktning mot fyra flottiljer med två divisioner vardera. Dessa bör fördelas på F 4, F 7, F 17 och F 21. Detta ger en mycket god långsiktighet vad avser operativt läge, möjlighet att upprätthålla flygvapnets infrastruktur över ytan samt att kunna möta såväl hårdare miljökrav som skärpta restriktioner till följd av utökat nyttjande av luftrummet för civilflyget. Det är också regeringens uppfattning att möjlig-

heter till tillfällig basering av Gripen på F 16 bör upprätthållas av operativa skäl och som potential inför eventuella framtida exportåtaganden.

F 10 bör läggas ned senast den 31 december 2002. Flygskolan bör därför vara fullt inrättad vid F 16 senast vid denna tidpunkt. Även överföringen av kompetens och inskolning av F 17 till Gripensystemet bör vara genomförd senast vid denna tidpunkt. I enlighet med detta och de tidigare slutsatserna bör Viggens verksamheten vid F 16 upphöra år 2004 såvida inte särskilda beslut fattas senare som en följd av exportåtaganden eller förändrad omskolningstakt avseende JAS 39 Gripen.

I anslutning till dessa överväganden och förslag om flygflottiljerna vill regeringen beröra frågan om den s.k. specialflygverksamheten. Den flygburna signal- och radarspaningen är i dag baserad på Malmen. På Bromma är de särskilda persontransportresurserna baserade. Frågan om en flyttning av dessa enheter till Uppsala prövades år 1998. På grund av det omfattande investeringsbehovet avbröts den pågående planeringen för flyttningen. Regeringen anser dock utifrån den nya inriktning som föreslås för F 16 att frågan bör prövas igen och främst vad avser specialflyget på Malmen. Regeringen har därför uppdragit åt Försvarsmakten att granska förutsättningarna för att integrera denna verksamhet med verksamheten i Uppsala. Innan beslut om eventuell omlokalisering fattas måste investeringsbehovet i Uppsala klarläggas.

Underhållsregementen

Regeringen pekar på att en del i förändringen är att ur dagens *underhållsregementen* på sikt utveckla en ny logistik- och stödorganisation. Strukturen för denna behöver dock utredas ytterligare innan beslut kan fattas. I avvaktan på detta bör underhållsregementena bibehållas.

Skolor och centrum

När det gäller Försvarsmaktens *skolor och centrum* gör regeringen följande bedömning. De tre militärhögskolorna är lokaliserade till Halmstad, Solna/Karlberg och Östersund. Som regeringen har konstaterat behövs det tre militärhögskolor till och med år 2001. Därefter är det tillräckligt med två militärhögskolor. Styrgruppen ansåg i sin rapport i oktober 1999 att Militärhögskolan i Östersund har mindre gynnsamma förutsättningar för en bred elevrekrytering från samtliga försvarsgrenar och att det är svårare att personalförsörja skolan i Östersund än de andra militärhögskolorna. Regeringen delar styrgruppens syn och lämpligheten av att år 2002 lägga ned militärhögskolan i Östersund. Regeringen anser emellertid att innan ett slutligt beslut fattas måste ett helhetsperspektiv anläggas. Regeringen konstaterar att det finns ett antal yttre faktorer som påverkar frågan om militärhögskolorna. Det är bl.a. Personalförsörjningsutredningen och frågan om meritvärdering av officersutbildningen. Regeringen bedömer således att det behövs ytterligare utredningsinsatser innan det slutliga beslutet kan fattas. Regeringen avser att återkomma i denna fråga till riksdagen hösten 2000.

Även när det gäller övrig skol- och centrumverksamhet bedömer regeringen att det i dag inte finns tillräckligt underlag för beslut. Regeringen har därför uppdragit åt Försvarsmakten att inkomma med ett underlag i dessa delar våren 2000 så att förändringarna avseende denna skol- och centrumverksamhet kan genomföras samtidigt med de övriga grundorganisationsförändringar regeringen föreslår i denna proposition. Regeringen återkommer vid behov till riksdagen i dessa frågor. Redovisningen av grundorganisationens omfattning innehåller därför endast de skolor och centrum som riksdagen fattat beslut om att inrätta.

Orts- och regionvisa förändringar

För att åskådliggöra *konsekvenserna av förslaget* till förändrad grundorganisation redovisar regeringen förslagets innebörd även *orts- och regionvis*. Redovisningen tar endast upp orter där verksamheten förändras.

I *södra Sverige* blir förändringarna följande. I Lund/Revingehed inrättas en militärdistriktsenhet. I Hässleholm läggs försvarsområdesstaben, Skånska dragonbrigaden och A 3 ned. I kommunen inrättas en militärdistriktsenhet. I Kristianstad läggs Södra militärområdesstaben och Södra arméfördelningen ned. I Ängelholm läggs Södra flygkommandot och F 10 ned. I Ronneby/Kallinge läggs Göta helikopterbataljon ned. I Karlskrona läggs Sydkustens marinkommando, försvarsområdesstaben och KA 2 ned. I kommunen inrättas en militärdistriktsenhet. I Halmstad läggs försvarsområdesstaben och Hallandsbrigaden ned. En militärdistriktsenhet inrättas i Halmstad och LvSS omlokaliseras dit. I Göteborg läggs Västkustens marinkommando och försvarsområdesstaben ned. En militärdistriktsstab med en militärdistriktsenhet inrättas. I Borås, Växjö och Kalmar läggs försvarsområdesgruppen ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Eksjö läggs försvarsområdesstaben och Smålandsbrigaden ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Uddevalla/Skredsvik, Skövde och Linköping läggs försvarsområdesgruppen ned och en militärdistriktsenhet inrättas.

På *Gotland* blir det följande förändringar. Militärkommandot, A 7, och Lv 2, alla i Visby, samt KA 3 i Fårösund läggs ned. En militärdistriktsstab med en militärdistriktsenhet inrättas i Visby.

I *Mellansverige* blir det följande förändringar. I Kristinehamn läggs försvarsområdesstaben och Värmlandsbrigaden ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Örebro läggs försvarsområdesstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Västerås läggs försvarsområdesgruppen ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Enköping läggs Armécentrum och försvarsområdesstaben ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Strängnäs blir förändringarna följande. Mellersta militärområdesstaben, Östra arméfördelningen och försvarsområdesstaben läggs ned. En militärdistriktsstab och en militärdistriktsenhet inrättas. I Upplands-Bro läggs Mellersta flygkommandot och Livgardesbrigaden ned. Försvarsområdesstaben ombildas till utbildningsenheten Svea livgarde. Den operativa insatsledningen och en militärdistriktsenhet inrättas i kommunen. Swedint omlokaliseras till Kungsängen. I Stockholm läggs K 1 ned. Från Södertälje omlokaliseras Swedint till Upplands-

Bro. I Haninge läggs Marincentrum och marinkommandot ned. En militärdistriktsenhet inrättas i kommunen. I Uppsala läggs Flygvapencentrum ned. En militärdistriktsenhet inrättas. I Norrtälje läggs Lv 3 ned. Från Norrtälje omlokaliseras LvSS till Halmstad. I Gävle läggs försvarsområdesgruppen ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Falun, slutligen, läggs försvarsområdesstaben och Dalabrigaden ned. En militärdistriktsenhet inrättas i kommunen.

I *norra Sverige* blir det följande förändringar. I Härnösand läggs Norrlandskustens marinkommando ned. En militärdistriktsenhet inrättas. I Östersund läggs försvarsområdesgruppen ned och en militärdistriktsenhet inrättas. Vidare tillförs kapacitet för underhållsutbildning. I Sollefteå läggs försvarsområdesstaben, Ångermanlandsbrigaden och T 3 ned. En militärdistriktsenhet inrättas i kommunen. I Umeå läggs försvarsområdesstaben ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Boden blir det följande förändringar. Norra militärområdesstaben, Norra arméfördelningen, försvarsområdesstaben, A 8, Lv 7, S 3, Ing 3 och Norrlands helikopterbataljon läggs ned. I Boden bibehålls dock kapacitet för artilleri-, luftvärns-, signal- och ingenjörutbildning. Vidare bibehålls helikopterverksamhet. En militärdistriktsstab med en militärdistriktsenhet inrättas. I Luleå läggs Norra flygkommandot ned. I Kalix läggs gränsjägerstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Kiruna läggs I 22 och gränsjägerstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet.

Sammanvägda utgångspunkter – helhetslösning

Regeringen betonar att det redovisade förslaget är en *sammanvägning av de utgångspunkter* som gäller för förändringsarbetet och att det skall ses som en *helhet*. Förslaget kommer, enligt regeringens mening, att ge de mest ändamålsenliga produktionsförutsättningarna även långsiktigt för den förändrade och utvecklade Försvarsmakten.

För att snarast åstadkomma eftersträlvade samordningsvinster och effekter är det angeläget att genomförandet av förslaget inleds snarast och senast den 30 juni 2000 eller vid den tidpunkt regeringen bestämmer. Huvuddelen av förändringarna bör enligt regeringens mening vara avslutade senast den 31 december 2001. Omlokaliseringarna bör vara genomförda senast den 31 december 2001.

Försvarsmakten skall pröva möjligheterna att genomföra avvecklingen, av sådana grundorganisationsenheter som skall läggas ned, i en snabbare takt för att därigenom bidra till att finansiera de förändringar regeringen föreslår i förhållande till Försvarsmaktens förslag den 19 maj 1999.

Regeringens förslag om nedläggningar

Regeringen *föreslår när det gäller nedläggningar att riksdagen*

- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 3*) att lägga ned Livgardesbrigaden i Upplands-Bro, Värmlandsbrigaden i Kristinehamn, Smålandsbrigaden i Eksjö, Hallandsbrigaden i Halmstad, Dalabrigaden i Falun, Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå och Skånska dragonbrigaden i Hässleholm

- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 4*) att lägga ned Wendes artilleriregemente i Hässleholm, Gotlands artilleriregemente i Gotland och Norrlands artilleriregemente i Boden
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 5*) att lägga ned Gotlands luftvärnskår i Gotland, Roslagens luftvärnskår i Norrtälje och Norrlands luftvärnskår i Boden
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 6*) att lägga ned Norrlands signalkår i Boden
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 7*) att lägga ned Norrlands ingenjörkår i Boden
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 8*) att lägga ned Norrlands trängkår i Sollefteå
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 9*) att lägga ned Livgardets dragoner i Stockholm och Lapplands jägarregemente i Kiruna
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 10*) att lägga ned Karlskrona kustartilleriregemente med Andra kustartilleribrigaden i Karlskrona och Gotlands kustartilleriregemente i Gotland
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 11*) att lägga ned Norrlands helikopterbataljon i Boden och Göta helikopterbataljon i Ronneby
- godkänner regeringens förslag (*hemställan nr 12*) att lägga ned Skånska flygflottiljen i Ängelholm.

Regeringens förslag om omfattning och lokalisering

Regeringen föreslår att grundorganisationen skall ha den *omfattning och organisationsenheter* skall vara *lokaliserade* i enlighet med vad som framgår av det följande. Det är regeringen som skall bestämma organisationsenheternas benämningar.

Regeringens förslag innebär att följande organisationsenheter kommer att ingå i Försvarsmaktens grundorganisation. Som regeringen redovisat kan grundorganisationsförändringarna innebära att benämningar ändras. I den följande sammanställningen används regeringens nuvarande eller preliminära benämningar på organisationsenheter utgående från tidigare riksdagsbeslut.

Ledning

Högkvarteret	Stockholm
Operativ insatsledning	Upplands-Bro/Bålsta
Södra militärdistriktsstaben	Göteborg
Mellersta militärdistriktsstaben	Strängnäs
Norra militärdistriktsstaben	Boden
Gotlands militärdistriktsstab	Gotland/Visby

Södra skånska regementet och	
Södra skånska brigaden	Lund/Revingehed
Skaraborgs regemente och Skaraborgsbrigaden	Skövde
Livregementets husarer	Karlsborg
Göta luftvärnskår	Halmstad
Göta ingenjörkår	Eksjö
Göta trängkår	Skövde
Tredje ytstridsflottiljen	Karlskrona
Älvsborgs kustartilleriregemente	Göteborg
Skaraborgs flygflottilj	Lidköping/Såtenäs
Blekinge flygflottilj	Ronneby/Kallinge
Södra underhållsregementet	Kristianstad
Svea livgarde	Upplands-Bro/ Kungsängen
Södermanlandsbrigaden	Strängnäs
Bergslagens artilleriregemente	Kristinehamn
Upplands regemente	Enköping
Andra ytstridsflottiljen	Haninge/Berga
Första ubåtsflottiljen	Haninge/Berga
Andra minkrigsavdelningen	Haninge/Berga
Vaxholms kustartilleriregemente och	
Första kustartilleribrigaden	Vaxholm
Upplands flygflottilj	Uppsala
Försvarsmaktens helikopterflottilj	Linköping/Malmen
Svea helikopterbataljon	Haninge/Berga
Östgöta helikopterbataljon	Linköping/Malmen
Mellersta underhållsregementet	Strängnäs
Muskö örlogsvarv	Haninge/Muskö
Jämtlands fältjägarregemente och	
Fältjägarbrigaden	Östersund

Norrbottnens regemente och	
Norrbottnensbrigaden	Boden
Norrlands dragonregemente	Arvidsjaur
Jämtlands flygflottilj	Östersund
Norrbottnens flygflottilj	Luleå
Norra underhållsregementet	Boden
Gotlands regemente och Gotlandsbrigaden	Gotland/Visby

Skolor m.m.

Militärhögskolan Halmstad	Halmstad
Försvarmaktens Halmstadsskolor	Halmstad
Markstridsskolan	Skövde/Motala/ Boden
Försvarets internationella kommando	Upplands- Bro/Kungsängen
Försvarets sjukvårdscentrum	Hammarö
Försvarmaktens underrättelse- och säkerhetscentrum	Uppsala
Försvarmaktens ledningscentrum	Enköping
Försvarmaktens underhållscentrum	Karlstad
Rikshemvärnscentrum	Stockholm
Militärhögskolan Karlberg	Solna
Örlogsskolorna	Haninge/Berga
Flygvapnets Uppsalaskolor	Uppsala
Totalförsvarets skyddsskola	Umeå
Militärhögskolan Östersund	Östersund

Regeringen *föreslår (hemställer nr 17)* att riksdagen godkänner regeringens förslag att omlokalisera Försvarets internationella kommando från Södertälje till Upplands-Bro och *(hemställer nr 19)* att riksdagen godkänner regeringens förslag till omfattning av Försvarmaktens grundorganisation och lokalisering av däri ingående organisationsenheter.

Yrkanden som rör grundprinciperna och Försvarsmaktens organisatoriska utformning i stort

I flera motioner behandlas de *principer* som bör ligga till grund för Försvarsmaktens organisation i fred och *organisationens utformning* i stort.

I Moderata samlingspartiets *partimotion Fö20 (m)* anges följande bedömning av vad det tidigare redovisade exemplet på inriktning av stridskrafterna innebär för infrastrukturen i Försvarsmakten.

Två divisionsledningar med stödförband. Tio brigadförband varav en brigadledning för en nordisk brigad. Fler funktionsförband för integrerad utbildning och utbildning i vintermiljö.

Helikopterförbanden organiseras i en flottiljledning samt två bataljoner för sjö- och markoperativ verksamhet lokaliserade i södra respektive norra Sverige. En helikopterenhet för utveckling av attackhelikopterkompetens lokaliseras i södra Sverige.

Fyra flygflottiljer med vardera en aktiv division och en till två flygdivisioner i reserv. Det erfordras tolv flygbasförband och tre stridsledningscentraler.

Tre ytstridsflottiljledningar, varav en ledning för internationell sjöstyrka, med fyra ytstridsdivisioner. En ubåtsflottilj, en minröjningsflottilj samt en amfibiebrigadledning med amfibiebataljoner och en kustartilleribataljon. Basing sker i tre marina basområden.

Motionärerna vill låta frivilligrörelsen utgöra en rekryteringsgrund och bas för de nationella skyddsstyrkorna bestående av Norrlandsjägarbataljoner, markstridsbataljoner, marina basskyddsbataljoner och hemvärnet.

Det framhålls i motionen att det har varit naturligt om underlaget till försvarsbeslut hade grundats på Sveriges behov och intressen och därmed den insatsorganisation, nationella skyddsstyrkor och ledning detta kräver. Därefter hade det varit möjligt att på ett kostnadseffektivt sätt utforma grundorganisationen.

Motionärerna *avvisar regeringens förslag* till grundorganisation då underlaget är motsägelsefullt.

Motionärerna *föreslår* att riksdagen, under förutsättning av avslag på yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *grundorganisationens utveckling* (yrkande 6).

I samma motion framhålls att för att reellt kunna anpassa försvaret till förändringar i omvärlden bör nuvarande *övnings- och skjutfält* icke försälas. Möjligheterna att vårda och hålla dessa områden öppna genom att arrendera ut dem bör undersökas (yrkande 7).

I Kristdemokraternas *kommittémotion Fö32 (kd)* framhålls att det är nödvändigt med en grundorganisation som medger samträning, samövningar och fördjupad systemkunskap. Motionärerna anser att specialtruppslagen bör lokaliseras tillsammans med brigadutbildningar (yrkande 3). Enligt motionärerna förhindrar regeringens och Centerns ekonomiska uppgörelse en dubblering av truppslagen, dvs. luftvärn, ingenjör, träng, m.fl. (yrkande 4).

I *partimotion Fö28 (fp)* framförs att vad gäller samövning innebär propositionen något av ett paradigmskifte. Från att ha haft lokal samverkan för två tredjedelar av förbanden erhålls ett läge då bara Skövde har förband ur mer än ett truppslag. En mellanform kommer Boden att vara där man får ett pansarförband och i övrigt detachement ur andra förband. Motionärerna påpekar att om den tidigare strävan mot att ge bättre samövning och ökad förståelse över truppslagsgränser genom *samordning i garnison* var riktig innebär det naturligtvis en motsvarande förlust om denna samverkan nu dramatiskt minskar genom att den helt dominerande delen av arméns utbildning kommer att bedrivas på orter med bara ett truppslag (*yrkande 17*).

Motionärerna anser att grundprincipen bör vara att alla förband så långt som möjligt skall vara allsidigt användbara och kunna användas var som helst i landet. Enligt motionärerna måste det betecknas som olyckligt om Sverige har förband utan säkerställd förmåga att verka också under snöförhållanden och kyla. Det pekas i motionen på att propositionens förslag innebär att andelen förband med säkerställd *vinterutbildning* går ned medan kravet borde vara det motsatta i en numerärt mindre försvarsmakt. Det kommer att finnas en lägre andel utbildade under snöförhållanden än tidigare, samtidigt som starka skäl talar för att med en mindre organisation borde större delen eller helst hela ha säkerställd förmåga också för operationer i snö och kyla (*yrkande 18*).

Motionärerna konstaterar vidare att i samtliga fall där alternativa lokaliseringar ställts mot varandra har propositionen avdömt varje sådan lokalisering till nackdel för Norrland. Det har därvid anförts att det är lättare att försörja verksamheter med personal i södra och mellersta delarna av landet. Enligt motionärerna finns det tvärtom många vittnesbörd om att försvaret haft extra stora svårigheter att särskilt i högkonjunkturer kunna behålla kvalificerad personal särskilt i närheten av Stockholm. Det är tveksamt menar motionärerna att staten på sätt som nu sker på försvarsområdet så tydligt och starkt proklamerar att den inte tror att verksamheter i Norrland kan försörjas med kvalificerad personal. Även om det skulle ligga en del i att det är svårare att personalrekrytera i Norrland så är det inte givet att slutsatsen bör vara att ingen enda huvudplattform förläggs där. Man kan tvärtom hävda att åtminstone någon sådan borde finnas i Norrland just för att öka benägenheten hos unga i Norrland att söka en yrkeskarriär i försvaret. Motionärerna menar vidare att om det visar sig att försvaret har svårare att rekrytera personal i Norrland finns det extra starka skäl att ha en militärhögskola där just i syfte att långsiktigt stimulera fler norrlänningar att söka anställning inom försvaret. I motionen framförs att det bör göras en studie kring försvarets rekryteringskraft i Norrland och övriga skogslän. Med hänvisning till det anförda hemställer motionärerna att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av insatser för att främja *försvarets personalrekrytering i skogslänen* (*yrkande 19*).

I motionen understryks att det är viktigt att vid beslut om framtida struktur för försvaret ha ett *långsiktigt perspektiv* (*yrkande 20*). Ofta tycks det som om näraliggande och mer kortsiktiga argument tar över hänsynen till vad som på längre sikt vore bästa lösning. Motionärerna anger att ett sådant exempel kan vara luftvärnet. Just långsiktiga bedömningar bör tillmätas

särskild tyngd om man vidtar organisationsförändringar som kan väntas gälla under många år framöver. Operativa och beredskapsmässiga skäl talar enligt motionärerna sannolikt till fördel för att ha kvar luftvärnsutbildningen i Norrtälje. Argumenten som anförs för Halmstad är av mer kortsiktig karaktär. Kortsiktiga argument är att det skulle ta tid att bygga upp en kunskap i Norrtälje för att hantera robotsystem 77/97 (Hawk) samt att personal vid luftvärnsregementet bara för några år sedan flyttade från Göteborg till Halmstad.

I *motion Fö316 (m)* av Roy Hansson förordas att *långsiktig miljöpåverkan* och tillgänglighet på 10–20 års sikt bör påverka valet av grundorganisationsplatser för Försvarsmakten. Platserna skall utgöras av orter där tillväxten är begränsad och där miljöpåverkan inte på lång sikt påverkar tillgängligheten för den tänkta övningsverksamheten.

I *motion Fö31 (kd)* av Erling Wälivaara framförs yrkande om vikten av bevarande av *vinterkompetens (yrkande 1)*.

I ett par motioner pekas på att försvarets *stöd till det civila samhället* bör påverka Försvarsmaktens organisation. I *motion Fö303 (m)* av Henrik Westman yrkas att hänsyn tas till den civila räddningstjänsten vid lokalisering och dimensionering av försvaret. I *motion Fö315 (m)* av Lennart Fridén (m) understryks att det vid det kommande försvarsbeslutet är av största vikt att försvarets civila möjligheter beaktas och att detta tillsammans med de rent militära övervägandena skall vara en avgörande lokaliseringsfaktor.

Yrkanden som rör markstridskrafterna

Ett antal motioner tar upp frågor om *markstridskrafternas utformning och lokalisering m.m.*

I Vänsterpartiets *partimotion Fö7 (v)* framhålls att det bör prövas om *MekB 18* i framtiden kan *flytta sin verksamhet till Fårösund* för att där samla de militära resurserna (*yrkande 6*).

I Miljöpartiet de grönas *kommittémotion Fö36 (mp)* framhålls att *i stället för att avveckla Lv 3 i Norrtälje vore det klokare att avveckla Lv 6 i Halmstad (yrkande 8)*. Det påpekas att regeringen föreslår att i Halmstad avveckla också Hallandsbrigaden. Övningsbetingelserna är bättre i Norrtälje än i Halmstad och med närheten till Stockholmsregionen finns samverkansmöjligheter med andra förband. Motionärerna understryker vidare att Luftvärnets stridsskola ligger i Norrtälje. Den utredning som gjorts visar också att ur ett luftvärnsperspektiv har Lv 3 de bästa förutsättningarna att bedriva luftvärnsutbildning.

Motionärerna menar vidare att *i stället för att avveckla Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå vore det klokare att avveckla Fältjägarbrigaden i Östersund (yrkande 9)*. Ett av regeringens argument är att garnisonen i Östersund har bättre förutsättningar för en fortsatt utveckling. Enligt motionärerna är det mer sannolika med regeringens förslag att det kommer att bli ett omtag för avveckling av ytterligare militär verksamhet inom de närmaste åren.

Nästa flygflottilj som bör avvecklas är F 4 i Östersund. I Sollefteå är övningsbetingelserna goda. Motionärerna påpekar att med det totalförsvarskoncept som bedrivs bland annat i samarbete med Sandöskolan, Räddningsverket och Hundskolan motsvarar man på ett bra sätt de behov som ett ökat internationellt engagemang ställer på det svenska försvaret.

Enligt *motion Fö4 (m)* av Rolf Gunnarsson bör markstridsförbanden organiseras i 10 brigader vid ett lika stort antal regementen, men med större differentiering än dagens. En av brigadledningarna med tillhörande betjäningförband bör organiseras för att kunna leda en multinationell nordisk brigad (*yrkande 2*). Motionären påpekar att en nedläggning av NB 13 innebär att 10 % av landets yta lämnas utan försvarskontakt. Motionären påpekar vidare att det varit naturligt att förlägga SWEDINT till Falun när nu regeringen och Centerpartiet föreslagit att Dalabrigaden skall läggas ned.

I *motion Fö320 (m)* av Anne-Katrine Dunker och Patrik Norinder uttrycks stor oro inför hotet att *Dalregementet* kan komma att läggas ned. Det pekas på den ovärderliga hjälp man i Gävleborgs län haft av försvaret i samband med oväder. Vidare understryks att närhetsprincipen är viktig för att få en så bred och folklig förankring som möjligt kring vårt lands säkerhet och försvarspolitik. Motionärerna anser det synnerligen angeläget att *Dalregementet* bevaras för tryggheten i södra Norrland.

Ulf Björklund och Ragnwi Marcelind tar i *motion Fö34 (kd)* också upp frågan om att *Dalregementet* bör bibehållas. Flera skäl talar för detta enligt motionärerna. Historiska meritfaktorer, förankring i folkdjupet, det strategiska läget, närheten till Stockholm, möjligheterna till vinterutbildning och närheten till skjutfältet vid Trängslet i Älvdalen är sådana faktorer. Motionärerna yrkar därför att riksdagen beslutar att bibehålla Dalabrigaden och *Dalregementet* (*yrkande 1*).

I *motion Fö9 (v)* av Gunilla Wahlén m.fl. understryks att de militära övningsförutsättningarna är avsevärt bättre i Sollefteå än i Östersund. Det blir enligt motionärerna dyrare att avveckla *Sollefteå garnison* än NB 5 i Östersund. Även regionalpolitiska hänsyn talar emot en nedläggning av Sollefteå garnison. I motionen yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ned NB 21 i Sollefteå (*yrkande 1*), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att lägga ned NB 5 i Östersund (*yrkande 2*) samt att riksdagen avslår regeringens förslag att lägga ned T 3 i Sollefteå (*yrkande 3*).

Även i *motion Fö35 (kd)* av Jan Erik Ågren framhålls att *Sollefteå garnison* bör bibehållas. Det främsta argumentet för ett behållande av Sollefteå garnison är enligt motionären det koncept för totalförsvarsregionen som tagits fram i Sollefteå. Dessutom talar ekonomiska skäl för att garnisonen inte läggs ned. Motionären yrkar att Sollefteå garnison med Ångermanlandsbrigaden, NB 21, och Norrlands trängkår, T 3, skall bibehållas.

Per-Richard Molén tar i *motion Fö15 (m)* också upp betydelsen av *Sollefteå garnison*. Motionären understryker att det i den rapport som utgjort grund för regeringens proposition angetts att garnisonen har goda förutsättningar för

mekaniserade förband. Motionären framför vidare att i Sollefteå finns inga konkurrerande intressen rörande garnisonens övnings- och skjutfält. Det har investerats betydande belopp i Sollefteå under senare år. Sollefteå är starkt beroende av de militära förbanden på orten. Förutsättningarna att bibehålla det kommersiella och kulturella utbudet är klart avhängigt av vad som händer med Sollefteå garnison. Enligt motionären vore en nedläggning av Sollefteå garnison utan överdrift en stor olycka för Sollefteå och dess invånare. Motionären yrkar att den militära förmågan att försvara Västernorrlands län inte reduceras i avvaktan på en sådan utredning (*yrkande 3 i denna del*).

I *motion Fö10 (kd)* av Maria Larsson och Göran Hägglund framhålls att *Eksjö garnison* med SWEDEC, Smålandsbrigaden (IB 12), och Göta ingenjörkår (Ing 2) är näst intill ensam i sitt slag med denna unika utbildningsmiljö. I motionen framförs också att en nedläggning av IB 12 även ur regionalt perspektiv är förödande. Motionärerna yrkar att riksdagen beslutar bibehålla verksamheten vid IB 12 vid Eksjö garnison.

Förste vice talman Anders Björck och Göte Jonsson framhåller i *motion Fö12 (m)*, utan särskilt yrkande i frågan, att det förslag till ny fredsorganisation som föreslås inte kan läggas till grund för ett riksdagsbeslut. Motionärerna menar att en strävan under senare år har varit att satsa på garnisoner med en sådan bredd att möjligheterna till samdrift och rationaliseringar kan utnyttjas så långt som möjligt. Ett exempel på detta är 1992 års försvarsbeslut som vad gäller *Eksjö garnison* innebar en samlokalisering av ortens förband till ett område. Det förefaller enligt motionärerna oklokt att nu överge detta samlokaliseringskoncept genom att lägga ned *I 12*.

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf anför i *motion Fö29 (kd)* att den framtida integrerade stridsmiljön kommer att ställa krav på ytterligare utveckling av markstridsförbandens kompetens. Minst två funktioner måste enligt motionärerna vidareutvecklas. Den ena är förmågan att verka i eller nära bebyggelse. Den andra är att samordna markburen och luftburen verksamhet. Utbildningsbetingelser och kompetens för dessa funktioner finns i dag inom *Halmstads garnison*. Motionärerna yrkar att dessa tillvaratas (*yrkande 3*).

Carl Fredrik Graf m.fl. fäster i *motion Fö13 (m)*, utan särskilt yrkande, uppmärksamhet på de utvecklingsmöjligheter som finns inom *Halmstads garnison*. I och med beslutet att flytta Lv 6 till Halmstad i samband med 1992 års försvarsbeslut öppnades möjligheter att utveckla garnisonen till en väl fungerande armégarnison. Motionärerna menar att om man till detta lägger den utbildning som sedan länge finns av mekaniserade infanteriförband och verksamheten vid Försvarsmaktens Halmstadsskolor och Militärhögskolan i Halmstad syns en struktur som på många sätt erbjuder mycket goda utbildningsbetingelser. Motionärerna menar att propositionen inte ger entydiga besked när det gäller den långsiktiga utvecklingen för Halmstads garnison. Nuvarande utformning av förslaget gör att det kommer att kvarstå osäkerhet om *LvSS* framtida lokalisering efter riksdagsbehandlingen. När det gäller *militärhögskolorna* finns enligt motionärerna inte heller något konkret förslag till beslut framgent. Motionärerna tar också upp några konsekvenser av

att lägga ned *Hallandsbrigaden*. Motionärerna anser att en stor garnison med en kombination av bl.a. mekaniserade förband och funktionsförband leder till mycket bra utbildningsförutsättningar. I motionen pekas på att inom garnisonen finns en av de två anläggningar som Försvarsmakten disponerar för *statsskytteutbildning*. Det borde enligt motionärerna vara möjligt att också i regeringens ram föreslå att Halmstad får förbli en av flera utbildningsplattformar för strid i bebyggelse.

Betydelsen av *Kvarn* i Borensberg framhålls i *motion Fö327 (kd)* av Dan Ericsson och Yvonne Andersson. *Kvarn* är enligt motionärerna det stora övningsfältet för arméns pansarförband och utgör också ett värdefullt övningsområde för helikopterbataljonen. I motionen understryks att det finns en direkt koppling mellan *Saab*, *Malmen* och *Kvarn*. Motionärerna yrkar att försvarsverksamheten säkerställs och utvecklas vid *Kvarn*, *Borensberg* (*yrkande 2*).

Marianne Jönsson hävdar i *motion Fö313 (s)* att det finns starka skäl att bevara *garnisonen i Hässleholm*. Garnisonen är framtidsinriktad och en väl samordnad och anpassningsbar organisation. Utbildningskostnaderna för de värnpliktiga är låga. Bland officerarna finns en stor internationell erfarenhet. Eftersom *Hässleholm* ligger centralt placerat i Skåne är kostnaderna för resor mycket låga. Det finns också starka sysselsättningspolitiska skäl för ett bevarande. Enligt motionären skulle ett beslut om neddragning av verksamheten vid *Hässleholms garnison* få förödande konsekvenser för *Hässleholm*. De anställda vid garnisonen utgör nästan 10 % av ortens samlade arbetskraft. Nedläggningen skulle också medföra en stark regional obalans i Skåne. Motionären hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om garnisonen i *Hässleholm*.

I *motion Fö30 (kd)* av Tuve Skånberg och Kenneth Lantz påpekas att det vore ett misstag ur såväl militärstrategisk som utbildningsmässig och ekonomisk synvinkel att lägga ned *förband i Hässleholm*. Det är enligt motionärerna ett bättre val att lägga ned andra jämförbara enheter. I motionen framhålls också att stödet till de frivilliga totalförsvarsorganisationerna minskar. Motionärerna yrkar att förslaget att lägga ned försvarsområdesstaben, *Skånska dragonbrigaden* och *A 3 i Hässleholm* avvisas (*yrkande 1*).

Maud Ekendahl framhåller i *motion Fö11 (m)*, utan särskilt yrkande i frågan, att när det gäller *Hässleholms garnison* har hänsyn inte tagits till att det här finns de flesta typer av arméförband som har unika förutsättningar till utbildning för en hel mekaniserad bataljon. Den förstklassiga garnisonssammanslagningen återfinns inte på någon annan plats i landet. Dessutom finns inget behov av nyinvesteringar i *Hässleholm*.

Ingvar Eriksson och Cristina Husmark Pehrsson anser i *motion Fö25 (m)*, utan särskilt yrkande, att förslaget att lägga ned *Skånska dragonbrigaden (MekB 8)* samt *Wendes artilleriregemente (A 3) i Hässleholm* innebär en rad negativa konsekvenser. De goda erfarenheterna av den tidigare samlokaliseringen mellan *P 2* och *T 4* och nu senast mellan *P 2* och *A 3* förloras.

I *motion Fö329 (s)* av Morgan Johansson m.fl. framhålls att på *Revingehed* finns Sveriges bästa pansarövningsfält. De korta avstånden mellan utbildning, förläggning och övning gör att man kan spara både tid och miljö. Revingehed är beläget i den mest befolkningstäta regionen i södra Sverige. Det gör enligt motionärerna arbetsförhållandena och restiderna korta för personal och värnpliktiga. Det är lättare att rekrytera personal till en region där också familjemedlemmarna har goda arbetslivs- och studiemöjligheter vilket är fallet i Lund- och Malmöregionen. Motionärerna yrkar att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att beakta de militära, miljömässiga och sociala fördelarna med Revinge garnison.

Lars Hjertén och Lars Elinderson menar i *motion Fö318 (m)* att *Skaraborgsbrigaden* disponerar landets bäst utbyggda utbildningsplattform för pansarförband och mekaniserade förband. Garnisonen har mycket omfattande garage- och vårdanläggningar, landets största miloverkstad och en stor, modern mekanikerskola. Man disponerar miljöprövade övnings- och skjutfält. Motionärerna understryker också att samgrupperingen med Markstridsskolan (MSS) och Göta trängkår (T 2) ger goda samövningsmöjligheter. Detta vidgas ytterligare genom närheten till K 3 i Karlsborg. Enligt motionärerna står det klart att Skaraborgsbrigaden är väl rustad att även i framtiden bedriva utbildning på arméns modernaste materiel och fordon. Motionärerna yrkar att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Skaraborgsbrigadens styrka inför Försvarmaktens organisationsförändring.

I *motion Fö22 (m)* av Roy Hansson framhålls att kvar av den samlade och i hög grad samordnade militära organisationen på Gotland avsedd för *Gotlands försvar* blir endast en militärdistriktsstab och Gotlands regemente med utbildning av mekaniserade enheter. Därmed försvinner möjligheterna till samträning mellan mekaniserade bataljoner som skall utbildas på Gotland och *luftvärns- och artilleriförband*. För att kunna genomföra strid mot även mindre luftlandsättningar är dessa komponenter helt nödvändiga. Motionären påpekar att de utomordentligt fina möjligheterna till den *samträning* som i dag finns på Gotland och Wisborgsslätt försvinner. Investeringar som tidigare gjorts för att samordna garnisonen avvecklas. Volymen värnpliktiga blir enbart hälften av vad som är möjligt att utbilda på Wisborgsslätt vilket innebär att verksamheten varken blir samordnad eller effektiv. Koncentreringen av specialtruppslagen till i huvudsak en plats i landet medför att *rekryteringen till specialtruppslagen* kommer att bli mycket begränsad. Enligt motionären kommer det att skapa stora luckor i *systemförståelse* för hur strid med brigader och högre förband skall genomföras. Motionären menar vidare att Tofta skjutfält sannolikt är det bästa skjutfältet för *stridsvagnar* i landet. *Kostnaderna* för till- och fråntransport till skjutfältet är minimala jämfört med vilket förband som helst. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att luftvärnsutbildning och artilleriutbildning integreras i en försvarmaktsgemensam utbildning på Gotland (*yrkande 2*), om att de unika samtränings- och samövningsmöjligheterna på Gotland utnyttjas (*yrkande 4*), om att den rationella garnisonen på Wisborgsslätt utnyttjas optimalt (*yrkande 5*), om att systemförståelse för

brigadsystemet utvecklas genom integrerad utbildning (*yrkande 6*), om att det säkerställs möjlighet till rekrytering av officerare till specialtrupperna över landet (*yrkande 7*) samt om att det sker en granskning av kostnadsberäkningarna för stridsvagnsutbildningen på Gotland (*yrkande 8*).

Karin Enström och Roy Hansson framhåller i *motion Fö16 (m)* att internationella konflikter de senaste åren tydligt har påvisat luftförsvarets betydelse. Luftvärnsmaterielen är av naturliga skäl modern och på en hög teknisk nivå. Försöksverksamheten måste ständigt utvecklas, och det torde enligt motionärerna vara ett krav att det finns närhet till civila tekniska utvecklingscentrum. En avgörande fråga för vilken kvalitet luftvärnsförbanden skall kunna upprätthålla är möjligheten att behålla och nyrekrytera människor med rätt kompetens till luftvärnsofficerare. Luftvärnssoldater och luftvärnsförband kräver tillgång till lämpliga övningsområden. De bör vara relativt stora och miljöskäl får inte lägga hinder i vägen för utnyttjande. Utnyttjandet av övningsområden på längre sikt måste också vara säkerställt. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *luftvärnets framtida organisation (yrkande 2)*.

I *motion Fö31 (kd)* av Erling Wälivaara konstateras att propositionen i många väsentliga stycken avviker från de intentioner överbefälhavaren angivit i sitt underlag "Förslag till framtida strukturer för Försvarsmakten" från den 19 maj 1999. Ett exempel på detta är antalet flygflottiljer. Motionären understryker att Kirunas geografiska läge mellan Nato och Ryssland är unikt. Närheten till det i dag inte helt stabila Ryssland med stora atomanläggningar på Kolahalvön gör att någon måste hävda Sveriges territoriella integritet på Nordkalotten. *Lapplands jägarregemente I 22 i Kiruna* kan enligt motionären med fördel ges den uppgiften. För att spara ekonomiska resurser kan i I 22 i Kiruna lämpligen omvandlas till ett detachement under K 4 i Arvidsjaur. I 22 bör också ges utökade uppgifter för att kunna användas i fred, kris och krig. Soldaterna skall klara av krävande patrulltjänst i arktisk terräng, lika väl som sjukvård, atomsanering och flyktingmottagande. I motionen yrkas att *Lapplands jägarregemente I 22 i Kiruna* bevaras som ett detachement till K 4 i Arvidsjaur (*yrkande 3*).

Även i *motion Fö8 (v)* av Siv Holma och Stig Eriksson pläderas för ett bibehållande av *Lapplands jägarregemente*. Motionärerna delar regeringens motiv att behålla K 4 i Arvidsjaur. Det finns emellertid enligt motionärerna strikta försvarspolitiska motiv som talar för att *Lapplands jägarregemente* kan bibehållas med förändrad ny organisation för att dels möta behov utifrån de miljöhot som finns inom Barents region, dels komplettera K 4 i Arvidsjaur på vissa områden (*yrkande 1*).

Yrkanden rörande kustartilleriförband

I några motioner behandlas *kustartilleriförbanden KA 1 i Vaxholm och KA 2 i Karlskrona samt KA 3 i Fårösund*.

I Vänsterpartiets *partimotion Fö7 (v)* konstateras att regeringen föreslår att KA 2 i Karlskrona och KA 3 i Fårösund skall läggas ned. Motionärerna

menar att riksdagen bör avslå detta förslag. I stället bör KA 2 i Karlskrona utgöra *huvudplattformen* för kustartilleriet (*yrkande 7*). KA 1 i Vaxholm och KA 3 i Fårösund bör läggas ned (*yrkande 8*). Motionärerna framhåller att ur utbildnings- och miljösynpunkt och med tanke på närheten till goda övningsområden är KA 2 det bästa alternativet för kustartilleriets huvudplattform. Motionärerna ser det som en fördel att kustartilleriet och marinen finns på samma ställe i en samlad garnison.

Miljöpartiet de gröna framhåller också i sin *kommittémotion Fö36 (mp)* (*yrkande 10*) att det i stället för att avveckla KA 2 i Karlskrona vore klokare att *avveckla KA 1* i Stockholm. Motionärerna pekar på att KA 2 har goda övningsbetingelser.

Johnny Gylling framför i *motion Fö33 (kd)* också motiv för att behålla KA 2. Motionären pekar på att KA 2 enligt försvarets egna beräkningar kan bedriva kostnadseffektivare utbildning än både KA 1 och KA 4. Miljöprövning har genomförts vilket visar att KA 2 är en långsiktigt hållbar anläggning. KA 2 har många internationella kontakter och har bl.a. skapat ett vänförband med Ryssland. KA 2 har visat stor förmåga att delta professionellt i internationella övningar. Motionären understryker också att KA 2 har ett utvecklat samarbete med övriga försvarsgrenar i Blekinge inom ramen för garnisonstanken. Upptagningsområdet i södra Sverige är vidare viktigt. Det är också risk för "kompetenskrasch" om KA 2 läggs ned. I motionen yrkas att KA 2 skall vara kvar som utbildningsförband (*yrkande 2*) och att KA 2 bör utgöra huvudplattform för kustartilleriutbildningen (*yrkande 3*).

I *motion Fö24 (m)* av Jeppe Johnsson framhålls att för att få ett modernt och kostnadseffektivt försvar gäller det att samordna och utnyttja tillgängliga resurser regionvis. De förslag som nu är lagda slår sönder möjligheterna för Försvarsmakten att utan mycket stora investeringar kunna skapa och öva förband i södra Sverige. Ett exempel på ett fungerande samarbete finns enligt motionären i sydöstra Sverige i Blekinge garnison. Här samarbetar befintliga förband i Karlskrona och Kallinge. Det finns mycket goda förutsättningar för gemensamma övningar på alla nivåer. Propositionens förslag att lägga ned KA 2 bör därför enligt motionären avslås. I motionen hemställs att riksdagen, under förutsättning att regeringens proposition inte avslås i sin helhet, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *garnisonstanken* (*yrkande 2*).

Lilian Virgin understryker i *motion Fö324 (s)* att *Gotlands kustartilleriregemente* har extremt goda förutsättningar för utbildning av rörligt sjöfrontsartilleri och är ett lämpligt område för internationell utbildning och övningsverksamhet (*yrkande 2*). Närheten till goda skjutplatser i kombination med fria skjutområden borgar enligt motionären för en effektiv utbildning.

Yrkanden rörande sjöstridskrafter

I ett par motioner behandlas frågor om *sjöstridskrafterna*.

Vänsterpartiet accepterar i sin *partimotion Fö7 (v)* att marina plattformar finns i både Berga och Karlskrona samt att Göteborg skall ha marina resurser delar av året. Motionärerna konstaterar att Gotland i propositionen föreslås förlora all marin verksamhet. Med tanke på att Gotland omges av internationellt vatten är det enligt motionärerna ur ett försvarspolitiskt perspektiv viktigt att markera vår territoriella närvaro. Motionärerna föreslår därför att två till tre *patrullbåtar* från Berga får sin placering i *Fårösund (yrkande 5)*.

Kristdemokraterna framhåller i sin *kommittémotion Fö32 (kd)* att med hänsyn till Sveriges maritima beroende bör fartygsförband finnas i Östersjön och Västerhavet. Ur rekryteringssynpunkt och för att bevara och utveckla kompetens samt för att ge en balanserad fördelning av den svenska flottan längs vår långa kuststräcka anser Kristdemokraterna att en begränsad och permanent basering av fartygsförband bör ske i Göteborg. Motionärerna pekar också på att Göteborgsbaserade fartygsförband har nära till internationella övningar. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om *permanent basering av fartygsförband i Göteborg (yrkande 5)*.

Yrkanden rörande helikopterförband

Vänsterpartiet påtalar i sin *partimotion Fö7 (v)* att helikopterresurser har stor betydelse för stöd till samhället. Därför bör resurser placeras på flera orter i vårt land än vad som föreslås i propositionen. Motionärerna framhåller att det är av största vikt att verksamheten vid Säve behålls även efter år 2003 liksom att Boden får behålla tillräckliga resurser dels för den militära utbildnings- och övningsverksamheten, dels för att bevara en god tillgänglighet i samhället (*yrkande 10 i denna del*).

Kristdemokraterna understryker i sin *kommittémotion Fö32 (kd)* att Försvarsmaktens helikoptrar är kvalificerade rörliga resurser i kriser och krig med god förmåga att samverka med mark-, sjö- och flygstridskrafter. Övervakning och kontroll av sjöterritoriet längs hela vår kust samt stöd till det civila samhället visar på helikopterns betydelse i vårt framtida samhälle. Behovet av en välutrustad helikopterorganisation måste enligt motionärerna tillgodoses i det mycket sjötrafikerade Västerhavet och Östersjöutloppen samt i Östersjön. Motionärerna konstaterar att i propositionen anges att den nuvarande verksamhetsdelen på Säve bör kvarstå t.o.m. år 2003. För att möjliggöra fortsatt och regelbunden samverkan med marina stridskrafter i Västerhavet och för att långsiktigt tillgodose samhällets behov av mångsidigt användbara helikoptrar för olika räddningsinsatser anser Kristdemokraterna att en *helikopterenhet permanent* skall baseras på Säve även efter år 2003 (*yrkande 14*). Ett väl fungerande räddningssamarbete i Skagerrak och Kattegatt med danska och norska helikopterförband samt ett alltmer fördjupat försvarssamarbete med Nato i PFF-sammanhang talar även enligt motionärerna för att Säve bör utvecklas till kompetenscentrum för internationell helikopterverksamhet. Motionärerna erinrar också om att helikopterbaseringen på Ronneby/Kallinge föreslås avvecklas. För att säkerställa tillgängliga räddningsresurser i södra Östersjön för yttäckande beredskap och för samverkan

med sjöstridskrafterna i Karlskrona anser Kristdemokraterna att en *helikopterrenhet* även skall baseras *permanent i Blekinge (yrkande 15)*.

Folkpartiet liberalerna framhåller i sin *partimotion Fö28 (fp)* att redan inför försvarsbeslutet 1996 ställde sig partiet tveksamt till att koncentrera de marina helikopterdivisionerna till endast två orter och förordade *fortsatt helikopterverksamhet* också *på Säve*. Samhällets räddningsresurser i form av helikoptrar måste kunna användas under maximal flexibilitet och samutnyttjande. Med tanke på Väst kustens och Göteborgs stora betydelse för sjöväga transporter såväl i fredstid som i krigstid vill motionärerna redan nu uttala den såväl militära som sjöräddningsmässiga betydelse som fortsatt helikopterbasering på Säve kommer att ha även efter år 2003. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatt helikopterbasering på Säve (*yrkande 22*).

Johnny Gylling framhåller i *motion Fö33 (kd)* att helikoptrarnas aktionsradie varierar kraftigt beroende på bra eller dåligt väder. Inte ens vid bra väder kan någon annan än en *Ronnebybaserad helikopter* täcka hela södra Östersjön. En helikopter från Ronneby kan t.o.m. vid dåligt väder klara en räddningsinsats ända fram till Polens landgräns. Med tanke på de stora fartygsrörelserna i södra Östersjön framstår enligt motionären behovet av helikopterverksamhet baserad i Ronneby mycket klart. Enligt motionären ter det sig mycket märkligt att Göta helikopterbataljon läggs ned och att endast någon enstaka helikopter blir kvar i Ronneby för räddningstjänst. Konsekvenserna kommer att bli stora. Den framtida räddningstjänsten i södra regionen kommer att utgöras av en veckovis utbaserad helikopter från Berga eller Linköping. Det är enligt motionären inte rimligt att Sverige vid södra Östersjökusten där fartygsflödet är mycket stort och där flera miljoner människor bor lämnas med en minimal helikopterinsats. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att *bevara Göta helikopterbataljon i Ronneby* i nuvarande omfattning (*yrkande 8*).

Yrkanden rörande flygstridskrafter

Ett antal motioner tar upp frågor om *flygstridskrafterna*. Huvuddelen av dem rör frågor om F 10 Ängelholm och F 17 Kallinge.

Vänsterpartiet anser i sin *partimotion Fö7 (v)* att Sverige fram till år 2005 skall ha fyra flygflottiljer, med vardera två divisioner: F 21 i Luleå, F 4 i Östersund, F 7 på Sätenäs och F 10 i Ängelholm. Enligt motionärerna bör riksdagen således avslå regeringens förslag att lägga ned *F 10 i Ängelholm (yrkande 11)*. Efter år 2005 bör målsättningen vara att gå ned till tre flottiljer med sammanlagt åtta divisioner, eftersom flera flottiljer har kapacitet att ta emot tre divisioner. Flygskolan bör enligt Vänsterpartiets mening vara kvar på F 10. *F 16 i Uppsala och F 17 i Kallinge* bör dock läggas ned (*yrkande 12*). Den verksamhet som i dag bedrivs på dessa orter bör fördelas på de kvarstående flottiljerna.

Miljöpartiet de gröna framför i sin *kommittémotion Fö36 (mp)* att i stället för att avveckla *F 10 i Ängelholm* vore det klokare att *avveckla F 17 i Ronneby*

(yrkande 7). Motionärerna erinrar om att på F 17 skall också enligt regeringens förslag Göta helikopterbataljon avvecklas. Ett av de tyngre argumenten mot F 10 var 1996 bristen på miljöhänsyn, något som i dag är bättre. Man har i dag ett fungerande återvinningssystem, nybyggda och energieffektivare byggnader och en hel verksamhet uppbyggd för att återvinna och ta hand om nedmonteringen av Viggenmaskiner. Övningsbetingelserna har enligt motionärerna ansetts tillräckligt goda för F10.

Maud Ekendahl understryker i *motion Fö301 (m)* betydelsen av att den omfattande och väl fungerande verksamheten vid F 10 får fortsätta och vidareutvecklas. Det är enligt motionären inte en tillfällighet att det beslutats att F 10 skall vara en JAS-flottilj. I motionen påpekas att det görs mångmiljoninvesteringar, att stora belopp satsas på att utbilda de anställda och att i Ängelholms kommun uppslutningen kring flottiljen är stor.

I *motion Fö19 (m)* av Ingvar Eriksson m.fl. framförs att en flyttning av Krigsflygskolan från F 10 i Ängelholm kan få förödande konsekvenser för såväl grundutbildningen som den fortsatta utbildningen av flygförare till JAS 39 Gripen-systemet. Motionärerna påpekar att en flytt av krigsflygskolan innebär att den grundläggande flygutbildningen måste organiseras om på nytt med stor risk för att antalet nytutexaminerade piloter under lång tid kan bli mycket lågt. Flygvapnet och försvaret har enligt motionärerna inte råd med de förseningar, kostnadsökningar och det risktagande som regeringens förslag kan leda till. Det påpekas också att det står klart att få av flygskolans lärare är beredda att flytta. Motionärerna yrkar att riksdagen avslår regeringens förslag att flytta krigsflygskolan från Skånska flygflottiljen F 10 (yrkande 2).

Siv Holma och Stig Eriksson föreslår i *motion Fö8 (v)* att F 16 i Uppsala och F 17 i Kallinge läggs ned (yrkande 2). Motionärerna menar att Försvarmakten endast skall ha kvar fyra flygflottiljer: F 21 i Luleå, F 4 i Östersund, F 7 på Såtenäs och F 10 i Ängelholm. På så vis kan en finansiering ske av ett bibehållande av Lapplands jägarregemente I 22 i Kiruna.

I *motion Fö30 (kd)* av Tuve Skånberg och Kenneth Lantz framförs att en nedläggning av i synnerhet F 10 i Ängelholm har påvisats ge kostnader för nyinvesteringar och omlokaliseringar som är högre än andra jämförbara alternativ. Motionärerna påpekar att en summa för merkostnad som ligger i storleksordningen en miljard kronor har nämnts. Det är enligt motionärerna inte förenligt med god personalvård att förflytta anställda till nya arbetsplatser inom ett fåtal år. I motionen yrkas att förslaget att lägga ned F 10 i Ängelholm avslås (yrkande 2 i denna del).

Även i *motion Fö26 (fp)* av Ulf Nilsson m.fl. framförs synpunkter mot en nedläggning av F 10. Motionärerna menar att ur en rent försvarspolitisk aspekt är propositionens förslag beträffande flygvapnet både dyrbart och riskfyllt. Det skapas ett "svart hål" på cirka 2 miljarder kronor. JAS-programmet äventyras, likaså pilotförsörjningen och möjligheten att stödja exportansträngningarna. Enligt motionärerna ter sig den regionalpolitiska

bedömningen som skulle tala för F 17:s bibehållande icke helt övertygande. Motionärerna yrkar att förslaget att lägga ned F 10 i Ängelholm avslås.

Johnny Gylling hänvisar i *motion Fö33 (kd)* till de fördelar som F 17 har för att utgöra en långsiktig etablering av en flygflottilj i södra Sverige. Motionären pekar särskilt på att läget vid södra Östersjön är mycket värdefullt och att de stora övningsområdena över vatten är unika i Sverige. F 17 har vidare goda samövningsmöjligheter med marinen. I motionen yrkas att riksdagen uttalar som avsikt att F 17 är en långsiktigt hållbar flygflottilj så att man inte redan om några år återigen börjar ifrågasätta flottiljens existens (*yrkande 7*).

I *motion Fö14 (m, kd, fp)* av Lennart Hedquist m.fl. framförs att det får anses anmärkningsvärt att F 16 som i dag är den enda kvarvarande flygflottiljen i Mellansverige inte skulle ha en permanent basering av minst en *Gripen-division*. Enligt motionärerna talar såväl operativa skäl som möjligheterna till en framgångsrik exportsatsning på JAS 39 Gripen för att F 16 utrustas med Gripen. Om F 16 inte förses med Gripen torde det enligt motionärerna med regeringens försvarspolitik framöver bli aktuellt med en diskussion om nedläggning av flottiljen. I motionen yrkas att varje flygflottilj skall utrustas med minst en division JAS Gripen (*yrkande 2*).

Yrkanden rörande regionalt försvar

I olika motioner tas frågan upp om hur försvaret på ett övergripande vis bör vara organiserat regionalt i landet.

Gotland

I Folkpartiet liberalernas *partimotion Fö28 (fp)* framförs att det mot bakgrund av den säkerhetspolitiska vikt för Sverige som Östersjöområdet och de baltiska staternas stabila utveckling utgör, bör *Gotlands roll som militäroperativ* plattform säkerställas på ett tydligare sätt än vad propositionen anger. Det handlar enligt motionärerna särskilt om att snabbt kunna säkerställa såväl erforderlig luftoperativ förmåga som effektgivande marin närvaro – också tillsammans med andra länder i t.ex. ett större europeiskt stabiliserande sammanhang – vid hotande utvecklingar. I det senare fallet bör särskilt handlingsfrihet finnas för att kunna basera fartygsenheter i Fårösundsbadängen. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att säkerställa Gotland som en militäroperativ plattform, bl.a. för fartygsbaserings (*yrkande 21*).

Roy Hansson framhåller i *motion Fö304 (m)* att Östersjöområdet och Gotland har, relativt många andra regioner, fått och förutspås få en ökad betydelse för vår och andras säkerhet. Enligt motionären bör försvarets organisation på Gotland omfatta lednings- och underrättelseförband, mekaniserad brigad, kvalificerat luftvärn, artilleriförband, sjömålsartilleriförband (rörligt), amfibieförband, fartygsförband (territoriell integritet), hemvärnsförband, underhålls- och sjukvårdsförband samt resurser för basering av sjö- och flygstridskrafter. I motionen yrkas att *försvarsorganisationen på Gotland* skall innehålla en allsidigt sammansatt insatsorganisation och mot den en

Roy Hansson pekar i *motion Fö 22 (m)* på att försvarspropositionen innebär utomordentligt omfattande förändringar för försvaret på Gotland. Gotland har hittills haft en allsidigt sammansatt krigsorganisation. Propositionen förändrar enligt motionären detta på ett dramatiskt sätt. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna att möta intrång på vårt territorium om *försvarsmaktsgemensamma stridsgrupper på Gotland* säkerställs (*yrkande 3*).

I motion *Fö21 (m)* av Roy Hansson anförts att regeringen inte avser att behålla någon som helst *marin kapacitet på Gotland* och inte heller möjligheter att basera marina förband där. Motionären konstaterar att de nya militärdistriktsstaberna inte kommer att få uppgiften att hävda territoriet till havs utan enbart på marken. Motionären pekar på att det i dag finns fartyg på Gotland som kan lösa denna uppgift. Motionären pekar också på att det stöd som KA 3 lämnat avseende fartygs- och båtresurser kommer att upphöra då KA 3 i Fårösund läggs ned. Gotlands unika läge mitt i Östersjön med internationellt vatten runt om som utgör 25 % av Sveriges kuststräcka gör enligt motionären att uppgifterna att upprätthålla incidentberedskap och hävda integriteten svårligen kan lösas runt Gotland utan basering av bevakningsfartyg på Gotland. I motionen pekas på att propositionen anger att ett taktiskt kommando för marina stridskrafter skall inrättas centralt och att Försvarsmakten skall ha ansvaret för produktion och drift av sjöcentralerna samt sammanställa sjölägesinformation från Försvarsmakten och civila myndigheter. Motionären menar att det är mycket svårt för att inte säga omöjligt att centralt på en plats i landet samla in och skapa en riktig bearbetad sjölägesbild. En marin närvaro på Gotland i syfte att visa att Sverige finns på Östersjöns största ö är enligt motionärens uppfattning av väsentlig betydelse för trovärdigheten av det svenska försvaret internationellt. Motionären understryker vidare att det för staten kan vara kostnadseffektivt att bibehålla Försvarsmaktens specialkompetenser på Gotland samtidigt som de merutnyttjas i stället för att kompetenserna måste skapas på flera myndigheter. Ett antal samverkande regionala myndigheter behöver vid sin utövning stöd av den militära maritima organisationen. Utan basering kring Gotland kommer stödet till Gotland att utebli eller avsevärt fördröjas. En marin närvaro på Gotland bidrar också enligt motionären i hög grad till att behålla en för Försvarsmakten nödvändig lokal förankring genom det stöd som i dag kan ges.

I motionen framhålls vidare att Sverige i och med undertecknandet av Schengenavtalet har förbundit sig att ha kapacitet att ingripa mot varje fartyg som anländer till svenskt sjöterritorium. Detta förutsätter enligt motionären en permanent fysisk närvaro på Gotland.

I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sveriges förmåga att *hävda den territoriella integriteten till havs utanför Gotland* säkerställs (*yrkande 2*), om havsterritoriet runt Gotland (*yrkande 3*), om att en *sjöcentral* även fortsättningsvis skall finnas på Gotland (*yrkande 4*), om möjligheten att *agera med marina enheter* i havsterritoriet runt Gotland (*yrkande 5*) och om att *baseringsmög-*

ligheter av marina stridskrafter även fortsättningsvis skall finnas på Gotland (*yrkande 6*). I motionen yrkas dessutom att riksdagen hos regeringen begär en *utredning* av de tillkommande *ekonomiska konsekvenserna* för myndigheter och organisationer på Gotland vid ett totalt tillbakadragande av marina resurser från Gotland (*yrkande 7*).

I *motion Fö23 (m)* av Roy Hansson anförts att det är i rikets intresse att Gotska Sandön med sitt strategiska läge är bebodd året runt då detta förhållande har stor betydelse för hävdandet av landets gränser. Försvarsmakten tillsammans med andra statliga myndigheter svarar gemensamt för ifrågavarande bemanning. I motionen yrkas att *Gotska Sandön* även fortsättningsvis skall vara *bemannad* (*yrkande 1*). I motionen konstaterar motionären också att regeringens föreslagna nedläggning av KA 3 i Fårösund kommer att leda till att de resurser som i dag används för att transportera personal och nödvändig materiel till och från Gotska Sandön året runt kommer att utgå. I motionen yrkas att det inom ramen för Försvarsmaktens resurser på Gotland även fortsättningsvis skall finnas de fartyg och båtar som erfordras för att upprätthålla nödvändigt *transportstöd till Gotska Sandön* (*yrkande 2*).

Västsverige

Rosita Runegrund och Åke Carnerö understryker i *motion N241 (kd)* att den svenska marinen spelat en stor roll för skärgårdsbefolkningen i Bohuslän. Helikopterförbandet på Säve har genomfört otaliga sjöräddningsinsatser och sjuktransporter. De olika förbanden på västkusten har också i samverkan med andra myndigheter och organisationer genomfört stora sjöräddningsövningar och annat förebyggande säkerhetsarbete. Motionärerna framhåller att Sveriges långa kust kräver kontinuerlig övervakning bl.a. av våra vidsträckta skärgårdsområden och för att Sverige skall kunna markera sina intressen i Västerhavet. *Marina stridskrafter* bör därför enligt motionärerna även i fortsättningen baseras och utbildas i Göteborg *liksom helikopterförbandet på Säve*. Motionärerna menar att detta är en viktig säkerhetspolitisk signaleffekt utifrån operativa behov som är positiv även ur rekryteringssynpunkt. Som bonuseffekt ökar tryggheten i det civila samhället till lands och sjöss i och kring rikets andra stad. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *Försvarsmaktens betydelse på västkusten* (*yrkande 6*).

Berit Adolfsson och Inger René menar i *motion Fö307 (m)* att Göteborg och västkusten har utmärkta förutsättningar som lokaliseringsort för utveckling av försvaret i Sverige när det gäller överbefälhavarens förslag från den 19 maj beträffande *sjöstridskrafter, amfibieförband och helikopterförband*. Här finns mycket goda utbildningsbetingelser, okänslig miljö – låg miljöpåverkan, speciella hydrografiska förhållanden, isfria vatten, intresserade och välmotiverade värnpliktiga och mycket stor rekryteringskraft av officerare och deras familjer. I Västra Götaland finns ca 11 500 hemvärnsmän och frivilliga. Göteborg har Nordens största hamnstad och en betydande internationell verksamhet. Västsverige och västkusten har också flera geografiska fördelar. Motionärerna pekar också på att på Kärningberget i Göteborg finns

Försvarsmakten och ett antal myndigheter lokaliserade vilket medför stora ekonomiska, personella och effektivitetsmässiga fördelar. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det nya försvaret utvecklas och utbildas vid förbanden i Västra Götaland genom att amfibie-, fartygs- och helikopterutbildning förläggs dit (*yrkande 2*).

I *motion Fö326 (m, kd, fp)* av Cecilia Magnusson m.fl. och *motion Fö330 (s, c)* av Marianne Carlström m.fl. påpekas att Göteborg har unika förutsättningar vad avser marin utbildning och övning samt goda förutsättningar att försörja och samträna såväl storstadsförband som marina enheter. Göteborgsområdet är enligt motionärerna en naturlig knutpunkt för såväl skyddet av vår infrastruktur som hävdandet av vår territoriella integritet i Västerhavet och olika former av stöd till samhället. I motionerna framhålls att *militär verksamhet* även i fortsättningen bör finnas i *Göteborgsområdet*.

Norra Sverige

Olle Lindström framhåller i *motion Fö27 (m)* att den föreslagna nedskärningen av *försvarets organisation i norra Sverige* är oacceptabel. Den enda landgräns Sverige har österut lämnas nu helt utan militär närvaro. Motionären anser därför att *I 22 i Kiruna* skall *bibehållas*. I motionen understryks att Boden i dag är landets största och mest sammanhållna garnison med Norrbottens regemente (Mek 19) och Norrlandsbrigaden samt förband ur olika specialtruppslag, norra underhållsregementet och Norrbottens helikopterbataljon. Motionären erinrar om att regeringen i sina direktiv inför organisationsförändringarna ansåg att just sådana utbildningsplattformar skulle bibehållas. Enligt propositionen skall denna utmärkta garnison splittras. I motionen pekas på att propositionen föreslår endast ett förband för respektive funktion. Dessa blir enligt motionären för få för att kunna genomföra integrerad utbildning i brigadförband vid flera platser och den naturliga samverkan uteblir. Utbildning och övning i vintermiljö blir begränsade och otillräckliga. Motionären anser att *specialtruppslagen och helikopterbataljonen* därför skall *bibehållas i Boden*. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvaret i norra Sverige (*yrkande 3*).

Erling Wälivaara konstaterar i *motion Fö31 (kd)* att propositionen avviker i många väsentliga stycken från de intentioner Överbefälhavaren angivit i sitt underlag "Förslag till framtida strukturer för Försvarsmakten" från den 19 maj 1999. Motionären konstaterar vidare att propositionen föreslår att specialtruppslagen A 8, Lv 7, Ing 3, S 3 samt Norrlands helikopterbataljon i Boden omvandlas till detachement. Enligt motionären är en sådan omvandling synnerligen olycklig och äventyrar vinterkompetensen och försvarsförmågan i övre Norrland. *Bodens garnison* med sina *specialtruppslag tillsammans med flygflottiljen F 21 i Luleå* utgör enligt motionären den mest kompletta garnisonen i landet för just detta ändamål och måste därför bibehållas i sin nuvarande form (*yrkande 2*).

I motion *Fö18 (m)* av Karin Enström m.fl. framhålls vikten av *försvaret av Stockholm, Sveriges huvudstad*. Det påpekas att det är mycket svårt att försvara huvudstadsområdet med många känsliga mål som måste skyddas. Motionärerna erinrar om att var femte svensk bor i Storstockholmsområdet. De erinrar vidare om att i propositionen föreslås bl.a. nedläggning av Roslagens luftvärnskår Lv 3 i Norrtälje och Livgardets dragoner K 1 i Stockholm. Försvaret av huvudstaden är enligt motionärerna förmodligen en av Försvarsmaktens mest komplicerade och komplexa uppgifter. Det kräver en rad olika förbandstyper – *markförsvar, luft- och sjöförsvar* – som leds gemensamt för att kunna samordna striden. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvaret av huvudstaden (*yrkande 2*).

Anna Lilliehöök m.fl. anser i motion *Fö37 (m)*, utan särskilt yrkande, att ett starkt *försvar av Stockholm* är strategiskt för försvaret av hela vårt land. Enligt motionärerna äventyras försvarsförmågan allvarligt i Stockholmsområdet med de mycket omfattande nedskärningar av försvaret som regeringen föreslår. Motionärerna menar att det är märkligt att flera av förslagen ger sämre möjligheter att uppnå de uppsatta målen och förefaller snarare kosta mer än att spara pengar. Ett exempel på detta är regeringens förslag att lägga ner *Lv 3 i Norrtälje*. Motionärerna understryker att Stockholms geografi gör det helt nödvändigt med kombinerat land-, sjö- och luftförsvar. Regeringens förslag att *halvera flottan* slår hårt mot försvaret av Stockholm. I motionen pekas också på att *Livgardesbrigaden (I 1) i Kungsängen* läggs ned. Även om statsskytteutbildning och en del utbildning av mekaniserade förband behålls i Kungsängen fordras en mycket mer noggrann genomgång av konsekvenserna av nedläggningen. Motionärerna pekar också på att *Livgardets dragoner (K 1)* läggs ned vilket innebär att innerstaden står utan något förband.

Blekinge

Johnny Gylling föreslår i motion *Fö33 (kd)* att en *försvarsmaktsgarnison* bildas i *Blekinge* med stark marin koncentration. Motionären pekar på att det strategiska läget, folklig förankring och garnisonstanken talar för detta. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Blekinge försvarsmaktsgarnison (*yrkande 1*) och om att marinen skall ha en stark koncentration till Karlskrona (*yrkande 4*).

Yrkanden rörande vissa övriga frågor

Skjutfält

I motion *Fö310 (s)* av Inger Lundberg m.fl. framförs att det finns stor oro bland många länsbor för konsekvenserna av de planer för *skjutfältet i Vil-lingsberg*, Örebro län, som Försvarsmakten redovisat. *Kilsbergsområdet* är sedan flera generationer ett viktigt friluftsområde för många mellansvenskar. Det är också gammal kulturbygd och bostadsområde för många. Motionärer-

na pekar på att Försvarsmakten redovisat planer på kraftigt utökad användning av Kilsbergsfältet bl.a. för mekaniserade förband. En anpassning av fältet för tyngre ammunition innebär enligt motionärerna både väsentligt ökade bullernivåer, ökat utnyttjande av fältet och mycket allvarliga risker för hela Kilsbergsområdet status som friluftsområde. Motionärerna menar att Försvarsmakten inte står utan alternativ. Det finns enligt motionärerna goda möjligheter att använda delar av Villingsbergsfältet för de ändamål som är nödvändiga för försvarsintressen i regionen utan att äventyra friluftslivet i Kilsbergen. Detta kräver dock omtänkande av Försvarsmakten med inriktning på att i högre grad använda skjutfältet i Älvdalen. Motionärerna anser det nödvändigt att riksdagen med kraft slår fast att Försvarsmakten måste söka lösningar som i så ringa utsträckning som möjligt kommer i konflikt med viktiga allmänna intressen. Det är nödvändigt med en övergripande översyn av skjutfältsverksamheten i Sverige. Användningen av Villingsbergsfältet måste enligt motionärerna begränsas till oundgängliga behov av närskjutfält för garnisonen i Kristinehamn och behovet av säkerhetsområde för Bofors skjutfält. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om begränsning av *skjutfältsverksamheten i Villingsberg* och tillvaratagande av de möjligheter som *skjutfältet i Älvdalen* ger.

Även i *motion Fö321 (kd)* av Ulf Björklund och Rose-Marie Frebran tas frågan om utnyttjandet av *skjutfältet vid Villingsberg i Kilsbergen* och *Älvdalens skjutfält* upp. Motionärerna menar att när nu frågan om framtidens övningsfält åter är aktuell talar allt för att Kilsbergens natur- och miljövärden måste värnas för kommande generationer. Det ter sig enligt motionärerna som naturligt att den framtida satsningen på ett storskjutfält skall ske i Älvdalen. Det kan därtill gärna ske i samarbete med Norge, övriga nordiska länder samt andra länder som berörs av PFF-arbetet.

Samma fråga behandlas i *motion Fö325 (kd, m, v, c, fp, mp)* av tredje vice talman Rose-Marie Frebran m.fl. Motionärerna framhåller att det är uppenbart att det krävs ett tydligt ställningstagande mot Försvarsmaktens utbyggnadsplaner för att *värna Kilsbergen (yrkande 1)*. Det är för motionärerna obegripligt att det finns planer på att Villingsbergs skjutfält skall utvecklas till Sveriges nya storskjutfält med plats för alla typer av förband – även internationella. Fokus på Sveriges storskjutplats måste enligt motionärerna riktas om från Villingsberg till Älvdalen. Motionärerna inser att det är orealistiskt att kräva nedläggning av Villingsberg. Vissa områden kan dock läggas i en *anpassningsplan/träda* och tills vidare disponeras av övriga i samhället (*yrkande 2*). Med båda skjutfälten kvar måste enligt motionärerna de stora *samövningarna hänvisas till Älvdalen (yrkande 3)*. Motionärerna menar att i Örebro län vill man inte ha en utbyggnad av skjutfältet i Villingsberg; fältet är för litet, värdefull natur och miljö skadas, boende och friluftsliv störs och en positiv regional utveckling motverkas. I Älvdalen däremot finns enligt motionärerna gott om plats; kommunen och folket välkomnar en utökad verksamhet och arbetstillfällen kan skapas i en regionalpolitiskt utsatt region.

Dan Ericsson och Yvonne Andersson framhåller i motion *Fö327 (kd)* att Saabfältet, *Malmen* och Kvarn är knutna till varandra genom ett väl utvecklat nätverk. På Saab utvecklas sedan en lång tid flygplan. De provflygs från Saabs eget fält. På Malmen testas och vidareutvecklas flygplanen i förhållande till beställarens önskemål. FMV-prov är tillsammans med helikopter bataljonen de största användarna av Malmen. Kvarn är det stora övningsområdet för arméns pansarförband och utgör också ett värdefullt övningsområde för helikopter bataljonen. FMV-prov behöver Malmen för vidareutveckling och anpassning till de nya krav som kontinuerligt ställs på flygplan och helikoptrar efter leverans. Enligt motionärerna finns det en direkt koppling mellan Saab, Malmen och Kvarn. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vid *Malmen*, Linköping, *säkerställa fortsatt verksamhet* med bäring på försöksverksamhet (*yrkande 1*).

Samverkansorgan mellan Försvarsmusikcentrum och SMOK

Runar Patriksson framhåller i motion *Fö309 (fp)* att ett *gemensamt organ mellan Försvarsmusikcentrum, FMC, och SMOK*, som är de kommunala musik- och kulturskolornas samverkansorgan, skulle kunna verka positivt genom att visa på musikens möjligheter till heltidsarbete, både civilt och inom försvaret. Motionären påpekar att information till ungdomar i rätt ålder ofta styr deras val av kulturengagemang. Ett *samverkansorgan* mellan FMC och SMOK bör enligt motionären inrättas för att ta fram material som kan distribueras till nybörjare i de kommunala musikskolorna. Vidare borde här kunna arbetas fram program för fortbildning av lärare inom musikskolorna, där utbyte lärare/musiker inom försvaret skulle kunna bli ett spännande komplement för båda berörda parter. En samordning vore enligt motionären en framtidssatsning för rekrytering för att upprätthålla den goda kvalitet som försvarsmusiken i dag har. Även de kommunala musikskolornas blås- och slaginstrumentverksamhet skulle må väl av detta samarbete. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av ett *samverkansorgan mellan Försvarsmusikcentrum och SMOK* med uppgift att rekrytera unga musiker för framtidens musikverksamhet i Sverige.

Utskottet

Bakgrund och utskottets prövning

Försvarsmaktens organisation i fred har tidigare beslutats i 1996 års *försvarsbeslut* (prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:109) när det gäller huvuddelen av organisationen. Dessutom har riksdagen i beslutet om 1998 års budget (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:FöU1, rskr. 1997/98:82) fastställt vissa ändringar i indelningen av försvarsområden och delar av Försvarsmaktens skolorganisation.

Utskottet uttalade i betänkande 1998/99:FöU5 *Försvarspolitik* i anslutning till den säkerhetspolitiska kontrollstationen att *grundorganisationen*

hade en betydande *överkapacitet* i förhållande till de utbildningsuppgifter som kunde förutses. Utskottet konstaterade också att organisationen behövde reformeras för att medge en rationell utbildning av krigsförbanden i det framtida försvaret.

Utskottet har vid sin *beredning av Försvarmaktens organisation i fred* utöver förslagen i regeringens proposition och avgivna motioner inhämtat *underlag* på ett antal olika sätt. Föredragningar har skett inför utskottet av Förvarsdepartementet, Försvarmakten, Fortifikationsverket och Luftfartsverket. Olika militära befattningshavare har av utskottet ombetts lämna sakupplysningar. Utskottet har också tagit emot uppvaktningar från ett antal berörda län, kommuner och organisationer samt anställda vid olika förband, nämligen från bl.a. Sollefteå kommun, Västernorrlands län och Sollefteå garnison, Ängelholms kommun och Skånska flygflottiljen, Svenska Officersförbundet, Hallands län, Halmstads kommun, Hallands regemente och Hallandsbrigaden, Civilbefälhavarna, Kiruna kommun och Vittangi ödemarkshemvärnskompani, Officersföreningen vid Norrlands ingengörkår Ing 3, Gotlands militärkommando MKG och Gotlands kustartilleriregemente KA 3, Sveriges reservofficersförbund SROF, Bodens kommun och garnison, Linköpings kommun, Motala kommun och Malmens officersförening, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté FOS, Länsstyrelsen i Dalarna, Falu kommun och Dalregementet I 13, Norrtälje kommun och Roslagens luftvärnsskår Lv 3, Karlskrona kommun, Sydkustens marinkommando MKS, Marinens officersförening Syd, Karlskrona kustartilleriregemente KA 2, personalorganisationerna vid Skånska flygflottiljen F 10 samt Hässleholms kommun och Officersföreningen vid Hässleholms garnison. Vid uppvaktningarna och föredragningarna har skriftligt material överlämnats till utskottet. Dessutom har utskottet tagit emot skrivelser och brev från organisationer och enskilda.

Utskottet har i det föregående framhållit att det varken finns försvarspolitiska motiv eller ekonomiska förutsättningar att fullfölja 1996 års försvarsbeslut och att försvarspolitiken nu måste läggas om på en rad punkter när det gäller det militära försvarets framtid. Utskottet har också redovisat sin syn på omfattningen och utformningen av Försvarmaktens framtida krigsförband. Utskottet kan konstatera att beredningen av frågan om Försvarmaktens framtida organisation i fred ger vid handen att *omfattande förändringar av organisationen* kommer att behöva ske.

Grundprinciperna och Försvarmaktens organisatoriska utformning i stort

I det föregående har lämnats en utförlig redovisning av *Försvarmaktens och Regeringskansliets arbete* med att utforma förslaget till Försvarmaktens organisation i fred. Arbetet har utgått från ett antal styrande faktorer. Regeringen har sålunda i *riktlinjer* lagt fast vilka försvarspolitiska, ekonomiska och regionalpolitiska aspekter samt miljöaspekter som skulle beaktas i beredningsarbetet. Riktlinjerna berörde i fråga om försvarspolitiska aspekter den organisatoriska strukturen, kompetenser och specialfunktioner, stöd till samhället och den folkliga förankringen. I fråga om ekonomiska aspekter

skulle förslaget bl.a. medföra en total utgiftsnivå som långsiktigt är anpassad till Försvarsmaktens framtida anslagstilldelning. Kostnader för nyinvesteringar och omlokaliseringar skulle minimeras. I fråga om regionalpolitiska aspekter skulle bl.a. de långsiktiga regionalpolitiska problemens svårighetsgrad på berörda lokala arbetsmarknader beaktas. När det gäller miljöpolitiska aspekter skulle organisationen utformas så att Försvarsmakten kan svara upp mot sitt ansvar som sektormyndighet för ekologisk hållbarhet. Förslaget skulle vara sammanhållet och innehålla en helhetslösning.

Regeringen redovisar vidare att styrande för organisationsutvecklingen skall vara *effektivitet och långsiktighet*. De kvarvarande förbanden skall ha goda utbildningsbetingelser inom ramen för låga fasta kostnader och de skall klara framtida miljökrav. Den *markoperativa verksamheten* och underhållsverksamheten skall kunna genomföras i hela landet och under alla klimatologiska förhållanden. Den *sjöoperativa verksamheten* skall kunna baseras och verka med marina förband i Östersjön och med begränsad uthållighet i Västerhavet. *Luftoperativ verksamhet* samt helikopterkapacitet behövs över hela landet med tyngdpunkt mot Östersjön. Regeringen framhåller när det gäller de s.k. *specialtruppslagen* att fördelarna sammantaget blir större med ett system med separata utbildningsförband för respektive funktion i förhållande till en integrering med förband för mekaniserad utbildning på flera platser. Regeringen erinrar också om kravet på *vinterförmåga* för förbanden. Regeringen understryker angelägenheten av att behålla dimensionerande *övnings- och skjutfält* för att kunna utnyttja dessa i en situation som kräver upprustning. Beträffande Försvarsmaktens uppgift att lämna *stöd till samhället* anger regeringen att denna inte skall vara dimensionerande vid utformningen av organisationen men att vid i övrigt lika förutsättningar även möjligheterna till stöd till samhället beaktas.

Mot bakgrund av de övergripande resonemangen förordar regeringen bl.a. följande *dimensionering av Försvarsmaktens organisation i stort*: sex mekaniserade förband, en enhet för internationell utbildning, ett förband för respektive specialtruppslag kompletterat med utbildningskapacitet i Norrland för att säkerställa vinterkompetens, två jägarförband, två kustartilleriförband, två baser för utbildning av sjöstridskrafter och möjlighet för tidsbegränsad basering på ytterligare en plats, fem flygflottiljer, två helikopterförband och en mindre helikopterenhet samt på sikt två militärhögskolor.

Utskottet har *inga invändningar* mot de överväganden som gjorts av regeringen och som leder fram till den beskrivna organisationen i stort för Försvarsmakten utom vad avser antalet flygflottiljer som bör vara fyra till antalet.

Moderata samlingspartiet har i sin *partimotion Fö20 (m)* avvisat regeringens förslag till grundorganisation då underlaget är motsägelsefullt och förordar en *mer omfattande organisation* än vad regeringen föreslagit (*yrkande 6*). Vad utskottet anfört ovan innebär att detta yrkande bör *avslås*.

Motionärerna framhåller också att för att reellt kunna anpassa försvaret till förändringar i omvärlden bör nuvarande *övnings- och skjutfält* inte försälgas (*yrkande 7*). Utskottet menar liksom regeringen att det kan vara förenat med svårigheter att på kort tid anskaffa ytterligare övnings- och skjutfält i en

situation, som kräver större utbildningsvolym, varför dimensionerande sådana bör behållas. Utskottet förutsätter att en ordning tillskapas för att säkerställa tillgången på dimensionerande övnings- och skjutfält, varför något särskilt tillkännagivande i frågan inte behöver ske. Yrkandet *avstyrks* därför.

Kristdemokraterna anser i sin *kommittémotion Fö32 (kd)* att *specialtruppslagen* bör lokaliseras tillsammans med *brigadutbildningar* (*yrkande 3*) och att en dubblering av truppslagen förhindras genom förslagen i propositionen (*yrkande 4*). Även i Folkpartiet liberalernas *partimotion Fö28 (fp)* framhålls betydelsen av samordning i garnison av flera truppslag (*yrkande 17*). Utskottet är medvetet om att den föreslagna modellen för utbildningen av markstridskrafterna medför att utbildningen av specialtruppslagen prioriteras före integreringen med brigadförbanden men har bedömt att det är av större betydelse att kompetensen inom funktionen hålls samman. Yrkandena bör därför *inte bifallas*.

I Folkpartiet liberalernas *partimotion Fö28 (fp)* pekas på betydelsen av *vinterutbildning* och att fler förband bör ha säkerställd förmåga för operationer i snö och kyla (*yrkande 18*). Också i motion *Fö31 (kd)* av Erling Wälivaara understryks betydelsen av vinterkompetens (*yrkande 1*). Även utskottet vill erinra om behovet av vinterförmåga för de olika förbanden. För specialtruppslagen som i huvudsak är lokaliserade i den södra delen av landet bör det därför finnas en viss utbildningskapacitet i norra Sverige. Utskottet delar den bedömning som gjorts av regeringen när det gäller utformningen av utbildningssystemet, varför motionsyrkandena inte *bör bifallas*.

Folkpartiet liberalerna understryker också i sin *partimotion Fö28 (fp)* behovet av insatser för att främja försvarets *personalrekrytering i skogslänen* (*yrkande 19*). Utskottet kan konstatera att personalförsörjningsaspekterna utgjort en av flera faktorer vid arbetet med den framtida organisationen. Utskottet har inte tolkat regeringen som att det i vissa fall vore omöjligt att personalförsörja olika alternativ. Däremot torde det vara lättare att skapa en god personalförsörjning vid vissa förband än vid andra. I motionen pekas på ett antal viktiga personalförsörjningsaspekter. Enligt utskottet är en väl fungerande personalförsörjning en förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna lösa de uppgifter som statsmakterna ger. Utskottet noterar att regeringen har tillsatt en utredning om Försvarsmaktens framtida personalförsörjning. Det innebär att motionsyrkandet *avstyrks* av utskottet.

Folkpartiet liberalerna framhåller vidare i sin *partimotion Fö28 (fp)* vikten av att vid beslut om framtida struktur för försvaret ha ett *långsiktigt perspektiv* (*yrkande 20*). Roy Hansson har vidare i *motion Fö316 (m)* förordat att *långsiktig miljöpåverkan* och tillgänglighet på 10–20 års sikt bör påverka valet av grundorganisationsplatser för Försvarsmakten. Utskottet delar regeringens uppfattning att styrande för organisationens utveckling i fred skall vara effektivitet och långsiktighet. Eftersom det i framtiden blir färre utbildningsplatser ökar betydelsen av att de kvarvarande förbanden ges goda utbildningsförutsättningar med låga fasta kostnader och att de klarar framtida miljökrav. Enligt utskottets mening har regeringen sett till de långsiktiga

behoven och förutsättningarna vid sina överväganden. Med anledning av det anförda bör motionsyrkandena *inte bifallas*.

I *motionerna Fö303 (m)* av Henrik Westman och *Fö 315 (m)* av Lennart Fridén pekas på att försvarets *stöd till det civila samhället* bör *påverka Försvarsmaktens organisation*. Utskottet delar regeringens uppfattning att uppgiften att lämna stöd till samhället *inte* skall vara dimensionerande vid utformningen av Försvarsmaktens organisation i fred men att vid i övrigt lika förutsättningar även möjligheterna till stöd till samhället bör beaktas. Därmed bör motionerna *inte bifallas*.

Markstridskrafter

Armébrigader

Utskottet anser liksom regeringen att en utgångspunkt är att utbildningen av mekaniserade bataljoner m.m. till *arméns brigadförband* skall ske på *sex platser*. Dessa bör vara geografiskt jämnt fördelade över landet, och utbildningen bör genomföras i dimensionerande klimat- och terrängförhållanden. Med de utgångspunkter som funnits för arbetet bör följande brigadförband behållas. Södra skånska regementet och Södra skånska brigaden (MekB 7) i Lund/Revingehed, Skaraborgs regemente och Skaraborgsbrigaden (MekB 9) i Skövde, Södermanlandsbrigaden (MekB 10) i Strängnäs, Gotlands regemente och Gotlandsbrigaden (MekB 18) på Gotland/Visby, Norrbottens regemente och Norrlandsbrigaden (MekB 19) i Boden och Jämtlands fältjägarregemente och Fältjägarbrigaden (NB 5) i Östersund. Dessutom bör utbildningen för internationella uppgifter lokaliseras till Kungsängen. Utskottet har ingen erinran mot vad regeringen anför om att utbildning av stadsskytteförband skall behållas i Kungsängen. Utskottet vill i sammanhanget uttala att det erfarit att förutsättningarna för sådan utbildning är goda även på andra platser t.ex. i Halmstad. Som framgått av det föregående kommer för huvuddelen av alla förband att krävas förmåga till strid i bebyggelse.

Utskottet delar de överväganden som gjorts av regeringen och föreslår därför att riksdagen *godkänner regeringens förslag att lägga ned*

- Livgardesbrigaden (IB) i Kungsängen
- Värmlandsbrigaden (IB 2) i Kristinehamn
- Smålandsbrigaden (IB 12) i Eksjö
- Hallandsbrigaden (IB 16) i Halmstad
- Dalabrigaden (NB 13) i Falun
- Ångermanlandsbrigaden (NB 21) i Sollefteå
- Skånska dragonbrigaden (MekB 8) i Hässleholm.

Därmed bör *motionerna Fö4 (m) yrkande 2, Fö9 (v) yrkandena 1 och 2, Fö10 (kd), Fö22 (m) yrkande 8, Fö29 (kd) yrkande 3, Fö34 (kd) yrkande 1, Fö36 (mp) yrkande 9, Fö313 (s) och Fö320 (m) avslås* av riksdagen.

Motionsyrkandena i *motionerna Fö318 (m)* av Lars Hjertén och Lars Elin-derson och *Fö329 (s)* av Morgan Johansson m.fl. om Skaraborgsbrigaden respektive Revinge *behöver inte bifallas* eftersom dessa överensstämmer med regeringens förslag.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns behov av *ett* artilleriförband och att Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn har de långsiktigt bästa förutsättningarna att utbilda och öva artilleriförband. För att artilleriförbanden skall ges vinterförmåga bör dock finnas viss utbildningskapacitet i Boden.

Detta innebär att *riksdagen* bör *godkänna regeringens förslag* när det gäller *nedläggning* av

- Wendes artilleriregemente (A 3) i Hässleholm
- Gotlands artilleriregemente (A 7) i Visby
- Norrlands artilleriregemente (A 8) i Boden.

Luftvärnsförband

Utskottet kan konstatera att det föreligger viktiga argument till förmån för såväl Roslagens luftvärnskår (Lv 3) i Norrtälje som för Göta luftvärnskår (Lv 6) i Halmstad vid val av huvudenhet för luftvärnsfunktionen. *Utskottet* anser sålunda liksom regeringen att Lv 3 har bäst förutsättningar utifrån ett rent luftvärnsperspektiv. Då emellertid ett helhetsperspektiv anläggs på utformningen av organisationen bedöms dock Lv 6 vara det förband som bör behållas. För att behålla vinterkompetens för luftvärnsförbanden bör viss utbildningskapacitet finnas i Boden. *Utskottet* delar även i övrigt de överväganden som legat till grund för avvägningen inom luftvärnsfunktionen.

Riksdagen bör således *bifalla regeringens förslag* att lägga ned

- Gotlands luftvärnskår (Lv 2) i Visby
- Roslagens luftvärnskår (Lv 3) i Norrtälje
- Norrlands luftvärnskår (Lv 7) i Boden.

Därmed bör *motionerna Fö16 (m)* yrkande 2 och *Fö36 (mp)* yrkande 8 avslås.

Signalförband

Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen anfört om att produktionsförutsättningarna och gjorda investeringar talar för att Upplands regemente (S 1) i Enköping bör behållas och Norrlands signalkår (S 3) i Boden läggas ned. För att säkerställa vinterkompetens för stabs- och sambandsförband bör dock enligt *utskottets* mening viss utbildningskapacitet finnas kvar i Boden.

Utskottet föreslår att *riksdagen godkänner regeringens förslag* att lägga ned Norrlands signalkår (S 3) i Boden.

Ingenjörförband

Utskottet anser i likhet med regeringen att det finns behov av *ett* ingenjörförband. Detta innebär att antingen Göta ingenjörkår (Ing 2) i Eksjö eller Norrlands ingenjörkår (Ing 3) i Boden bör läggas ned. *Utskottet* kan konstatera att båda har goda utbildningsförutsättningar. I den avvägning av ett antal faktorer som skett ställer sig *utskottet* positivt till regeringens förslag att Ing 2

bör behållas och att utbildningskapacitet för att säkerställa vinterkompetens skall behållas i Boden.

Riksdagen bör därför *godkänna regeringens förslag att lägga ned* Norrlands ingenjörkår (Ing 3) i Boden.

Trängförband

Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns behov av *ett* trängförband. Utskottet har inget att erinra mot att Göta trängkår (T 2) i Skövde behålls och Norrlands trängkår (T 3) i Sollefteå läggs ned. Utskottet anser liksom regeringen att kapacitet för underhållsutbildning för att säkerställa vinterkompetens bör lokaliseras till Östersund.

Utskottet föreslår att *riksdagen bifaller regeringens förslag att lägga ned* Norrlands trängkår (T 3) i Sollefteå. Därmed bör *motion Fö9 (v) yrkande 3* avslås.

Jägarförband

Enligt *utskottets uppfattning* behövs *två* jägarförband. Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag att behålla Livregementets husarer (K 3) i Karlsborg och Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur samt att lägga ned Livgardets dragoner (K 1) i Stockholm och Lapplands jägarregemente (I 22) i Kiruna. Av bl.a. statsceremoniella skäl bör dock viss verksamhet behållas i Stockholm.

Riksdagen bör därför enligt utskottets mening *bifalla regeringens förslag att lägga ned*

- Livgardets dragoner (K 1) i Stockholm
- Lapplands jägarregemente (I 22) i Kiruna.

Därmed bör *motionerna Fö8 (v) yrkande 1* och *Fö31 (kd) yrkande 3* avslås.

Markstridskrafter i övrigt

De ställningstaganden som utskottet gör i det föregående innebär att *motionerna Fö15 (m) yrkande 3* i denna del, *Fö22 (m) yrkande 2, 4–7*, *Fö30 (kd) yrkande 1*, *Fö35 (kd)* och *Fö327 (kd) yrkande 2* bör avslås.

Marinstridskrafter

Kustartilleriförband

Enligt *regeringen* bör det finnas *två* kustartilleriförband varav det ena bör vara huvudenhet. Regeringen anser att Vaxholms kustartilleriregemente och Första kustartilleribrigaden (KA 1) i Vaxholm bör utgöra huvudenhet medan Älvsborgs kustartilleriregemente (KA 4) i Göteborg bör utgöra den andra kustartillerienheten. Karlskrona kustartilleriregemente och Andra kustartilleribrigaden (KA 2) i Karlskrona och Gotlands kustartilleriregemente (KA 3) på Gotland (Fårösund) bör enligt regeringen läggas ned.

Utskottet har vid sin beredning av ärendet fått en särskild redovisning av Försvarsmakten när det gäller kostnadsberäkningar för KA 1 och KA 2.

Utskottet har vidare erhållit en särskild redovisning av professor Lars Emmelin från Högsolan i Karlskrona avseende en av honom genomförd utredning om miljöaspekter på val av vilket av förbanden KA 1, KA 2 och KA 4 som skall läggas ned. *Utskottet* anser att miljöbedömningarna är en del i beslutsunderlaget vid val av långsiktig lokalisering. Beträffande vilket av förbanden KA 1 och KA 2 som skall behållas som huvudenhet talar emellertid enligt *utskottets* mening infrastrukturen och närheten till det stora skärgårdsområdet i östra Mellansverige för att KA 1 skall behållas som grund för utbildning av amfibieförbanden som är avsedda för strid i skärgårdsmiljö. Vid val av en andra kustartillerienhet fäster *utskottet* stor vikt vid betydelsen av militär närvaro i Göteborg som är rikets andra stad.

Riksdagen bör således godkänna regeringens förslag att lägga ned Karlskrona kustartilleriregemente och Andra kustartilleribrigaden (KA 2) i Karlskrona och Gotlands kustartilleriregemente (KA 3) i Fårösund. Kustförsvarsutbildningen bör således upphöra i södra Sverige och på Gotland.

Därmed bör *motionerna Fö7 (v) yrkandena 7 och 8, Fö24 (m) yrkande 2, Fö33 (kd) yrkandena 2 och 3, Fö36 (mp) yrkande 10 och Fö324 (s) yrkande 2* avslås.

Sjöstridskrafter

Regeringen anser att det bör finnas två likvärdiga baser för sjöstridskrafterna och att det därutöver bör finnas baseringsmöjligheter på ytterligare en plats. *Regeringen* anser att baserna i Haninge och Karlskrona bör behållas och att det också bör finnas möjligheter till basering i Göteborg.

Utskottet delar regeringens bedömning att det enligt den övergripande dimensioneringen bör finnas två likvärdiga baser för sjöstridskrafterna och att det därutöver bör finnas baseringsmöjligheter på ytterligare en plats. *Utskottet* delar regeringens bedömning att baserna i Haninge och Karlskrona ur infrastrukturell synvinkel långsiktigt har de bästa förutsättningarna och därför bör behållas.

Enligt *utskottet* bör verksamheten vid Örlogsskolorna i Karlskrona flyttas till Kungsholmen. Vid Örlogsskolorna på Kungsholmen skall en utökad verksamhet bedrivas jämfört med vad som i dag sker vid skolan. Genom lokaliseringen till Kungsholmen frigörs attraktiva och kommersiellt användbara lokaler i centrala Karlskrona.

Mot den bakgrunden anser *utskottet* att *regeringen* bör uppdra åt Försvarsmakten att överväga att till Kungsholmen förlägga lämplig del av den bassäkerhetsutbildning som planeras.

Vad *utskottet* anfört om Örlogsskolorna i Karlskrona och bassäkerhetsutbildningen bör *riksdagen* som sin mening ge *regeringen* till känna.

Utskottet har i övrigt inget att erinra mot regeringens överväganden när det gäller basering av sjöstridskrafter varför *motionerna Fö7 (v) yrkande 5 och Fö32 (kd) yrkande 5* bör avslås.

Utskottet har tidigare i riksdagens totalförsvarsbeslut 1996 uttalat att *Försvarsmaktens helikoptrar* har viktiga uppgifter under höjd beredskap och i krig samt att de också har viktiga fredstida uppgifter för transporter och räddning (bet. 1996/97:FöU1). Utskottet har vid sin behandling av Försvarsmaktens helikopterorganisation hösten 1997 förutsatt att medverkan i räddningstjänst även i framtiden skall vara en viktig uppgift för Försvarsmaktens helikoptrar (bet. 1997/98:FöU1).

Regeringen anser att det skall finnas två större enheter för *helikopterförband* i framtiden och att det därutöver bör finnas en mindre enhet. Den markoperativa verksamheten bör enligt regeringen lokaliseras till Linköping/Malmen och den sjöoperativa till Haninge/Berga medan en mindre enhet för helikopterverksamhet bör behållas i Boden. Den del av Göta helikopterbataljon som finns vid Säve bör enligt regeringen finnas kvar t.o.m. år 2003 för att undvika omlokaliseringar av det äldre helikopterbeståndet med åtföljande investeringar.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om helikopterförbandens krigsorganisatoriska framtid. Utskottet anser att en utgångspunkt vid ställningstagande till den framtida helikopterverksamheten är att omlokaliseringar med åtföljande investeringsbehov och kompetensförluster bör undvikas.

I Vänsterpartiets partimotion Fö7 (v) yrkande 10 i denna del lämnas förslag om helikoptrar på Säve även efter år 2003 och i Boden, i Folkpartiet liberalernas partimotion Fö28 (fp) yrkande 22 föreslås helikopterbasering på Säve även efter år 2003 samt i Kristdemokraternas kommittémotion Fö32 (kd) yrkandena 14 och 15 föreslås permanent helikopterbasering på Säve även efter år 2003 och permanent helikopterbasering i Ronneby.

Utskottet kan konstatera att en yttäckande helikopterberedskap kommer att finnas för att svara mot Försvarsmaktens behov av flygräddning. Utskottet understryker vikten av att beredskap också framdeles kommer att finnas för att svara mot helikopterberedskap för olika typer av *räddningsuppdrag* och vill i sammanhanget peka på att helikopterresurser därför behöver vara baserade på olika platser i landet för att täcka detta behov t.ex. Säve i Göteborg och Ronneby.

Utskottet anser som framförts i tidigare sammanhang att Försvarsmaktens helikoptrar har mycket viktiga såväl militära som civila uppgifter och utgår från att dessa tillgodoses i den nya organisationen. Utskottet anser vidare att omsättningen av gamla helikoptrar och anskaffningen av nya *inte* innebär att tidpunkten 2003 nu behöver preciseras som en borte gräns vad avser helikoptrar för Försvarsmaktens eget behov på Säve. Detta *bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna*. Utskottet har i övrigt inget att erinra mot vad regeringen har anfört om den framtida reducerade organisationen för helikopterförbanden inom ramen för ett i stort halverat antal helikoptrar, varför således riksdagen bör godkänna regeringens förslag att lägga ned Norrlands helikopterbataljon i Boden och Göta helikopterbataljon i Ronneby. Motionerna Fö7 (v) yrkande 10 i denna del, Fö28 (fp) yrkande 22 samt Fö32 (kd) yrkandena 14 och 15 behöver därför inte bifallas. Motion Fö33 (kd)

yrkande 8 vari föreslås att Göta helikopterbataljon i Ronneby bör bevaras i nuvarande omfattning bör i enlighet härmed avslås.

Utskottet återkommer senare i detta betänkande till försvarets helikoptrar sedda ur ett *civilt–militärt samverkansperspektiv*. Utskottet behandlar i det sammanhanget även några tillhörande motionsyrkanden.

Flygstridskrafter

Regeringen anser att det behövs *fem flygflottiljer* och att en av de nuvarande flottiljerna i södra Sverige bör läggas ned. Regeringen har vid sin avvägning mellan Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm och Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby funnit att F 10 bör läggas ned. En konsekvens av detta blir enligt regeringen att Flygskolan i Ängelholm flyttas till Uppsala. Följande flottiljer bör enligt regeringen behållas: Jämtlands flygflottilj (F 4) i Östersund, Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Såtenäs, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby och Norrbottens flygflottilj (F 21) i Luleå.

Utskottet har fått *föredragningar* av representanter för Luftfartsverket när det gäller lufrumsfrågor och av representanter för Fortifikationsverket när det gäller miljö- och bullerfrågor. Vidare har särskilda redovisningar skett av Försvarmakten, generalinspektören för flygvapnet generalmajoren Jan Jons-son och militärbefälhavaren i Södra militärområdet generallöjtnanten Kent Harrskog. Professor Roland Akselsson vid Lunds tekniska högskola har i en föredragning för utskottet lämnat upplysningar om säkerhetsaspekter när det gäller flygfrågor. Utskottet har dessutom uppvaktats av företrädare för Ängelholms kommun och personalorganisationerna vid F 10.

Utskottet anser i likhet med regeringen och Försvarmakten att *flygstridskrafterna* för att lösa uppgiften att försvara vårt land i framtiden skall bestå av åtta divisioner JAS 39 Gripen. I propositionen anger regeringen att dessa åtta divisioner bör fördelas på *fyra flottiljer*. Utskottet instämmer i detta.

I propositionen beskriver regeringen ett antal andra uppgifter som också skall hanteras av Försvarmakten. Så är t.ex. utbildningen av nya flygförare, omskolningen till Gripensystemet och exportstödet känsligt för störningar under de närmaste åren, vilket ställer särskilda krav på flottiljkapaciteten. Utskottet anser att formen för den framtida flygförarutbildningen såväl grundläggande taktisk flygutbildning (GTU) som grundläggande flygutbildning (GFU) bör ses över. Syftet är att uppnå ökad internationell samverkan kring utbildningen samt i de delar där det är lämpligt integrerad militär och civil flygförarutbildning.

Utskottet anser vidare att regeringen bör återkomma till riksdagen rörande *exportstöd och utbildning av flygförare*. Detta bör *ges regeringen till känna*.

Utskottet har inget att erinra mot regeringens förslag att *Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm läggs ned* den 31 december 2002. Riksdagen bör således godkänna förslaget.

På F 16 finns i dag två Viggendivisioner och den grundläggande taktiska flygutbildningen. Som tidigare beskrivits skall regeringen återkomma till riksdagen med förslag om den framtida taktiska flygutbildningen.

I konsekvens med utskottets ställningstagande när det gäller antalet flygdivisioner föreslår utskottet att *Viggendivisionerna vid F 16 i Uppsala läggs ned* senast den 31 december 2003. Utskottet gör bedömningen att de fyra kvarvarande flottiljerna har de långsiktigt bästa förutsättningarna för att bedriva en rationell och miljöanpassad verksamhet. Vad utskottet ovan anför om nedläggning vid F 16 i Uppsala bör *ges regeringen till känna*.

Utskottet har dock inget att erinra mot regeringens förslag att Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm läggs ned. Riksdagen bör sålunda godkänna förslaget. Därmed bör också *motionerna Fö7 (v) yrkandena 11 och 12, Fö8 (v) yrkande 2, Fö14 (m, kd, fp) yrkande 2, Fö19 (m) yrkande 2, Fö26 (fp), Fö30 (kd) yrkande 2 i denna del, Fö33 (kd) yrkande 7, Fö36 (mp) yrkande 7 och Fö301 (m) avslås*.

Regionalt försvar

I ett antal *motioner* tas olika aspekter upp på hur försvaret på ett *övergripande* sätt bör vara *organiserat* i olika delar av landet.

I en fråga nämligen om *marin kapacitet på Gotland* vill utskottet peka på att det förutsätter att det även framgent kommer att finnas kvar möjligheter till basering av marina enheter på Gotland.

Utskottets ställningstaganden till propositionen innebär att *motionerna Fö18 (m) yrkande 2, Fö21 (m) yrkandena 2–7, Fö22 (m) yrkande 3, Fö23 (m) yrkandena 1 och 2, Fö27 (m) yrkande 3, Fö28 (fp) yrkande 21, Fö31 (kd) yrkande 2, Fö33 (kd) yrkandena 1 och 4, Fö304 (m), Fö307 (m) yrkande 2, Fö326 (m, kd, fp), Fö330 (s, c) samt N241 (kd) yrkande 6* bör avslås.

Vissa övriga frågor

Skjutfält

I några *motioner* tas frågor om skjutfälten i Villingsberg och Älvdalen upp.

Utskottet utgår från att miljö- och friluftsentressen beaktas vid Försvarsmaktens utnyttjande av Villingsbergs skjutfält och att allmänhetens tillträde till fältet säkerställs.

Utskottet ser vidare Älvdalens skjutfält som viktigt vid större övningar och för artillerifunktionen.

Utskottet föreslår därmed att riksdagen avslår *motionerna Fö310 (s), Fö321 (kd) och Fö325 (kd, m, v, c, fp, mp) yrkandena 1–3*.

Malmen

I *propositionen* föreslås att *Östgöta helikopterbataljon* behålls på Malmen. Regeringen redovisar vidare att Försvarsmakten fått i uppdrag att granska förutsättningarna för att integrera den flygburna signal- och radarspaningen på Malmen med den i propositionen föreslagna verksamheten vid F 16 i Uppsala.

Utskottet har inget att erinra mot detta, varför *motion Fö327 (kd) yrkande 1* bör avslås.

Runar Patriksson har i *motion Fö309 (fp)* yrkat att ett *samverkansorgan* inrättas mellan Försvarsmusikcentrum och de kommunala musik- och kulturskolornas samverkansorgan (SMOK).

Utskottet ser positivt på att samverkan utvecklas mellan Försvarsmusikcentrum och SMOK så att material som kan distribueras till nybörjare tas fram, program för fortbildning av lärare utarbetas, formerna för rekryteringen utvecklas och frågor av gemensamt intresse främjas.

Det ankommer dock inte på riksdagen att formellt inrätta ett samverkansorgan på det vis som motionären föreslår. *Motion Fö309 (fp)* bör därför inte bifallas.

Fredsorganisationens omfattning och lokalisering

Regeringen föreslår att fredsorganisationen skall ha den *omfattning och lokalisering* som framgår av sammanställningen (s. 133). Regeringen föreslår också att Försvarets internationella kommando omlokaliseras från Södertälje till Upplands-Bro/Kungsängen.

Utskottet har i det föregående redovisat att regeringen bör återkomma till riksdagen i fråga om den operativa insatsledningens lokalisering. *Utskottet* har i övrigt inget att erinra mot vad regeringens anfört och föreslår därför att riksdagen godkänner regeringens förslag beträffande omlokalisering av Försvarets internationella kommando samt omfattning av Försvarsmaktens fredsorganisation och lokalisering av däri ingående organisationsenheter med undantag av lokaliseringen av den operativa insatsledningen.

Därmed bör *motion Fö7(v) yrkande 6*, vari föreslås att det bör prövas möjligheterna att MekB 18:s verksamhet flyttas till Fårösund, avslås.

Enligt regeringen ankommer det på regeringen att bestämma *organisationsenheter*nas benämningar. Regeringen framhåller i propositionen att organisationsenheter

nas benämningar bör ha ett allmänt stöd. Regeringen anmäler att namnen är föremål för fortsatta överväganden och att regeringen avser att återkomma med information till riksdagen.

I detta sammanhang vill *utskottet* erinra om vad det i betänkande 1997/98:FöU1 Sveriges totalförsvar 1998 (s. 73) anförts om *traditioners bevarande*, nämligen följande.

Traditioners bevarande och det historiska försvarsarvet har alltid haft stor betydelse för försvarets folkliga förankring och för viljan att göra insatser för försvaret. Detta gäller i synnerhet benämningen på olika organisationsenheter som regeringen har att besluta om. Förändringar i Försvarsmaktens organisation bör inte automatiskt innebära att benämning med värdefull historisk tradition upphör. *Utskottet* förutsätter därför att regeringen tar hänsyn till detta vid benämningen av organisationsenheter.

Utskottet anser nu – liksom tidigare – att de förändringar som kommer att ske inte bör leda till att benämningar och därtill hörande värdefull historisk tradition upphör. *Utskottet* vill betona frågans betydelse för militärdistriktsenheter

nas förankring i bygd, hos hemvärnet och de frivilliga försvarsorgani-

sationerna, inte minst mot bakgrund av hemvärnets och frivilligorganisationernas markerade lokala position.

Chefen för Statens försvarshistoriska museer har lämnat värdefulla synpunkter till utskottet avseende betydelsen av att det gamla landskapsförbandets identitet och traditioner får leva vidare vid den omstrukturering som nu förestår. Utskottet anser för sin del att det är betydelsefullt att landskapsbenämningar så långt möjligt kan bevaras. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen i frågan, vilket också regeringen i propositionen redovisat att den ämnar göra.

Inom *utskottet* har diskuterats traditioners bevarande i anslutning till *internationella insatser*. Utskottet anser att regeringen bör ge Försvarsmakten i uppdrag att genom Försvarets internationella kommando ta till vara traditionsfrågor i anslutning till internationella insatser.

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen anført om försörjning med materiel, anläggningar, forskning och teknikutveckling, strategiska kompetenser samt forskning och beredskap inom NBC-området (s. 94–106, 139–145 och bilaga 1). Utskottet behandlar vidare de till dessa avsnitt hörande motionerna nämligen Fö7 (v) yrkandena 2, 3 och 9, Fö20 (m) yrkande 8, Fö28 (fp) yrkande 10, Fö32 (kd) yrkandena 6 och 7, 10, 16, Fö33 (kd) yrkande 6, Fö36 (mp) yrkande 3, Fö205 (v) yrkandena 4, 6–8, Fö212 (kd) yrkandena 10 och 11, Fö305 (m), Fö501 (m) yrkandena 1 och 2, Fö502 (m) och Fö503 (s).

Materiel- och anläggningsförsörjning

Regeringen

Viktigare åtgärder under år 1999

Regeringen inleder med att översiktligt redovisa viktigare vidtagna åtgärder under år 1999.

Regeringen genomförde under våren 1999 dialoger med Försvarsmakten, Försvarets materielverk och representanter för svensk försvarsindustri. Syftet var att pröva om omförhandlingar av redan beställda materielleveranser kunde bidra till att frigöra medel för anskaffning av angelägna projekt. Försvarets materielverk genomförde därefter på uppdrag av Försvarsmakten sådana förhandlingar med försvarsindustrin.

Regeringen har gett Försvarsmakten planeringsförutsättningen att ett omställningsbidrag får användas, bl.a. för kostnader som hänger samman med de förskjutningar av materielleveranser som genomförs för att lösa resursproblem före år 2002.

Regeringen konstaterar att resultatet efter förhandlingarna med försvarsindustrin, utnyttjandet av nämnda planeringsförutsättning med ett omställningsbidrag och övriga omplaneringsåtgärder tillsammans har resulterat i ett utrymme i närtid i materielplanen för flera angelägna materielprojekt. Exempel på sådana är utveckling och anskaffning av en splitterskyddad granatkastare (Amos), utveckling och anskaffning av en måldetekterande artillerigranat (Bonus), anskaffning av bärgningsbandvagnar för stridsvagnar, anskaffning av hjulgående splitterskyddade fordon, utveckling av intelligent artilleriammunition (TCM), beställning av s.k. produktdefinition för ubåtsprojektet Viking och ett nytt pansarvärnsvapen (NLAW), anskaffning av ytterligare två korvetter av Visbyklass samt utveckling och anskaffning av varnar- och motverkanssystem, spaningskapsel och precisionsvapen till JAS 39 Gripen. Utrymme har också skapats för s.k. halvtidsmodernisering av korvett av Stockholmsklass och av två ubåtar av Västergötlandsklass.

Försvarsmakten uppges i den materielplan som redovisades i juni 1999 ha angett att det av ekonomiska skäl inte varit möjligt att inplanera utveckling och anskaffning av ett nytt lätt torpedsystem (torped 46) eller att fortsätta att delta i ett internationellt utvecklingsprogram för s.k. vektorstyrning av flyg-

motorer (Vector). Härutöver, uppger regeringen, har Försvarsmakten redovisat att det inte varit möjligt att i närtid inplanera utveckling av ett nytt artillerisystem (APS 07) eller att delta i internationella utvecklingsprojekt dels av en ny jaktrobot med lång räckvidd (Meteor) för JAS 39 Gripen, dels av ett attackvapen (KEPD 150) med lång räckvidd. Försvarsmakten har planerat att direktanskaffa jaktrobot och attackvapen avsedda för lång räckvidd till JAS 39 Gripen samt ett nytt artillerisystem, efter år 2004.

Regeringen uppger vidare att Försvarsmakten i november 1999 lämnat underlag om luftvärnsrobotsystem 23 Bamse och till en långsiktig strategi inom robotområdet. Av underlaget framgår att Försvarsmakten på vissa villkor anser det vara möjligt att långsiktigt kunna behålla strategisk kompetens inom robotområdet i landet. Nationell samordning bör ske av forskning, utveckling och produktion inom robotområdet. Därutöver bör internationella industriella samarbeten inom robotområdet successivt etableras. Vidare bör industrin delta med en betydande del i finansieringen av forskning och utveckling av teknik inom robotområdet.

Om dessa förutsättningar uppfylls, föreslår Försvarsmakten att följande anskaffningar planeras.

- Nuvarande luftvärnsrobotsystem 23 Bamse beställs i begränsad omfattning för att behålla kompetens och kunskap för att utveckla luftvärnssystem.
- Samtidigt påbörjas en realiserbarhetsprövning av ny antennteknik (s.k. DGA) i syfte att kunna utveckla luftvärnsrobotsystem 23 Bamse inför en anskaffning till såväl mark- som sjöstridskrafterna.
- Utveckling för att möjliggöra ett industriellt deltagande i internationell utveckling av kvalificerade robotsystem, t.ex. flygburna radar-jaktrobotar.

Om den svenska robottillverkningen inte kan anpassas till dessa villkor måste enligt Försvarsmaktens uppfattning framtida luftvärnsrobotsystem direktanskaffas efter år 2004.

Inriktning av materiel- och anläggningsförsörjning samt forskning och teknikutveckling

Regeringen bedömer att *Försvarsmaktens materielförsörjning måste förändras*. Dagens situation med långsiktiga bindningar i form av omfattande serieleveranser under lång tid bör sålunda omformas till en ökad satsning på forsknings- och utvecklingsprojekt samt anskaffning av s.k. demonstratorer och simulatorer.

För att Försvarsmaktens materielplanering flexibelt, och bättre än tidigare, skall kunna anpassas mot nya hot och risker måste, menar regeringen, denna planering på lång sikt alltid innehålla ett fritt ekonomiskt utrymme. Detta skall kunna tas i anspråk för framtida alternativa anskaffningsmöjligheter utan att på förhand vara bundet till specifika materielobjekt. Sådana alternativa materielsystem kan bl.a. anskaffas efter utveckling av demonstratorer och simulatorer eller anskaffas genom köp av redan färdigutvecklade system.

Enligt regeringens bedömning bör Försvarsmaktens framtida materiella utveckling och anskaffning inriktas mot en förändrad balans mellan informations- och ledningssystem å ena sidan och system för verkan å den andra sidan. Skälet till detta är behovet att kunna öka förmågan till informationsinhämtning och bearbetning för att kunna sätta in rätt verkansmedel vid rätt tidpunkt.

Regeringen bedömer vidare att nya materielsystem som anskaffas för de olika stridskrafternas behov så långt möjligt bör vara systemsamordnade samt så flexibla, operativt rörliga och modulärt uppbyggda att de kan användas för flera operativa uppgifter, såväl nationellt som internationellt.

Enligt regeringens uppfattning kommer det svenska luftförsvarets olika delar att inom överskådlig tid ha *behov av robotsystem*. Robotområdet omfattas internationellt av mycket hög sekretess. Regeringen anser därför att det är betydelsefullt att Sverige kan delta i den internationella robotutvecklingen. Regeringen kommer att i samverkan med Försvarsmakten och Försvarets materielverk se över hur fortsatt utveckling och anskaffning av framtida robotsystem till Försvarsmakten skall ske. Regeringen avser att informera riksdagen om utvecklingen inom robotområdet.

Forskning och teknikutveckling bör enligt regeringens inriktas mot det militära försvarets huvuduppgifter och de krav på operativ förmåga som ställs på det militära försvaret. Forskningen och teknikutvecklingen bör i närtid ha stor bredd och långsiktigt inriktas mot områden som är väsentliga för Försvarsmaktens anpassningsförmåga och internationella verksamhet.

I samband med kontrollstationen våren 1999 redovisade regeringen en bedömning av framtida förutsättningar för *svensk försvarsindustri*. Denna bedömning är alltså giltig. Enligt regeringens mening kommer en ökad satsning på att anskaffa demonstratorer, simulatorer, informations- och ledningssystem, samt på forskning och teknikutveckling, att ge svensk försvarsindustri möjligheter att inta framträdande roller inom dessa områden. En sådan ökad satsning kommer också att ge Sverige möjligheter att delta i nya internationella samverkansprojekt.

Regeringen bedömer att *mellanstatlig samverkan* och ömsesidiga beroenden ytterligare måste utvecklas för att uppnå tillräcklig säkerhet för den framtida materiel- och kompetensförsörjningen. Stödet till svensk försvarsindustris exportansträngningar har också fortsatt stor betydelse.

Regeringen anser vidare att statsmakterna, myndigheterna och industrin bör delta i internationell samutveckling av system som ingår i det framtida försvarets behov eller där sådan utveckling bidrar till att viktiga kompetensområden kan upprätthållas inom landet. En förutsättning för detta sägs vara att den svenska försvarsindustrin aktivt deltar i såväl nationell som internationell omstrukturering. Vidare bör en förändrad fördelning av affärsrisker åstadkommas genom att industrin i högre grad än i dag deltar i finansieringen av utvecklingsprojekt. En ytterligare möjlighet att åstadkomma internationella gemensamma utvecklingsprojekt är långsiktiga åtaganden mellan de samutvecklande länderna i kombination med industrins egen satsning och omstrukturering.

Regeringen meddelar att det nordiska försvarsmaterielsamarbetet har ökat på senare år. Bl.a. pågår en studie- och konceptfas om en gemensam utveckling

ing av ubåtar, det s.k. Vikingprojektet. Vidare har Danmark, Finland, Norge och Sverige nyligen ingått ett avtal om att gemensamt anskaffa helikoptrar. Även inom flera andra områden pågår gemensamma projekt.

I syfte att förbättra styrning och uppföljning av materieförsörjningen har regeringen beslutat att s.k. *objektsramar* successivt skall införas för större materielinvesteringar. I en bilaga till propositionen redovisas objektsramar för följande materielsystem:

- JAS 39 Gripen,
- spanings- och eldledningsradar (Arte 740),
- stridsvagn 121/122 Leopard,
- måldetekterande artillerigranat (Bonus),
- splitterskyddad 120 mm granatkastare (Amos),
- stridsfordon 90,
- korvett av Visbyklass,
- torpeder,
- flygburet radarsystem (FSR 890),
- Försvarmaktens IT-system.

För beskrivning av innehållet i de olika objektsramarna hänvisas till propositionen (bilaga 1).

Regeringen meddelar att den inom kort avser besluta om direktiv till en *särskild utredare* att kartlägga nuläge och förändringsfaktorer för *materieförsörjningsprocessen* samt föreslå utvecklings- och effektiviseringsåtgärder.

Anslagsfinansierade anläggningar omfattar fortifikatoriskt skyddade anläggningar av betydelse främst för Försvarmaktens lednings- och underrättelseförmåga. Regeringen betonar vikten av att kunna behålla fortifikatorisk kompetens och gör bedömningen att den principiella inriktningen för framtida fortifikatorisk baskompetens och teknik bör vara att motsvara främst insatsorganisationens behov. På längre sikt skall inriktningen anpassas mot de nya lednings- och informationssystemen.

Enligt regeringens bedömning uppfyller *Försvarmaktens förslag till planering* för materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling från i juni 1999 i allt väsentligt den inriktning som riksdagen beslutat vid behandlingen av kontrollstationspropositionen (prop. 1998/99:74) våren 1999. Förslaget sägs ligga i linje med de framtida inriktningar som regeringen nu föreslår.

Regeringens förslag

Regeringen *föreslår* (hemställan nr 20) att Försvarmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling skall ha sådan flexibilitet att den kan utgöra en integrerad del av Försvarmaktens förmåga att kunna anpassas mot de nya hot och risker som kan uppstå i framtiden.

Forskning och teknikutveckling samt utveckling och anskaffning av ny försvarsmateriel skall inriktas så att de tillgodoser Försvarmaktens förnyelse. Nationell och internationell interoperabilitet skall prioriteras.

Regeringen föreslår att riksdagen *godkänner* regeringens förslag till inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling.

Motionerna

I Moderata samlingspartiets *partimotion Fö20 (m)* förordas ett starkare försvar, vilket förutsätter en större materiell kvantitet i kombination med en hög kompetens inom de flesta funktionsområden. Motionens förslag sägs bl.a. innebära en förstärkt förmåga till indirekt eld, att förmågan till precisionsbekämpning av rörliga mål behålls och vidareutvecklas, att utveckling och anskaffning av luftvärnsrobotsystem och lätt torpedsystem genomförs, att antalet ubåtar och ytfartyg upprätthålls på en rimlig nivå inför kommande beslut om anskaffning samt att utrymme skapas för beväpning av JAS 39 Gripen.

Motionärerna motsätter sig regeringens nedrustning som leder till att modern försvarsmateriel avvecklas i stället för att behållas för att upprätthålla dels kompetensen inom olika funktioner, dels förmågan att växa när så erfordras. Detta sägs främst gälla artillerifunktionen inom armén och marinen samt ytfartyg och ubåtar. Aktuell materiel bör i stället behållas i förband eller förrådsställas.

Motionärerna anser att regeringen saknar en strategi för försvarets framtida utveckling, vilket bl.a. visar sig genom att man inom de flesta områden företrädesvis förordar demonstratorer och simulatorer före anskaffning av konkreta vapensystem.

I motionen framhålls att *svensk försvarsindustri* under lång tid haft en stor bredd och en unik systemkompetens. Det panikstopp som Försvarsmakten tvingats till har försatt stora delar av försvarsindustrin i en akut krissituation.

Den tekniska utvecklingen sägs accentuera behovet av ett allt närmare samarbete med utländska partners. Utan de förutsättningar som skapats i form av egna och av Sverige delfinansierade projekt försvåras en sådan samverkan kraftigt.

I flera hänseenden finns det anledning, menar motionärerna, att i ljuset av de stora förändringar som sker i det svenska försvaret överväga om de hittillsvarande förhållandena för svensk försvarsindustri är optimala med de nya förutsättningarna. Det bör t.ex. övervägas om inte försvarsindustrin skulle kunna erbjudas att mer aktivt få konkurrera om den del av materielunderhållet som i dag sköts inom Försvarsmakten.

Med hänvisning till det anförda hemställer motionärerna att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling, anskaffning och produktion av försvarsmateriel (*yrkande 8*).

I Folkpartiet liberalernas *partimotion Fö28 (fp)* konstateras att inhemsk industri under årtionden levererat den helt dominerande delen av materielen till det svenska försvaret. Med färre framtida enheter och längre mellanrum mellan nybeställningar blir det allt svårare att basera utveckling och produktion på huvudsakligen svenska behov. Motionärerna beskriver den pågående omstruktureringen av försvarsindustrin i USA och i Europa. De menar att

omstruktureringen av svensk försvarsindustri från att ha varit i huvudsak nationell till att bli en del av europeisk industri måste bejakas. Den får dock inte sättas i motsatsställning till att framgent kunna finna samarbetspartners i USA. Alternativet till europeisk samverkan för Sveriges del sägs vara ingen försvarsindustri alls. En förlorad kompetens kommer således förmodligen aldrig att kunna återskapas i vårt land.

Mot den bakgrunden anser motionärerna det vore djupt beklagligt om en svensk försvarsindustri som legat i framkant i generationer skulle stå mer eller mindre utan utvecklingsuppdrag just de år då det avgörs var olika kompetenser i en framtida europeisk försvarsindustri kommer att hamna. Utveckling torde i sammanhanget vara mer betydelsefull än produktion. Detta sägs vara huvudskälet till varför Folkpartiet föreslår ett betydligt större omställningsbidrag än regeringen. Det skulle dessutom vara positivt om Försvarsmakten och industrin kunde komma överens om att senarelägga och förkorta tidigare beställningar så att medel kan föras över till utvecklingsuppdrag. Motionärerna menar också att varje möjlighet att göra besparingar i driften de närmaste åren bör tas till vara för att undvika att utvecklingsuppdrag avbryts eller inte kommer till stånd.

Likaså bör man, enligt motionärerna, kunna beställa utveckling vid industrin även om det inte finns någon garanti för att just den tekniken kommer att leda till en seriebeställning. Men genom utvecklingsarbete vidmakthålls kompetens som ger handlingsfrihet för framtiden. I motionen exemplifieras detta med det s.k. Vectorprogrammet för manövrering av flygplan genom styrning av motorns jetstråle. Det sägs också vara positivt om svensk industri kunde finnas med i utvecklingsarbetet kring kommande artilleri- och robot-system.

Vidare framhåller motionärerna fördelen med ”familjer” av vapen. Mot den bakgrunden hälsas med tillfredsställelse tanken på att utforma luftvärnsrobotsystemet Bamse i såväl en arméversion som i en marinversion.

Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av försvarsmateriell förnyelse (*yrkande 10*).

Roy Hansson och Ola Karlsson, båda (m), förordar i *motion Fö305 (m)* serieanskaffning och införande av luftvärnsrobotsystemet Bamse.

I Kristdemokraternas under den allmänna motionstiden avgivna *kommittémotion Fö212 (kd)* hänvisas till 1996 års försvarsbeslut och att där understrukits betydelsen av internationellt samarbete för att trygga den framtida försörjningen med försvarsmateriel. En allt större del av Sveriges industriella förmåga kommer i framtiden att bygga på ömsesidiga internationella beroenden i gemensamma projekt. Enligt motionärerna måste därför den svenska försvarsindustrin ges goda möjligheter att *engagera sig i angelägna projekt* så att den inhemska kompetensen kan utvecklas (*yrkande 10*).

För att inte äventyra anpassnings- och tillväxtförmågan, hävdar motionärerna vidare, bör *påbörjade samarbetsprojekt* som motiveras av Försvarsmaktens framtida behov fullföljas (*yrkande 11*).

Kristdemokraterna återkommer till detta i sin *kommittémotion Fö32 (kd)*. Motionärerna hävdar där vikten av att fullfölja påbörjade prioriterade materielprojekt för att inte äventyra förmågan till anpassning. Likaså är detta viktigt för den svenska trovärdigheten i olika internationella samarbetsprojekt. Motionärerna menar därför att det är angeläget att *fullfölja den påbörjade utvecklingen* av en ny jaktrobot och precisionsvapen med lång räckvidd. Svensk industri har här framgångsrikt lyckats etablera samarbete och visat internationell konkurrensförmåga. I motionen förordas en långsiktig strategi inom robot-området och att det inom ramen för denna skall eftersträvas enhetsvapen med lång räckvidd (*yrkande 10*).

Motionärerna beklagar att regeringen inte nu presenterar ett färdigt förslag när det gäller underhåll av fartyg. Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag om hur det marina *fartygsunderhållet* skall organiseras (*yrkande 7*).

I Vänsterpartiets *partimotion Fö7 (v)* konstateras att regeringen vid behov avser återkomma till riksdagen med frågan om det framtida *fartygsunderhållet*, vilket berör Muskö örlogsvärv och Karlskronavarvet. Eftersom det kan göras olika bedömningar om det föreligger ett sådant behov, förordar motionärerna att riksdagen slår fast att regeringen skall återkomma till riksdagen i varvsfrågan (*yrkande 9*).

I *motion Fö5 (m)* av Marietta Pourbaix-Lundin sägs ett stort misstag vara på väg att begås i och med den av regeringen föreslagna kraftiga bantningen av verksamheten i Haninge och då främst på Muskö. Muskövarvets placering i nära anslutning till de marina förbanden anses vital, både från utbildnings-synpunkt och av beredskapsskäl. Utan att avge något yrkande härom förordar motionären att Musköanläggningen behålls.

Även *motion Fö33 (kd)* av Johnny Gylling behandlar *fartygsunderhållet*. Motionären förordar att det huvudsakliga underhållet av marinens fartyg förläggs till Karlskrona. Detta skulle vara en bidragande faktor för att säkerställa kompetensen och närvaron för en viktig del av försvarsindustrin (*yrkande 6*).

Vänsterpartiet hävdar i sin *kommittémotion Fö205 (v)* behovet av en omstrukturering för att stimulera försvarsindustrin att *övergå från militär till civil produktion*. Målet sägs vara att all försvarsindustri omstruktureras till civil produktion och nytta. Många företag sägs ha påbörjat en sådan utveckling men regeringen har ett ansvar för att stimulera fortsatt förändring. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

Samma motionärer pekar också på betydelsen av *försvarsindustrins lokalisering*. Det sägs vara viktigt att hävda att den del av en gemensam internationell produktion som kan komma i fråga, och som är grundad på svensk teknik och svenskt kunnande, placeras i Sverige. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om försvarsindustrins lokalisering (*yrkande 6*).

I Miljöpartiet de grönas *kommittémotion Fö36 (mp)* sägs bristen på nytänkande och handlingsplaner kunna visa sig förödande för Sverige inom en inte

alltför lång framtid. Motionärerna anser sålunda att propositionen Ett nytt försvar desto mer handlar om gamla vapen. Fullföljandet av kontrakten för stridsvagnarna 121/122 Leopard för över 9 000 miljoner, kustkorvetter för nära 8 000 miljoner, stridsfordon 90 för 10 000 miljoner och JAS 39 Gripen för över 75 000 miljoner kronor anser motionärerna vara en grov felprioritering av skattemedlen. Inget av dessa system sägs nämligen kunna skydda oss mot de mer sannolika icke-militära hoten. Oförmåga att avbryta och fullt ut omförhandla vapenbeställningar som inte längre behövs ger i stället uttryck för att vara ett industripolitiskt stöd. I stället för den motsägelsefulla retoriken vore det enligt motionärernas mening klädsamt om regeringen tog konsekvensen av sin politik. Med anledning härav hemställer motionärerna att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *avbeställning av vapensystem* såsom t.ex. stridsvagnarna Leopard 121/122 och fullföljandet av JAS-programmet (*yrkande 3*).

Vänsterpartiet ifrågasätter också omfattningen av *JAS 39-programmet*. I *partimotion Fö7 (v)* konstateras att med en framtida krigsorganisation på åtta divisioner JAS 39 Gripen så kommer det i förhållande till lagda beställningar att finnas ungefär 76 flygplan för mycket. Detta skapar stora problem i planeringen. Vänsterpartiet förordar att regeringen tillsätter en arbetsgrupp som klargör försvarets verkliga behov av JAS Gripenflygplan (*yrkande 2*) och att därefter kontraktet omförhandlas till en reducerad beställning (*yrkande 3*).

I Vänsterpartiets *kommittémotion Fö205 (v)*, avgiven under allmänna motionstiden, framförs likartade yrkanden, nämligen att JAS-projektet bör omvärderas och anpassas till den säkerhetspolitiska, ekonomiska och politiska verklighet vi lever i idag (*yrkande 7*) samt att en arbetsgrupp bör tillsättas för att reducera JAS-beställningen till en acceptabel nivå (*yrkande 8*).

Motion *Fö501 (m)* av Jeppe Johnsson behandlar försvarsindustrin som s.k. kompetensgenerator. Motionären pekar på att avancerad produktion i många studier visat sig på ett samhällsekonomiskt positivt sätt bidra till teknologiutvecklingen i näralliggande produktion. Detta sägs ha visat sig tydligt under JAS Gripenprojektet.

Motionären menar, med stöd i bl.a. en utredning vid Kungl. Tekniska högskolan, att det samnordiska ubåtsprojektet Viking kommer att utveckla speciell avancerad industriell teknologi som i dag är dåligt representerad vid de tekniska högskolorna. Med hänsyn härtill hemställs i motionen att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av de industriella spridningseffekterna och samhällsnyttan av Vikingprojektet (*yrkande 1*).

I motionen hävdas vidare att det för försvarets del är viktigt att behålla erforderligt antal ubåtar för att kunna upprätthålla kompetensen inom ubåtsförsvaret. Motionären hänvisar till att det enligt erfarna bedömare krävs åtminstone sju ubåtar för att kunna upprätthålla en tillfredsställande kvalitet i ubåtsvapnet, framför allt på personalsidan. Riksdagen föreslås därför som sin mening ge regeringen till känna vikten av att behålla ett tillräckligt stort svenskt ubåtsförsvaret (*yrkande 2*).

Behovet av *ubåtskompetens* behandlas också av Kristdemokraterna i *kommitémotion Fö32 (kd)*. En ubåt sägs ha högt omedelbart stridsvärde och ju fler ubåtar som vi har operativa, desto bättre anpassningsförmåga får vi. Motionärerna anser att fem ubåtar är en kritisk gräns för den operativa verksamheten och att vi därför bör behålla detta antal, varav tre av Gotlandsklass. Motionärerna tillägger att åtgärder måste vidtas som långsiktigt tillgodoser behovet av förmåga till uthållig strategisk och operativ underrättelseinhämtning genom framskjuten övervakning och spaning. Med hänsyn till det anförda hemställer motionärerna att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att långsiktigt säkerställa tillräcklig ubåtskompetens (*yrkande 6*).

I motion *Fö502 (m)* av Ola Karlsson konstateras att det vid Bofors skjutfält i Karlskoga finns ett stort kunnande om provning av ammunition, krut och artilleri. Enligt motionären talar effektivitets- och besparingsskäl för att försvaret behöver *samordna sin provnings- och testverksamhet*. Det bör då vara naturligt att utnyttja det kunnande, den utrustning och det område som finns vid Bofors Test Center. Regeringen bör därför ges i uppdrag att verka för en samordning av delar av Försvarsmaktens provnings- och testverksamhet till Bofors Test Center.

I motion *Fö503 (s)* av Helena Frisk framförs likartade synpunkter. Motionären betonar, utöver effektivitetsskäl, också miljöaspekterna.

Utskottet

Inriktningen av materielförsörjningen

Utskottet delar regeringens uppfattning att Försvarsmaktens materielförsörjning måste förändras. Den behöver bli mer flexibel. Försvarsmaktens försörjning med materiel bör sålunda på ett bättre sätt än i dag kunna förändras och anpassas för att kunna möta nya hotsituationer och förändrade krav på det militära försvaret. Dagens situation med ofta mycket långsiktiga bindningar i materielkontrakten bör successivt förändras i riktning mot en ökad satsning på forsknings- och utvecklingsprojekt samt prototypframtagning, vid behov följt av en begränsad serieanskaffning med optioner för ytterligare anskaffningar.

Utskottet instämmer också i regeringens syn att ny materiel som anskaffas för de olika stridskrafternas behov i största möjliga utsträckning bör vara systemsamordnad. Systemen bör vara så flexibla, operativt rörliga och modulerbart uppbyggda att de kan användas för skilda uppgifter, såväl nationellt som internationellt. Systemsamordning är också en fördel ur ett anpassningsperspektiv.

För att Försvarsmaktens materielförplanering på ett bättre sätt än i dag skall kunna bli en integrerad del av ett anpassningsförsvar måste planeringen på lång sikt alltid innehålla ett ekonomiskt utrymme för framtida alternativa anskaffningsmöjligheter. Detta utrymme får inte vara bundet till specifika objekt eller system.

Som framgått av det föregående är det viktigt att Försvarsmaktens förmåga att delta i internationella insatser successivt kan förbättras. Liksom regeringen anser utskottet det därför vara nödvändigt att den framtida utvecklingen och anskaffningen av försvarsmateriel inriktas så att den också tillgodoser Försvarsmaktens behov för internationell samverkan ("interoperabilitet").

Utskottet anser liksom regeringen att en internationellt väl integrerad *försvarsindustri* bidrar till att säkerställa en oberoende och för våra behov anpassad materielförsörjning. Svensk försvarsindustris framtida möjligheter bygger på att den har en internationellt intressant kompetens och att den kan utveckla och producera ömsesidigt efterfrågade materielsystem och komponenter. Denna kompetensbas utgör en förutsättning för att Sverige skall upplevas som en intressant partner inom det materieltekniska informationsutbytet.

Utskottet gör vidare samma bedömning som regeringen att mellanstatlig samverkan och ömsesidiga beroenden ytterligare bör utvecklas för att uppnå tillräcklig säkerhet i den framtida materiel- och kompetensförsörjningen. Svenskt deltagande i internationell samutveckling bör främst ske i system som ingår i det svenska försvarets behov eller där sådan utveckling bidrar till att viktiga kompetensområden kan vidmakthållas inom landet. Den svenska försvarsindustrin bör aktivt delta i såväl nationell som internationell omstrukturering. Vidare har stödet till svensk försvarsindustris exportansträngningar fortsatt stor betydelse.

Folkpartiet liberalerna framhåller i sin *partimotion Fö28 (fp)* behovet av en försvarsmateriell förnyelse. Utskottet ser inte några stora skillnader mellan motionärernas resonemang och de bedömningar i propositionen som utskottet ställt sig bakom, bl.a. om försvarsindustrins betydelse, om behovet av att omstrukturera försvarsindustrin i internationell samverkan samt att genom utveckling vidmakthålla viktiga kompetenser. Utskottet delar däremot inte motionärernas uppfattning att den föreslagna försvarsinriktningen skulle ställa försvarsindustrin mer eller mindre utan utvecklingsuppdrag och därför borde få ett betydligt större omställningsbidrag än det som regeringen föreslagit. Utskottet avstyrker därför *yrkande 10* i nämnda motion.

Utskottet avstyrker likaså *yrkande 8* i Moderata samlingspartiets *partimotion Fö20 (m)*. I motionen förordas nämligen en mer omfattande försvarsorganisation och därav följande större mängd materiel än vad utskottet i det föregående ställt sig bakom.

Kristdemokraterna betonar i sin *kommittémotion Fö212 (kd)* vikten av att ge den svenska försvarsindustrin goda möjligheter att engagera sig i angelägna projekt (*yrkande 10*) och att de samarbetsprojekt som kan motiveras utifrån Försvarsmaktens framtida behov bör fullföljas (*yrkande 11*). Utskottet anser att detta innefattas i den av regeringen föreslagna och av utskottet accepterade inriktningen. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Frågor som rör specifika materielsystem

Utskottet har fått en särskild redovisning av materielplaneringen av företrädare för Försvarsdepartementet och Försvarsmakten.

Flera motioner innehåller yrkanden som berör specifika materielsystem. Sålunda behandlas JAS 39 Gripen i två motioner av Vänsterpartiet, nämligen i *partimotion Fö7* och *kommittémotion Fö205*. I dessa motioner förordas en omvärdering av JAS 39-systemet, ett klarläggande av det verkliga behovet av flygplan samt en omförhandling av kontraktet med industrin syftande till en reducerad beställning. Också i *kommittémotion Fö36 (mp)* förordas att materielbeställningar, bl.a. JAS 39 Gripen, reduceras eller avbryts.

Enligt utskottets mening skulle de krav som nu ställs på försvarsförmåga i vissa fall kunna motivera ett *lägre antal av redan beställda materielsystem*. Utskottet har erfarit att regeringen under våren 1999 tog initiativ till att Försvarets materielverk skulle pröva möjligheterna att omförhandla redan beställda materielleveranser. Materielverket genomförde sedan på uppdrag av Försvarsmakten sådana förhandlingar med industrin. Omförhandlingen med industrigruppen JAS (IG-JAS) har bl.a. lett till en sänkt leveranstakt för JAS 39 Gripen med innebörd att slutleverans kommer att ske år 2007 i stället för år 2006. Vidare har kontraktet för delserie två förhandlats om till fast pris. Härigenom har skapats ekonomiskt utrymme under perioden 1999–2006 för att bl.a. anskaffa andra komponenter i JAS-systemet än flygplan, t.ex. varnar- och motmedelssystem samt spaningsutrustning. Omförhandlingarna har därmed lett till en bättre balans mellan olika delar i JAS 39 Gripen-systemet och också inom hela materielplaneringen. Utskottet har vidare erfarit att det utifrån gällande avtal mellan staten och försvarsindustrin i dag inte finns några förutsättningar för staten att med ekonomiskt godtagbart resultat ytterligare omförhandla JAS 39 Gripen-systemet eller stridsvagn Leopard, stridsfordon 90, stridsbåt 90 eller något annat större materielsystem. Eventuella avbeställningar skulle dessutom i vissa fall kunna leda till att försvarsindustrin inte skulle kunna klara att vidmakthålla kvarvarande system. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet *motionerna Fö7 (v) yrkandena 2 och 3, Fö36 (mp) yrkande 3 och Fö205 (v) yrkandena 7 och 8*.

Utskottet har erfarit att frågan om en eventuell anskaffning av *luftvärnsrobotsystemet Bamse* för närvarande bereds inom Försvarsmakten och Regeringskansliet. Utskottet avstyrker därför *motion Fö305 (m)* som förordar anskaffning av detta system.

I *kommittémotion Fö32 (kd)* framhålls det angelägna i att fullfölja påbörjad utveckling av en *ny jaktrobot* samt ett *precisionsvapen med lång räckvidd*. Utskottet har erfarit att möjligheterna övervägs för svensk industri att delta i utvecklingen av en ny jaktrobot med lång räckvidd (Meteor), om en sådan utveckling blir av. Avgörande är bl.a. vilka beslut som Storbritannien kommer att fatta i frågan. Utskottet har vidare erfarit att överväganden sker även beträffande andra system och att regeringen avser att återkomma i robotfrågan till riksdagen. *Yrkande 10* i nämnda motion avstyrks därför av utskottet.

Två motioner – *kommittémotion Fö32 (kd)* och *motion Fö501 (m)* – behandlar behovet av *framtida ubåtskompetens*. Utskottet delar regeringens bedömning att fem ubåtar bör utgöra den långsiktiga grunden för att vidmakthålla och utveckla den svenska ubåtskompetensen. De modernaste ubåtarna i dag utgörs av tre ubåtar av Gotlandsklass och fyra ubåtar av Västergötlandsklass. Långsiktigt kommer de tre Gotlandsubåtarna och två s.k. halvtidsmoderniserade Västergötlandsubåtar att behållas. Enligt vad utskottet

erfarit kommer en eller två ubåtar kontinuerligt att genomgå översyner och underhåll av större omfattning. Tre till fyra ubåtar kommer sålunda samtidigt att vara operativt tillgängliga. Genom den nyligen gjorda beställningen av s.k. produktdefinition av det samnordiska ubåtsprojektet Viking har utvecklingskompetensen inom ubåtsområdet säkerställts till år 2002. Verksamhet därefter blir beroende på de olika ländernas beslut om fortsatt deltagande i Vikingprojektet. Utskottet anser sålunda att en tillräcklig ubåtskompetens är säkerställd för de närmaste åren. *Motion Fö32 (kd) yrkande 6 och Fö501 yrkandena 1 och 2* avstyrks därför.

Frågor som rör försvarsindustrin

Vänsterpartiet uttalar sig i sin *partimotion Fö7 (v)* för att regeringen bör stimulera försvarsindustrin att *övergå från militär till civil produktion*. Motionärerna anser också att gemensam internationell produktion av försvarsmateriel bör lokaliseras till Sverige när det är fråga om svenskbaserad teknik eller svenskt kunnande. Enligt utskottets mening föreligger till följd av den kraftigt minskande beställningsvolymen, nationellt och internationellt, alldeles tillräckliga incitament för försvarsindustrins omställning. Utskottet menar också att en i internationell jämförelse konkurrenskraftig kompetens och tillverkningskapacitet är, och bör vara, avgörande för var utveckling och tillverkning skall ske av skilda delar i internationella samprojekt inom försvarsmaterielområdet. Härav följer att utskottet avstyrker *yrkandena 4 och 6* i nämnda motion.

Tre motioner innehåller yrkanden som berör de *marina varvsresurserna* och underhållet av fartyg. *Motion Fö5 (m)* uttalar sig, utan särskilt yrkande härom, till förmån för Muskövarvet och *motion Fö33 (kd) (yrkande 6)* förordar att underhållet förläggs till Karlskrona. I *partimotion Fö7 (v) (yrkande 9)* begärs att regeringen skall återkomma till riksdagen i varvsfrågan. Ett motsvarande yrkande framförs i *kommittémotion Fö32 (kd) yrkande 7*. Utskottet har erfarit att regeringen under år 2000 i en proposition kommer att lämna förslag om de marina varvsresurserna. Nämnda motionsyrkanden avstyrks därför.

I två motioner – *Fö502 (m) och Fö503 (s)* – föreslås att Försvarsmakten samordnar sin *provverksamhet av ammunition och krut* till Bofors Test Center i Karlskoga. Utskottet erinrar om att regeringen anmält till riksdagen (prop. 1998/99:74, s. 124) att den uppdragit åt Försvarets materielverk att i samverkan med berörda myndigheter och försvarsindustrin göra en översyn av landets samlade provningsresurser för Försvarsmaktens behov. Utskottet anser att den fråga som berörs i motionerna kommer att behandlas i denna utredning. Utskottet avstyrker följaktligen motionerna.

Utskottets ställningstagande

Med hänvisning till det som utskottet här har anfört om materiel- och anläggningsförsörjning föreslår utskottet att riksdagen *godkänner* regeringens förslag (hemställan nr 20) till inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning

och teknikutveckling. Riksdagen bör samtidigt avslå tillhörande motionsyrkanden.

1999/2000:FöU2

Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden som berör försvarsindustrin.

Strategiska kompetenser

Regeringen

Regeringen erinrar om att riksdagen i 1995 års försvarsbeslut (etapp 1) angav ett antal baskompetenser som skulle säkerställas med inhemsk kompetens. Behovet av baskompetenser sägs sedan ha förändrats. Regeringen lyfte sålunda i kontrollstationen (prop. 1998/99:74) fram fler men betydligt snävare avgränsade områden för att bevara den inhemska kompetensen. Regeringen gav i juni 1999 Försvarets materielverk i uppdrag att i samråd med Försvarsmakten, Överstyrelsen för civil beredskap, Flygtekniska försöksanstalten och Försvarets forskningsanstalt föreslå vilka strategiska kompetenser som Sverige behöver ha tillgång till, hur dessa skall säkerställas, i vilken omfattning och var de skall finnas. Uppdraget redovisades till regeringen i oktober 1999.

Med strategisk kompetens avses här sådan kompetens som Sverige för totalförsvarets behov måste ha tillgång till och av bl.a. sekretesskäl behöver ha kontroll över.

Regeringen anger följande styrande kriterier för prioritering inom de strategiska delområden där inhemsk kompetens bedöms vara nödvändig:

- Kompetensen är väsentlig för försvarets förmåga att möta nya typer av hot och uppgifter eller för att anpassa befintliga system till ändrade krav och behov.
- Kompetensen omgärdas av hög sekretess, nationellt eller internationellt.
- Kompetensen avser specifika svenska förhållanden (särskilt förhållanden i Östersjön).

Regeringen *bedömer* att Sverige behöver ha tillgång till strategiska kompetenser inom följande teknikområden:

- ledningssystemteknik,
- informationskrigsteknik,
- telekrigsteknik (inkl. sensorer och målsökare),
- signaturanpassningsteknik,
- undervattensteknik,
- vapentechnik och ballistiskt skydd,
- skydd mot NBC-stridsmedel,
- människa-system-interaktion samt
- systemteknik för obemannade farkoster.

I en s.k. strategisk grund ingår förmåga att kunna följa, förstå och värdera den tekniska och taktiska utvecklingen på alla områden som har eller bedöms få avgörande betydelse för försvarets operativa förmåga, förmåga att fungera som kompetent kund och kravställare på de områden anskaffning kan bli

aktuella samt förmåga att på ett adekvat sätt driva och vidmakthålla befintlig materiel i fred, kris och krig. Flygteknik ingår i den strategiska grunden.

För att säkerställa tillgång till strategisk kompetens på lång sikt bör de icke objektbundna satsningarna på forskning och teknikutveckling inom respektive områden ligga kvar på dagens nivå. Regeringen *bedömer* att innehållet i Försvarsmaktens forsknings- och teknikutvecklingsplan är väl avvägt mot Försvarsmaktens uppgifter och den föreslagna förändrade inriktningen av Försvarsmakten.

Utskottet

Strategiska kompetenser

Utskottet har ingen erinran mot regeringens bedömning av inom vilka teknikområden som Sverige behöver ha tillgång till s.k. strategiska kompetenser.

Beredskap och forskning inom NBC-området

Regeringen

Beredskap inom NBC-området

Regeringen *bedömer* att hotet från nukleära, biologiska och kemiska vapen (NBC-vapen) i den förändrade säkerhetspolitiska miljön har ökat och att det delvis har en annan karaktär än tidigare. Regeringen anser därför att ambitionen inom detta område på olika sätt måste höjas. Frågan berördes bl.a. i kontrollstationen och i Försvarsberedningens rapport (Ds 1999:2). Den förordade ambitionsökningen gäller främst kunskap om nya hot av NBC-karaktär och beredskapen inför eventuella NBC-händelser, särskilt när det gäller sådana som berör flera myndigheter och därmed fordrar samverkan.

Enligt regeringen är följande åtgärder viktigast:

- En arbetsgrupp för NBC-frågor bör inrättas för att initiera samverkan och för att samverka inom NBC-området mellan berörda myndigheter.
- Kunskapen om den internationella utvecklingen på NBC-området bör förbättras.
- Myndigheternas samverkan vid materieluppköp inom NBC-området bör utvecklas.
- NBC-aspekter bör i ökad utsträckning beaktas i arbetet med interoperabilitet och i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Berörda myndigheter bör enligt regeringen ges i uppdrag att ange svagheter i den nuvarande skydds- och beredskapsnivån vid insatser efter eventuella NBC-händelser.

Motionen

Kristdemokraterna anser i sin *kommittémotion Fö32 (kd)* att det är anmärkningsvärt att den översyn inom *NBC-området* som regeringen aviserar i propositionen inte har gjorts innan regeringen beslutade att föreslå drastiska

reduceringar i försvaret. En sådan översyn sägs nämligen kunna få högst påtagliga konsekvenser för Sveriges skydd och beredskap mot sådana stridsmedel. Den arbetsgrupp som regeringen aviserar och som skall tillsättas för samordning av förberedelser inför freds- och krigstida hot på NBC-området bör vara parlamentariskt sammansatt (*yrkande 16*).

Forskning inom NBC-området

Som nyss framgått anser regeringen att de risker som fortfarande är förknippade med NBC-vapen och andra hot av NBC-karaktär motiverar ökade ambitioner för kunskap om nya hot av NBC-karaktär. Även anpassningsprincipen och dess tillämpning är beroende av sådana kunskaper och därtill hörande hotanalys. Regeringen överväger därför att vidta åtgärder som leder till ökade kunskaper om nya typer av NBC-stridsmedel.

Regeringen anser att Försvarets forskningsanstalt (FOA) bör ha ett *särskilt ansvar* dels för att löpande bedöma utvecklingen och därigenom ha en helhetssyn inom området skydd mot NBC-stridsmedel, dels för att kunna vara en larmfunktion. FOA bör vidare vara regeringens och totalförsvarsmyndigheternas expertorgan vad gäller hot-, nedrustnings- och skyddsfrågor inom NBC-området. Det är angeläget att detta ansvar utformas och inriktas i dialog med avnämarna, dvs. de som har kunskapen om beredskap, operativ inriktning samt nedrustnings- och säkerhetspolitik. Regeringen avser därför inrätta den beredningsgrupp för forskning inom NBC-området som prövats under år 1998. Den kommer även fortsättningsvis att ledas av Regeringskansliet (Försvarsdepartementet). En *strategi för NBC-forskningen* bör tas fram. I denna strategi bör närmare framgå omfattning och inriktning av FOA:s särskilda ansvar.

Enligt regeringen blir *samarbete med andra länders försvarsforskning* allt viktigare också inom NBC-skyddsområdet. Huruvida det är möjligt att göra en uppdelning av kompetenser mellan Sverige och andra länder och en sådan uppdelnings eventuella konsekvenser för vår beredskap sägs dock i dag vara för tidigt att uttala sig om.

Regeringen anser att Försvarets forskningsanstalt i samverkan med Statens strålskyddsinstitut, Överstyrelsen för civil beredskap och Försvarsmakten bör göra en översyn av inriktning, finansieringsformer och omfattning av verksamheten inom området *joniserande strålning*. Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att definiera och motivera omfattningen av den strålningsmedicinska forskningen för att den skall kunna utgöra ett stöd till hälso- och sjukvårdsberedskapen. Regeringen bedömer vidare att det finns behov av ökad samverkan mellan Försvarets forskningsanstalt, Statens strålskyddsinstitut, Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet i beredskapsfrågor och anser att detta kan uppnås i den arbetsgrupp för NBC-frågor som regeringen avser inrätta.

Som nämnts i det föregående har regeringen gett Försvarets materielverk i uppdrag att se över de s.k. strategiska kompetenserna. NBC-kunskap utgör en sådan strategisk kompetens där behovet av forskning skall preciseras.

Regeringen bedömer att en ökad satsning bör ske på såväl teknisk analys som underrättelseinhämtning och omvärldsanalys. Det är angeläget att denna satsning sker i anslutning till den forskning som bedrivs.

Utskottet

Utskottet delar regeringens bedömning att ambitionerna på olika sätt bör höjas inom NBC-området. Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen om vilka åtgärder som därvid är viktigast att vidta, liksom hur forskningen bör inriktas. Sålunda bör exempelvis Försvarets forskningsanstalt (FOA) ha ett särskilt ansvar dels för att fortlöpande bedöma utvecklingen i syfte att kunna vidmakthålla en helhetssyn inom området skydd mot NBC-stridsmedel, dels för att kunna fylla rollen som en larmfunktion om utvecklingen tenderar att medföra ökade risker. FOA bör vidare vara regeringens och totalförsvarsmyndigheternas expertorgan när det gäller hot-, nedrustnings- och skyddsfrågor inom NBC-området.

Utskottet har erfart att regeringens avsikt med den föreslagna arbetsgruppen för NBC-frågor är att skapa insikt om behov av eventuella förändringar inom och mellan berörda myndigheter och departement. NBC-hot av ny karaktär kan nämligen komma att beröra flera myndigheter med krav på samordning och gemensamma insatser. Utskottet ser därmed för närvarande inget behov av en sådan översyn som förespråkas i *kommittémotion Fö32 (kd) yrkande 16*. Detta yrkande avstyrks följaktligen.

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen (s. 100–101 och 106–107) har anfört om avveckling av förnödenheter, mark, anläggningar och lokaler. Utskottet behandlar vidare tillhörande motioner, nämligen Fö314 (s), Fö319 (m) yrkandena 1 och 2, Fö20 (m) yrkande 12 och Fö28 (fp) yrkande 24.

Avveckling av förnödenheter

Regeringen

Regeringen anför att det är en betydande mängd förnödenheter som skall avvecklas. Den exakta omfattningen kan i nuläget inte anges, bl.a. på grund av att Försvarsmaktens nya organisation ännu inte är fastställd. Regeringen menar dock att det kan komma att röra sig om betydligt mer än hälften av de förnödenheter som nu lagerhålls av Försvarsmakten. En del av dessa förnödenheter har ett marknadsvärde medan andra genererar avsevärda avvecklingskostnader. Regeringen bedömer att avvecklingen bör ske skyndsamt för att minska kostnaderna för lagerhållning av övertaliga förnödenheter och därmed öka utrymmet för nödvändig förnyelse.

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten har regeringen rätt att, med vissa undantag, *överlåta lös egendom* om egendomen inte längre behövs för statens verksamhet eller blivit obrukbar eller om den inte anskaffats med statens medel. Regeringen anför att den har överlåtit rätten till myndigheter under regeringen att under vissa förutsättningar sälja sådan lös egendom. Dessutom har regeringen gett ett tidsbegränsat bemyndigande till Försvarsmakten att genom gåva överlåta viss övertalig materiel till svenska myndigheter eller till biståndsorganisationer som i anslutning till en identifierad internationell hjälpinsats har godkänts av Sida.

Regeringen anser att *Försvarsmaktens överskottsfoörnödenheter i första hand bör utnyttjas* inom de frivilliga försvarsorganisationerna, för humanitära insatser, för militärt säkerhetsfrämjande materielsamarbete och för att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred. I andra hand bör nämnda förnödenheter säljas till civila företag där det bedöms finnas en tydlig efterfrågan. För krigsmateriel torde sådan försäljning ske till försvarsindustrin och marknadsmöjligheterna därvid bedömas med utgångspunkt från vad riktlinjerna för krigsmaterielexport medger. Förnödenheter som kan utnyttjas för humanitära insatser och katastrofhjälp eller för att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred måste lagerhållas tills en identifierad insats blir aktuell. Det är regeringens uppfattning att det inte är Försvarsmaktens uppgift att bekosta sådan lagerhållning.

Förnödenheter som inte är efterfrågade för bistånd och humanitära åtgärder, säkerhetsfrämjande åtgärder eller för försäljning bör enligt regeringen förstöras. Detta gäller även för förnödenheter som av olika skäl inte bör exponeras på marknaden. Med hänsyn till Försvarsmaktens kostnader för förrådshållning bör även förnödenheter förstöras om de inte bedöms kunna överlåtas tillräckligt skyndsamt.

Regeringen avser att se över gällande reglering på området och lägga fast en inriktning för det förestående avvecklingsarbetet.

Försvarsmakten skall pröva möjligheterna att tidigarelägga avvecklingen av förnödenheter för att därigenom bidra till att finansiera de förändringar som regeringen föreslår i förhållande till Försvarsmaktens förslag från maj 1999.

Motionerna

I motion *Fö314 (s)* av Bengt Silverstrand och Anders Karlsson (båda s) ges exempel på hur kommunpolitiker, länsmyndighet och näringsliv lyckats skapa förutsättningar för civil verksamhet av olika slag när ett militärt förband lagts ned. Dessa exempel sägs komma än mer i fokus inför det kommande försvarsbeslutet. Ur nationalekonomisk synvinkel borde överbliven militär utrustning komma till användning i civil verksamhet. Motionärerna föreslår därför att all materiel som inte oundgängligen behövs i försvarsorganisationen får bli kvar på respektive avvecklat förband för att kunna bidra till att skapa goda förutsättningar för kommande civil verksamhet.

Anne-Katrine Dunker och Patrik Norinder (båda m) refererar i motion *Fö319 (m)* till ett pågående projekt på den före detta flygflottiljen i Söderhamn, ett projekt som visar att skrotvärdet av ett Viggenflygplan överstiger 200 000 kr, alltså vida mer än de 10 500 kr som Försvarsmakten får vid skrotning av nämnda flygplan. Orsaken härtill sägs vara att värdefulla detaljer och material skulle kunna tas till vara på ett betydligt bättre sätt. Motionärerna anser att Försvarsmakten borde genomföra liknande analyser innan anbud tas in på skrotning av större serier av materiel. Försvarsmakten, och därmed skattebetalarna, skulle då kunna tjäna åtskilliga miljoner. Miljöaspekter skulle också kunna tillgodoses på ett bättre sätt. Eftersom det finns anledning att inom många områden ta till vara kunskaperna från olika skrotningsprojekt bör regeringen undersöka möjligheten att införa ett centralt dataregister för olika varor och producenter. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts *dels* om analys och optimal återvinning av utrangerad materiel inom Försvarsmakten (*yrkande 1*), *dels* om att införa ett centralt dataregister (*yrkande 2*).

Utskottet

Den förändrade inriktningen av Försvarsmaktens uppgifter och verksamhet med tillhörande organisatoriska förändringar av olika slag innebär att en betydande mängd förnödenheter behöver avvecklas. Regeringen har rätt att, på vissa villkor, överlåta lös egendom om denna inte längre behövs för statens verksamhet. Utskottet har erfarit att regeringen i december 1999 har bemyndigat Försvarsmakten att, förutom till internationellt humanitärt bistånd, överlåta och överföra vissa överskottsfornödenheter till frivilliga försvarsorganisationer, till de baltiska länderna samt till svenska myndigheter. I första hand skall de övertaliga förnödenheterna omfördelas för att täcka brister på andra platser i Försvarsmakten. Därefter kan överväganden ske om

förnödenheterna skall överlåtas. I det sammanhanget måste beaktas om materielen är klassad som krigsmateriel, är belagd med sekretess eller om den på grund av sin militärt specifika konstruktion kan utgöra en fara för person, egendom eller miljö.

Utskottet anser liksom regeringen att Försvarmaktens *överskottsörnödenheter* i första hand *bör utnyttjas* inom de frivilliga försvarsorganisationerna, för humanitära insatser, för militärt säkerhetsfrämjande materiel-samarbete och för att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred. De föreslagna militärdistriktenheterna kan härigenom få materiella resurser som ger möjligheter att stärka det fredstida samhällets beredskap. I andra hand bör dessa förnödenheter säljas till civila företag där det bedöms finnas en efterfrågan. Utskottet håller alltså med motionärerna i *motion Fö314 (s)* om att överbliven militär utrustning bör komma till användning i civil verksamhet. Utrustning och andra förnödenheter som kan användas i katastrofhjälp och andra humanitära insatser eller för att stärka samhället vid svåra påfrestningar i fred behöver emellertid lagerhållas. Liksom regeringen anser utskottet därvid att det inte är Försvarmaktens uppgift att bekosta en sådan lagerhållning. Härav följer att utskottet avstyrker nämnda motion, eftersom motionärerna förordar att den övertaliga materielen behålls vid förbanden.

I *motion Fö319 (m)* hävdas att materiel som skrotas skulle kunna tas till vara på ett bättre sätt. Motionärerna förordar dels analyser för återvinning av uttrangerad materiel (*yrkande 1*), dels att ett centralt dataregister införs som stöd härför (*yrkande 2*). Utskottet delar motionärernas syn att skrotning och återvinning självfallet bör ske så ekonomiskt som möjligt och på ett miljömässigt acceptabelt sätt. Inför ett beslut om skrotning eller försäljning av överskottsmateriel behöver emellertid en avvägning ske mellan möjliga intäkter och kostnader för försäljning, skrotning, återvinning, och lagerhållning inför försäljning. Utskottet har erfarit att det i Regeringskansliet pågår arbete med att ta fram riktlinjer för det kommande avvecklingsarbetet. Utskottet utgår ifrån att det därvid sker överväganden i linje med vad motionärerna förespråkar varför motionen avstyrks.

Avveckling av mark, anläggningar och lokaler

Regeringen

Regeringens förslag om att reducera Försvarmaktens krigs- och grundorganisation kommer att medföra en omfattande avveckling av mark, anläggningar och lokaler. Enligt 25 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten får regeringen *besluta om försäljning* av statens fasta egendom när värdet av egendomen inte överstiger 50 miljoner kronor. I den nu förestående avvecklingen och försäljningen av mark, anläggningar och lokaler bedömer regeringen att värdet av den egendom som överlåts mellan samma köpare och säljare vid ett och samma tillfälle kan komma att överstiga 50 miljoner kronor.

Regeringen *föreslår* att riksdagen *bemyndigar regeringen* att besluta att sälja mark, anläggningar och lokaler som förvaltas av Fortifikationsverket, och som skall avvecklas till följd av riksdagens beslut om reduceringar av

Försvarsmaktens krigs- och grundorganisation, även när värdet av egendomen överstiger 50 miljoner kronor (hemställan nr 21).

Regeringen *föreslår* vidare att riksdagen *bemyndigar regeringen* att vid utgången av respektive upplåtelsestid sätta ned statskapitalet med högst det bokförda värdet på sådan egendom som skall avvecklas (hemställan nr 22).

Regeringen anser att Fortifikationsverket bör få *nyttja intäkterna* från försäljningen av egendomen för att täcka sådana kostnader som är en följd av avvecklingen. Härmed avses kostnader för avyttringsarbetet, vissa driftskostnader som kan uppstå medan avyttringen pågår och andra återställningskostnader än de som är en följd av miljöskyddslagens (1969:387) krav på Försvarsmakten att i egenskap av verksamhetsansvarig genomföra miljösanering. Efter det att avräkning skett av dessa kostnader skall Fortifikationsverket redovisa det som eventuellt återstår av inkomsterna mot en inkomsttitel på statsbudgeten.

Regeringen avser att uppdra åt Fortifikationsverket att planera och genomföra avyttringsprocessen. Regeringen avser även att uppdra åt Riksantikvarieämbetet att tillsammans med bl.a. Fortifikationsverket utarbeta ett underlag med en kulturhistorisk prioritering av den egendom som berörs av avvecklingen.

Försvarsmakten har, som nyss nämnts, skyldighet att i samband med avvecklingen enligt miljöskyddslagen (1969:387) genomföra miljösanering av berörda fastigheter. Miljösaneringen bör ske i den takt som de ekonomiska resurserna medger. Till dess sådan är genomförd och fastigheterna kan säljas bör driftskostnaderna för aktuella fastigheter belasta Försvarsmakten. Regeringen avser att uppdra åt Försvarsmakten att senast i samband med delårsrapporten år 2000 redovisa en bedömning av omfattningen av miljösaneringen samt en bedömning av kostnaderna för detta.

Regeringen *föreslår* att riksdagen *bemyndigar regeringen* att besluta att Fortifikationsverket skall få avräkna de kostnader som uppstår som en följd av avvecklingen från de samlade intäkterna från försäljningen av den egendom som skall avvecklas, med undantag av kostnader för den miljösanering som Försvarsmakten enligt miljöskyddslagen (1969:387) skall genomföra (hemställan nr 23).

Motionerna

Moderata samlingspartiet anför i sin *partimotion Fö220 (m)* att det är angeläget att se över statens avkastningskrav på fastighetsförvaltningen. Den s.k. MAL-reformen har nu verkat ett antal år. En utvärdering av dess effekter bör genomföras, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 12*).

Folkpartiet liberalerna tar i sin *partimotion Fö28 (fp)* också upp frågan om hyressättningen på försvarets anläggningar. Med exemplifiering från en situation där det är fråga om ett val att lägga ned ett modernt kustartilleribatteri eller ej, menar motionärerna att den nu tillämpade principen för kapitalkostnader och hyror kan leda till felaktiga beslut. Särskilt som möjligheter till framtida anpassning bör beaktas. Nuvarande princip för hyresberäkning

av anläggningar, som sägs bakvägen dränas den av riksdagen fastställda försvarsbudgeten, bör därför bli föremål för särskild granskning, t.ex. genom Riksdagens revisorer (*yrkande 24*).

1999/2000:FöU2

Utskottet

De förestående förändringarna av Försvarsmaktens krigsorganisation och nedläggning av fredsförband kommer att medföra ett omfattande behov av att avveckla mark, anläggningar och lokaler. Regeringen har enligt 25 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten *rätt att besluta om försäljning* av statlig fast egendom om dess värde inte överstiger 50 miljoner kronor. Utskottet har erfarit att det bokförda värdet för anläggningar som omfattas av regeringens avvecklingsförslag i ett flertal fall överstiger 50 miljoner kronor och i några fall 200 miljoner kronor. Utskottet anser det vara rimligt att regeringen får besluta om försäljning i dessa fall, eftersom avvecklingen av ifrågavarande fastigheter och anläggningar är en direkt följd av riksdagens beslut om Försvarsmaktens framtida organisation i fred. Riksdagen bör således *bifalla regeringens begäran om ett bemyndigande* (hemställan nr 21) att sälja mark, anläggningar och lokaler även när värdet i det enskilda fallet överstiger 50 miljoner kronor.

I 1996 års försvarsbeslut (prop. 1996/97:4, bet 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:109) ingick att *statskapitalet* för av Fortifikationsverket förvaltade anläggningar, lokaler och mark som skulle avvecklas till följd av riksdagsbeslutet skulle *skrivas ned* med det bokförda värdet. Bakgrunden var att Fortifikationsverket i annat fall skulle belastas med nedskrivningskostnader som det saknade finansiella möjligheter att bära. Regeringen föreslår nu en liknande hantering (hemställan nr 22).

Utskottet har från Fortifikationsverket erfarit att det sammanlagda bokförda värdet för de anläggningar, lokaler och mark som nu kan komma att säljas uppgår till drygt 1,5 miljarder kronor. Utskottet föreslår *bifall till regeringens förslag* och att *riksdagen bemyndigar* regeringen att vid utgången av respektive upplåtelsestid sätta ned statskapitalet med högst det bokförda värdet på sådan egendom som skall avvecklas.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen *bemyndigar regeringen* att besluta att Fortifikationsverket skall få *avräkna försäljningskostnaderna* från de samlade intäkterna från den egendom som skall avvecklas, med undantag för kostnader för miljösanering som Försvarsmakten är ansvarig för (hemställan 23).

De avgivna motionerna – partimotion Fö28 (fp) och motion Fö220 (m) – behandlar båda *tillämpningen av kapitalkostnader* för försvarets fastigheter. Systemet infördes år 1994. Tidigare direktavskrevs investeringskostnader. Enligt utskottets mening har tillämpningen av kapitalkostnader lett till flera positiva effekter, bl.a. att kostnaderna för lokaler och mark har gjorts synliga. Detta har i sin tur utgjort incitament till ett effektivare lokalutnyttjande och en avveckling när lokaler och mark inte behövts.

Tillämpningen av kapitalkostnader kan emellertid också leda till målkonflikter, vilket ges exempel på i partimotion Fö28 (fp). Det som kan verka ekonomiskt fördelaktigt med utgångspunkt i reglernas tillämpning, kan samtidigt vara orationellt ur ett annat perspektiv.

Ett annat exempel på en sådan målkonflikt är en situation där flyttning eller omlokalisering av en verksamhet övervägs som ett alternativ. Gjorda investeringar har då liten betydelse, eftersom Försvarmakten befrias från att finansiera kapitalkostnaden på den gjorda investeringen. Samtidigt skrivs statskapitalet ned. Den årliga kostnaden för den nya investeringen blir inte särskilt betungande för Försvarmakten. Den begränsas till hyreskostnaden i proportion till det upplånade kapitalet för den nya investeringen. Reglerna utgör således incitament till att flytta och bygga nytt. Ett sådant beteende torde inte alltid vara statsfinansiellt sunt. I synnerhet inte om det saknas någon som kan ta över de lokaler som Försvarmakten lämnar.

Utskottet anser således att det är befogat med en granskning av effekterna av att tillämpa kapitalkostnader för försvarets fastigheter. Utskottet avser, med anledning av motionerna Fö28 (fp) yrkande 24 och motion Fö220 (m) yrkande 12, att ta upp frågan om en sådan granskning med riksdagens revisorer.

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen anført om personalförsörjning (s. 109–113) och frivillig försvarsverksamhet (s. 115–116). I avsnittet om personalförsörjning behandlas motionerna Fö20 (m) yrkandena 13 och 14, Fö28 (fp) yrkandena 14–16, Fö32 (kd) yrkande 11 samt Fö312 (kd) yrkandena 1 och 2 och i avsnittet om frivillig försvarsverksamhet motionerna Fö30 (kd) yrkande 3 i denna del, Fö32 (kd) yrkande 9 i denna del, Fö34 (kd) yrkande 2, Fö212 (kd) yrkande 12, Fö213 (kd) yrkande 6, Fö322 (kd) i denna del samt Fö324 (s) yrkande 1.

Anställd personal

Regeringen

Försvarsmakten redovisade i sitt underlag till regeringen den 19 maj 1999 ett minskande behov av anställd personal. Behovet (årsarbeten) bedömdes till cirka 9 500 yrkesofficerare (för närvarande ca 14 300) och till ca 6 550 civilanställda (för närvarande ca 8 900) från år 2005. Vad gäller antalet yrkesofficerare ingick en bedömning om att cirka 8 900 kommer att vara anställda av Försvarsmakten, att cirka 200 kommer att vara anställda i utlandsstyrkan och att cirka 400 kommer att vara anställda vid närstående myndigheter. Därutöver bedömde Försvarsmakten att det fortlöpande kommer att finnas ca 500 tjänstlediga yrkesofficerare i ett balanserat personalförsörjningssystem. Det senare har betydelse för bl.a. rekryteringen som måste dimensioneras mot 10 000 (dvs. 9 500 som är i tjänst och 500 tjänstlediga).

Försvarsmaktens bedömningar den 19 maj 1999 bygger på ett antagande om Försvarsmaktens långsiktiga utformning och på en antagen värnpliktsvolym om 16 350. Regeringen förordar i ett annat avsnitt i propositionen en större värnpliktsvolym. Mot bakgrund härav bedömer regeringen att det långsiktiga behovet av yrkesofficerare och civilanställda efter år 2004 kan bli något större än vad Försvarsmakten redovisat i det föregående.

Även om antalet anställda bedöms öka något i förhållande till Försvarsmaktens redovisning den 19 maj 1999 delar regeringen Försvarsmaktens slutsats att det inte kommer att vara möjligt att uppnå nödvändig personalreduktion med enbart spontana avgångar och pensionsavgångar.

Försvarsmakten har arbetat fram ett åtgärds paket som syftar till att stimulera stora grupper av anställd personal att på eget initiativ lämna Försvarsmakten. Åtgärderna avser stöd till yrkesväxling, olika former av pensionsåtgärder, avgångsvederlag och uppsägningar. Regeringen framhåller betydelsen av att Försvarsmakten tar till vara alla möjligheter som finns för att minska antalet anställda och att Försvarsmakten härvid särskilt beaktar möjligheterna till yrkesväxling.

Utskottet

Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen anført ovan om anställd personal. I avsnittet nedan redovisar utskottet sina synpunkter när det gäller Försvarsmaktens personalförsörjning.

Regeringen

Regeringen beslutade den 4 november 1999 om direktiv till en utredning om Försvarsmaktens personalförsörjning. Enligt direktiven skall utredningen redovisa en samlad syn på Försvarsmaktens personalförsörjning. Utredningen skall därvid i huvudsak belysa förutsättningarna för och lämna förslag till hur Försvarsmakten skall kunna rekrytera, utveckla och avveckla personal på ett väl avvägt sätt och över tiden. Detta skall avse alla personalkategorier. Utredningen skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 2000.

Motionerna

I *partimotion Fö20 (m)* framhåller Moderata samlingspartiet att regeringens utredning om personalförsörjningen inom Försvarsmakten bör ges tilläggsdirektiv. Befälsordnings- och utbildningssystem för officerare (inklusive yrkesväxling) och utnyttjande av kvalificerade civilanställda bör stå i förgrunden för denna utrednings arbete. Behovet av en bred insyn och helhetssyn på området kräver enligt Moderaterna att utredningen görs parlamentarisk i stället för den snäva modell med en särskild utredare som regeringen valt (*yrkande 13*).

I *partimotion Fö28 (fp)* tar Folkpartiet liberalerna i tre yrkanden upp frågan om Försvarsmaktens personalförsörjning. Enligt Folkpartiet liberalerna måste regeringen i framtida propositioner på ett fullgott sätt redovisa samtliga effekter av sina förändringsförslag (*yrkande 14*). För att erhålla de bästa specialisterna bör reservofficerssystemet reformeras, så att lämpliga personer tidigt kan knytas till Försvarsmakten med högskolestipendier och en slut-tjänsteställning som (motsvarande) överstelöjtnant eller överste (*yrkande 15*). Personalförsörjningen inom försvaret är av avgörande betydelse för trovärdigheten i ett anpassningsförsvär. Tjänstgöringsplatser bör därför behållas för Försvarsmaktens personal inom t.ex. isbrytare eller sjömätare (*yrkande 16*).

I *kommittémotion Fö32 (kd)* anser Kristdemokraterna att en förutsättning för ett system med ökat utnyttjande av reservofficerare måste skapas för att ge goda möjligheter för rekrytering av både reservofficerare och yrkesofficerare. Den av regeringen tillsatta personalförsörjningsutredningen bör särskilt granska dessa möjligheter liksom det antalsmässiga förhållandet mellan yrkes- och reservofficerare i syfte att erhålla en så kostnadseffektiv fördelning som möjligt (*yrkande 11*).

I *motion Fö312 (kd)* av Margareta Viklund anförs att olika aktiviteter pågår för att öka andelen kvinnor både bland totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt och bland officerare. En förutsättning för att det skall lyckas är att kraftåtgärder vidtas för att få ett slut på sextrakasserierna (*yrkande 1*) och att den sociala miljön präglas av hänsyn och anpassning även när det gäller kvinnors behov (*yrkande 2*).

Utskottet har vid ett flertal tillfällen begärt förslag från regeringen om ett sammanhållet reformerat personalförsörjningssystem gällande samtliga personalkategorier inom Försvarsmakten. När utskottet senast behandlade denna fråga våren 1999 (prop. 1998/99:74, bet. FöU5 s. 87) kunde utskottet konstatera att regeringen aviserat en sådan redogörelse jämte förslag i frågan. Utskottet anslöt sig till den problembeskrivning som regeringen redogjorde för i propositionen. Den 4 november 1999 tillsatte regeringen en utredning med uppgift att redovisa en samlad syn på Försvarsmaktens personalförsörjning. Enligt utredningens direktiv (dir. 1999:84) skall utredningen bl.a. belysa förutsättningarna för och lämna förslag till hur Försvarsmakten skall kunna rekrytera, utveckla och avveckla personal på ett väl avvägt sätt och över tiden. Förslaget skall avse alla personalkategorier och även beakta behovet av jämställdhet mellan könen samt etnisk och kulturell mångfald. Åldersstrukturen för samtliga personalkategorier inom Försvarsmakten skall särskilt uppmärksammas. Även anpassningsprincipens påverkan på personalförsörjningen skall belysas. Härvid skall särskilt belysas behovet av ett nytt reserv-officerssystem och reservofficerarnas tjänstgöringsförhållanden i fredstid.

Utskottet välkomnar den av regeringen nu tillsatta utredningen om Försvarsmaktens personalförsörjning. Utskottet vill framhålla betydelsen av att regeringen i den samlade översynen bl.a. kommer att belysa frågor rörande utvecklingen av den befintliga personalen. Det gäller frågor om ett effektivare befordrings- och karriärsystem, en väl avvägd och verksamhetseffektiv rörlighet för yrkesofficerare och de civilanställdas kompetensutveckling. Utskottet anser att det finns ett stort behov av att se över reservofficerssystemet, så att denna personalresurs på ett kostnadseffektivt sätt kan utnyttjas i det nya försvaret. Utskottet bedömer det som självklart att jämställdhetsfrågor får en framträdande roll i regeringens översyn.

När det gäller Försvarsmaktens befälsbehov redovisar regeringen i propositionen att antalet yrkesofficerare anställda av Försvarsmakten bedöms uppgå till ca 8 900 i den föreslagna nya organisationen. Detta grundas på det behov som Försvarsmakten anmälde den 19 maj 1999. Mot bakgrund av att regeringen i propositionen förordar en större värnpliktsvolym bedömer regeringen att det långsiktiga behovet av yrkesofficerare kan bli något större än i den tidigare redovisningen. I Försvarsmaktens budgetunderlag för år 2001 redovisas ett behov av 10 350 yrkesofficerare avlönade av Försvarsmakten för den nya organisationen.

Utskottet noterar att Försvarsmakten nu redovisar ett behov av 1 450 fler officerare än vad som tidigare redovisats. Utskottet anser sig dock inte nu kunna göra några uttalanden om Försvarsmaktens befälsbehov i den nya organisationen. För ett ställningstagande i denna fråga anser utskottet att det långsiktiga behovet av officerare måste prövas inför försvarsbeslutet år 2001. Senast Försvarsmaktens befälsbehov fick en utomstående prövning var när Befälsbehovsutredningen år 1985 redovisade sina ställningstaganden. Försvarsmaktens behov av officerare – såväl totalt som på olika nivåer – bör därför på nytt genomlysas. Enligt utskottet bör detta ske av den nu tillsatta

personalförsörjningsutredningen, som bör ges tilläggsdirektiv om detta. Därigenom kan riksdagen inför nästa försvarsbeslut få ett betydligt bättre underlag i ärendet än vad som nu är fallet. Vad utskottet nu, bl.a. med anledning av *partimotionerna Fö20 (m) yrkande 13 i denna del, Fö28 (fp) yrkandena 14–15 samt kommittémotion Fö32 (kd) yrkande 11*, anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utredningen om Försvarsmaktens personalförsörjning skall bedrivas i samverkan med bl.a. Försvarsberedningen. Utskottet ser därför inte något behov av en parlamentarisk beredning, som också efterfrågas i motion Fö20 (m) yrkande 13. *Partimotion Fö20 (m) yrkande 13 i denna del* avstyrks därför av utskottet.

Utskottet vill i sammanhanget också nämna att på annan plats i detta betänkande behandlar utskottet frivilligorganisationerna, där bl.a. deras viktiga roll i totalförsvarets personalförsörjning lyfts fram. När det gäller de totalförsvarspliktiga kommer utskottet att behandla denna fråga i ett särskilt betänkande senare i vår.

Frågan om tjänstgöringsplatser för Försvarsmaktens personal, som Folkpartiet liberalerna tar upp i *partimotion Fö28 (fp) yrkande 16*, bedömer utskottet ligga inom uppdragsramen för den utredning som regeringen nu tillsatt om Försvarsmaktens personalförsörjning. Behov av något uttalande – utöver vad utskottet ovan anfört – anser utskottet inte föreligga. *Partimotion Fö28 (fp) yrkande 16* avstyrks därför av utskottet.

I motion Fö312 (kd) tas frågan om sexuella trakasserier inom det militära upp. Frågan om sexuella trakasserier inom Försvarsmakten har uppmärksamats av utskottet. Utskottet anordnade därför en offentlig utskottsutfrågning den 17 november 1999 på detta angelägna tema. I utfrågningen deltog företrädare för bl.a. Försvarsdepartementet, Försvarsmaktens högkvarter, Jämställdhetsombudsmannen, Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté, Värnpliktsrådet, Civilpliktsrådet, Officersförbundet m.fl. En samtalsuppteckning gjordes av den offentliga utskottsutfrågningen. Den bifogas i en bilaga till detta betänkande.

Det framkom vid utfrågningen att åtgärder nu har vidtagits inom Försvarsmakten för att komma till rätta med trakasserierna. Utskottet vill i sammanhanget också anföra att regeringen i regleringsbrevet för år 2000 har gett Försvarsmakten i uppdrag att redovisa en utvärdering och analys av de åtgärder som har vidtagits för att förebygga förekomsten av sexuella trakasserier inom myndigheten. Därutöver skall Försvarsmakten analysera den rådgivarfunktion som avses bli införd år 2000 som ett steg i arbetet med att förebygga sådana trakasserier. Slutligen skall Försvarsmakten redovisa vilka förband, skolor och staber som infört lokala handlingsplaner mot sexuella trakasserier.

Utskottet bedömer att de åtgärder som nu vidtagits för att komma till rätta med trakasserierna inom Försvarsmakten har uppmärksamats och att vidtagna åtgärder på sikt torde tillgodose motionärens yrkanden. *Motion Fö312 (kd) yrkandena 1 och 2* avstyrks därför av utskottet.

Regeringen

I regeringens proposition (prop. 1998/99:74) Förändrad omvärld – omdanat försvar togs frågan upp om att införa en tjänstegrad för yrkesofficerare benämnd brigadgeneral respektive flottiljameraler och anförde där bl.a. följande. Sedan några år har Försvarsmakten på olika sätt anmält att man önskar ändra i nuvarande tjänstegradssystem för yrkesofficerare. Tanken är att den nuvarande tjänstegraden överste av första graden respektive kommandör av första graden skall avskaffas och i stället ersättas med tjänstegraden brigadgeneral respektive flottiljameraler. Motivet för detta angavs vara att det numera nästan bara är Sverige som inte har denna tjänstegrad. Det utökade internationella samarbetet ansågs därigenom ha försvårats. Danmark, Norge och Finland har nyligen infört brigadgeneralsgraden. Regeringen angav i samma proposition att frågan borde beredas ytterligare innan ställning togs till förslaget. Regeringen anser att den nämnda tjänstegraden nu bör införas och avser att göra förändringar i förordningen (1994:642) med instruktion för Försvarsmakten och officersförordningen (1994:882) med ikraftträdande den 1 juli 2000.

Ändringarna i författningarna bör innebära att tjänstegraden brigadgeneral respektive flottiljameraler införs, att det högsta antalet som får finnas i Försvarsmakten anges samt att det är regeringen som beslutar om denna anställning. Beslut om antalet bör dock inte fattas förrän behovet av högre chefer i den omstrukturerade Försvarsmakten går att beräkna.

Motionen

I *partimotion Fö20 (m)* anför Moderata samlingspartiet att en internationalisering av den svenska befälsordningens tjänstegrad inte i sig bör avvisas. Moderaterna anser dock att man noggrant bör överväga om det är klokt att nu – innan varken behov eller framtida befälsordnings utformning klargjorts för riksdagen – införa en ny tjänstegrad (*yrkande14*).

Utskottet

Utskottet vill med anledning av yrkande 14 i *partimotion Fö20 (m)* anföra att Försvarsmakten sedan några år på olika sätt anmält att man önskar ändra i nuvarande tjänstegradssystem för yrkesofficerare. Tanken är att den nuvarande tjänstegraden överste av första graden respektive kommandör av första graden skall avskaffas och i stället ersättas med tjänstegraden brigadgeneral respektive flottiljameraler. Motivet för detta har angivits vara att det numera nästan bara är Sverige som inte har denna tjänstegrad. Det utökade internationella samarbetet ansågs därigenom försvårats. Danmark, Norge och Finland har nyligen infört brigadgeneralsgraden.

Utskottet kan instämma i yrkandet i motionen att den svenska befälsordningens tjänstegrader behöver internationaliseras. Försvarsmakten står dock inför omfattande organisationsförändringar, där behovet av chefer i nivåerna överste eller kommandör och högre kommer att minska. Detta leder i sin tur till att behovet av yrkesofficerare också går ner. Enligt utskottets uppfattning

är det därför mycket viktigt att antalet brigadgeneraler och flottiljameraler inte sätts för högt, liksom att befördringstakten blir måttlig och samordnad med Försvarsmaktens omstrukturering. Med dessa förbehåll bedömer utskottet att de nya tjänstegraderna successivt kan slussas in i det nuvarande tjänstegradssystemet. Något skäl att tillmötesgå motionärernas yrkande i denna fråga finns – enligt utskottets bedömning – därför inte. *Partimotion Fö20 (m) yrkande 14* avstyrks av utskottet.

Frivillig försvarsverksamhet

Regeringen

Den frivilliga försvarsverksamheten omfattar de frivilliga försvarsorganisationerna samt Hemvärnet. Den har bl.a. genom sin kompetens inom skilda samhällsområden och sin breda geografiska spridning och lokalkännedom utgjort en betydelsefull del av vårt totalförsvar. Inriktningen av verksamheten har liksom när det gäller det övriga totalförsvaret utgått från hotet om ett väpnat angrepp i form av en militär invasion. Regeringen anser det vara av stor vikt att den frivilliga försvarsverksamheten förnyas i takt med ominriktningen av totalförsvaret.

Regeringen har nyligen beslutat tillkalla en särskild utredare med uppgift att utreda vilken roll den frivilliga försvarsverksamheten skall ha i framtiden inom totalförsvaret mot bakgrund av totalförsvarets förändrade inriktning. I uppdraget ingår bl.a. att utreda den statliga finansieringen av de frivilliga försvarsorganisationerna i relation till ny inriktning och nya uppgifter, den frivilliga försvarsverksamhetens betydelse och uppgifter vid situationer där landet hotas av eller blir utsatt för ett väpnat angrepp, de frivilliga försvarsorganisationernas roll när det gäller att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred samt deras medverkan i internationell verksamhet.

Utredaren skall även utreda behov av och former för förstärkning av de frivilliga försvarsorganisationerna med materiel som framdeles avvecklas av Försvarsmakten. Utredningen skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 2000.

Motionerna

Kristdemokraterna tar i fyra motioner upp frågan om en utredning om den frivilliga försvarsverksamheten. I *kommittémotion Fö32 (kd)* framhålls Hemvärnets stora betydelse inom totalförsvaret. Kristdemokraterna välkomnar den utredning som regeringen initierat rörande den frivilliga försvarsverksamheten och föreslår att utredningen skall vara parlamentariskt sammansatt (*yrkande 9 i denna del*). I en annan *kommittémotion* från Kristdemokraterna *Fö212 (kd)* framhålls att i den pågående omdaningsprocessen inom Försvarsmakten har de frivilliga organisationerna en viktig och angelägen plats och förmåga, som måste tillvaratas och att deras roll inom den nydanade totalförsvarsorganisationen ses över (*yrkande 12*). I *kommittémotion Fö213 (kd)* anser Kristdemokraterna att en utredning snarast bör komma till stånd som

tydliggör och säkerställer frivilligorganisationernas medverkan i arbetet med att öka riskmedvetenheten samt att förbättra skyddet för liv, miljö och egendom i det fredstida samhället (*yrkande 6*). I *motion Fö322 (kd)* i denna del av Margareta Viklund anförts att det med tanke på den ändrade hotbilden inklusive terrorverksamhet av olika slag, civilbefolkningens utsatta situation vid både freds- och krigssituation samt totalförsvarets omstrukturering och neddragningar finns anledning att göra en övergripande utredning om Hemvärnets och andra frivilliga organisationers framtida roll och funktion inom totalförsvaret.

I *motion Fö324 (s)* av Lilian Virgin framhålls att genom den omstrukturering av försvaret som nu äger rum är det angeläget att på nytt pröva behovet av ett centrum för såväl försvarets som frivilligorganisationernas utbildning. Behovet av att regeringen ger en långsiktig inriktning för frivilligorganisationernas fortsatta planläggning av utbildning och stöd till de baltiska länderna kvarstår (*yrkande 1*).

I *motion Fö30 (kd)* av Tuve Skånberg och Kenneth Lantz anförts att en minskning av den frivilliga försvarsorganisationen inte är trovärdig och inte heller rätt signal till de tusentals människor som engagerar sig i totalförsvaret på sin fritid. I Skåne är förslaget en halvering av nuvarande fyra stödorganisationer. Motionärerna föreslår att riksdagen avvisar förslaget om att minska den frivilliga totalförsvarsorganisationen i Skåne (*yrkande 3 i denna del*). I *motion Fö34 (kd)* av Ulf Björklund och Ragnwi Marcelind framhålls att Falun, med uppgift som en särskild utbildningsbas inom det civila försvaret, skulle hjälpa till att bibehålla den höga nivån på frivilligorganisationernas verksamhet liksom den djupa folkförankringen i Gävle-Dalaregionen (*yrkande 2*).

Utskottet

Utskottet har i tidigare uttalanden framhållit den frivilliga försvarsverksamhetens betydelse. Genom sitt starka engagemang och sin breda kompetens inom skilda områden utgör dessa organisationer en viktig resurs för landets försvar. Utskottet har också framhållit att deras verksamhet ger breda medborgargrupper en chans att engagera sig och göra en insats för totalförsvaret. Frivilligorganisationerna bidrar även till en bred och djup folklig förankring av totalförsvaret, liksom att de även har en viktig roll i totalförsvarets personalförsörjningssystem. Mot bakgrund av den omstrukturering som nu pågår inom totalförsvaret välkomnar därför utskottet regeringens initiativ att utreda den frivilliga försvarsverksamhetens framtida inriktning och uppgifter inom totalförsvaret. Utskottet anser det vara av stor vikt att den frivilliga försvarsverksamheten förnyas i takt med ominriktningen av totalförsvaret.

I Kristdemokraternas motioner Fö32 yrkande 9 i denna del, Fö212 yrkande 12, Fö213 yrkande 6 och Fö322 i denna del) framhålls betydelsen av en översyn av den frivilliga försvarsverksamheten. Det gäller bl.a. såväl dess framtida roll och funktion inom totalförsvaret, som dess arbete med att öka riskmedvetenheten samt att förbättra skyddet för liv, miljö och egendom i det fredstida samhället. I en av motionerna förordas ett en sådan utredning skall vara parlamentariskt sammansatt.

Som utskottet ser det kommer de frågor som Kristdemokraterna tar upp i sina motioner att behandlas av den utredning som regeringen nu initierat. Enligt utredningens direktiv (dir. 1999:95) ingår i utredningsuppdraget att behandla den frivilliga försvarsverksamhetens roll i det framtida totalförsvaret, liksom dess betydelse och uppgifter vid situationer där vårt land hotas av eller blir utsatt för ett väpnat angrepp. I uppdraget ingår också att behandla vilken roll de frivilliga försvarsorganisationerna skall ha när det gäller att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Utredningen skall bl.a. hålla Försvarsberedningen informerad om sitt arbete och ge den tillfälle att framföra synpunkter. Behov av en parlamentariskt sammansatt utredning anser utskottet därför inte vara påkallat. Mot bakgrund av det ovan anförda avstyrker utskottet *motionerna Fö32 (kd) yrkande 9 i denna del, Fö212 (kd) yrkande 12, Fö213 (kd) yrkande 6 och Fö322 i denna del.*

Även yrkande 1 i motion Fö324 (s) bedömer utskottet bli en fråga för utredningen om den frivilliga försvarsverksamheten. I utredningsuppdraget ingår nämligen att behandla frågan om de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att medverka i internationell verksamhet. Utskottet anser att det är viktigt att de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att bidra till denna verksamhet utreds. Utskottet vill i sammanhanget också upplysa om att i regleringsbrev för år 2000 har regeringen givit de frivilliga försvarsorganisationerna i uppdrag att stödja utvecklingen av frivillig försvarsverksamhet under demokratisk kontroll i Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ryssland. Med det ovan anförda avstyrks *motion Fö324 (s) yrkande 1* av utskottet.

När det gäller motion Fö30 (kd) yrkande 3 i denna del om totalförsvarsorganisationen i Skåne och motion Fö34 (kd) yrkande 2 om en särskild utbildningsbas i Falun anser utskottet att dessa frågor kan behandlas först när resultatet av översynen om den frivilliga försvarsverksamhetens roll i det framtida totalförsvaret föreligger. Skäl att nu föregå denna utrednings arbete genom att utpeka vissa frivilliga totalförsvarsorganisationer i landet som särskilt drabbade av omstruktureringen inom totalförsvaret eller att förorda vissa platser som särskilt lämpade som utbildningsbaser anser utskottet inte föreligga. Utskottet avstyrker därför *motionerna Fö30 (kd) yrkande 3 i denna del och motion Fö34 (kd) yrkande 2.*

Utskottet behandlar här vad regeringen i proposition (prop. 1999/2000:30) Det nya försvaret (s. 117–129) anfört om civila frågor. Utskottet behandlar också motionerna Fö20 (m) yrkande 15, Fö32 (kd) yrkandena 12 och 13 samt Fö212 (kd) yrkandena 14 och 15.

Det civila försvaret

Regeringen

Riksdagen har med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationspropositionen (prop. 1998/99:74) Förändrad omvärld – omdanat försvar godkänt att det övergripande målet för det civila försvaret och utformningen av resurserna skall vara att värna civilbefolkningen, trygga en livsnödvändig försörjning, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid väpnat angrepp och vid krig i vår omvärld. Målet skall också vara att bidra till fred och säkerhet i omvärlden och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Regeringen har inte funnit anledning att ompröva detta mål.

Regeringen framhåller att gränssättande faktorer för funktionerna inom det civila försvaret är tillgång till el, telekommunikationer och datorstöd samt effekter av kemiska stridsmedel. Då förmågan inom det civila försvaret bygger på det fredstida samhällets kapacitet har förändringar i samhället stor påverkan på inriktningen av beredskapsåtgärder. Mot bakgrund av detta angav regeringen i den nämnda propositionen att planeringen för det civila försvaret i ökad utsträckning skall inriktas mot att säkra viktiga infrastrukturområden och därmed minska sårbarheten i de för beredskapsförmågan gränssättande faktorerna. Regeringen anser att ovan nämnda inriktning bör ligga fast och vill samtidigt framhålla att erfarenheterna från Kosovokonflikten understryker behovet av en sådan inriktning.

Utskottet

Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen anför om det civila försvaret.

Helhetssyn när det gäller det civila försvaret och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Regeringen

Regeringen anför i propositionen att samband och beroenden mellan olika infrastrukturområden blir allt mera komplexa. Sambanden är inte bara teknologiska utan utgörs också av internationella nätverk bestående av kompetens och kunskande, komplexa beroendeförhållanden som påverkar robusthet och säkerhet i systemen. Därtill kommer den nya rollfördelning som ägt rum det senaste decenniet inom infrastrukturområdena och som har sin grund i internationalisering och ändrade ägarformer. Elförsörjning, telekommunikat-

ioner och transporter sker nu i globala nätverk där de nationella systemen i många fall ägs och styrs av utländska ägare.

En fortsatt uppmärksamhet måste således ägnas den sårbarhet som hänger samman med förändringar i viktiga infrastruktursystem. Dessa förändringar har flera dimensioner varav särskilt utvecklingen inom IT-området måste uppmärksammas. Skyddet av viktig infrastruktur bör ses som en nationell säkerhetsfråga som i många avseenden måste hanteras i internationell samverkan.

Ansvarsfördelningen vad gäller olika former av hot utgår som nämnts från den normala fredstida verksamheten. Detta utgör även grunden för planeringen för det civila försvaret. Den s.k. ansvarsprincipen innebär att den som har ansvar för en verksamhet i fred även skall ha det i krig.

På en skala av olika tänkbara hot mot samhället kan förmågan att klara mer vardagliga olyckor och störningar anses utgöra samhällets basförmåga. Denna basförmåga kompletteras genom det civila försvarets planering med åtgärder för den mest extrema situationen, nämligen krig. Beredskapen mot mellanliggande situationer, dvs. svåra påfrestningar på samhället i fred, grundas på resurser underifrån genom basförmågan mot normala störningar och på resurser ovanifrån genom de kompletterande beredskapsåtgärderna för ett krig.

Den åtgärdsförmåga gränsdragningen mellan *svåra fredstida påfrestningar* och krig kan emellertid upplevas som diffus. Som exempel kan nämnas el- och teleområdena. Oavsett anledningen till avbrott krävs i stort sett samma slag av åtgärder. Det är dessutom ofta samma aktörer som planerar för alla händelser i hotskalan. Det bör finnas en systematisk planering som tillgodoser samhällets förmåga mot olika hot och som dessutom medger förmåga att bidra till internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Planeringen skall vara så utformad att det så långt möjligt kan ses som ett sammanhängande beredskapssystem för olika former av hot. Utgångspunkten skall vara ansvarsprincipen och att beredskapen skall byggas underifrån, dvs. samhällets basförmåga och att åtgärder successivt vidtas utefter hela hotskalan.

Regeringen angav i propositionen (prop. 1998/99:74) *Förändrad omvärld – omdanad försvar* att formerna för att på ett effektivt och rationellt sätt kunna möta ett bredare spektrum av hot och risker måste utvecklas successivt. Utgångspunkten bör härvid vara en förbättrad helhetssyn.

Mot bakgrund av detta har regeringen i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare som skall analysera och lämna förslag till principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. Enligt direktiven skall frågor som berör IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring behandlas i en delrapport före slutbetänkandet. Uppdraget skall slutredovisas den 1 februari 2001.

Regeringen beslutade den 4 mars 1999 att inom Regeringskansliet låta genomföra genomgångar sektorsvis av behovet av åtgärder och en översyn av författningsreglering m.m. inom de områden som kan bli berörda vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen *bedömer* att utredningen avseende principer för en förbättrad helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra

påfrestningar på samhället i fred samt den departementala genomgången som redovisas nedan bör kunna bidra till att uppfylla den målsättning som angavs i den nämnda propositionen.

Motionen

I *kommittémotion Fö212 (kd)* framhålls bl.a. att om avsikten verkligen är att värna civilbefolkningen vid krigs- och krissituationer bör en övergripande och heltäckande parlamentariskt sammansatt utredning om det civila försvarets roll och funktion inom totalförsvaret genomföras. I den strukturförändring totalförsvaret genomgår är det nödvändigt att utreda vilka konsekvenser det får för det civila försvaret (*yrkande 14*).

Utskottet

Utskottet bedömer – i likhet med regeringen – att utredningen avseende principer för en förbättrad helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred samt den departementala genomgången bör kunna bidra till att uppfylla den målsättning som statsmakterna satt upp för det civila försvaret i riksdagsbeslutet våren 1999 (prop. 1998/99:74, bet. FöU5).

Med anledning av vad som yrkas i *kommittémotion Fö212 (kd)* yrkande 14 om en heltäckande parlamentariskt sammansatt utredning om det civila försvarets roll vill utskottet anföra följande. Regeringen beslutade i juni 1999 om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare som skall analysera och lämna förslag till principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. I utredningsuppdraget ingår att ta ställning till om nuvarande funktionsindelning, myndighetsuppgifter och samordningssystem behöver ändras. De frågeställningar som utredaren bör beakta är följande.

- Hur bör planeringen utformas för civilt försvar och svåra påfrestningar på samhället i fred för att samhället skall få bästa möjliga beredskapsförmåga?
- Vilken organisatorisk eller strukturell indelning bör finnas?
- Vilka mål som skall gälla för samhällets förmåga under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred?
- Hur bör finansieringssystemet vara utformat?
- Vilket behov av samordning finns?

Utskottet bedömer att de frågeställningar som skall belysas enligt det av regeringen beslutade kommittédirektivet är mer omfattande än de som framförs i motionen. Det utredningsbehov som efterlyses i motionen kommer därmed enligt utskottets bedömning att väl omhändertas. Något behov av en parlamentariskt sammansatt utredning bedömer utskottet inte nu föreligga. Utskottet avstyrker därför *kommittémotion Fö212 (kd)* yrkande 14.

Regeringen

Allmänt

Regeringen skall varje år lämna en redogörelse för läget när det gäller olika slag av svåra påfrestningar. Inledningsvis i propositionen i denna del anför regeringen bl.a. mot bakgrund av den relativt fylliga redovisningen hösten 1998 och de pågående departementala sektorsgenomgångarna att den följande redogörelsen blir kortfattad och inriktad på kompletteringar till tidigare lämnad redovisning och på viktigare förändringar som inträffat på vissa områden under det gångna året.

Enligt regeringens beslut den 4 mars 1999 syftar sektorsgenomgångarna till att klargöra om det författningsstöd som finns för olika tänkbara händelser och påfrestningar är tillräckligt. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt frågor som rör ledning, samordning och samverkan mellan staten och kommunerna och mellan olika myndigheter. Genomgångarna avgränsas således inte endast till att granska normgivningen som sådan i en snäv mening, utan inbegriper även bl.a. rutiner för beslutsfattande och möjligheterna till åtgärder vid olika typer av händelser. Det övergripande syftet är att säkerställa att samhällets olika sektorer har en tillfredsställande krishanteringsförmåga, bl.a. när det gäller informationsberedskapen, och att ändamålsenliga ansvarsförhållanden och rutiner råder mellan statliga myndigheter på olika nivåer och i förekommande fall mellan statliga myndigheter, landsting, kommuner och andra aktörer. Ledningsfrågorna kommer också att behandlas i de departementala sektorsgenomgångarna.

I propositionen anförts också att regeringen i juni 1999 beslutade om direktiv för en särskild utredare med uppgift att analysera och lämna förslag till principer till en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen har enligt propositionen beslutat om direktiv till en utredning om översyn av räddningstjänstlagen. I uppdraget ingår bl.a. att föreslå hur lagstiftningen kan moderniseras och hur detaljregleringen av den kommunala räddningstjänsten kan minska. Vidare ingår att tydliggöra förhållandet mellan räddningstjänstlagstiftningens bestämmelser och annan lagstiftning som reglerar olycks- och skadeförebyggande verksamhet. I uppdraget ingår också att se över vissa frågor som rör utbildning av räddningstjänstpersonal samt miljöräddningstjänst till sjöss m.m. Möjligheterna att integrera sjö- och flygräddningstjänsten skall ses över.

Beredskapspolisen består av totalförsvarspliktiga som är krigsplacerade med civilplikt vid en polismyndighet. De får kallas in under höjd beredskap eller när regeringen beslutar att det behövs för Sveriges försvarsberedskap. Beredskapspolisen skall framför allt delta i polisverksamhet som har anknytning till befolkningsskydd och räddningstjänst. Från och med den 1 oktober 1999 har Rikspolisstyrelsen getts möjligheten att ingå avtal med beredskapspolismän om tjänstgöring under tid då samhället är utsatt för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt.

I propositionen redovisar regeringen de områden där det under det senaste året har inträffat viktiga förändringar i förhållande till den redovisning som lämnades i föregående års skrivelse. Enligt regeringen bör begreppet IT-säkerhet i fortsättningen benämnas Övergripande informationssäkerhet.

Nedfall av radioaktiva ämnen

Statens strålskyddsinstitut (SSI) har på uppdrag av regeringen formaliserat och samordnat planläggningen av nödvändiga mätinsatser i Sverige i händelse av att en kärnteknisk olycka skulle inträffa där radioaktiva ämnen kan komma att spridas över Sverige. I regleringsbrevet inför budgetåret 1998 fick SSI i uppdrag att tillsammans med FOA redovisa en avvägd ambitionsnivå för övervakning av luftburna radioaktiva ämnen till följd av en kärnenergi-olycka. Redovisningen lämnades i anslutning till budgetunderlaget för år 1999 (dnr M98/779/5). I skrivelsen föreslås att fem av åtta luftfilterstationer som hittills drivits för övervakning av kärnvapenprov och kärntekniska olyckor är en lämplig ambitionsnivå och bör drivas vidare. De tre resterande stationerna läggs ned. I skrivelsen anges en uppskattad kostnad för drift av fem stationer till 2,4 miljoner kronor per år. Frågan om finansiering bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Elförsörjning

I regeringens skrivelse (skr. 1998/99:33) Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred lämnades en utförlig redovisning vad beträffar elförsörjning.

Störningar i elförsörjningen i fredstid beror i de flesta fall på fel som drabbar luftledningar i samband med åska, storm och snöfall. Standarden på de svenska ledningsnäten är dock generellt sett hög med låga avbrottsfrekvenser och korta avbrottsstider. Det allvarligaste hotet om störningar i elförsörjningen i fredstid som kan innebära en svår påfrestning på samhället sammanhänger med sabotage, inbegripet terroristhandlingar. Leveranssäkerheten för en elkund beror på säkerheten i hela leveranskedjan från kraftstation till kundens anslutningspunkt. Ansvarsfördelningen är sådan att det är en uppgift för företagen inom elförsörjningen att vidta de åtgärder som krävs i elsystemet för att hålla en god leveranssäkerhet i fredstid.

Elförsörjningen görs mindre sårbar genom att elsystemet i förebyggande syfte görs mer robust och motståndskraftigt i samband med om- och utbyggnad och införande av ny teknik samt genom en beredskap att vidta skadeavhjälpanande åtgärder vid störningar. Åtgärderna inriktas både på att minska sårbarheten i elförsörjningen och på att minska användarnas beroende av den ordinarie elförsörjningen.

Branschens strukturförändring och andra förändringar vid elföretagen efter elmarknadsreformen sker i snabb takt vilket påverkar förutsättningarna för beredskapsplanläggningen. Den snabba avställningen av reservkraftproduktion kräver en dialog med elbranschen om olika tänkbara lösningar vid effekttoppar, något som också har påbörjats. På sikt kan marknadens krav på

leveranstrygghet medföra lösningar vad avser fredstida effektbristsituationer. Möjligheterna att upprätthålla en begränsad elproduktion i regionala och lokala nät (s.k. ö-drift) inom Syd- och Mellansverige vid långvariga elavbrott bedöms öka bl.a. genom Svenska kraftnäts beslut om stöd för att säkra tillgång till tredje blocket vid Karlshamnsverket i Blekinge fram till april år 2002.

De åtgärder som på statsmakternas initiativ vidtas för att elförsörjningen skall kunna upprätthållas och återupprättas i krig har en positiv effekt på den fredstida beredskapen, särskilt när det gäller skydd mot sabotage och störningar på stamnätet och regionnäten. Mot bakgrund av de överväganden som redovisats av regeringen i budgetpropositionen för 1999 (prop. 1998/99:1 utg.omr. 6) och i regeringens proposition (prop. 1998/99:74) Förändrad omvärld – omdanad försvar samt försvarsutskottets betänkande (bet. 1998/99:FöU1) Totalförsvarsbudget för 1999 har regeringen beslutat att en funktionsutvärdering såvitt avser delfunktionen Elförsörjning skall genomföras. En rapport skall lämnas senast den 31 december 1999.

Telekommunikationer

Gränssättande för telekommunikationernas förmåga är en fungerande elförsörjning. Vidare har de IT- och Internetrelaterade hoten mot telekommunikationerna alltmer kommit att uppmärksammas (se vidare nedan i avsnittet om Övergripande informationssäkerhet). Post- och telestyrelsen har bl.a. initierat intrångsanalyser hos teleoperatörerna för att pröva om det går att utifrån ta sig in i teleoperatörens styr- och övervakningsnät. Analyserna skall ligga till grund för åtgärder som syftar till att försvåra intrång.

Beredskapen mot sådana störningar i telekommunikationerna som skulle kunna medföra svåra påfrestningar på samhället i fred har ett starkt samband med de beredskapsåtgärder som vidtas för krigstida störningar inom ramen för det civila försvarets planering för funktionen Telekommunikationer. Regeringen har beslutat att ge Överstyrelsen för civil beredskap i uppdrag att genomföra en uppföljning av 1996 års funktionsgenomgång av funktionen Telekommunikationer. Detta uppdrag skall slutredovisas den 1 juli år 2000.

Försörjning med vatten

Gränssättande för försörjningen med dricksvatten är tillgången på elektricitet, reservvattentäcker, reservdelar och kemikalier. Vid störningar i ordinarie distributionssystem har förmågan att snabbt organisera distributionen av nödvatten avgörande betydelse. Beredskapen mot störningar i dricksvattenförsörjningen har förbättrats. Flertalet kommuner har reservkraft till produktion av dricksvatten i de största vattenverken och huvuddelen av kommunerna kan distribuera vatten i det största ledningsnätet även utan ordinarie elleveranser. Merparten av de kommuner som inte kan distribuera vatten utan ordinarie el har dock god beredskap för nödvattenförsörjning. Flertalet kommuner har även vattenverk som kan drivas utan datorstöd. Förmågan att klara försörjningen med dricksvatten bedöms därför vara godtagbar i hela landet.

Det är Rikspolisstyrelsen (RPS) som genom Säkerhetspolisen (SÄPO) leder polisens verksamhet i fråga om bekämpning av bl.a. terrorism. Målet för bekämpningen är att i första hand förebygga och förhindra våldsdåd med politiska syften, oavsett om dåden avses utföras i Sverige eller utomlands. Inom SÄPO är det verksamhetsgrenen Kontraterroism som bedriver arbetet med att kartlägga vilka grupper som ägnar sig åt terrorism. Ett omfattande internationellt samarbete förekommer inom detta område. En fortsatt viktig del i arbetet är att förebygga och förhindra att Sverige blir en bas för politiskt motiverat våld i andra länder. SÄPO gör fortlöpande bedömningar av faktorer som i närtid kan påverka hotbilden på en mer konkret nivå. Varje år sammanställs dessutom ett övergripande hotbildsdokument avseende vilka hot av terroristkaraktär som föreligger. Dokumentet delges berörda myndigheter och departement. Bedömningen i dokumentet ligger också till grund för SÄPO:s verksamhetsplanering.

Kemikalieolyckor och utsläpp av farliga ämnen till sjöss

Statens räddningsverk har påbörjat utrustningen av de sju regionala resursbaser för kemikalieolyckor som regeringen uppdragit åt myndigheten att inrätta. Syftet är att förstärka samhällets grundberedskap mot olyckor med farligt gods och olyckor med kemikaliehantering vid stationära anläggningar. Förråden är placerade så att insatstiden skall vara mindre än 2,5 timmar för större delen av landet.

För att höja säkerheten vid transport av farligt gods har regelverket om transport av farligt gods kompletterats med bestämmelser som innehåller krav på att bl.a. den som bedriver verksamhet där det ingår att utföra sådana transporter skall ha en eller flera säkerhetsrådgivare. Härigenom genomföres rådets direktiv 96/35/EG om utnämning av och kompetens hos säkerhetsrådgivare för transport av farligt gods på väg, järnväg eller inre vattenväg. En förväntad effekt av införandet av kravet på säkerhetsrådgivare är att företagens kunskap gällande farligt gods kommer att höjas och att möjligheterna till korrekt efterlevnad av reglerna för transport av farligt gods kommer att öka.

Lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (den s.k. Sevesolagen) med följdförfattningar trädde i kraft den 1 juli 1999. Lagens syfte är att förebygga allvarliga olyckshändelser inom den kemikaliehanterande industrin och att begränsa skadorna om sådana olyckor skulle inträffa. Lagen genomför rådets direktiv 96/82/EG av den 9 december 1996 om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår och konventionen om gränsöverskridande effekter av industriolyckor av den 17 mars 1992. Inom arbetsmiljöområdet genomförs dock direktivet genom bestämmelser i form av myndighetsföreskrifter. Det centrala tillsynsansvaret ligger på Statens räddningsverk. Länsstyrelser och kommuner har det regionala och lokala tillsynsansvaret.

Det finns inte någon utpekad myndighet med sektorsansvar för informationssäkerhet. Arbetet måste ske hos de myndigheter, företag och organisationer som har det normala ansvaret. Regeringens insatser kan bidra med bättre generella förutsättningar för informationssäkerhetsarbetet.

Regeringens informationssäkerhetsarbete syftar till att skapa förtroende för den nya tekniken och verka för att alla samhällsviktiga funktioner får ett bättre skydd. God informationssäkerhet inom hela samhället kan åstadkommas på flera sätt. Regeringen arbetar med en strategi för samhällets informationssäkerhet som främst tar sikte på den statliga sektorn och samhällsviktiga sektorer. Regeringens arbete syftar också till att underlätta arbetet med informationssäkerhet, t.ex. elektroniska signaturer. Säkerheten på Internet uppmärksammas också.

IT-kommissionen (K 1998:04) har satt informationssäkerhetsfrågorna på sin dagordning. Arbetet med IT-omställningen inför år 2000 leder med stor sannolikhet till ökade kunskaper om alla sektors sårbarhet. Förslagen från Statskontorets rapport Sammanhållen strategi för samhällets IT-säkerhet (1998:18) bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inom området finns även andra rapporter och utredningar som bör beaktas i den fortsatta beredningen. Det gäller t.ex. rapporterna från arbetsgruppen om informationskrigföring (Fö 1997:A). Regeringen har i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till principer till en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. En delrapport avseende frågor som berör IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring skall lämnas. Det fortsatta arbetet med samhällets IT-säkerhet skall utmynna i en strategi som redovisas för riksdagen.

Motionerna

Två motioner tar upp frågan om elförsörjningen. I *partimotion Fö20 (m)* vill Moderata samlingspartiet fästa riksdagens uppmärksamhet på regeringens inriktning att genom en dialog med elbranschen sträva efter olika lösningar vid fredstida effektbristsituationer samt säkerställa elleveranser i Syd- och Mellansverige genom det tredje blocket i Karlshamnsverket. Dessa åtgärder är mer än nödvändiga när regeringen till höga samhällskostnader avvecklat en fullt fungerande, miljövänlig elproduktion i Barsebäck (*yrkande 15*). I *kommittémotion Fö32 (kd)* framhåller Kristdemokraterna bl.a. att det är viktigt att elförsörjningens internationalisering beaktas i beredskapsarbetet. Förutom de praktiska och konkreta åtgärder som krävs för att snabbt få i gång ett havererat elsystem anser Kristdemokraterna att det civila försvaret måste bli tydligare beträffande elförsörjningens risker och hur de kan förebyggas (*yrkande 12*). I samma motion anser Kristdemokraterna också att de funktionsgenomgångar som Överstyrelsen för civil beredskap påbörjat skall fortsätta och att de brister som uppdagas mynnar ut i konkreta åtgärder (*yrkande 13*).

I *kommittémotion Fö212 (kd)* behandlas funktionen Ordning och säkerhet. Kristdemokraterna anför bl.a. att mot bakgrund av att infrastrukturfunktionerna uppvisar brister vad gäller bevakning och skydd av vitala anläggningar och objekt samt att beredskapspolisorganisationens förmåga att fullgöra sina uppgifter att skydda totalförsvarsviktiga anläggningar har begränsats, bör en funktionsgenomgång göras (*yrkande 15*).

Utskottet

Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen anför om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. När det gäller redovisningen i propositionen av de områden där det bör finnas en särskilt god beredskap vill utskottet framhålla följande.

Utskottet har vid upprepade tillfällen framhållit betydelsen av uthålligheten inom viktiga infrastrukturuområden. När utskottet senast behandlade denna fråga hösten 1999 (prop. 1999/2000:1 utg.omr. 6, bet. FöU1) förutsatte utskottet att resultatet av de funktionsgenomgångar och andra studier som påbörjats och som rör sårbarheten inom dessa system leder fram till att åtgärder vidtas för att få en ur beredskapssynpunkt godtagbar förmåga i uthållighet inom viktiga infrastrukturuområden, främst elförsörjning och telekommunikationer. Utskottet utgick ifrån att regeringen regelbundet informerar riksdagen i denna fråga.

Generaldirektören för Överstyrelsen för civil beredskap med medarbetare har inför utskottet i december 1999 redovisat resultatet av funktionsutvärderingen av delfunktionen Elförsörjning. Det framkom av denna redovisning att sårbarheten i det svenska elsystemet är oväntat stor. Tiderna för reparationer och återstart av elsystemet har visat sig väsentligt längre än vad som tidigare förutsatts. Utskottet erfor också att elförsörjningen under normal fredstida drift är mycket robust och säker, men oväntat sårbar för bl.a. sabotage. Vidare erfor utskottet att avregleringen av elbranschen har minskat utrymmet för satsningar som inte är kommersiellt motiverade, och det långtgående samhällsansvar som tidigare präglat branschen är på väg att försvinna. Resultatet av funktionsutvärderingen är – enligt utskottets mening – oroväckande. Utskottet förutsätter därför att åtgärder nu vidtas som minskar sårbarheten inom delfunktionen. Utskottet förutsätter också att regeringen i årets kommande budgetproposition återkommer till riksdagen med en utförlig redovisning av de vidtagna åtgärderna inom området.

Vad utskottet nu anført ligger väl i linje med vad som föreslås i *kommittémotion Fö32 (kd)* yrkandena 12 och 13. Utskottet vill därutöver tillägga att i regleringsbrevet för år 2000 till Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har regeringen bl.a. specificerat affärsverkets ansvar som beredskapsmyndighet. Utskottet bedömer att något uttalande utöver vad utskottet ovan anført om elförsörjning och funktionsutvärderingar inte torde föreligga. *Kommittémotion Fö32 (kd)* yrkandena 12 och 13 avstyrks därför av utskottet.

I partimotion Fö20 (m) yrkande 15 tas frågor upp om elförsörjningen vid fredstida effektbristsituationer och elleveranssäkerheten i Syd- och Mellansverige. Utskottet vill framhålla att i regleringsbrevet för år 2000 till Svenska kraftnät har regeringen specificerat affärsverkets ansvar vad gäller tillgången

på el vid höglast i det svenska elsystemet. Två nya mål har införts för verksamheten. För det första skall affärsverket bevaka tillgången på höglastkapacitet i det svenska elsystemet och förmedla relevant information till marknadens aktörer. För det andra skall Svenska kraftnät utveckla marknadsinstrument som kan bidra till att säkra tillgången på effekt vid toppbelastning. Utskottet bedömer att de åtgärder som regeringen nu vidtagit torde förbättra elleveranssäkerheten i enlighet med vad som anförs i partimotionen. *Partimotion Fö20 (m) yrkande 15* avstyrks därför av utskottet.

I kommittémotion Fö212 (kd) yrkande 15 föreslås en funktionsgenomgång av funktionen Ordning och säkerhet. Utskottet vill uppmärksamma motionärerna om att riksdagsbeslutet våren 1999 (prop. 1998/99:74, bet. FöU5) innebar en ominriktning av den särskilda beredskapspolisorganisationen. Någon utbyggnad av den allmänna beredskapspolisorganisationen skall inte ske under försvarsbeslutsperioden. Utskottet har inte ändrat uppfattning därvidlag. Vidare har utskottet erfarit att varje polismyndighet har ett planverk som bl.a. innehåller en förteckning över de samhällsviktiga anläggningar som skall skyddas i ett läge av höjd beredskap. Planverket upprättas i samråd med andra berörda myndigheter och uppdateras fortlöpande. I funktionens ordinarie uppgifter ingår således en sådan genomgång och bedömning av verksamheten som avses i motionen. Utskottet bedömer att det vid rådande hotbilsbedömning för närvarande inte föreligger något behov av en funktionsgenomgång av funktionen Ordning och säkerhet i enlighet med vad som yrkas i motionen. *Kommittémotion Fö212 (kd) yrkande 15* avstyrks därför av utskottet.

Internationella uppgifter

Regeringen

Regeringen anför om *resurser för förtroendeskapande insatser samt humanitärt bistånd* bl.a. att i 1996 års försvarsbeslut tillkom ett nytt mål för det civila försvaret, nämligen att kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Erfarenheter från planeringsverksamheten under år 1997 visade dock att det fanns behov av förtydligande när det gäller tolkningen av den nya uppgiften. Mot bakgrund av detta redovisade regeringen i skrivelsen (skr. 1997/98:4) Totalförsvar i förnyelse, hur uppgifterna och ansvaret i fråga om internationella fredsfrämjande och humanitära insatser skall fördelas mellan olika sakområden.

Beträffande *bistånd vid humanitära katastrofer* anför regeringen bl.a. att Sverige har ökat ambitionen vad avser minröjningsverksamhet som ett led i en utvecklad återuppbyggnadsberedskap. Målsättningen är att myndigheter och organisationer som är verksamma med humanitärt bistånd tillsammans skall kunna genomföra minröjningsinsatser. Nämnade insatspaket finansieras i dag genom respektive uppdragsgivare, i huvudsak EU, FN och Sida. Kostnaden för att upprätthålla beredskapen belastar Statens räddningsverks anslag.

Europeiska rådet beslutade i Köln att bygga ut och bättre koordinera EU:s och medlemsstaternas icke-militära krishanteringsinstrument. Under det

finländska ordförandeskapet har i linje med slutsatserna i Köln inletts en diskussion om konfliktförebyggande och civil krishantering som bl.a. syftar till att inventera och analysera resurser inom området. Sverige har haft en betydande roll i diskussionerna. Det är viktigt att EU:s icke-militära krishanteringsförmåga byggs upp utifrån de särskilda fördelar som en organisation inom EU kan medföra och att härigenom inte dubblera redan existerande nätverk och samordnande organ. Det skall vara fråga om en kompletterande och inte en konkurrerande struktur.

När det gäller *resurser inom det civila försvaret vid internationella insatser* framhåller regeringen att dessa främst avser större investeringar och förstärkningar i infrastruktur och ledningssystem, viss lagerhållning samt utbildningsinsatser av personal. Resurserna som skapas i detta syfte skall emellertid, när så är möjligt, kunna nyttjas för att bidra till fred och säkerhet i omvärlden.

Inom ramen för målet att bidra till fred och säkerhet i omvärlden genomför främst Överstyrelsen för civil beredskap en rad internationella förtroendeskapande åtgärder. Särskilt kan här nämnas aktiviteter som gäller de baltiska staterna. I detta sammanhang bör även poängteras det viktiga kontaktnät som frivilligorganisationerna byggt upp i Estland, Lettland och Litauen. Samarbetet i den utvidgade civila Natokommittén (SCEPC), i vilket Sverige tar aktiv del, har intensifierats. Det civila PFF-samarbetet utvecklas mot allt mer erfarenhetsutbyte i form av seminarier, utbildningar och övningar. De undergrupper till SCEPC som öppnats för partnermedverkan har ännu inte funnit sin slutliga utformning, men ett aktivt arbete pågår. Sverige deltar med personal i såväl CEPD (Civil Emergency Planning Directorate) som EADRCC (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre) i syfte att stärka staben och medverka i utvecklandet av arbetsformer. Regeringen anser det angeläget med en fortsatt svensk medverkan i de diskussioner som pågår om den fortsatta inriktningen av Natos civila planeringsverksamhet och formerna för partnermedverkan.

Utskottet

Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen ovan anförut om internationella uppgifter. I avsnittet civil och militär samverkan tar utskottet upp vissa frågor som rör det svenska internationella fredsfrämjande arbetet.

Möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser m.m.

Utskottet behandlar här vad regeringen i propositionen (prop. 1999/2000:30) Det nya försvaret (s. 150–153) anför om möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser. Utskottet behandlar även motion Fö20 (m) yrkande 17, Fö203 (s, c) och Fö317 (m).

Regeringen

Enligt 34 § räddningstjänstlagen (1986:1102) är myndigheter skyldiga att medverka i räddningstjänst. I förordningen (1986:1111) finns bestämmelser som ytterligare reglerar Försvarmaktens medverkan i civil verksamhet. Enligt 2 § skall Försvarmakten vid livshotande situationer där omedelbar transport är avgörande för behandlingen av skadade eller sjuka personer utföra transporter med helikopter på begäran av sjukvårdshuvudman. Denna skyldighet får dock inte allvarligt hindra ordinarie verksamhet av större betydelse inom myndigheten eller myndighetens medverkan i räddningstjänst. Försvarmakten får härutöver ställa personal och egendom till förfogande för transporter av sjuka eller skadade eller för transporter åt polismyndighet, Tullverket eller åt Kustbevakningen, om det finns ett trängande behov av transporten. Enligt 5 § förordningen får Försvarmakten åta sig att bygga vägar och broar samt att utföra transporter, andra arbeten och tjänster, om denna verksamhet kan inordnas som ett led i utbildning som bedrivs vid myndigheten eller främjar staten eller annat allmänt samhällsintresse. Försvarmakten får enligt 6 § hyra ut, låna ut eller sälja lös egendom, om det kan ske utan olägenhet. Som ytterligare förutsättning gäller i fråga om upplåtelser till andra än myndigheter att åtgärden skall främja Försvarmakten eller ett allmänt samhällsintresse. I 7 § finns bestämmelser om hur frågan om konkurrensintrång skall beaktas.

I en skrivelse till Förvarsdepartementet i maj 1999 lämnade Rikspolisstyrelsen (RPS) förslag om ändringar i förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet. RPS anförde att den helhetssyn som skall prägla totalförsvaret och dess utformning inte återspeglas i möjligheterna för polisen att kunna nyttja Försvarmaktens helikoptrar för vissa polisiära ändamål. RPS föreslog därför att Polisen skall få möjlighet att kunna nyttja Försvarmaktens helikoptrar och personal vid utförandet av tjänsteuppgifter.

Genom 1996 års totalförvarsbeslut och det vidgade säkerhetsbegrepp som där lades fast beslutade regeringen och riksdagen att en helhetssyn skall prägla samhällets satsningar och åtgärder för att förebygga och hantera hot och risker såväl i fred som i krig. Totalförvarsresurserna skall utformas så att de kan användas vid bl.a. svåra påfrestningar på samhället i fred. Syftet var att totalförvarsresurserna skall kunna förstärka det normala fredssamhällets resurser för hantering av risker och störningar. Regeringen uttalade också att resurserna även skall kunna användas i situationer som inte är svåra påfrestningar på samhället i fred. Regeringen framhöll också, när det gäller Försvarmaktens uppgift Stöd till samhället att denna uppgift inte skulle vara

dimensionerande. Totalförsvarets planering har efter försvarsbeslutet haft denna inriktning.

Regeringen anser att det är av största vikt att de bestämmelser som reglerar Försvarsmaktens medverkan i andra myndigheters verksamhet är klara och entydiga samt ligger i linje med uttalanden av regeringen och riksdagen. Det är därför angeläget att redan nu göra vissa ändringar av bestämmelserna. Regeringen avser därför att besluta om ändringar i förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet. Regeringen anser att Polisen bör ges möjlighet att kunna använda Försvarsmaktens materiel och personal även för uppgifter av transportkaraktär som är nödvändiga för att Polisen skall kunna utföra sina uppgifter. Regeringen vill betona att ett polisiärt utnyttjande av Försvarsmaktens materiel och personal i tjänsteuppgifter skall vara förbehållet särskilda undantagsfall. Polisen skall i första hand utföra sina uppgifter med de egna resurserna. Polisen bör således vända sig till Försvarsmakten för biträde och stöd endast då de egna resurserna är otillräckliga eller då den resurs som behövs inte finns att tillgå inom den egna organisationen. Det är vidare, vill regeringen understryka, Försvarsmakten som har att själv ta ställning till om myndigheten kan och bör biträda Polisen i det enskilda fallet.

En författningsändring bör enligt regeringen inte begränsas till enbart transport med helikopter utan avse samtliga de transportmedel Försvarsmakten förfogar över, dvs. markfordon, transportflygplan och helikoptrar samt fartyg. Det ankommer på Försvarsmakten att pröva lämpligheten av att använda det begärda transportmedlet.

Regeringen anser vidare att vid sidan om Polisen, även Kustbevakningen och Tullverket – som båda har polisiära befogenheter – bör omfattas av regleringen. Vad regeringen således anför om Polisens möjligheter i det föregående avser därför också Kustbevakningen och Tullverket.

Regeringen konstaterar att ett än mer nyttjande av Försvarsmaktens resurser från Polisens och andra myndigheters sida rymmer olika frågeställningar, bl.a. statsmakternas övergripande syn på utnyttjandet av samhällets samlade resurser samt frågor om tvångs- och våldsanvändning mot enskilda när det gäller biträde i polisiär verksamhet.

Regeringen pekar i propositionen på två beslut av JO som är av särskilt intresse i saken. Det senaste beslutet i september 1999 pekar enligt regeringen på flera förhållanden som är av väsentlig betydelse när det gäller en ytterligare utökning av möjligheterna för Polisen att nyttja Försvarsmaktens resurser. Det gäller bl.a. gränsdragningen mellan militäraktioner och polisarbete och riskerna för den militära personalen vid biträde. Frågorna är inte av enkel natur och kräver således noggranna överväganden.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att frågan om utnyttjande av militära resurser till stöd för andra myndigheter bör bli föremål för en mera generell översyn. Som ett led i en sådan översyn kan det vara värdefullt med en regional försöksverksamhet för att belysa möjligheterna till ytterligare samverkan mellan Försvarsmakten och civila myndigheter. Regeringen avser att låta pröva frågan om en sådan försöksverksamhet bör genomföras.

Regeringens *bedömning* är att Polisen, Kustbevakningen och Tullverket bör ges ökade möjligheter att utnyttja Försvarsmaktens resurser.

I *partimotion Fö20 (m)* anför bl.a. Moderata samlingspartiet att alla samhällsresurser måste kunna utnyttjas när samhället utsätts för kriser, katastrofer och svåra påfrestningar. Genom att i större utsträckning än tidigare vara öppen för att utnyttja befintliga resurser över myndighetsgränserna skulle mycket kunna vinnas i effektivitet. I motionen föreslås praktiska åtgärder för att tydliggöra ett samlat utnyttjande av samhällets resurser inom ledning, övervakning och insatser, försörjningsberedskap, beredskapspoliser samt säkerhet i telekommunikationssystemen (*yrkande 17*).

I *motion Fö203 (s, c)* av Lilian Virgin och Agne Hansson föreslås att Gotland görs till försöksområde för samordning av militär och civil krishantering, såväl vid förebyggande åtgärder som vid akuta situationer. Gotlands läge innebär att ön blir en naturlig utgångspunkt för olika havsanknutna samhällsuppgifter som gränsövervakning och sjöräddning, men också radarbaserad sjöbevakning och annat informationsutbyte. Utvecklingen är snabb på dessa områden och kraven på resurssamordning ökande.

I *motion Fö317 (m)* av Roy Hansson anføres att Gotland skulle lämpa sig väl för försöksverksamhet med samordning av statlig maritim verksamhet. Erfarenheter skulle därmed vinnas för en fortsättning. Basområdet kring Fårösund, anser motionären, är ett naturligt område som väl lämpar sig för försök med ökad samordning, inte minst mot bakgrund av den geografiska avgränsningen.

Utskottet

Inledningsvis vill utskottet anføra att genom 1996 års totalförsvarsbeslut och det vidgade säkerhetsbegreppet som där lades fast, beslutade riksdagen att en helhetssyn skall präglade samhällets satsningar och åtgärder för att förebygga och hantera hot och risker såväl i fred som i krig. Syftet var att totalförsvarsresurserna skall kunna förstärka det normala fredssamhällets resurser för hantering av risker och störningar, som inte har sitt ursprung i hot om krig eller krigsfara. I riksdagsbeslutet uttalades också att resurserna även skall kunna användas i situationer som inte är svåra påfrestningar på samhället i fred.

När det gäller civil och militär samverkan instämmer utskottet i regeringens syn att vid militärt och ekonomiskt likvärdiga alternativ skall den lösning väljas där Försvarsmakten bäst kan stödja samhället vid räddningstjänst, vid svåra påfrestningar i fred och vid andra former av stöd till myndigheter. Detta innebär att möjligheterna att sambruka militära och civila statliga resurser bättre bör kunna tas till vara.

Naturligtvis är det av största vikt att de bestämmelser som reglerar Försvarsmaktens medverkan i andra myndigheters verksamhet är klara och entydiga och ligger i linje med statsmakternas uttalanden. Utskottet ser det som positivt att regeringen beslutat om ändringar i förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet. I likhet med regeringen anser utskottet att Polisen samt Kustbevakningen och Tullverket, som också har polisiära befogenheter i vissa fall, bör ges möjlighet att kunna

använda Försvarsmaktens materiel och personal även för uppgifter av transportkaraktär som är nödvändiga för att kunna utföra sina uppgifter.

Utskottet inser att ett vidgat nyttjande av Försvarsmaktens resurser från Polisens och andra myndigheters sida rymmer olika frågeställningar, bl.a. frågor om tvångs- och våldsanvändning mot enskilda när det gäller biträde i polisiär verksamhet. Utskottet välkomnar därför den generella översyn i frågan om utnyttjande av militära resurser till stöd för andra myndigheter som regeringen aviserar i propositionen. Utskottet är inte främmande för att denna översyn bör kunna behandla frågor, som inte enbart handlar om Försvarsmaktens biträde i fråga om transport av personal och materiel, utan även frågor om Försvarsmaktens medverkan vid bl.a. eftersökning av personer eller situationer av extraordinär natur, där samhällsnyttan bör väga tungt, och då det inte är fråga om myndighetsutövning som kan innebära tvång eller våldsanvändning mot enskilda. Utskottet är medvetet om att frågorna inte är av enkel natur och kräver således noggranna överväganden. Utskottet kan i sammanhanget inte nog understryka vikten av att det ur principiell synpunkt är ytterst väsentligt att rågången mellan militäraktioner och normal myndighetsutövning hålls klar.

Utskottet anser – i likhet med regeringen – att det är värdefullt med en regional försöksverksamhet för att belysa möjligheterna till ytterligare samverkan mellan Försvarsmakten och civila myndigheter. Utskottet bedömer att de frågor som utskottet ovan pekat på bör kunna prövas inom ramen för denna försöksverksamhet och att – som föreslås i motion Fö203 (s, c) – Gotland görs till försöksområde för samordning av militär och civil krishantering.

Även motionerna Fö20 (m) yrkande 17 och Fö317 (m) tar upp betydelsen av ökad samordning av civila och militära resurser. I motion Fö20 framhålls bl.a. att alla samhällsresurser måste kunna utnyttjas när samhället utsätts för kriser, katastrofer och svåra påfrestningar. I motion Fö317 framhålls att Gotland, då i synnerhet basområdet runt Fårösund, är ett naturligt område som väl lämpar sig för försök med ökad samordning av statlig maritim verksamhet.

Vad utskottet nu, bl.a. *med tillstyrkande av motion Fö203 (s, c) och med anledning av motionerna Fö20 (m) yrkande 17 och Fö317 (m)* anført om försöksverksamhet på Gotland för samordning av militär och civil krishantering, bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att erfarenheterna av försöksverksamheten också bör kunna gagna det internationella fredsfrämjande arbete som Sverige deltar i – inte minst på Balkan – där förmåga till civil och militär samverkan har stor betydelse. Utskottet har härvidlag erfarit att Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida, nyligen beslutat om att bevilja den svenska bataljonen i Kosovo 1,5 miljoner kronor för humanitära insatser. Erfarenheterna av detta arbete bör tas med i det fortsatta arbetet med att belysa möjligheterna till ytterligare samverkan mellan Försvarsmakten och civila myndigheter.

I det föregående har utskottet behandlat regeringens förslag om Försvarsmaktens framtida organisation. I det sammanhanget har utskottet tagit ställning till hur Försvarsmaktens helikopterverksamhet bör organiseras. Utskottet behandlar här motioner som rör Försvarsmaktens stöd till samhället med helikoptrar, nämligen Fö7 (v) yrkande 10 i denna del, Fö24 (m) yrkande 3, Fö302 (m) samt Fö306 (m) yrkandena 1 och 2.

Motionerna

Motion Fö302 (m) av Rolf Gunnarsson, avgiven under den allmänna motionstidenn, behandlar *samverkan mellan Försvarsmaktens helikoptrar och den civila räddningstjänsten*. Motionären redogör för Försvarsmaktens egna krav på att kunna undsätta nödställda, för olika avtal som Försvarsmakten har ingått i syfte att kunna tillhandahålla helikoptrar för räddningstjänst, för systemet med nödhelikoptrar samt för grundberedskapen för de militära helikoptrarna. Motionären beskriver sedan vissa problem. Han menar att de olika avtalen och deras inbördes juridiska status är komplicerade, vilket kan medföra ineffektivitet när tillgängliga helikoptrar skall sättas in för att rädda liv. Vidare menar han att beredskapen, såväl tidskrav som krav på läkare ombord, är lägre än i våra grannländer Norge och Danmark. Han anser också det vara en nackdel att det inte finns särskilda medel avsatta till Försvarsmaktens helikoptrar för att användas för räddningsinsatser. Dessa förhållanden sägs begränsa utvecklingen av samhällets räddningstjänster och sjukvårdshuvudmän. Motionären föreslår därför vissa åtgärder, bl.a:

- Specifika medel måste riktas för helikoptrar avsedda för räddningstjänst och för samverkan med samhällets samtliga räddningstjänster och sjukvårdshuvudmän.
- Avtalet mellan Försvarsmakten och Sjöfartsverket bör sägas upp eftersom detta avtal kan förhindra användning av räddningshelikoptrarna för att rädda människoliv. Hjälp kan då utan begränsning erbjudas till samhällets samtliga räddningstjänster och sjukvårdshuvudmän.
- Läkare bör ingå som ordinarie besättningsmedlem i helikopter.
- Grundberedskapen utanför den militära flygövningstiden bör höjas.

Motionären *hemställer* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en samverkan mellan Försvarsmaktens helikopterverksamhet och den civila räddningstjänsten.

I *motion Fö306 (m)* av Inger René m.fl., även denna avgiven under den allmänna motionstiden, påpekas att hälften av alla räddningsaktioner som genomförs i svenska farvatten berör det sjöterritorium som Väst kustens Marinkommando ansvarar för. Helikopterdivisionen på Säve sägs därför, vid sidan av sina militära uppdrag, ha blivit allt mer betydelsefull för den civila räddningstjänsten. Motionärerna ger exempel på stora olyckor och katastrofer som under senare år drabbat Sverige. De konstaterar att helikoptrar då används och att de utgör ett utmärkt transportmedel för transport av skadade. Enligt motionärerna bygger fortsatta framgångsrika räddningsinsatser på en

samverkan mellan försvarets helikoptrar och räddningstjänsten. Helikopterdivisionen på Säve sägs vara en förutsättning för en behållen fortsatt effektiv beredskap i Västsverige. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts *dels* om helikopterdivisionen på Säve (*yrkande 1*), *dels* om samverkan mellan polisen, sjukvården och försvaret (*yrkande 2*).

Vänsterpartiet påtalar i sin *partimotion Fö7 (v)* att helikopterresurser har stor betydelse för stöd till samhället. Sådana resurser bör därför placeras på flera orter i vårt land. Enligt motionärerna är det därför av största vikt att behålla verksamheten vid Säve efter år 2003, liksom att Boden får behålla tillräckliga helikopterresurser *dels* för den militära utbildnings- och övningsverksamheten, *dels* för att bevara en god tillgänglighet för samhället. Även andra orter bör få tillgång till räddningshelikoptrar. Vidare anser motionärerna att det är viktigt att beslut om militär och civil samverkan för stöd till samhället i fred kan fattas på lokal nivå. Vad som sålunda anförts i motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 10 i denna del*).

Alla resurser måste kunna utnyttjas när samhället utsätts för kriser, katastrofer och svåra påfrestningar, hävdas i *motion Fö24 (m)* av Jeppe Johnsson. Nyttan av att ha kunnat utnyttja militära resurser har vid ett flertal sådana tillfällen varit uppenbar. Motionären är orolig för att propositionens förslag innebär försämrade helikopterberedskap i södra Sverige. Han anser att helikopterfrågan är så viktig att den bör lyftas ut och bli föremål för en ny bedömning utifrån såväl militär nytta som stöd till det civila samhället (*yrkande 3*).

Utskottet

Utskottet uttalade sig senast om Försvarsmaktens stöd till samhället med helikoptrar i samband med behandlingen av budgetpropositionen hösten 1977 (bet. 1997/98:FöU1, s. 70–72). Utskottet förutsatte då att medverkan i räddningstjänst även i framtiden skulle vara en viktig uppgift för Försvarsmaktens helikoptrar. Samhällets möjligheter att utnyttja de militära helikopterresurserna i fred borde inte försämras. Samverkan med berörda civila myndigheter borde utvecklas. Utskottet anförde vidare att det ankommer på ansvariga myndigheter, inte på riksdagen, att besluta om var enskilda helikoptrar skall baseras för att kunna uppfylla kraven på beredskap m.m.

Enligt räddningstjänstlagen (1986:1102) ansvarar Sjöfartsverket för sjöräddningstjänsten (27 §) och Luftfartsverket för flygräddningstjänsten (26 §). Enligt samma lag (6 §) är respektive kommun ansvarig för räddningstjänsten inom kommunen. Polisen har särskilda uppgifter inom fjällräddningen (25 §). Det ankommer på dessa myndigheter att organisera respektive räddningstjänst.

Försvarsmakten har inget ansvar för räddningstjänst utöver den räddning som direkt hör ihop med försvarsverksamheten. Försvarsmakten förfogar emellertid över i flera fall unika resurser som samhället i övrigt inte normalt disponerar. Dessa resurser kan med stor fördel användas vid samhällets räddningstjänst och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Det ankommer på den för räddningstjänsten ansvariga myndigheten att teckna avtal med Försvarmakten om resurser och beredskap för insatser. Sjöfartsverket har sedan juni 1998 avtal med Försvarmakten om helikoptrar i beredskap på fem orter i landet. Inom ramen för det tecknade avtalet avgör den räddningstjänstansvariga myndigheten vilken kompetens som skall finnas ombord på helikoptrarna.

Sjukvårdshuvudmännen ansvarar enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) för transport av sjuka och skadade. Det ankommer på sjukvårdshuvudmannen att organisera sjuktransporterna, t.ex. att teckna avtal med privat helikopterföretag eller med Försvarmakten om helikoptertransporter. Västerbottens läns landsting har ett sådant avtal med Försvarmakten. Enligt vad utskottet erfarit har Försvarmakten regeringens uppdrag att försöka få till stånd ytterligare sådana avtal. Sjukvårdshuvudmannen bestämmer vilken medicinsk kompetens som skall finnas med i helikoptrarna.

När det gäller Försvarmaktens samverkan med sjukvården och annan icke statlig verksamhet behöver också konkurrenslagens (1993:20) bestämmelser beaktas.

Genom systemet med s.k. nödhelikopter, som regleras i förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet, kan en sjukvårdshuvudman i vissa situationer begära hjälp med transport med Försvarmaktens helikoptrar. Som framgått i det föregående avser regeringen att se över denna förordning.

När det gäller räddningsberedskap med helikopter för Försvarmaktens eget behov, i huvudsak flygräddning, har utskottet erfarit att sådan beredskap upprätthålls inom ramen för ordinarie verksamhet på flertalet platser där flygtjänst bedrivs. Under den tid då räddningsberedskap upprätthålls med en helikopter från Försvarmakten kan den även utnyttjas för annan räddningstjänst, t.ex. sjöräddning. Insats påkallas och leds då från den för sjö- och flygräddning gemensamma ledningscentralen (MARCC) inom ramen för räddningstjänstlagen. Räddningsinsatsen leds således inte av helikopterförbandsledningen.

Utskottet har vidare erfarit att Försvarmakten under icke flygövningstid normalt inte har någon beredskap för räddningstjänst om inte avtal slutits härom med annan myndighet. Räddningshelikoptrar med hög startberedskap finns förutom i Sverige också i Norge (Oslo) och Danmark (Aalborg, Skydstrup och Vaerlöse). Tillsammans med de svenska helikoptrarna innebär detta en god täckning med räddningshelikoptrar i Skagerrak och Kattegatt samt längs den svenska Västkusten.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att det finns och kommer att finnas en yttäckande beredskap som står till samhällets förfogande för olika typer av räddningsuppdrag. Även i framtiden kommer helikopterresurser, vilket även regeringen framhållit i propositionen, att vara baserade på skilda orter i landet, t.ex. i Göteborg (Säve), Ronneby (Kallinge) och Boden.

Liksom vid utskottets behandling av helikopterfrågan hösten 1997 vill utskottet understryka att de nu aktuella åtgärderna inom helikopterorganisationen följs upp. Om det skulle visa sig att resultatet, exempelvis beträffande räddningsberedskapen, inte blir det avsedda, förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen i frågan.

Mot bakgrund av det som här har anförts om stöd till samhället med Försvarsmaktens helikoptrar avstyrker utskottet *partimotion Fö7 (v) yrkande 10 i denna del samt motionerna Fö24 (m) yrkande 3, Fö302 (m) och Fö306 (m) yrkandena 1 och 2.*

1999/2000:FöU2

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande avslag på propositionen i sin helhet*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö4 yrkande 1, 1999/2000:Fö5, 1999/2000:Fö11 yrkande 1, 1999/2000:Fö12, 1999/2000:Fö13, 1999/2000:Fö14 yrkande 1, 1999/2000:Fö15 yrkande 1, 1999/2000:Fö16 yrkande 1, 1999/2000:Fö17 yrkande 1, 1999/2000:Fö18 yrkande 1, 1999/2000:Fö19 yrkande 1, 1999/2000:Fö20 yrkande 1, 1999/2000:Fö21 yrkande 1, 1999/2000:Fö22 yrkande 1, 1999/2000:Fö24 yrkande 1, 1999/2000:Fö25 yrkande 1, 1999/2000:Fö27 yrkande 1, 1999/2000:Fö28 yrkande 1, 1999/2000:Fö32 yrkande 1 och 1999/2000:Fö37,

res. 1 (m, kd, fp)

2. *beträffande den försvarspolitiska beslutsprocessen*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö11 yrkande 2, 1999/2000:Fö15 yrkande 2, 1999/2000:Fö20 yrkandena 2 och 9, 1999/2000:Fö25 yrkande 2 och 1999/2000:Fö27 yrkande 2,

res. 2 (m)

3. *beträffande vissa försvarsekonomiska frågor*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 16, 1999/2000:Fö28 yrkande 9 och 1999/2000:U417 yrkandena 3 och 4,

res. 3 (m)

res. 4 (mp)

4. *beträffande grundläggande utgångspunkter*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö212 yrkande 2,

5. *beträffande Försvarsmaktens operativa förmåga*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1999/2000:20 yrkande 4, 1999/2000:Fö28 yrkande 8, 1999/2000:Fö29 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö212 yrkandena 6, 8 och 9, 1999/2000:Fö311 samt 1999/2000:U416 yrkande 5 godkänner regeringens förslag i fråga om Försvarsmaktens operativa förmåga,

res. 5 (m) – villk. 1

6. *beträffande stöd till internationell minröjning*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 1, 1999/2000:Fö323, 1999/2000:Fö328 samt 1999/2000:Fö331 yrkandena 1, 3 och 4,

res.6 (v, mp)

7. *beträffande Riksdagens revisorers förslag om anpassningen av totalförsvaret*

att riksdagen avslår Riksdagens revisorers förslag nr 1–6 samt motionerna 1999/2000:Fö1 yrkandena 1–6, 1999/2000:Fö24 yrkande 5,

215

res. 7 (m, kd)

8. beträffande *Försvarsmaktens krigsförband*

att riksdagen med bifall till regeringens proposition 1999/2000:30 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 4, 1999/2000:Fö17 yrkande 2, 1999/2000:Fö20 yrkande 5, 1999/2000:Fö28 yrkandena 11 och 23, 1999/2000:Fö32 yrkandena 8 och 9 (i denna del), 1999/2000:Fö36 yrkande 2, 1999/2000:Fö322 (i denna del) samt 1999/2000:Fö601 godkänner regeringens förslag till inriktning av Försvarsmaktens framtida insatsorganisation,

res. 8 (m) – villk. 1

res. 9 (v)

res. 10 (mp)

9. beträffande *nedläggning av Armé-, Marin- och Flygvapencentrumen*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 13 godkänner förslaget att lägga ned Armécentrum i Enköping, Marincentrum i Haninge och Flygvapencentrum i Uppsala,

res. 11 (m) – delvis – villk. 1

10. beträffande *nedläggning av militärområdesstaber, fördelningsstaber och Gotlands militärkommando*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 14 och med avslag på motion 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del godkänner förslaget att lägga ned Södra militärområdesstaben i Kristianstad, Mellersta militärområdesstaben i Strängnäs, Norra militärområdesstaben i Boden, Södra arméfördelningen i Kristianstad, Mellersta arméfördelningen i Strängnäs och Norra arméfördelningen i Boden samt Gotlands militärkommando,

res. 11 (m) – delvis – villk. 1

11. beträffande *nedläggning av försvarsområdesstaber*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 15 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö6, 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del och 1999/2000:Fö30 yrkande 3 i denna del godkänner förslaget att lägga ned försvarsområdesstaberna i Hässleholm, Eksjö, Halmstad, Karlskrona, Göteborg, Strängnäs, Upplands-Bro, Enköping, Örebro, Kristinehamn, Falun, Sollefteå, Umeå och Boden,

res. 11 (m) – delvis – villk. 1

12. beträffande *nedläggning av marinkommandon och flygkommandon*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 16 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö15 yrkande 3 i denna del, Fö28 yrkande 25 i denna del, 1999/2000:Fö30 yrkande 2 i denna del och 1999/2000:Fö33 yrkande 5 godkänner förslaget att lägga ned Västkustens marinkommando i Göteborg, Sydkustens marinkommando i Karlskrona, Ostkustens marinkommando i Haninge och Norrlandskustens marinkommando i Härnösand samt Södra flygkomman-

dot i Ängelholm, Mellersta flygkommandot i Upplands-Bro och Norra flygkommandot i Luleå,

1999/2000:FöU2

res. 11 (m) – delvis – villk. 1

13. beträffande *inrättande av en operativ insatsledning*
att riksdagen med anledning av proposition 1999/2000:30 yrkande 18 i denna del, med anledning av motion 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del och med avslag på motion 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del

dels godkänner förslaget att inrätta en central operativ insatsledning, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om inrättande av en operativ insatsledning,

14. beträffande *inrättande av militärdistrikt*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 18 i denna del, med anledning av motion 1999/2000:Fö307 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö7 yrkandena 13 och 14 och 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del godkänner förslaget att inrätta militärdistrikt med staber i Göteborg, Gotland, Strängnäs och Boden,

res. 11 (m) – delvis – villk. 1

res. 12 (v)

15. beträffande *förstärkta militärdistriktsenheter*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö7 yrkande 15,

res. 13 (v)

16. beträffande *nedläggning av Civilbefälhavarna*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 24 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del och 1999/2000:Fö212 yrkande 13 godkänner förslaget att den 31 december 2000 lägga ned Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet,

res. 11 (m) – delvis – villk. 1

17. beträffande *parlamentarisk utredning om ledningsorganisationen*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del,

res. 14 (m, kd)

18. beträffande *informationskrigföring*

att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 27 och 1999/2000:Fö36 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om informationskrigföring,

19. beträffande *grundprinciper samt Försvarsmaktens organisatoriska utformning i stort*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö20 yrkandena 6 och 7, 1999/2000:Fö28 yrkandena 17–20, 1999/2000:Fö31 yrkande 1, 1999/2000:Fö32 yrkandena 3 och 4, 1999/2000:Fö303, 1999/2000:Fö315 och 1999/2000:Fö316,

res. 15 (m, kd) – villk.1

20. beträffande *armébrigader*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 3, med anledning av motionerna 1999/2000:Fö318 och 1999/2000:Fö329 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö4 yrkande 2, 1999/2000:Fö9 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö10, 1999/2000:Fö22 yrkande 8, 1999/2000:Fö29 yrkande 3, 1999/2000:Fö34 yrkande 1, 1999/2000:Fö36 yrkande 9, 1999/2000:Fö313 och 1999/2000:Fö320 godkänner förslaget att Livgardesbrigaden i Upplands-Bro, Värmlandsbrigaden i Kristinehamn, Smålandsbrigaden i Eksjö, Hallandsbrigaden i Halmstad och Dalabrigaden i Falun, Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå och Skånska dragonbrigaden i Hässleholm läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

res. 17 (mp)

21. beträffande *artilleriförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 4 godkänner förslaget att Wendes artilleriregemente i Hässleholm, Gotlands artilleriregemente på Gotland och Norrlands artilleriregemente i Boden läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

22. beträffande *luftvärnsförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 5 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö16 yrkande 2 och 1999/2000:Fö36 yrkande 8 godkänner förslaget att Gotlands luftvärnskår på Gotland, Roslagens luftvärnskår i Norrtälje och Norrlands luftvärnskår i Boden läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

res. 18 (mp)

23. beträffande *signalförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 6 godkänner förslaget att Norrlands signalkår i Boden läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

24. beträffande *ingenjörförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 7 godkänner förslaget att Norrlands ingenjörkår i Boden läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

25. beträffande *trängförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 8 samt med avslag på motion 1999/2000:Fö9 yrkande 3 godkänner förslaget att Norrlands trängkår i Sollefteå läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

26. beträffande *jägarförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 9 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö8 yrkande 1 och 1999/2000:Fö31 yrkande 3 godkänner förslaget att Livgardets dragoner i Stockholm och Lapplands jägarregemente i Kiruna läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

27. beträffande *markstridskrafterna i övrigt*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö15 yrkande 3 i denna del, 1999/2000:Fö22 yrkandena 2 och 4–7, 1999/2000:Fö30 yrkande 1, 1999/2000:Fö35 och 1999/2000:Fö327 yrkande 2,

28. beträffande *kustartilleriförband*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 10 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 7 och 8, 1999/2000:Fö24 yrkande 2, 1999/2000:Fö33 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö36 yrkande 10 och 1999/2000:Fö324 yrkande 2 godkänner förslaget att Karlskrona kustartilleriregemente med Andra kustartilleribrigaden i Karlskrona och Gotlands kustartilleriregemente på Gotland läggs ned,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

res. 19 (mp)

29. beträffande *sjöstridskrafter*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 5 och 1999/2000:Fö32 yrkande 5 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om verksamheten i Karlskrona och vid Kungsholmen,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

res. 20 (v)

res. 21 (kd)

30. beträffande *helikopterförband*

att riksdagen

dels med anledning av proposition 1999/2000:30 yrkande 11 och motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö28 yrkande 22, 1999/2000:Fö32 yrkandena 14 och 15 samt med avslag på motion 1999/2000:Fö33 yrkande 8 godkänner förslaget att Norrlands helikopterbataljon i Boden och Göta helikopterbataljon i Ronneby läggs ned,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad riksdagen anført om helikoptrar på Säve efter år 2003,

res. 22 (m) – villk.1

res. 23 (kd)

31. beträffande *flygstridskrafter*

att riksdagen

dels med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 12 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 11 och 12, 1999/2000:Fö8 yrkande 2, 1999/2000:Fö14 yrkande 2, 1999/2000:Fö19 yrkande 2, 1999/2000:Fö26, 1999/2000:Fö30 yrkande 2 i denna del, 1999/2000:Fö33 yrkande 7, 1999/2000:Fö36 yrkande 7 och 1999/2000:Fö301 godkänner förslaget att Skånska flygflottiljen i Ängelholm läggs ned,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om exportstöd och utbildning av flygförare samt Viggendivisionerna vid F 16,

res. 16 (m) – delvis – villk.1

res. 24 (mp)

32. beträffande *regionalt försvar*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö18 yrkande 2, 1999/2000:Fö21 yrkandena 2–7, 1999/2000:Fö22 yrkande 3, 1999/2000:Fö23 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö27 yrkande 3, 1999/2000:Fö28 yrkande 21, 1999/2000:Fö31 yrkande 2, 1999/2000:Fö33 yrkandena 1 och 4, 1999/2000:Fö304, 1999/2000:Fö307 yrkande 2, 1999/2000:Fö326, 1999/2000:Fö330 och 1999/2000:N241 yrkande 6,

res. 25 (m) – villk.1

33. beträffande *vissa övriga frågor*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö309, 1999/2000:Fö310, 1999/2000:Fö321, 1999/2000:Fö325 yrkandena 1–3 och 1999/2000:Fö327 yrkande 1,

34. beträffande *organisationens omfattning och lokalisering*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkandena 17 och 19 samt med avslag på motion 1999/2000:Fö7 yrkande 6 godkänner förslaget att omlokalisera Försvarets internationella kommando från Södertälje till Upplands-Bro/Kungsängen samt godkänner förslaget till organisationens omfattning och lokalisering med undantag av vad utskottet anfört om lokaliseringen av den operativa insatsledningen,

res. 26 (m) – villk. 1

35. beträffande *inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m.*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 20 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö20 yrkande 8, 1999/2000:Fö28 yrkande 10, 1999/2000:Fö32 yrkande 10, 1999/2000:Fö36 yrkande 3, 1999/2000:Fö205 yrkandena 7 och 8, 1999/2000:Fö212 yrkandena 10 och 11 samt 1999/2000:Fö305 godkänner regeringens förslag till inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling,

res. 27 (m)

res. 28 (v)

res. 29 (kd)

res. 30 (mp)

36. beträffande *försvarsindustrin*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 9, 1999/2000:Fö32 yrkandena 6 och 7, 1999/2000:Fö33 yrkande 6, 1999/2000:Fö205 yrkandena 4 och 6, 1999/2000:Fö501 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö502, 1999/2000:Fö503,

37. beträffande *beredskap och forskning inom NBC-området*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö32 yrkande 16,

38. beträffande *avveckling av förnödenheter*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö314 och 1999/2000:Fö319 yrkandena 1 och 2,

39. beträffande *bemyndigande att sälja mark, anläggningar och lokaler*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 21 be-
myndigar regeringen att sälja mark, anläggningar och lokaler som för-
valtas av Fortifikationsverket och som skall avvecklas till följd av
riksdagens beslut om reduceringar av Försvarsmaktens krigsorganisat-
ion och organisation i fred även när värdet av egendomen överstiger
50 miljoner kronor,

40. *beträffande bemyndigande att sätta ned statskapitalet*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 22 be-
myndigar regeringen att vid utgången av respektive upplåtelsestid sätta
ned statskapitalet med högst det bokförda värdet på sådan egendom
som skall avvecklas,

41. *beträffande bemyndigande att avräkna försäljningskostnader
mot försäljningsintäkter*

att riksdagen med bifall till proposition 1999/2000:30 yrkande 23 be-
myndigar regeringen att besluta att Fortifikationsverket skall få av-
räkna de kostnader som uppstår vid försäljningen av den egendom
som skall avvecklas, med undantag av kostnader för den miljösanering
som Försvarsmakten enligt miljöskyddslagen (1996:387) skall genom-
föra,

42. *beträffande översyn av kapitalkostnader*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 24 och
1999/2000:Fö20 yrkande 12,

43. *beträffande Försvarsmaktens personalförsörjning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande
13 (i denna del), 1999/2000:Fö28 yrkandena 14 och 15 och
1999/2000:Fö32 yrkande 11 och med avslag på motionerna
1999/2000:Fö28 yrkande 16 och 1999/2000:Fö312 yrkandena 1 och 2
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om till-
äggsdirektiv till personalförsörjningsutredningen,

44. *beträffande parlamentarisk utredning om Försvarsmaktens per-
sonalförsörjning*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö20 yrkande 13 i denna del,
res. 31 (m)

45. *beträffande brigadgeneraler och flottiljameraler*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö20 yrkande 14,
res.32 (m)

46. *beträffande frivillig försvarsverksamhet*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö30 yrkande 3 i denna
del, 1999/2000:Fö34 yrkande 2, 1999/2000:Fö32 yrkande 9 i denna
del, 1999/2000:Fö212 yrkande 12, 1999/2000:Fö213 yrkande 6,
1999/2000:Fö322 i denna del och 1999/2000:Fö324 yrkande 1,

47. *beträffande utredning om det civila försvaret*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö212 yrkande 14,

48. *beträffande funktionsutvärderingar inom det civila försvaret
m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 15,
1999/2000:Fö32 yrkandena 12 och 13 samt 1999/2000:Fö212 yrkande
15,

49. beträffande *civil och militär samverkan*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö203 och med anledning av motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 17 och 1999/2000:Fö317 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om försöksverksamhet på Gotland,

50. beträffande *användning av försvarets helikoptrar i civil verksamhet*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö24 yrkande 3, 1999/2000:Fö302 och 1999/2000:Fö306 yrkandena 1 och 2,

Stockholm den 14 mars 2000

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

I beslutet har deltagit: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Stig Sandström (v), Åke Carnerö (kd), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Ola Rask (s), Håkan Juholt (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd), Anna Lilliehöök (m), Lars Ångström (mp), Erik Atrhur Egervärn (c), Runar Patriksson (fp) och Laila Bäck (s).

1. Avslag på propositionen i sin helhet (mom. 1)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m), Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) samt Runar Patriksson (fp) anför:

Det nu föreliggande regeringsförslaget till nytt försvarsbeslut bygger på smalast tänkbara parlamentariska bas. Sedan regeringen i februari 1999 visat sig sakna intresse för fortsatta förhandlingar med Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Moderata samlingspartiet gjorde den upp med Centerpartiet, det enda parti som kunde acceptera Socialdemokraternas utgångsbud. Nu liggande förslag är i allt väsentligt en anpassning till de ekonomiska ramar som regeringen medger, i stället för att bygga på en genomarbetad helhetssyn på hur ett framtida svenskt försvar bör se ut i den omvärld, som vi nu ser avteckna sig. Propositionen bör därför avslås, så att processen kan återupptas med ett bredare parlamentariskt underlag.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *avslag på propositionen i sin helhet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö4 yrkande 1, 1999/2000:Fö5, 1999/2000:Fö11 yrkande 1, 1999/2000:Fö12, 1999/2000:Fö13, 1999/2000:Fö14 yrkande 1, 1999/2000:Fö15 yrkande 1, 1999/2000:Fö16 yrkande 1, 1999/2000:Fö17 yrkande 1, 1999/2000:Fö18 yrkande 1, 1999/2000:Fö19 yrkande 1, 1999/2000:Fö20 yrkande 1, 1999/2000:Fö21 yrkande 1, 1999/2000:Fö22 yrkande 1, 1999/2000:Fö24 yrkande 1, 1999/2000:Fö25 yrkande 1, 1999/2000:Fö27 yrkande 1, 1999/2000:Fö28 yrkande 1, 1999/2000:Fö32 yrkande 1 och 1999/2000:Fö37 avslår proposition 1999/2000:30,

2. Den försvarspolitiska beslutsprocessen (mom. 2)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Regeringens (och Försvarsmaktens) planeringsprocess är långt ifrån invändningsfri. Det tydligaste exemplet på detta är att verksamhets- och materielplaneringen har genomförts helt åtskilda. När Försvarsmaktens underlag till regeringen fastställdes den 19 maj 1999 var materielplanen inte känd. Det kan därmed konstateras att tavlans ram och innehåll beskrevs utan att färger, penslar och figurer var definierade. Ingen visste med säkerhet om det som var nödvändigt verkligen fick plats och om de nödvändiga färgerna fanns tillgängliga.

Utredningen som ligger till grund för regeringens proposition uppvisar betydande brister beträffande beskrivning, men också tillämpning, av använd utredningsmetod, bl.a. annat beträffande tillämpningen av uppdragsgivarens – regeringens – riktlinjer. Vidare brister utredningen vad gäller dokumentation av det underlag som ligger till grund för slutsatser och rekommendationer

till beslut, vilket i sin tur innebär att man inte kan avgöra om beslutsrekommendationen baseras på fakta eller på subjektiva värderingar.

Den av regeringen sänkta planeringsramen har kraftigt ökat besparingskraven. Den, redan genom tidigare påtvingade sparåtgärder, instabila planeringen har förvärrats och osäkerheterna har ökat. Ett stort antal förband skall läggas ner för att ekonomin skall gå ihop. Vid en närmare granskning av propositionen och det underlag som ligger till grund för regeringens förslag blir man betänksam. Uppenbarligen har man beräknat hur mycket man sparar då man lägger ner ett förband men glömt bort de följd effekter som uppstår. Det är ju helt uppenbart att ingen verksamhet är så unik och isolerad att den bara kan läggas ner utan konsekvenser för den kvarvarande organisationen. Det som saknas är den positiva tanken. Vilken organisation behövs och vad kostar det att driva den verksamhet i Försvarsmakten som är efterfrågad?

Redan när propositionen avlämnades stod det klart att egentligt ekonomiskt underlag för förslaget saknades. Regeringen valde i stället att luta sig mot det material som Försvarsmakten presenterade i maj förra året – efter några månaders snabbutredning. Detta underlag har ÖB i försvarsutskottet redovisat såsom behäftat ”med stora osäkerheter avseende basfakta”. Grunden för höstens proposition var alltså en grovt tillryggad, i huvudsak schabloniserad, bedömning av vad som kunde tänkas rymmas inom den ekonomiska ram som Centern och Socialdemokraterna, med Vänsterns och Miljöpartiets goda minne, kom överens om redan i februari förra året.

Den framtida grundorganisationen uppskattas i regeringens förslag kosta 1 465 miljoner kronor mer under perioden fram till 2004, för att därefter långsiktigt kosta 440 miljoner kronor mer per år. Alla redovisningar i propositionen har gjorts utgående från ÖB:s majschablon 1999. Med andra ord har endast en avvikelsebudget i förhållande till detta underlag presenterats för riksdagen. Vilka siffror som finns bakom regeringens förslag har däremot inte redovisats. I stället gavs Försvarsmakten, samtidigt som propositionen lades, i uppdrag att till den 1 mars 2000 redovisa vad den föreslagna organisationen och ambitionen skulle kosta. Någon grundläggande redovisning av kostnaderna för den framtida krigs- och grundorganisationen finns med andra ord inte att ta ställning till.

De redovisningar som försvarsutskottet sedan dess fått ta del av har inte skapat större klarhet. Vid Försvarsmaktens redovisning av arbetsläget den 22 februari gavs inget sifferunderlag utan en prognos avseende fördelningen mellan dels verksamhet, dels materialanskaffning – båda helt frikopplade från frågan om innehåll och ambitionsnivå. Det slutliga och till regeringen inlämnade budgetunderlaget från den 1 mars ger heller ingen ledning i detta avseende. Vad gäller materielanskaffning och ledningssystem har utskottet fått en redovisning av Försvarsmaktens arbetsläge – helt utan regeringens ställningstaganden. Vad som blir det egentliga resultatet av ett riksdagsbeslut i enlighet med regeringens förslag svävar alltså riksdagen i okunnighet om.

Låt oss redovisa några exempel. I det förslag som riksdagen förväntas ta ställning till anges behovet av officerare avlönade av Försvarsmakten till 8 900 och av civilanställda till 6 550. I Försvarsmaktens budgetunderlag av den 1 mars redovisas minimibehovet till 1 450 officerare och 700 civilanställda utöver det regeringen redovisat. Det innebär att dagsnoteringen vad

avser behovet av yrkesofficerare överstiger propositionens med drygt 16% samtidigt som behovet av antalet civilanställda är knappt 11 % högre. Detta antal utgår dessutom från en värnpliktsvolym på 17 000 värnpliktiga – samtidigt som regeringen i propositionen redovisar sin ambition att utbilda 18 000 värnpliktiga. För utlandsstyrkan är endast avsatt 200 officerare, utan att regeringen för den skull kopplat denna volym till någon ambitionsnivå. Om sjö- och flygstyrkor skall ersätta en del av oförmågan att sätta upp tillräckligt stora markförband är den siffran endast en mindre del av behovet. I dag har vi regelmässigt 20–30 % befäl i utlandsstyrkan. Med den långsiktiga ambitionsnivån på 2 000–2 500 personer i utlandsstyrkan samtidigt krävs avsevärt fler yrkesofficerare. Sammantaget uppgår de årliga differenserna på personalsidan till miljardbelopp.

Hur avvikelserna i förhållande till den ursprungliga – ej siffrersatta – planen skall hanteras har redovisats för utskottet. Det skall bl.a. ske genom att anslaget för materielanskaffning minskas. Den nödvändiga omstruktureringen försenas med andra ord ytterligare. De moderna lednings- och informations-system som är kärnan i idén om det nya försvaret riskerar att få stryka på foten om inte andra förnyelsebehov plockas bort ur materielplanerna. Ett exempel är det fria utrymme för på 5,2 miljarder – av totalt 68,7 miljarder för materielanskaffning – i dag ”okända” anskaffningsbehov som finns i planerna för 2005–2009. Om personalbehovet är av ungefär den omfattning som redovisats för utskottet så intecknas ett utrymme som bara det är avsevärt större än detta ”fria utrymme”.

Successivt har nytt underlag presenterats. Det har då blivit allt mer uppenbart att den första ansatsen inte var tillräckligt väl avstämd. Hur skall man annars tolka den tillkommande verksamheten och den sakta men säkert ökande kostnaden. Inriktningen mot fyra flygflottiljer blev fem och två marina baser blev fyra. Koncentration till garnisoner blev i stället ett ökat antal solitärer. Det är således helt uppenbart att det behövs en större grundutbildningsvolym och fler befäl för att lösa alla angivna uppgifter. Det behövs också en större materiell bas.

Det går inte att bedöma vilken organisatorisk volym som långsiktigt ryms inom den ekonomiska ramen. Inte heller går det att ur underlaget läsa ut vilken långsiktig organisation som behövs för att uppfylla målsättningen för Försvarsmakten, än mindre att bedöma kostnaden för denna. De grundläggande värderingarna som genomfördes för två år sedan är bortglömda. Därmed kan regeringen inte presentera en långsiktigt bärande organisation för Försvarsmakten, en organisation som är i balans mellan uppgifter och ekonomiska resurser.

Den långsiktiga utvecklingen motiveras med hjälp av ekonomisk planering i närtid (= budgetering) i stället för en övergripande analys av behov och förmågor och vad detta ställer för krav på det framtida försvaret. Kostnaden för omstruktureringen blir ett imaginärt förband. Därigenom blir den långsiktiga inriktningen och organisationen av Försvarsmakten svagare och mindre än vad som borde vara möjligt oberoende av årlig ekonomisk ram.

Det är viktigt att i planering och uppföljning särskilja den årliga driften, dvs. kostnader för utbildning, beredskap, underhåll samt vidmakthållande av

den befintliga organisationen från den framtida utvecklingen, dvs. modernisering, nyutveckling och anskaffning av nya system och förband. Detta synsätt leder till en naturlig uppdelning av riksdagens beslut i två delar.

Den ena delen är beslutet om beredskap, uppgifter och förmåga i den befintliga organisationen som omfattar de närmaste tre åren, dvs. storlek och kostnad för den årliga driften inklusive underhåll och vidmakthållande. Hur detta sedan genomförs, genom att vidmakthålla och utnyttja den befintliga försvarsorganisationen, är ett ansvar för respektive myndighet.

Den andra delen är beslut som omfattar kommande investeringar, och andra långsiktiga bindningar inklusive kostnader för t.ex. avveckling, sett i ett längre tidsperspektiv. Förslag till förändringar och investeringar lämnas av myndigheterna. Dessa senare beslut behöver inte vara knutna till besluten om driftkostnader.

Det parlamentariska inflytandet i det arbete som förbereder försvarsbesluten behöver stärkas. Den nuvarande ordningen med en tjänstemannalett försvarsberedning bör ersättas av en parlamentariskt ledd kommitté samtidigt som beredningskompetensen förbättras i såväl utskott som departement. Vad utskottet ovan anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *den försvarspolitiska beslutsprocessen*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 9 och med anledning av 1999/2000:Fö11 yrkande 2, 1999/2000:Fö15 yrkande 2, 1999/2000:Fö20 yrkande 2, 1999/2000:Fö25 yrkande 2, 1999/2000:Fö27 yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan om en ny modell för försvarsplanering,

3. Vissa försvarsekonomiska frågor (mom. 3)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Finansieringen av Räddningsverkets internationella insatser sker helt riktigt över utgiftsområdena 5 och 7 samt av andra uppdragsgivare, t.ex. FN. Detta innebär att finansieringen av insatser internationellt regleras när dessa genomförs utanför den långsiktigt tilldelade kostnadsramen för verksamhetens utveckling inom landet. För Försvarsmaktens del skulle detta innebära att den långsiktiga årliga kostnadsramen enbart skulle omfatta de nuvarande anslagen A 1 och A 3 medan kostnaderna för de direkta insatserna finansierades över ett annat anslag. Det ligger utanför Försvarsmaktens befogenheter att själv besluta om internationella insatser. Därmed kan Försvarsmakten i sin planering ej ta ansvar för att det ekonomiska utrymmet medger framtida beslut om insatser. För att Försvarsmakten skall kunna svara upp mot sådana framtida beslut måste en orimligt stor andel av ramen årligen reserveras för kommande beslut. Det skapar en stor osäkerhet och försvårar den långsiktiga planeringens kvalitet. Med tanke på de tillkommande insatser som beslutas av riksdag och regering bör ekonomiska resurser årligen ställas till regeringens disposition på särskilt anslag för de pågående och möjliga framtida beslut om insatser som bedöms som rimliga. Däremot är det naturligt att de kostna-

der som är knutna till att Försvarsmakten upprätthåller anbefalld beredskap inkluderar kostnader för att i Sverige hålla förband i beredskap för internationella insatser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion Fö20 yrkande 16 bör bifallas.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande vissa försvarsekonomiska frågor*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 16 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 9 och 1999/2000:U417 yrkandena 3 och 4 ger regeringen till känna vad som anförts ovan om finansieringen av Försvarsmaktens internationella insatser,

4. Vissa försvarsekonomiska frågor (mom. 3)

Lars Ångström (mp) anför:

Den omfattande nedrustning som skett i vår omvärld sedan det kalla krigets slut har skapat ett gynnsamt säkerhetspolitiskt läge. Militärutgifterna har halverats i Europa och de har minskat med över 90 % i Ryssland. Att regeringen endast klarar att föreslå en minskning av Sveriges militärutgifter på 10 % beror bl.a. på oförmågan att minska anskaffningen av nya vapensystem som inte behövs.

Regeringen föreslår ett fullföljande av köpet av de begagnade stridsvagnarna Leopard 121/122 för över 9 000 miljoner, ett fullföljande av korvettbåtar för nära 8 000 miljoner, stridsfordon 90 för 10 000 miljoner, samt ett fullföljande av JAS-projektet för över 75 000 miljoner kronor. Samtliga dessa vapensystem motiverades då de beställdes av ett hot som inte längre finns. Inget av dem duger för att skydda oss mot de alltmer sannolika ickemilitära hoten. De utgör i stället en grotesk felprioritering av landets skattemedel och ett industripolitiskt stöd, dock med försvarsbudgetens pengar. Det finns ingen anledning att med skattemedel stödja just vapenindustrin som genom sin oförmåga att hantera 25 % överkapacitet naturligtvis får problem. Utskottet bör sålunda ställa sig bakom den inriktning som förordas av Miljöpartiet i motion U417 yrkande 4, som bör bifallas av riksdagen. Regeringen bör sålunda planera för väsentligt lägre utgifter för materielanskaffning. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande vissa försvarsekonomiska frågor*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:U417 yrkande 4 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 16, 1999/2000:Fö28 yrkande 9 och 1999/2000:U417 yrkandena 3 ger regeringen till känna vad som anförts ovan om minskade utgifter för materielanskaffning,

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i moment.

Vi anser att propositionen saknar grund i en trovärdig säkerhetspolitisk bedömning. I sin analys av den internationella utvecklingen drar regeringen felaktiga slutsatser. Därmed drar regeringen också fel slutsatser för den svenska försvarspolitiken. Förutom att propositionen står och stampar i en förlegad syn på Sveriges roll i europeisk säkerhetspolitik saknas dels förutsättningar för den modernisering av det svenska försvaret som behövs för att kunna hantera olika väpnade aktioner som är tänkbara mot vårt land, dels möjligheter för ett väsentligt utökat svenskt deltagande i internationella fredsinsatser med militära resurser.

Det hot som regeringen beskriver och de konsekvenser som detta kan få för Sverige stämmer inte överens med de förslag om ett nytt försvar som regeringen lagt fram och de krav på samverkan som ett sådant försvar kan komma att innebära. De förhastade och drastiska nedskärningar som regeringen föreslår, kan inte motiveras utifrån den nuvarande svårförutsägbara säkerhetspolitiska situationen i Europa. Varken den grundläggande osäkerheten kring Rysslands framtida utveckling eller EU:s snabbt framväxande krishanteringsförmåga och de krav som därvid ställs på Sveriges försvar, har tillåtit påverka förslagen. Inte ens det nya kriget i Tjetjenien, Rysslands nya försvarsdoktrin med en tydligt förändrad syn på utnyttjandet av kärnvapen och tydliga uttalanden om en ökad satsning för att slutföra den långsiktiga omställningen av försvaret, tycks betyda något. Vi undrar hur tydliga signalerna skall vara för att den framtida inriktningen av försvaret skall omprövas.

Den alltför låga ambitionsnivån avser inte enbart förmågan att möta hot mot Sverige. Det handlar lika mycket om Sveriges ansvar för att kunna medverka till en tryggad utveckling av frihet och fred i världen. Sveriges möjligheter att aktivt bidra till fred och säkerhet genom krishantering i såväl närområdet som längre bort urholkas eftersom basen för att verka med förband utomlands mer än halveras. Möjligheterna till ökade insatser undergrävs då de föreslagna nedskärningarna dessutom leder till problem dels med att bevara en allsidig svensk militär kompetens, dels med att kunna rekrytera tillräckligt med personal.

Vi anser att grunden skall vara att Försvarsmakten kan försvara landet mot invasion och ockupation samt att beredskapen för detta kan anpassas till situationen i omvärlden. Detta ger också de kunskaper och färdigheter som behövs för att landets militära enheter skall bli lämpade för att hävda svenskt territorium och svenska intressen i närområdet samt för att i samverkan med andra nationers resurser bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. Härför krävs förmåga till väpnad strid. Utan en väldokumenterad operativ förmåga (med erforderliga militära resurser) för att försvara landet blir landets militära resurser heller inte efterfrågade internationellt.

Försvarsmakten skall sålunda kunna upptäcka och ingripa mot kränkningar samt kunna skydda svenska intressen, om nödvändigt med vapenmakt, på

svenskt mark- och sjöterritorium samt i lufrummet och på omgivande havsområden.

Landets totala resurser behöver kunna utnyttjas samordnat och oberoende av organisations- och funktionstillhörighet. I detta sammanhang är det därför viktigt att landets militära resurser kan ställas till civila myndigheters förfogande i deras myndighetsutövning. Det bör i detta sammanhang även övervägas om inte militära enheter kan ges myndighetsuppgifter, utom sådana som kan innebära tvång eller våld mot enskilda inom svenskt territorium.

Vi anser vidare att utvecklingen mot ökad interoperabilitet inte bara är en grundläggande förutsättning för internationella insatser, utan också en förutsättning för försvarets operativa förmåga att försvara landet. Denna utveckling – internationaliseringen av försvaret – bör fortsätta och fördjupas samtidigt som sjö- och flygstridskrafter inte får undantas. Alla militära enheter måste kunna delta i fredsframtvingande operationer. Om dessa är av större eller mindre omfattning är oväsentligt. Det måste vara det säkerhetspolitiska behovet och de krav som den euroatlantiska säkerhetsordningen ställer, som avgör ett svenskt deltagande.

Sverige bör ta ledningen i arbetet med den gemensamma brigad som de nordiska länderna har beslutat att organisera. Med tanke på vårt närområdes marina karaktär är det ett naturligt steg att också skapa en internationell sjöstyrka. En sådan gemensam sjöstyrka skulle ge en tydlig signal om viljan att ta gemensamt ansvar. Sverige bör vad gäller en sjöstyrka erbjuda sig att bidra med en flottiljledning.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. *beträffande Försvarmaktens operativa förmåga*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 4 och med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 1 och motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 8, 1999/2000:Fö29 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö212 yrkandena 6, 8 och 9, 1999/2000:Fö311 samt 1999/2000:U416 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

6. Stöd till internationell minröjning (mom.6)

Stig Sandström och Berit Jóhannesson (båda v) samt Lars Ångström (mp) anför:

Det som utskottet anför i betänkandet visar att förmågan till internationell minröjning prioriteras högt, liksom samverkan härom med andra länder. Det satsas också betydande medel varje år inom detta område. Eftersom behovet av minröjning runt om i världen är utomordentligt stort anser vi att de nuvarande insatserna inte är tillräckliga. Ytterligare medel inom försvarsramen bör därför enligt vår mening avsättas för detta ändamål. Härav följer att utskottet borde tillstyrka *motion Fö7 (v) yrkande 1*.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande stöd till internationell minröjning*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö7 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1999/2000:Fö323, 1999/2000:Fö328 samt 1999/2000:Fö331 yrkandena 1, 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

1999/2000:FöU2

7. Riksdagens revisorers förslag om anpassningen av totalförsvaret (mom. 7)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) samt Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Vi anser att det är svårt att vid någon viss tidpunkt avgöra om en inträffad händelse är inledningen till en allvarlig kris, en svår påfrestning på samhället, ett krig eller bara en vardaglig händelse som kan hanteras på normalt sätt. Det är bara historikerna som efteråt kan sätta etiketter på det inträffade. I den historiska belysningen analyseras om rätt eller fel åtgärd vidtagits. Många exempel ur historien visar att beslutsfattare hade tillgång till adekvat information men att man inte ville tro på de konsekvenser som informationen pekade mot. Önsketänkande har sålunda alltför ofta dominerat beslutsfattandet. Varje reellt beslut fattas utgående från bristande information och mot en okänd framtid.

Analyserna av förhållandena under andra världskriget visar att den svenska beredskapen inte nådde full effekt förrän efter krigets slut. Detta berodde inte på att det saknades medel utan främst på att politikerna inte i tid beslutade om att rusta upp det svenska försvaret. Våra säkerhetspolitiska erfarenheter under det senaste kvartsseket visar detta mycket tydligt. På 1970-talet talade vår säkerhetspolitik om en fortsatt avspänning i Europa. Ingen anade då att 1980-talet skulle domineras av undervattensoperationer och kapprustning. 1980-talets försvarsutredningar försökte att se lite längre. Ingen förutsåg då murens fall eller att 1990-talet skulle domineras av krig på Balkan och att svenska förband skulle ställas under Natobefäl.

Våra erfarenheter pekar entydigt på att beslut om en upprustning tas inom en mindre tidsrymd än fem år. Under denna tidsperiod torde det inte vara möjligt att organisera nya typer av förband, utveckla nya förmågor eller utveckla och anskaffa nya materielsystem. Försvarsmakten har i sitt underlag konstaterat samma sak. Detta måste hållas i åtanke när försvaret ges en ny inriktning.

Varje första beslut om en anpassningsåtgärd är till sin natur reagerande. Såväl politiker som myndigheter måste vara beredda på detta. Det innebär att en kontinuerlig uppföljning av möjligheterna till omvärldsanpassning av det svenska försvaret är en naturlig del av anpassningsdoktrinen och vilket inflytande detta får på svenskt deltagande i t.ex. internationella rustningsbegränsningsavtal.

Sverige kommer inte att vara ensamt om, eller ens först med, att förstärka den egna försvarsförmågan. Nationella hänsyn kommer att få företräde före omsorgen om andra stater. Därmed kommer en ökad konkurrens att uppstå om för detta ändamålet strategiska resurser. Denna begränsning blir än större

med en minskande inhemsk vapenindustri som i allt större utsträckning dessutom internationaliseras.

Insatsorganisationens beredskap och möjlighet till anpassning måste kontinuerligt utvecklas i samklang med förändringarna i omvärlden. Denna utveckling utgör ett viktigt ingångsvärde för riksdagens beslut om Försvarsmaktens utveckling.

Riksdagen bör årligen i budgetpropositionen få en skrivelse som redogör för omvärldsutvecklingen och därpå baserat behov av anpassning. Tydligt skall bl.a. redovisas hur insatsorganisationen, beredskapen och den långsiktiga anpassningen utvecklas.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande Riksdagens revisorers förslag om anpassningen av totalförsvaret

att riksdagen med anledning av Riksdagens revisorers förslag 1–6 och motionerna 1999/2000:Fö24 yrkande 5, 1999/2000:Fö28 yrkande 26, 1999/2000:Fö32 yrkande 2 samt med bifall till motionerna 1999/2000:Fö1 och 1999/2000:Fö212 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan.

8. Försvarsmaktens krigsförband (mom. 8)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i moment 1.

Det mobiliserande försvaret måste omstruktureras så att det även innehåller en del som kan användas dagligen, ett insatsförsvaret, utan att förmågan att försvara Sverige mot nu och i framtiden aktuella militära angrepp går förlo-rad. Försvaret måste också ha en inbyggd förmåga till anpassning till förändringar i omvärlden så att verkliga möjligheter skapas att aktivt använda försvaret som en del i den dagliga säkerhetspolitiken.

Försvar mot väpnade angrepp av begränsad karaktär med strategiska insatsstyrkor bör vara målbilden för vår förmåga i närtid. Den insatsorganisation som behövs kan vara relativt liten, samtidigt som beredskap och kvalitet paradoxalt nog måste vara högre än i dag.

Insatsorganisationen måste träna förband och befäl till högsta möjliga nivå för att utveckla taktik och stridsteknik i större utsträckning än i dag. Samövningar, erfarenhetsutbyte och utbildning måste kunna ske internationellt. Till insatsorganisationens uppgifter räknas också försvaret av storstadsområden (Mälardalen, Göteborgsområdet och Öresundsregionen).

Förbanden skall vara så utbildade och utrustade att en rimlig andel av dem snabbt kan delta i internationella insatser. Ledningsförband för två multinationella förband tillskapas, en brigadledning för en nordisk brigad och en flottiljledning för en internationell sjöstyrka.

Den framtida organisationen skall ges följande inriktning:

Markstridsförbanden organiseras i tio brigader vid ett lika stort antal regementen men med en större differentiering än dagens. En förbandsomsättning i dessa bataljoner på fyra år ger ytterligare tio bataljoner i krigsorganisationen. På något års sikt kan sedan genom avkastning av dessa ytterligare tio bataljoner organiseras. Den sista och fjärde bataljonen per brigad kan utbildas och organiseras i ett något längre perspektiv. Artilleri- och luftvärnsfunktionerna stärks i paritet med den övriga förbandsvolymen. För ledning av brigaderna organiseras två divisionsstaber (fördelningsstaber) varav den ena avser faktisk ledning av förband i främst norra Sverige. Dessutom bör en brigadledning med tillhörande betjäningsförband organiseras för att kunna leda en multinationell nordisk brigad.

De marina stridskrafterna utvecklas mot två ytflotiljer med minst fyra divisioner omfattande 16 till 20 ytfartyg. Detta kan uppnås genom att bibehålla de nyligen moderniserade patrullbåtarna av Kaparenklassen i avvaktan på beslut om nya ytfartyg efter Visbyklassen. Större ytfartyg än dagens bör därvid övervägas för att förbättra uthållighet i en krishantering och internationella operationer. Ytterligare en flottiljledning organiseras för att leda en internationell sjöstyrka. De moderna ubåtarna bibehålls genom att utnyttja samtliga ubåtar i Gotlands- och Västergötlandsklassen. Amfibieförbanden utökas och de rörliga kustartilleribataljonerna bibehålls. Isbrytar- och sjömättningsförbanden bibehålls och ingår i försvarets krigsorganisation.

Helikopterförbanden fortsätter nuvarande verksamhet med det tillägget att utvecklingen av mark- respektive sjöoperativ förmåga också bör omfatta taktiskt uppträdande i sammansatta förband såväl inom landet som vid internationella insatser. Utvecklingen av attackhelikopterförmåga bör redan under försvarsbeslutsperioden ske inom ramen för förbandsuppträdande.

Flygstridskrafterna utnyttjar så effektivt som möjligt det antal flygplan som beställts. Mot bakgrund av omvärldsläget prövas ett alternativ där fyra aktiva JAS 39-divisioner organiseras. Utnyttjandet blir mera ekonomiskt och förutsättningar skapas för en kontinuerlig modifiering av de flygplan som successivt tillförs försvaret liksom större utrymme för beväpning och anskaffning av annan utrustning. Därutöver skall utbildningskapaciteten för flygförare och tekniker samt tillgången på förtidsavgångna aktiva flygförare medge att ytterligare divisioner krigsorganiseras upp till kapaciteten i totalt antal anskaffade flygplan JAS 39 Gripen (8–12 divisioner). Ökat skydd bör anskaffas till flygflottiljernas uppställningsplatser för stridsflygplan.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *Försvarsmaktens krigsförband*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 5 och avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 2 och motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 4, 1999/2000:Fö17 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkandena 11 och 23, 1999/2000:Fö32 yrkandena 8 och 9 (i denna del), 1999/2000:Fö36 yrkande 2, 1999/2000:Fö322 (i denna del) samt 1999/2000:Fö601 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan.

Stig Sandström och Berit Jóhannesson (båda v) anför:

De nya hoten fordrar nya förmågor. Därför föreslår Vänsterpartiet att man inkluderar miljöförband i Försvarsmakten. Miljöförbanden behövs dels för att hjälpa till i miljösaneringsarbetet i våra grannländer, dels för att stödja samhället vid svåra påfrestningar som berör miljöområdet. EU-parlamentets förfrågan om Europas stater kan ställa miljösaneringsresurser och kunskap till förfogande för internationella uppdrag utgör också ett viktigt skäl för att organisera miljöförband. Riksdagen bör följaktligen bifalla motion Fö7 (v) yrkande 4.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *Försvarsmaktens krigsförband*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö7 yrkande 4, med anledning av proposition 1999/2000:Fö30 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö17 yrkande 2, 1999/2000:Fö20 yrkande 5, 1999/2000:Fö28 yrkandena 11 och 23, 1999/2000:Fö32 yrkandena 8 och 9 i denna del, 1999/2000:Fö36 yrkande 2, 1999/2000:Fö322 i denna del samt 1999/2000:Fö601 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

10. Försvarsmaktens krigsförband (mom. 8)

Lars Ångström (mp) anför:

När den vidgade hotbilden skall konkretiseras med andra hot så är det påfallande hur ofta dessa hot beskrivs som militära angrepp med kryssningsrobotar, ballistiska missiler, flyg och andra avancerade vapen. Det ger intrycket av att man i allt för hög utsträckning försöker anpassa hotbilden till den försvarsorganisation man har. Därför blir nytänkandet litet och rubriken på regeringens förslag "Ett nytt försvar" något missvisande.

Bara i förbifarten nämner regeringen hot av miljökaraktär. De sönderrostade atomubåtarna i Murmansk utgör ett reellt hot mot Sverige. Av propositionens 153 sidor nämner regeringen miljöhoten med tre rader. Regeringen anser "att Försvarsmakten bör ytterligare utveckla möjligheterna att driva ett aktivt internationellt försvarsmiljöarbete". Hur detta skall bedrivas tycks regeringen och Centern helt sakna idéer kring. Det enda konkreta Socialdemokraterna och Centerpartiet förmått göra i riksdagen på detta område är att avslå Miljöpartiets motion som just handlat om att utveckla en miljöbrigad enligt det koncept som arbetats fram av Borås kommun. Bristen på nytänkande och handlingsplaner kan komma att visa sig förödande för Sverige inom en inte alltför avlägsen framtid.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *Försvarsmaktens krigsförband*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö36 yrkande 2, med anledning av proposition 1999/2000:Fö30 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 4, 1999/2000:Fö17 yrkande 2,

1999/2000:Fö20 yrkande 5, 1999/2000:Fö28 yrkandena 11 och 23, 1999/2000:Fö32 yrkandena 8 och 9 (i denna del), 1999/2000:Fö322 (i denna del) samt 1999/2000:Fö601 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

1999/2000:FöU2

11. Totalförsvarets ledningsfunktioner (mom. 9, 10, 11, 12, 14 och 16)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i moment 1.

I avvaktan på en samlad redovisning av den centrala militära ledningen, bl.a. frågan om högkvarterets närmare organisation och uppgifter, den operativa insatsledningens närmare organisation, uppgifter och lokalisering, generalinspektörernas ställning och uppgifter samt motsvarande beträffande ledningsfunktionerna inom civilt försvar, bör riksdagen inte nu slutligt besluta om den militära ledningsorganisationens utformning och inte heller om ledningen inom det civila försvaret. Riksdagen bör således avslå propositionens hemställan nr 9, 10, 11, 12, 14 och 16. Härav följer att riksdagen också bör avslå de till dessa hemställanspunkter hörande motionsyrkandena.

Vi anser att utskottets hemställan under momenten 9, 10, 11, 12, 14 och 16 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *nedläggning av Armé-, Marin- och Flygvapencentrum*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 13,

10. beträffande *nedläggning av militärområdesstaber, fördelningsstaber och Gotlands militärkommando*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 14 och motion 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del,

11. beträffande *nedläggning av försvarsområdesstaber*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 15 och motionerna 1999/2000:Fö6, 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del och 1999/2000:Fö30 yrkande 3 i denna del,

12. beträffande *nedläggning av marinkommandon och flygkommandon*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 16 och motionerna 1999/2000:Fö15 yrkande 3 i denna del, 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del, 1999/2000:Fö30 yrkande 2 i denna del och 1999/2000:Fö33 yrkande 5,

14. beträffande *inrättande av militärdistrikt*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 18 i denna del och motionerna 1999/2000:Fö307 yrkande 1, 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö7 yrkandena 13 och 14 och 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del,

16. beträffande *nedläggning av Civilbefälvärnarna*
att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 24 och motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del och 1999/2000:Fö212 yrkande 13,

12. Inrättande av militärdistrikt (mom. 14)

Stig Sandström och Berit Jóhannesson (båda v) anför:

Vänsterpartiet accepterar i stort strukturen i utskottets förslag om att inrätta militärdistrikt men anser att en annan indelning vore att föredra. Vi vill sålunda skapa sex militärdistrikt, i stället för fyra, i syfte att förbättra möjligheten till lokalt samarbete och samordning. Med de föreslagna fyra distrikten blir det alltför stora geografiska och befolkningsmässiga obalanser. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag som omfattar sex militärdistrikt. Följaktligen bör riksdagen bifalla *motion Fö7 (v) yrkandena 13 och 14*.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *inrättande av militärdistrikt*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö7 yrkandena 13 och 14 och med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 18 i denna del och motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö28 yrkande 25 i denna del och 1999/2000:Fö307 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

13. Förstärkta militärdistriktsenheter (mom. 15)

Stig Sandström och Berit Jóhannesson (båda v) anför:

Vänsterpartiet har påtalat behovet av att de orter som nu får beskurna eller helt neddragna militära resurser får ett extra stöd i form av förstärkta militärdistriktsenheter. Speciellt viktigt är detta i orter som Kiruna och Sollefteå. Regeringen bör därför för riksdagen redovisa ansvar och uppgifter för militärdistriktsenheterna, bl.a. i fråga om lokalisering och samverkan med civila organ. Riksdagen bör sålunda bifalla *motion Fö7 yrkande 15*.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *förstärkta militärdistriktsenheter*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö7 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

14. Parlamentarisk utredning om ledningsorganisationen (mom. 17)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) samt Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Försvarsutskottet har vid ett flertal tillfällen betonat vikten av att samhällets krishanteringsförmåga blir bättre. Riksdagen har särskilt framhållit länsstyrelsernas och kommunernas roll och krävt att regeringen skall göra ett förtydligande av kommunernas och länsstyrelsernas ansvar, befogenheter och skyldigheter. Samarbetet mellan de militära och civila delarna är därför viktigt. Som följd härav bör Försvarsmakten vara representerad inom varje län för att kunna informera, planera olika beredskapsaktiviteter och i samverkan med kommuner leda insatser och tillhandahålla resurser vid kriser och katastrofer. Länsstyrelsernas och kommunernas områdesansvar och viktiga roll för denna krishantering i fred är viktig. Om Försvarsmakten ej är representerad i aktuellt område kan denna samverkan i hög grad försvåras.

Den stora förändring som nu äger rum inom Försvarsmakten kräver en samlad översyn av lednings- och samordningsfrågorna inom det militära och det civila försvaret. En parlamentarisk utredning bör därför snarast tillsättas. Denna utredning förhindrar inte att ett första steg tas för att förändra ledningen inom Försvarsmakten. Det radikalt minskade antalet operativa insatsförband samt ökat krav på insatsledning redan i fred är tillräckliga motiv för detta. Om man därtill lägger att Överbefälhavaren har övergripande uppgifter i nära samarbete med den politiska ledningen så är det naturligt att de direkta operativa och taktiska besluten samt ledningen av förbandsutbildningen överförs till en insatsledning direkt underställd Överbefälhavaren. För att kunna utnyttja samhällets totala resurser vid kriser i fred krävs att de militära förband som utbildas kan medverka vid sådana insatser samtidigt som övervakning av vårt territorium och dess omgivning kräver en ökad samverkan mellan militära och civila enheter. Detta talar tydligt för att en uppdelning mellan en grundorganisationsledning och insatsledning inom Försvarsmakten i hög grad försvårar den nödvändiga samverkan för att samhällets totala resurser skall kunna utnyttjas på ett effektivt sätt.

En operativ insatsledning, med ansvar såväl för all verksamhet kopplad till operativ ledning som för förbandsproduktion, kan inrättas utan att den övriga strukturen förändras i detta första steg. Nuvarande chefer för de taktiska centrumen kan i detta avseende lyda under chefen för den operativa insatsledningen medan respektive förband kan underställas cheferna för de taktiska centrumen. Nuvarande militärbefälhavares och kommandochefers ansvar i detta avseende kan därmed successivt överföras till den operativa insatsledningen samtidigt som de kommande rollerna för övriga staber, samverkan mellan militär och civil ledning samt vid behov lokal anpassning av organisationsenheterna utreds.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 17 bort ha följande lydelse:

17. *beträffande parlamentarisk utredning om ledningsorganisationen*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 10 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan.

Henrik Landerholm (m), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Anna Lilliehöök (m), Åke Carnerö (kd), Margareta Viklund (kd) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i moment 1.

I propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (1998/99:74), som presenterades i mars 1999, angavs bl.a. att grundorganisationen bättre måste ta till vara Försvarsmaktens möjligheter till och behov av samordnad verksamhet för effektivare och mer rationell utbildning och övning av förband. Grundorganisationen skulle således ges en tydligare inriktning mot en integrerad verksamhet för att möjliggöra en effektivare produktion som i sin tur svarar mot kraven på en bredare kompetensutveckling i befälskåren. Det förslag till grundorganisation som Socialdemokraterna och Centern nu presenterat fullföljer inte den av riksdagen tidigare beslutade inriktningen.

Försvaret måste omstruktureras och utvecklas. Det är självklart att försvaret skall utvecklas så kostnadseffektivt som möjligt. Det är likaledes självklart att en omstrukturering inte är gratis. Förutom personella resurser krävs målmedvetna och noga övervägda investeringar i närtid. Vi vill utveckla grundorganisationen och pröva nya strukturer med en samordning som möjliggör samverkan mellan flera funktioner för att öka och effektivisera den dagliga verksamheten. I de allra flesta fall är det de chefer som har att genomföra verksamheten som också kan avgöra hur förändringarna bäst kan ske. Lika självklart är det att drabbade chefer och organisationer kämpar för sin bygd och sitt förband. Därför är det ytterst väsentligt att det underlag och de grunder på vilket förslagen vilar är konsistent.

Förmågan till väpnad strid och vikten av att kunna uppträda integrerat med olika stridskrafter utgör grunden för utvecklingen av Försvarsmakten. Det är således väsentligt i modern krigföring att kunna uppträda integrerat och samordnat med utnyttjande av alla stridskrafter. Kompetensen till samordnad strid är avgörande för hur väl Försvarsmaktens uppgifter skall kunna lösas t.ex. vid en fredsframtvängande operation. Strävan skall vara att ge bättre samövning och ökad förståelse över truppslags- och försvarsgrensgränser där det är möjligt genom en samordning i garnison. Därmed utvecklas ett mer flexibelt försvar som på ett bra sätt kan anpassas till framtidens hot och risker. Den nya insatsorganisationen skall därför kompletteras med en stabil kompetensorganisation. För att bibehålla och vidareutveckla kompetensen bör regionala kompetenscentrum bevaras och utvecklas i framtiden.

Specialtruppslagen bör lokaliseras tillsammans med brigadutbildningar så att samövningar i en integrerad utbildning och vinterkompetens blir en naturlig del av vardagen. Därigenom skapas ett antal hållbara centrum med hög kvalitet där mångfalden frodas i unika, kreativa och integrerade miljöer. Svensk kompetens skall bevaras och utvecklas genom en tillräckligt bred bas för rekrytering och stimulerande konkurrens.

Möjligheterna att utbilda och öva förbanden påverkas såväl av förbandsvolymen och antalet fredsförband som behovet av underhållsresurser. Det senare tar propositionen inte ställning till och något underlag finns inte. Ett

annat förhållande som också påverkar verksamheten vid Försvarsmakten är om tillräckligt goda fysiska övningsområden finns tillgängliga samtidigt som samträning i stridsgrupper är en förutsättning för ett bra resultat. Ett annat förhållande är att åstadkomma en rationell förändring och samtidigt tillvarata tidigare gjorda investeringar. Dessa förhållanden tycks inte var för handen. I ett antal fall flyttas nuvarande verksamhet från en ort till en annan. Konsekvenserna av detta är kapitalförstöring, försämrade utbildningsbetingelser och ett kommande behov av stora investeringar.

Man kan fråga sig om det är en kostnadseffektiv lösning då verksamheten per förband efter omorganisationen i medeltal blir nästan dubbelt så dyr som före omorganisationen. Det hade kunnat förklaras om det hade bildats större enheter i form av garnisoner men så är ju inte fallet. En annan tydlig signal är att den materielplanering som nu inte ryms inom ram har lett till ställningstagandet att de förband som i grunden har behov av denna inte har någon plats i den nya Försvarsmakten. Alltså avvecklas dessa förband, inte för att de inte behövs utan för att materielplanen inte tillåter nyinvesteringar.

Frivilligrörelsen skall utgöra en rekryteringsgrund och bas för de nationella skyddsstyrkorna bestående av norrlandsjägarbataljoner, markstridsbataljoner, marina basskydds bataljoner och hemvärnet. Därmed säkerställs den folkliga förankringen i framtiden samtidigt som detta ger en mer effektiv och flexibel organisation.

Riksdagen bör därför bifalla partimotion Fö20 (m) yrkandena 6 och 7, partimotion Fö28 (fp) yrkandena 17–20 samt kommittémotion Fö32 (kd) yrkandena 3 och 4.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 19 bort ha följande lydelse:

19. *Beträffande grundprinciper och Försvarsmaktens organisatoriska utformning i stort*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 6 och 7, 1999/2000:Fö28 yrkandena 17–20 och 1999/2000:Fö32 yrkandena 3 och 4 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö31 yrkande 1, 1999/2000:Fö303, 1999/2000:Fö315 och 1999/2000:Fö316 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

16. Nedläggningar i grundorganisationen (mom. 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29 och 31)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson, Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i moment 1.

Moderata samlingspartiet har i reservation 1 tillsammans med Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna föreslagit att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret i sin helhet. Det moderata motivet till detta avslagsyrkande är uppfattningen att en ny försvarskommitté, med tydliga direktiv som utgår från Sveriges behov och intressen i stället för en på förhand given ekonomisk ram, borde ta fram ett förslag till ett nytt försvarsbeslut som grundas på realistiska säkerhetspolitiska avvägningar och en bred

parlamentarisk majoritet. Om vårt avslagsyrkande på propositionen inte vinner riksdagens bifall avser vi fullfölja detta avslagsyrkande med yrkanden om avslag på regeringens förslag till nedläggningar i grundorganisationen i varje enskild del.

Det innebär att vi *nu* inte är beredda att ta ställning till strukturen i Försvarsmaktens organisation i fred. Riksdagen bör således avstyrka samtliga moment i propositionen och därtill hörande motionsyrkanden som anges i det följande.

Vi anser att utskottets hemställan under momenten 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29 och 31 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *armébrigader*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 3 samt motionerna 1999/2000:Fö4 yrkande 2, 1999/2000:Fö9 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö10, 1999/2000:Fö22 yrkande 8, 1999/2000:Fö29 yrkande 3, 1999/2000:Fö34 yrkande 1, 1999/2000:Fö36 yrkande 9, 1999/2000:Fö313 1999/2000:Fö318, 1999/2000:Fö320 och 1999/2000:Fö329

21. beträffande *artilleriförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 4,

22. beträffande *luftvärnsförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 5 samt motionerna 1999/2000:Fö16 yrkande 2 och 1999/2000:Fö36 yrkande 8,

23. beträffande *signalförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 6,

24. beträffande *ingenjörförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 7,

25. beträffande *trängförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 8 och motion 1999/2000:Fö9 yrkande 3,

26. beträffande *jägarförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 9 samt motionerna 1999/2000:Fö8 yrkande 1 och 1999/2000:Fö31 yrkande 3,

28. beträffande *kustartilleriförband*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 10 samt motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 7 och 8, 1999/2000:Fö24 yrkande 2, 1999/2000:Fö33 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö36 yrkande 10 och 1999/2000:Fö324 yrkande 2,

29. beträffande *sjöstridskrafter*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 5 och 1999/2000:Fö32 yrkande 5,

31. beträffande *flygstridskrafter*

att riksdagen avslår proposition 1999/2000:30 yrkande 12 samt motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 11 och 12, 1999/2000:Fö8 yrkande 2, 1999/2000:Fö14 yrkande 2, 1999/2000:Fö19 yrkande 2, 1999/2000:Fö26, 1999/2000:Fö30 yrkande 2 i denna del, 1999/2000:Fö33 yrkande 7, 1999/2000:Fö36 yrkande 7 och 1999/2000:Fö301,

Lars Ångström (mp) anför:

Det är ett misstag att lägga ner Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå. I Sollefteå är övningsbetingelserna goda. Med det totalförsvarskoncept som bedrivs bland annat med samarbete med Sandöskolan, Räddningsverket och Hundskolan motsvarar man på ett bra sätt de behov som ett ökat internationellt engagemang ställer på det svenska försvaret. I stället borde Fältjägarbrigaden i Östersund ha avvecklats.

Kommittémotion Fö36 (mp) yrkande 9 bör således bifallas av riksdagen.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *armébrigader*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö36 yrkande 9, 1999/2000:Fö9 yrkandena 1 och 2 samt med anledning av proposition 1999/2000:30 yrkande 3 och motionerna 1999/2000:Fö4 yrkande 2, 1999/2000:Fö10, 1999/2000:Fö22 yrkande 8, 1999/2000:Fö29 yrkande 3, 1999/2000:Fö34 yrkande 1, 1999/2000:Fö313, 1999/2000:Fö318, 1999/2000:Fö320 och 1999/2000:Fö329 som sin mening ger regeringen till känna att Fältjägarbrigaden bör läggas ned i stället för Ångermanlandsbrigaden.

18. Luftvärnsförband (mom. 22)

Lars Ångström (mp) anför:

I stället för att avveckla Lv 3 i Norrtälje så vore det klokare att avveckla Lv 6 i Halmstad. Dels är det ett ekonomiskt klokare sätt att hantera skattemedel på då en rad investeringar är gjorda i Norrtälje men saknas i Halmstad, dels är Lv 3 ett försvarspolitiskt bättre alternativ. Övningsbetingelserna är bättre i Norrtälje än i Halmstad och med närheten till Stockholmsregionen finns samverkansmöjligheter med andra förband. I Norrtälje ligger också Luftvärnets stridsskola. Den utredning som gjorts visar också att ur ett luftvärnsperspektiv så har Lv 3 de bästa förutsättningarna att bedriva luftvärnsutbildning.

Kommittémotion Fö36 (mp) yrkande 8 bör således bifallas av riksdagen.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *luftvärnsförband*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö36 yrkande 8 samt med anledning av proposition 1999/2000:30 yrkande 5 och motion 1999/2000:Fö16 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna att Lv 6 i Halmstad bör läggas ned i stället för Lv 3 i Norrtälje.

19. Kustartilleriförband (mom. 28)

Lars Ångström (mp) anför:

I stället för att avveckla Karlskrona kustartilleriregemente med Andra kustartilleribrigaden i Karlskrona med mycket goda övningsområden så vore det klokare att lägga ned Vaxholms kustartilleriregemente och Första kustartille-

ribrigaden i Vaxholm. Inte minst miljöargumenten talar starkt mot att fortsätta KA 1:s verksamhet i Vaxholm.

Kommittémotion Fö36 (mp) yrkande 10 bör således bifallas av regeringen.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *kustartilleriförband*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö33 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö36 yrkande 10 och 1999/2000:Fö7 yrkandena 7 och 8 samt med anledning av proposition 1999/2000:30 yrkande 10 och motionerna 1999/2000:Fö24 yrkande 2 och 1999/2000:Fö324 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna att KA 1 i Vaxholm bör läggas ned i stället för KA 2 i Karlskrona.

20. Sjöstridskrafter (mom. 29)

Stig Sandström och Berit Jóhannesson (båda v) anför:

Gotland omges av internationellt vatten. Trots detta föreslår propositionen att Gotland inte skall ha några marina resurser. Detta sänder fel signaler och man fråntas möjligheten att markera den territoriella integriteten. Därför förslår utskottet att två till tre patrullbåtar från Berga placeras i Fårösund.

Riksdagen bör därför bifalla partimotion Fö7 (v) yrkande 5.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *sjöstridskrafter*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö7 yrkande 5 och med avslag på motion 1999/2000:Fö32 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

21. Sjöstridskrafter (mom. 29)

Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Kristdemokraterna har vid olika tillfällen betonat att beredskapen och utformningen av Försvarsmakten måste beakta att vårt land är en halvö i norra Europa med en 2 746 km lång kust. Minskningen av antalet förband får inte leda till att det blir luckor i våra övervaknings- eller insatssystem.

Övervakning av våra vidsträckta skärgårdsområden, territorialhavet och den ekonomiska zonen skall kunna ske kontinuerligt. Cirka 90 % av våra handelstransporter sker med fartyg vilket ställer stora krav på bevakning, uppföljning och kontroll av sjötrafik. Sverige har som sjönation en viktig roll att spela i Östersjön och i Västerhavet. Därvid är det viktigt att säkra de krav som ställs avseende marin verksamhet i kust- och skärgårdsmiljö.

Genom anskaffandet av korvett Visby får sjöstridskrafterna ökad uthållighet till sjöss.

Med hänsyn till Sveriges maritima beroende och de krav som redan i fred ställs på uthållig marin närvaro i våra omgivande farvatten för att markera svenska intressen (visa flagg) i Östersjön och Västerhavet, bör den marina förbandsvolymen och beredskapen upprätthållas på en nivå som säkerställer samtidiga insatser i Östersjön och Västerhavet med fartygsförband.

Ur rekryteringssynpunkt och för att bevara och utveckla kompetens samt för att ge en balanserad fördelning av den svenska flottan längs vår långa kuststräcka anser Kristdemokraterna att en begränsad och permanent basering av fartygsförband bör ske i Göteborg. En permanent basering av två kustkorvetter typ Stockholm ger det marina taktiska konceptet bättre förutsättningar att utvecklas än propositionens förslag. Socialdemokraternas och Centrums förslag med tolv ytstridsfartyg baserade i Östersjön och noll fartyg baserade i Västerhavet duger inte!

Kristdemokraterna anser liksom regeringen att marinstridskrafterna bör utvecklas mot integrerade och behovssammansatta styrkor med ökad förmåga till samverkan med andra nationers förband vid internationella insatser i vårt närområde. Marina förband samövar redan i dag inom ramen för PFF i stor utsträckning i västerhavet, vilket gör att Göteborgsbaserade fartygsförband har nära till internationella övningar. Det bilaterala avtalet med Norge i syfte att öka interoperabiliteten med Nato genom samövningar talar också för permanent basering på västkusten.

Riksdagen bör därför bifalla kommittémotion Fö32 (kd) yrkande 5.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *sjöstridskrafter*
att riksdagen med bifall till motion Fö32 yrkande 5 och med avslag på motion 1999/2000:Fö7 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

22. Helikopterförband (mom. 30)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson, Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i moment 1.

Helikopterförbanden bör organiseras i en flottiljledning samt två bataljoner, en för vardera sjö- respektive markoperativ verksamhet och en markoperativ helikopterenhet. Bataljonerna bör lokaliseras i södra respektive norra Sverige samt helikopterenheten för utveckling av attackhelikopterkompetens och samverkan med mekaniserade förband bör lokaliseras i södra Sverige.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande *helikopterförband*
att riksdagen med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 11 samt motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö28 yrkande 22, 1999/2000:Fö32 yrkandena 14 och 15 och 1999/2000:Fö33 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan om helikopterförbandens organisation,

23. Helikopterförband (mom. 30)

Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Försvarsmaktens helikoptrar är kvalificerade rörliga resurser i kriser och krig med god förmåga att samverka med mark-, sjö- och flygstridskrafter. Övervakning och kontroll av sjöterritoriet längs hela vår kust samt stöd till det civila samhället inom sjukvård, räddningstjänst med sjö-, fjäll- och flygräddning samt transportverksamhet visar på helikopterns betydelse i vårt fredstida samhälle. En över ytan jämnt fördelad SAR-funktion (Search And Rescue) ökar tryggheten i samhället. I propositionen föreslås att helikopterbaseringen på Ronneby/Kallinge avvecklas.

Behovet av en välutrustad helikopterorganisation måste tillgodoses i Östersjön. För att säkerställa tillgängliga räddningsresurser i södra Östersjön för yttäckande beredskap och för samverkan med sjöstridskrafterna i Karlskrona anser Kristdemokraterna att en helikopterenhet skall baseras permanent i Blekinge.

Kristdemokraterna anser att förslaget tillvaratar den sjöoperativa helikopterkompetens som finns i Blekinge och ger goda möjligheter till kompetensutveckling i samband med införskaffandet av nya tunga, kvalificerade helikoptrar och nästa generation ytstridsfartyg, korvett Visby. Kombinationen JAS 39 Gripen, ny helikopter och korvett Visby blir viktig i de slagkraftiga operativa insatsstyrkorna.

Riksdagen bör därför bifalla kommittémotion Fö32 (kd) yrkandena 14 och 15.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande *helikopterförband*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö32 (kd) yrkandena 14 och 15, med anledning av proposition 1999/2000:30 yrkande 11 samt motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 10 i denna del, 1999/2000:Fö28 yrkande 22 och 1999/2000:Fö33 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

24. Flygstridskrafter (mom. 31)

Lars Ångström (mp) anför:

Det är olyckligt att utskottet väljer att lägga ned F 10 i stället för F 17 som Miljöpartiet föreslagit. På F 10 har skattebetalarna investerat i nya energieffektivare byggnader, oljeavskiljare, nytt motorprovhus, JAS tvätthall och återvinningsanläggning för Viggensystemet. Ingen av dessa investeringar finns på F 17 vilket är negativt för miljön. Det är ett oansvarigt sätt att investera hundratals miljoner av skattemedel för att bara några år senare radera dessa och göra om samma investeringar på ett annat ställe.

Att bullerisolera ner till Naturvårdsverkets och Miljöpartiets långsiktiga mål på 70 decibel blir betydligt dyrare i Kallinge än i Ängelholm då fler människor kommer att störas. Den extra kostnaden som kommer att belasta skattebetalarna slipper man om F 17 avvecklas i stället för F 10.

Om utskottets förslag i förlängningen leder till att flygskolan skall flyttas till F 16 i Uppsala så innebär detta markant ökade risker för tredje man då övningsverksamheten kommer nära Arlandas mycket trafikerade luftrum. Någon minuts felflygning kan få ödestigra konsekvenser.

Det hade varit ett nedrustningspolitiskt bättre beslut att bifalla Miljöpartiets motion om att avveckla F 17 i stället för F 10.

Riksdagen bör därför bifalla *motion Fö36 (mp) yrkande 7*.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 31 bort ha följande lydelse:

31. beträffande *flygstridskrafter*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö36 yrkande 7, 1999/2000:Fö7 yrkande 11, 1999/2000:Fö26, 1999/2000:Fö30 yrkande 2 i denna del och 1999/2000:Fö301, med anledning av motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 12, 1999/2000:Fö8 yrkande 2 och 1999/2000:Fö19 yrkande 2 samt med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 12 och motionerna 1999/2000:Fö14 yrkande 2 och 1999/2000:Fö33 yrkande 7 ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

25. Regionalt försvar (mom. 32)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson, Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i motion 1.

Östersjön är det enda område där Sverige gränsar till områden där säkerhetspolitisk och ekonomisk instabilitet råder. Gotland är därför en underrättelse- och utbildningsplattform och stödjepunkt för olika förband av strategisk betydelse och därmed en riksangelägenhet. I Försvarsberedningens rapport Förändrad omvärld – omdanat försvar (Ds 1999:2) angavs när det gäller de militära resursernas grundberedskap (s. 163) : ”Resurserna skall lokaliseras så att förmåga finns att skydda koncentrationen av känslig civil och militär infrastruktur i storstadsområdena. Vidare skall förmåga finnas att skydda civila nyckelresurser och militära basområden samt Gotland. I propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (1998/99:74) är orden ”samt Gotland” borttagna (s. 103)! Gotland får nu genom förslaget ett förband som blir en solitär.

Gotlands roll som militäroperativ plattform bör säkerställas på ett tydligare sätt än vad propositionen anger. Då räcker det inte med enbart ett utbildningsförband för mekaniserade enheter. Dessa utbildningsenheter saknar förmåga att genomföra strid. Det är därför nödvändigt att utbildningen sker inom ramen för en försvarsmaktsgemensam stridsgrupp för att upprätthålla en acceptabel förmåga att genomföra strid mot även mindre luftlandsättningar. Det handlar också om att snabbt kunna säkerställa såväl erforderlig luftoperativ förmåga som marin närvaro vid hotande utvecklingar. Handlingsfrihet bör därför skapas för att kunna basera fartygsenheter i Fårösundsbasängen.

Övervakning av våra vidsträckta skärgårdsområden, territorialhavet och den ekonomiska zonen skall kunna ske kontinuerligt. Cirka 90 % av våra handelstransporter sker med fartyg vilket ställer stora krav på bevakning, uppföljning och kontroll av sjötrafik. Sverige har en viktig roll att spela i Östersjön och i västerhavet med hänsyn till Sveriges maritima beroende och

de krav som redan i fred ställs på uthållig marin närvaro i våra omgivande farvatten för att markera svenska intressen.

Vikten av att året runt kunna upprätthålla sjöfart på svenska hamnar. För Norrlands näringsliv och försörjning är åretruntsjöfarten en livsnerv. Under beredskapsförhållanden blir detta än mer accentuerat. Inriktningen av vår säkerhets- och försvarspolitik ställer stora krav på Försvarsmaktens förmåga att anpassa sig till skiftande säkerhetspolitiska situationer. Helt grundläggande för att denna av statsmakterna fastlagda anpassningsdoktrin skall kunna ges rimlig trovärdighet är Försvarsmaktens tillgång på utbildad och kvalificerad personal. Den militära bemanningen av våra isbrytare och sjömättningsfartyg utgör ett bidrag till att säkerställa flottans personalförsörjning inom ramen för anpassningsdoktrinen. Det är av avgörande betydelse för isbrytar- och sjömättningsverksamhetens tillgänglighet i fred och under beredskap att fartygen drivs av svenska ägare med svensk besättning och under svensk flagg. Det kan endast garanteras med militär bemanning.

Förmågan att kunna uppträda integrerat med olika stridskrafter utgör grund för utvecklingen av den militära kompetensen såväl för förmågan till väpnad strid som vid internationella insatser. Det gäller således att kunna uppträda integrerat och samordnat med utnyttjande av alla funktioner. Fler funktionsförband, samlokaliserade med brigadutbildningen, är därför nödvändiga för att möjliggöra integrerad utbildning och utbildning i vintermiljö.

I norra Sverige är gränsen i öst och nordöst av avgörande betydelse för utformningen av försvaret. Flyktingströmmar, men också militär aktivitet i anslutning till baserna på Kolahalvön, utgör säkerhetspolitiska utmaningar. Därför är kontinuerlig militär närvaro med markförband i den allra nordligaste delen av Sverige nödvändig. Kiruna bör kunna utgöra en bas för denna kontinuerliga närvaro.

Riksdagen bör därför bifalla *motionerna Fö21 (m) yrkandena 2–7 och Fö27 (m) yrkande 3.*

Vi anser att utskottets hemställan under moment 32 bort ha följande lydelse:

32. *beträffande regionalt försvar*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö18 yrkande 2, 1999/2000:Fö21 yrkandena 2-7, 1999/2000:Fö22 yrkande 3, 1999/2000:Fö27 yrkande 3, 1999/2000:Fö304 och 1999/2000:Fö307 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Fö23 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö28 yrkande 21, 1999/2000:Fö31 yrkande 2, 1999/2000:Fö33 yrkandena 1 och 4, 1999/2000:Fö326, 1999/2000:Fö330 och 1999/2000:N241 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan.

26. Organisationens omfattning och lokalisering (mom. 34)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson, Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Under förutsättning av avslag på reservation 1 i motion 1.

Regeringen föreslår endast ett förband för respektive funktion (specialtrupp-slag inom armén). Dessa blir för få för att kunna genomföra integrerad utbildning i brigadförband vid flera platser. Den naturliga samverkan uteblir. Utbildning och övning i vintermiljö blir begränsad. När den genomförs måste förbanden resa och förläggas på annan ort till stora kostnader. Någon analys av ledningen i den nya organisationen har inte gjorts. Detta sannolikt på grund av att en bärkraftig och sammanhållen ledningsfilosofi saknas.

Den gemensamma arbetsgruppen tycks vad gäller grundorganisationen enbart har prövat befintliga förband som statiska klossar. Antingen platsar de enligt arbetsgruppen och därmed regeringen i den framtida organisationen eller så gör de det inte. Det är anmärkningsvärt att man inte har prövat andra former för och ett samordnat utnyttjande av tillgängliga resurser regionvis.

Det saknas ett konstruktivt nytänkande med en samordning inom ramen för försvarsmaktsförband. Exempel på detta skulle ha kunnat vara att organisera en brigadstridsgrupp i Skåne, en flygflottilj i den sydligaste delen av Sverige, ett försvarsmaktsgemensamt underhålls- och logistikförband i Blekinge, en försvarsmaktsgemensam stridsgrupp på Gotland samt en brigadstridsgrupp i den nordligaste delen av Sverige. I samtliga dessa exempel hade befintliga resurser i regionen kunnat utnyttjas så kostnadseffektivt som möjligt. Därmed skulle också Försvarsmakten getts möjligheter att organisera utbildningen på effektivast möjliga sätt.

En grund för organisationsförändringen sägs ha varit att förband med bara en funktion skall undvikas. En annan grund sägs ha varit att inte omlokalisera verksamhet. I många fall har andra hänsyn i stället för en rationell verksamhet styrt aktuella förslag. Detta kan vara förnuftigt endast då det är en fråga om rationella, jämbördiga alternativ. Det regionalpolitiska inflytandet har uppenbarligen varit mycket starkt.

Oförmågan att välja vilket eller vilka förband som skall avvecklas är i många fall tydligt. Beslutsvåndan tycks vara stor. Att regeringen av politiska skäl är beredd att riskera flygvapnets ombeväpning och den framtida utbildningen av nya piloter är djupt olyckligt.

Regeringens förslag till grundorganisation blir ineffektiv och dyr. Att det blir så synes vara resultatet av andra hänsyn än försvarspolitiska.

Regeringen döljer nedläggningen av isbrytar- och sjömättningsförbanden som blir en följd av regeringsbeslut (Näringsdepartementet) om civilbemannning och utflaggning av isbrytar- och sjömättningsverksamheten. Den framtida bemanningsformen har säkerhetspolitiska konsekvenser och är därmed betydligt mer komplicerad än vad Näringsdepartementet tycks tro.

För att reellt kunna anpassa försvaret till förändringar i omvärlden bör nuvarande övnings- och skjutfält icke försälgas. Möjligheterna att vårda och hålla dessa områden öppna genom att arrendera ut dem till kommuner som friluftsområden eller till lantbrukare för boskapsskötsel bör undersökas.

Riksdagen bör därför avslå *proposition 1999/2000:30 yrkandena 17 och 19*.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 34 bort ha följande lydelse:

34. beträffande *organisationens omfattning och lokalisering* (under förutsättning av avslag på reservation 1 i mom. 1)

att riksdagen med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkandena 17 och 19 samt med avslag på motion 1999/2000:Fö7 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

1999/2000:FöU2

27. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Vi anser att en större materiell kvantitet i kombination med hög kvalitativ funktionskompetens inom de flesta områden är nödvändig för att utveckla det nya försvaret. Vi anser också att förmågan till indirekt eld bör förstärkas jämfört med regeringens förslag. Vidare bör förmågan till precisionsbekämpning av rörliga mål vidmakthållas och utvecklas. Utveckling och anskaffning av luftvärnsrobotsystem och ett nytt lätt torpedsystem bör genomföras och antalet ubåtar och ytfartyg upprätthållas på en rimlig nivå inför kommande beslut om anskaffning. Utrymme behöver också skapas för beväpning av JAS 39-systemet. Genom ett minskat flygtidsuttag per flygplan förlängs JAS 39-systemets totala livslängd, vilket bör medge en kontinuerlig modifiering av de flygplan som successivt tillförs försvaret. Härigenom skapas större möjligheter till export och försäljning av JAS 39 Gripen och därmed en bättre balanserad effekt och kostnad över tiden.

Modern försvarsmateriel bör behållas i stället för att avvecklas för att upprätthålla den erforderliga funktionella kompetensen och förmågan att växa när så erfordras. Detta gäller inte minst artillerifunktionerna inom armén och marinen samt ytfartyg och ubåtar. Haubits 77, kustartillerisystemen 12/70 och 12/80 samt samtliga ubåtar av Västergötlandklassen och de nyligen moderniserade patrullbåtarna av Kaparenklassen bör således behållas i förband eller förrådsställas som grund för en eventuell upprustning.

Regeringen saknar en strategi för försvarets framtida utveckling. Detta visas tydligt genom att man inom de flesta områden företrädesvis förordar demonstratorer och simulatorer framför anskaffning av konkreta vapensystem. Självklart kan demonstratorer och simulatorer vara till god hjälp vid utveckling av gamla och nya vapensystem men de kan aldrig ersätta verkligheten.

Det panikstopp som Försvarsmakten tvingats till som följd av likviditetsindragningen i samband med den fulla tillämpningen av anslagsförordningen har försatt stora delar av försvarsindustrin i en akut krissituation. Svensk försvarsindustri kommer i framtiden inte att kunna upprätthålla samma breda kompetens på samma mängd områden som tidigare. Varken inhemsk eller utländsk efterfrågan är tillräcklig för detta. Den tekniska utvecklingen accentuerar behovet av ett allt närmare samarbete med utländska partner.

Det bör t.ex. övervägas om inte försvarsindustrin skulle kunna erbjudas att mer aktivt få konkurrera om den del av materielunderhållet som i dag sköts inom Försvarsmakten. På så sätt kan viktig kompetens behållas inom försvarsindustrin samtidigt som volymerna upprätthålls. Självfallet bör den

sammantaget billigaste lösningen väljas, varför en strikt tillämpad konkurrensutsättning av verkstads- och varvsdrift är nödvändig.

Det pågående mellanstatliga samarbetet inom försvarsmaterielområdet bör fördjupas och utvidgas. Det är också angeläget att fortsätta att stödja svensk försvarsindustris exportansträngningar. En av de viktigaste förutsättningarna för detta är att det vi vill exportera också värderas så högt att vi själva anskaffar det till våra egna förband.

Delar av försvarsindustrin är redan i dag mycket exportberoende. Detta beroende kan komma att öka ytterligare eftersom de svenska beställningarna minskar kraftigt med regeringens politik. Det är angeläget att få gemensamma EU-regler för export av försvarsmateriel. Sverige måste därför driva på för att de samarbetsinitiativ som pågår också leder till gemensamma regler för export av krigsmateriel och strategiska produkter, som i snabbt ökande grad utvecklas och produceras gemensamt i flera länder. En ytterligare åtgärd för att öka vår egen förmåga att lösa internationella uppgifter och för att förbättra industrins konkurrenskraft är att i ökad utsträckning kräva att våra stridskrafter generellt skall ha en ökad förmåga till samverkan (interoperabilitet). Ett sådant allmänt krav på Försvarsmaktens materielanskaffning ger också ett brett engagemang i hela organisationen som positivt skulle påverka utbildnings- och övningsverksamheten.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 35 bort ha följande lydelse:

35. *beträffande inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 8, med anledning av motion 1999/2000:Fö305 och med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 20 och motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö28 yrkande 10, 1999/2000:Fö32 yrkande 10, 1999/2000:Fö36 yrkande 3, 1999/2000: Fö205 yrkandena 7 och 8 och 1999/2000:Fö212 yrkandena 10 och 11 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

28. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)

Stig Sandström och Berit Jóhannesson (båda v) anför:

Försvarets materielverket har, på regeringens uppdrag, med Industrigruppen JAS omförhandlat kontraktet för JAS 39 Gripen. Resultatet har bl.a. blivit en långsammare leveranstakt och ett fast pris för delserie 3. Detta är emellertid enligt Vänsterpartiets mening inte nog. Antalet flygplan har beräknats utifrån behov som hör hemma i ett invasionsförsvar och som inte motsvaras av behoven i det nuvarande säkerhetspolitiska läget. Flygvapnet kommer sålunda att vara överdimensionerat. Detta påverkar både Försvarsmaktens ekonomi och organisation, såväl för Flygvapnet som för Försvarsmakten i sin helhet, nu och i framtiden. Vi föreslår därför att en arbetsgrupp tillsätts med uppgiften att utifrån försvarets behov klarlägga hur många JAS 39 Gripen-flygplan som behövs och att därefter återigen förhandla med industrin. Syftet

skall vara att anpassa antalet flygplan till det faktiska behovet. Riksdagen bör därför bifalla *motion Fö7 (v) yrkandena 2 och 3*.

1999/2000:FöU2

Vi anser att utskottets hemställan under moment 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande *inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö7 yrkandena 2 och 3 och med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 20 och motionerna 1999/2000:Fö20 yrkande 8, 1999/2000:Fö28 yrkande 10, 1999/2000:Fö32 yrkande 10, 1999/2000:Fö36 yrkande 3, 1999/2000:Fö205 yrkandena 7 och 8, 1999/2000:Fö212 yrkandena 10 och 11 och 1999/2000:Fö305 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

29. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)

Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Kristdemokraterna anser att det är väsentligt att reduceringen av materiellansskaffningen inte ger långsiktiga negativa konsekvenser för den inhemska kompetensen. Vi måste upprätthålla en hög nivå på utvecklingsverksamheten för att bibehålla nödvändig kompetens i ett tillväxtläge och för att svensk försvarsindustri skall betraktas som en attraktiv samarbetspartner i den omstruktureringsfas som den europeiska försvarsindustrin befinner sig i. Försvarsindustrin får även ökad betydelse för det civila samhället eftersom dess spetsteknologier ger spridningseffekter vid utveckling av civila produkter.

Trots den osäkerhet som regeringen försatt försvarsindustrin i måste den få tid för omställning och förutsättningar för fortsatt högteknologisk utveckling. Det har tagit generationer att bygga upp det förtroende som visas svenska produkter runt om i världen, men som mycket snabbt kan gå förlorad genom uteblivna politiska beslut. Politisk osäkerhet placerar svensk industri i underläge i förhandlingar med kunder. Den högteknologiska kompetensen är färskvara som är lättflyktig men svårfångad.

I försvarsbeslutet 1996 underströks betydelsen av att öka det internationella samarbetet i syfte att trygga en framtida försörjning med försvarsmateriel. En allt större del av Sveriges industriella förmåga kommer i framtiden att bygga på ömsesidiga internationella beroenden. För att detta arbete skall kunna fördjupas och bli verkningsfullt fordras gemensamma projekt. Av försvarspolitiska skäl måste därför den svenska försvarsindustrin ges goda möjligheter att engagera sig i angelägna projekt så att den inhemska kompetensen kan vidareutvecklas.

Kristdemokraterna menar att internationellt samarbete bör eftersträvas som säkerställer inhemsk kompetens och tillgodoser materielförsörjningen i en anpassningssituation. Eftersom internationella försvarsmaterielprojekt oftast bygger på långsiktiga och ömsesidiga åtaganden och tar lång tid att etablera måste försvarsindustrins möjligheter att medverka i framtida projekt stödjas. Detta kan ske genom att ”gynnsamma förhållanden och förutsättningar skap-

as av statsmakterna” som regeringen framhöll i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (1998/99:74). För att inte äventyra anpassnings- och tillväxtförmågan bör därför påbörjade samarbetsprojekt, som motiveras av Försvarsmaktens framtida behov, fullföljas. Detta är inte minst viktigt för att bevara trovärdigheten för den svenska försvarsindustrins förmåga att medverka i olika internationella samarbetsprojekt.

Vi anser därför att det är angeläget att fullfölja utvecklingen av en ny jaktrobot och ett precisionsvapen med lång räckvidd. Båda är påbörjade internationella samarbetsprojekt där svensk industri framgångsrikt har lyckats etablera samarbete och visat internationell konkurrensförmåga och har efterfrågad kompetens. Genom ett fortsatt svenskt engagemang i dessa projekt kan också gjorda och planerade investeringar i luftvärnsrobotsystem 23 Bamse nyttjas och utvecklas för såväl mark- som sjöstridskrafternas framtida behov. I en långsiktig strategi inom robotområdet är det viktigt att bl.a. eftersträva enhetsvapen med lång räckvidd.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 35 bort ha följande lydelse:

35. *beträffande inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö32 yrkande 10 och 1999/2000:Fö212 yrkandena 10 och 11, med anledning av motion 1999/2000:Fö305 och med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 20 och motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö20 yrkande 8, 1999/2000:Fö28 yrkande 10, 1999/2000:Fö36 yrkande 3 samt 1999/2000:Fö205 yrkandena 7 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

30. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)

Lars Ångström (mp) anför:

Försvarsutskottet skriver att frånvaron av militära invasionshot i vissa fall skulle kunna motivera ett lägre antal av redan beställda materielsystem. Man hänvisar till att Försvarets materielverk på uppdrag av Försvarsmakten har förhandlat med industrin och redovisar att man t.ex. ned leveranstakten för JAS Gripen. I stället för slutleverans år 2006 blir det slutleverans år 2007. Detta är dock inte enligt Miljöpartiets mening ett acceptabelt resultat. Att fullfölja köpet av över 200 JAS-flygplan när Överbefälhavaren har redovisat ett behov av endast 60–80 flygplan, är ett oansvarigt sätt att hantera skattebetalarnas medel.

Att över huvud taget fullfölja köp för tusentals miljoner kronor av en lång rad vapensystem som alla motiverats med ett hot som inte längre finns handlar inte om försvarspolitik. Det är snarare att betrakta som ett förtäckt stöd till vapenindustrin utan att demokratiska beslut om ett sådant stöd har fattats.

Enligt Miljöpartiets mening borde utskottet ha bifallit motion Fö36 yrkande 3 om att omförhandla/avbeställa stridsvagnarna Leopard 121/122 för över 9 000 miljoner, korvettbåtar för nära 8 000 miljoner, stridsfordon 90 för

10 000 miljoner, liksom fullföljandet av JAS 39-kontraktet för över 75 000 miljoner kronor.

1999/2000:FöU2

Jag anser att utskottets hemställan under moment 35 bort ha följande lydelse:

35. *beträffande inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö36 yrkande 3 och med avslag på proposition 1999/2000:30 yrkande 20 och motionerna 1999/2000:Fö7 yrkandena 2 och 3, 1999/2000:Fö20 yrkande 8, 1999/2000:Fö28 yrkande 10, 1999/2000:Fö32 yrkande 10, 1999/2000:Fö205 yrkandena 7 och 8, 1999/2000:Fö212 yrkandena 10 och 11 och motion 1999/2000:Fö305 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

31. Parlamentarisk utredning om Försvarsmaktens personalförsörjning (mom. 44)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Enligt Moderata samlingspartiet saknas underlag för den bedömning av behovet av personal i framtiden som regeringen gör. Till detta kommer att tillgången på antalet värnpliktiga inom vissa funktioner och förbandstyper är så liten att rekryteringsunderlaget till befäl blir otillräckligt. Moderaterna vill därför pröva möjligheterna att utforma en ny befälsordning med dels flera parallella officerskarriärer, dels en sammanslagning av nuvarande karriär för yrkes- och reservofficerare. I det sammanhanget är det viktigt att också formerna för rekrytering, såväl på värnpliktens grund som senare i livet, är så fria som möjligt. Yrkesväxling flera gånger under livet bör vara ett naturligt inslag i den militära karriären.

Moderata samlingspartiet anser att Försvarsmaktens personalförsörjningsutredning bör ges tilläggsdirektiv. Befälsordnings- och utbildningssystemet för officerare (inklusive yrkesväxling) och utnyttjande av kvalificerade civilanställda bör stå i förgrunden för denna utrednings arbete. Behovet av en bred insyn och helhetssyn på området kräver enligt Moderaterna att utredningen görs parlamentarisk i stället för den snäva modell med en särskild utredare som regeringen valt.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 44 bort ha följande lydelse:

44. *beträffande parlamentarisk utredning om Försvarsmaktens personalförsörjning*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 13 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

32. Brigadgeneraler och flottiljamiraler (mom. 45)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Moderata samlingspartiet anser att en internationalisering av den svenska befälsordningens tjänstegrader i sig inte bör avvisas. Däremot finns det, mot bakgrund av den nedrustning som regeringen nu föreslår, inte behov av att införa en ny generals- och amiralsgrad. Man bör dessutom noggrant överväga om det är klokt att nu införa en ny tjänstegrad, när varken behovet av antalet tjänstegrader eller utformningen av den framtida befälsordningen har klargjorts för riksdagen. Antalet officerare bör redovisas för riksdagen innan regeringen fattar beslut i denna detaljfråga. Enligt Moderaterna föreligger det inte ett ökat behov av generaler och amiraler i en totalt sett mer än halverad Försvarsmakt. En ny generals- och amiralsgrad riskerar nu att få ett löjets skimmer över sig.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 45 bort ha följande lydelse:

45. *beträffande brigadgeneraler och flottiljamiraler*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

33. Funktionsutvärderingar inom det civila försvaret m.m. (mom. 48)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Moderata samlingspartiet anser att regeringen genom dialog med elbranschen bör sträva efter olika lösningar vid fredstida effektbristsituationer samt säkerställa elleveranser i Syd- och Mellansverige genom det tredje blocket i Karlshamnsverket. Dessa åtgärder är än mer nödvändiga när regeringen till höga samhällskostnader avvecklat en fullt fungerande, miljövänlig elproduktion i Barsebäck.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 48 bort ha följande lydelse:

48. *beträffande funktionsutvärderingar inom det civila försvaret m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Fö20 yrkande 15 och med avslag på motionerna 1999/2000:Fö32 yrkandena 12 och 13 samt 1999/2000:Fö212 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

34. Användning av försvarets helikoptrar i civil verksamhet (mom. 50)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Moderata samlingspartiet vill framhålla att försvarsutskottet vid två tidigare tillfällen, bl.a. i betänkandet (bet. 1997/98:FöU1 s. 70–72) Sveriges totalförsvaret 1998, har uttalat sig för en bättre räddningsberedskap i hela landet. Det gäller såväl samverkan mellan berörda som räddningshelikoptrarnas basering

för att uppfylla kraven på beredskap. Det räcker inte med beredskap endast under flygövningstid, vilket bör ges regeringen till känna.

1999/2000:FöU2

Vi anser att utskottets hemställan under moment 50 bort ha följande lydelse:

50. beträffande *användning av försvarets helikoptrar i civil verksamhet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Fö24 yrkande 3 och 1999/2000:Fö302 och med anledning av motionerna 1999/2000:Fö7 yrkande 10 i denna del och 1999/2000:Fö306 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan,

1. Moderata samlingspartiets försvarspolitik (mom. 1)

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Lilliehöök (alla m) anför:

Regeringens proposition 1999/2000:30, Det nya försvaret, gör Sverige svagare. Det är en i hast framkastad idéskiss som grundar sig på en ekonomisk ram som dikterats av samarbetet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det mest allvarliga är att förslaget till inriktning på det framtida försvaret saknar grund i en trovärdig säkerhetspolitisk bedömning. Istället för att utveckla försvaret påbörjas den mest omfattande nedrustning av det svenska försvaret sedan 1925 års försvarsbeslut.

Regeringens nedrustningsförslag går helt i otakt med utvecklingen i omvärlden. Varken den grundläggande osäkerheten kring Rysslands framtida utveckling eller EU:s snabbt framväxande försvarsdimension och de krav det ställer på Sveriges försvar har tillåtit påverka förslagen. Om regeringens inriktning blir verklighet kommer vår förmåga att försvara Sverige att bli geografiskt begränsad till ett område, t.ex. Stockholmsområdet. Vad gäller våra intressen i och på omgivande havsområden begränsas våra möjligheter att verka på flera platser. Uthålligheten i krishantering äventyras också. Det svenska luftförsvaret urholkas genom otillräckliga satsningar på modernt luftvärn och kraftiga begränsningar vad gäller JAS-systemets beväpning och utrustning. Möjligheterna att bygga upp det svenska försvaret för att kunna möta en brett upplagd invasion begränsas genom det lilla antalet förband som blir kvar. Sveriges möjligheter att aktivt bidra till fred och säkerhet genom krishantering i såväl närområdet som längre bort urholkas eftersom basen för att verka med förband utomlands mer än halveras.

Bristerna i försvarets förmåga är inte resultatet av en medveten politik. Vad försvaret skall kunna har blivit en restpost i en enbart ekonomisk kalkyl. Det gör det framlagda förslaget än mer ansvarslost. Det försätter Sverige i osäkerhet.

Sverige skall föra en aktiv säkerhetspolitik. En sådan politik kräver stöd av ett militärt försvar som är insatsberett, samtidigt som förutsättningar för en framtida upprustning bibehålls och utvecklas. Det ställer dock krav på en verklighetsförankrad politik som samtidigt tar vara på de möjligheter till samarbete över gamla nationsgränser och mellan folken och som motverkar de hot och osäkerheter som i dag finns. Kraven är på många sätt större på svensk säkerhets- och försvarspolitik än under den tid då spänningen mellan öst och väst var den dominerande säkerhetspolitiska utmaningen. Att hotet om det stora kriget mellan öst och väst ter sig avlägset betyder inte att riskerna för krig och militärt maktspråk inte längre existerar.

För det första kännetecknas den säkerhetspolitiska situationen i och kring Europa av fler osäkerheter i dag än under det kalla kriget. Storkrigsrisken är visserligen mycket liten, och därmed också det överhängande hotet mot vårt lands existens, men andra risker framstår i gengäld som större.

För det andra har gamla föreställningar om neutralitet och alliansfrihet förlorat relevans. Det säkerhetspolitiska samarbetet handlar om ansvar när det

går snett. Den förda politiken sätts verkligen på prov när vi måste kunna hjälpa våra grannar.

Den euroatlantiska säkerhetsordningens huvuduppgift är att värna friheten och freden genom att omöjliggöra aggression och förtryck i Europa. Säkerhetsordningen bygger på att länderna solidariskt tar ansvar för att förverkliga målen. Det handlar om att i fredstid fläta länderna samman genom fri rörlighet och ett brett samarbete kring gemensamma frågor. Det fredliga samarbetet förebygger konflikter och förhindrar motsättningar. Sveriges operativa förmåga för militär krishantering måste därför bygga på integration och samarbete i Europa.

Sverige har under senaste åren gjort successiva vägval i säkerhetspolitiken. I varje praktiskt hänseende har Sverige valt samarbetets väg. Ett öppet och nära samarbete med Nato har blivit en oomstridd och naturlig del av svensk politik. Vi menar att den bästa säkerhetspolitiska lösningen i Östersjöområdet är att de tre baltiska länderna snarast blir medlemmar i EU och tillsammans med Sverige och Finland, om Finland så önskar, också medlemmar i Nato. Ett svenskt medlemskap i Nato är ett naturligt steg på den väg mot utökad säkerhetspolitiskt samarbete som varit Sveriges under det senaste decenniet.

Detta skulle innebära en samlad Östersjölösning, som skulle ge trygghet i hela området. Den skulle också innebära att de nordiska länderna delade samma säkerhetsordning och därmed skulle möjligheterna att bygga gemensamma lösningar och samarbete underlättas.

Det viktigaste är att Sverige driver på den säkerhets- och försvarspolitiska dimensionen i EU och att Sverige fullt ut medverkar för att stärka Europas militära kapacitet och dess förmåga att ta ett ökat ansvar för den europeiska säkerheten.

Med regeringens förslag till försvarsbeslut blir Sverige svagare. Vårt nationella försvar, som är vårt allra viktigaste bidrag till stabiliteten i närområdet, urholkas. Detta samtidigt som osäkerheten om och när vi i verkligheten kommer att kunna bidra ordentligt till den militära krishantering som nu står i centrum för både EU och Nato är grundläggande. Regeringen har inte brytt sig om att analysera hur utvecklingen av EU:s försvarsdimension kommer att påverka svenskt försvar. I stället fortsätter man på den inslagna nedrustningsvägen som om ingenting har hänt. EU ställer krav, men vi svarar med exzellens nedrustning.

Det går inte att inteckna nedgången i rysk militär förmåga på samma sätt som regeringen gör i sin proposition. Osäkerheten är alltså det dominerande draget i utvecklingen i vårt närområde.

Det går inte att dra så stora växlar som regeringen gör på den politiska förmågan och handlingskraften att i tid förutse behovet av upprustning och utveckling av vår militära förmåga. Det behövs en bättre säkerhetsmarginal i form av fler kvalificerade förband på olika beredskapsnivåer.

Vi vill utveckla ett både större och bättre försvar som kan lösa dagens uppgifter och möta framtidens utmaningar.

Det är omöjligt att vid någon viss tidpunkt avgöra om en inträffad händelse är inledningen till en allvarig kris, svår påfrestning på samhället, krig eller bara en vardaglig händelse som kan hanteras "på normalt" sätt. Det är bara

historikerna som efteråt sätter etiketter på det inträffade. I den historiska belysningen analyseras om rätt eller fel åtgärd vidtagits. Många exempel ur historien pekar också på att beslutsfattare hade tillgång till adekvat information men man ville inte tro på de konsekvenser den pekade mot. Önsketänkande har alltför ofta dominerat beslutsfattandet. Varje reellt beslut fattas utifrån bristande information och mot en okänd framtid.

Försvaret måste ha en inbyggd förmåga att anpassas till förändringar i omvärlden. Vi anser i motsats till regeringen att det inte går att rusta upp försvarets storlek och styrka snabbt och enkelt. Våra möjligheter att anpassa försvaret för att verka i olika situationer skall skapa reella möjligheter att aktivt använda Försvarsmakten som en del i den dagliga säkerhetspolitiken.

Grunden är att Försvarsmakten kan försvara landet mot invasion och ockupation. Detta ger också de kunskaper och färdigheter som erfordras för att landets militära enheter skal bli lämpade att hävda svenskt territorium och svenska intressen i närområdet samt för att i samverkan med andra nationers resurser bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. Detta kräver förmåga till väpnad strid. Försvaret får aldrig tillåtas att enbart bli en bevakningsorganisation.

Vi anser att förmågan att delta i militärt samarbete och internationella insatser skall öka och att försvarsresurserna skall vara utformade både för det nationella försvaret och för internationella insatser och att förmågan att bygga upp ett starkare försvar i framtiden skall säkerställas. Ökad interoperabilitet är inte bara en grundläggande förutsättning för internationella insatser utan också en förutsättning för försvarets operativa förmåga att försvara landet.

Försvaret skall anpassas till de euro-atlantiska säkerhetsstrukturerna och till att handlingsfrihet för ett Natomedlemskap skall upprätthållas och dessutom tillåtas påverka våra egna avvägningar redan nu.

Försvarets viktigaste uppgifter skall vara att hela landet skall försvaras. Försvaret måste ha sådan förmåga och beredskap att ingripande kan ske vid såväl avsiktliga som oavsiktliga kränkningar samt att varje allvarligt syftande militärt eller civilt hot kan mötas.

Försvaret skall ha sådan styrka att Sverige kan stå emot försök till påverkan genom våld eller hot om våld och att försvaret skall kunna ta vår del av ansvaret för fred och säkerhet i Europa i allmänhet och vårt närområde i synnerhet i nivå med regeringens förslag varvid flyg- och marinstridskrafter bör delta fullt ut i internationella insatser i takt med att förmågan utvecklas.

Ett nytt försvarsbeslut bör beträffande Försvarsmaktens krigsförband ges en inriktning i enlighet med motion 1999/2000:Fö20.

2. Folkpartiet liberalernas försvarspolitiska linje (mom. 1)

Runar Patriksson (fp) anför:

Som framgår av reservation 1 anser Folkpartiet liberalerna att propositionen bör avslås. Förutom att den står och stampar i en förlegad syn på Sveriges roll i europeisk säkerhetspolitik saknas dels förutsättningar för den modernisering av det svenska försvaret som behövs för att det skall kunna hantera

olika väpnade aktioner som är tänkbara mot vårt land, dels möjligheter för ett väsentligt utökat svenskt deltagande i internationella fredsinsatser med militära resurser. Folkpartiet menar att försvaret redan i närtid bör kunna medverka i sådana aktioner i upp till tre gånger så stor omfattning som för närvarande.

Folkpartiets politik har länge sammanfattats i orden ”ett smalare men vassare försvar”. Propositionen gör i de delar som behandlas i föreliggande betänkande försvaret smalare, men inte vassare. Vi accepterar sänkningen av försvarsramen men anser – i likhet med vad vi gjorde när försvarsförhandlingarna avbröts – att det så kallade omställningsbidraget måste vara större. Också med vår försvarspolitik hade det blivit förbandsnedläggningar i ungefär den storleksordning som nu föreslås. Vi är emellertid delvis kritiska mot de principer som präglar omstruktureringsförslaget.

Genom ett omställningsbidrag åren 2002–2003, som är tre miljarder kronor högre än det föreslagna, skulle den modernisering av försvaret vi anser nödvändig möjliggöras. Viktiga delar i en sådan modernisering är dels materiell förnyelse (såsom t.ex. elektroniska motmedel, nytt robotsystem för luftförsvaret och attackhelikoptrar), dels ett nytt värnpliktssystem, som bygger på en könsneutral värnplikt och bl.a. annat ökar möjligheterna att ha personal med specialkompetenser snabbt tillgänglig för internationella insatser och dels kraftigt utökade resurser för internationella fredsbevarande insatser i t.ex. FN- eller EU-regi.

En central faktor i svensk försvarsekonomi under lång tid framöver är takten i JAS-leveranserna. Folkpartiet har förordat att övergången till JAS sker under så lång tid som möjligt, vilket skulle minska den årliga belastningen på försvarsanslaget. Möjligheterna att fördela kostnaderna för JAS-projektet över tiden kan påverka kommande försvarsbeslut med krav på ytterligare omstruktureringar, inklusive förbandsnedläggningar, för att säkra den tekniska förnyelse och inriktning mot fredsbevarande aktioner som vi anser angelägna.

Folkpartiet önskar en bredare uppgörelse om det framtida svenska försvaret, och ett syfte med vårt avslagsyrkande är just att ge regeringen möjlighet att söka ett bredare parlamentariskt stöd.

Förutom att den står och stampar i en förlegad syn på Sveriges roll i europeisk säkerhetspolitik och helt saknar förutsättningar för ett väsentligt utökat svenskt deltagande i internationella insatser, utgör propositionen i allt väsentligt endast förslag till minskningar av den fredstida utbildningsorganisationen. Det är minskningar som till sin omfattning förefaller helt rimliga, men som inte på något sätt skapar förutsättningar för den nya inriktning som svensk försvarspolitik inför ett nytt sekel bör ges.

Folkpartiet liberalerna har sedan 1970-talet kontinuerligt varit en stark förrespråkare för en materiell förnyelse och ökad kvalitet i utbildningen inom det svenska försvaret. Vi har förordat detta på bekostnad av försvarets kvantitativa omfattning. För att skapa utrymme för nödvändig kvalitativ förnyelse har vi förrespråkat en kvantitativ minskning av förband och personal. Vi har förordat att försvaret skall bli smalare för att kunna bli vassare.

Regeringen inbjöd i slutet av hösten 1998 de fyra borgerliga partierna till överläggningar om det framtida försvarets inriktning. Det skedde sedan regeringen med stöd av sina rödgröna stödpartier frångått tidigare utfästelser vad avser teknikfaktor och anslagsförordning. Det skapade ett underskott i innevarande försvarsbeslutsperiod fram t.o.m. år 2001 på i storleksordningen 5 till 10 miljarder kronor, vilket skulle innebära ett idiotstopp vad gäller all materiell förnyelse de kommande åren.

I överläggningarna visade regeringen en beredskap att under nästa försvarsbeslutsperiod 2002–2004 i efterhand kompensera försvaret med 4 miljarder kronor – ett så kallat omställningsbidrag. En förutsättning för detta var att försvarets budgetamar för samma period sänktes med 4 miljarder kronor per år. Trots att samtliga deltagande fem partier visade en mycket stor beredskap att ta gemensamma tag för att förverkliga de förändringar av det svenska försvarets inriktning som alla var överens om, visade det sig att regeringen inte hade något utrymme för att komma de borgerliga partierna till mötes i förhållande till sitt ekonomiska utgångsbud.

I detta läge valde regeringen smalast möjliga uppgörelse om det framtida försvaret med Centerpartiet, som var berett att köpa regeringens utgångsbud. När regeringen valde att avbryta samtalen hade åtminstone Folkpartiet förklarat sig både berett och villigt till fortsatta förhandlingar. De förutsatte naturligtvis att det handlade om att kunna ge och ta och inte enbart att ansluta sig till regeringens utgångsbud.

Folkpartiet liberalerna anser att det nu framlagda förslaget till ”Det nya försvaret” enbart utgörs av en budgetbetingad bantning av försvarets omfattning, och då i huvudsak av den fredstida utbildningsorganisationen. Då utrymme ej skapas för erforderlig materiell förnyelse är det enbart fråga om ett smalare men på intet sätt vassare försvar. Av propositionen framgår att regeringen avser att senast hösten 2001 återkomma till riksdagen med en lång rad av frågeställningar rörande personalförsörjning, materielförsörjning, ledningsorganisation, informationskrigföring och IT-säkerhet m.m. Detta är viktiga grundpelare i det nya försvar som skall verka fr.o.m. 2002, men som alltså saknas i regeringens förslag.

Folkpartiet liberalerna avvisar tanken på att pliktutbilda alla vapenföra unga män utan att det föreligger behov av dem i krigsorganisationen. Det kan i den meningen sägas vara en illusion att Sverige i dag har en allmän värnplikt – bara ungefär en fjärdedel av varje årskull ungdomar fullgör värnplikt. Den som tvingas fullgöra sin värnplikt måste uppleva att det är rättvist. Bris-ter rättvisan riskerar nämligen folkförankringen att minska. Upplevd orättvisa och meningslöshet skadar motivationen, men kanske viktigast av allt är att den enskilde har skäl att känna sig utnyttjad av staten.

Den värnpliktige måste även ges möjlighet att fylla en meningsfull funktion i Försvarsmakten i händelse av krig. Om detta inte infrias minskar såväl skattebetalarnas som den enskildes tilltro till grunderna för totalförsvaret. Den grundläggande principen bör vara att visa respekt för den enskilde individens frihet och integritet. Staten bör använda tvångslagstiftning med varsamhet.

Behovet av personal för att lösa det militära och civila försvarets uppgifter i krig skall styra inskrivning och utbildningstid. Internationella uppdrag i

fredsbevarande syfte måste också alltmer vägas in vid pliktuttagning. Försvarsmakten har i sina bedömningar angivit en värnpliktsvolym om 16 350 man. Det finns i dag inga hållbara argument för att ytterligare räkna upp behovet till 18 000 värnpliktiga, vilket regeringen gör i propositionen.

Det är för tidigt att nu uttala sig exakt om dimensioneringen av det framtida försvarets pliktutbildningsbehov, men med vårt förslag till utformning av försvarets organisation skulle färre tas ut till militär grundutbildning. En minskad värnpliktsuttagning bör vara ett grundantagande inför den fortsatta beredningen inför det kommande försvarsbeslutet 2000/2001. Det gäller följaktligen även behovet av officerare, reservofficerare, konstapel- eller avtalssoldater och civil personal. Hur utbildningsfrågorna hanteras bör ta sikte på kvalitet och internationellt samarbete.

Folkpartiet förordar att det danska konstapelsystemet bör undersökas och inspirera utformningen av det framtida svenska pliktsystemet. Det finns anledning att pröva i vilken utsträckning vissa uppgifter, som hittills bemanats av värnpliktiga, i framtiden bättre kan tillgodoses genom konsta- pel/kontraktsanställning av personal.

Regeringen förefaller i dag främst inriktad på att ytterligare korta utbildningstiderna. Det är olyckligt eftersom det finns större anledning att framför allt beakta behovet av ytterligare differentiering av utbildningen och då också i form av längre utbildningstider. Folkpartiet anser att korttidsutbildning av värnpliktiga bör minimeras av kvalitetsskäl. De tremånadersutbildningar som nu ges på försök ger inte de värnpliktiga tillräckliga kunskaper och färdigheter och bör avvecklas snarast. Hittillsvarande grundutbildning gör att det finns ett mycket stort antal redan utbildade som inte längre kommer att ha någon plats i krigsorganisationen. Att i detta läge korttidspliktutbilda ytterligare personal är principiellt oacceptabelt och ett stort slöseri med skattebetalarnas pengar.

Kvinnor kan i dag frivilligt fullgöra värnplikt utan att behöva binda sig för en fortsatt officerskarriär och kvinnor som mönstrat kan numera också ingå i utbildningsreserven. Det är bra, men det räcker inte. Vi anser att alla kvinnor och män skall mönstra. Pliktlagstiftningen bör utformas så att könsneutral pliktuttagning gäller för hela totalförsvaret. Ett införandet av en könsneutral värnplikt skulle bidra till en kompetenshöjning inom totalförsvaret och samtidigt bidra till en ökad jämställdhet.

Propositionens förslag till neddragning av Försvarsmaktens grundorganisation är i princip riktigt till sin omfattning. Därmed anpassas denna till en ny och minskad krigsorganisation. Vi anser emellertid att förslagen till förändringar av grundorganisationen i högre grad tycks ha anpassats till allmänpolitiska önskemål hos de två partier som står bakom uppgörelsen än till rimliga försvarspolitiska bedömningar. Liksom vid 1996 års försvarsbeslut riskerar detta att leda till mindre effektiva och mer kostsamma lösningar på längre sikt. Flera av de förslag som nu redovisas visar på det uppenbart olyckliga i flera av de beslut som samma partier tog i 1996 års försvarsbeslut. Partitaktisk hänsyn har här kostat försvaret och därmed skattebetalarna stora summor utan att vår försvarsförmåga förbättrats.

Vid åtskilliga tidigare försvarsbeslut har ovilja att anpassa såväl krigs- som grundorganisationen gjort att kostnaderna för driften kommit att inkräkta på

satsningar inom materielområdet. Vidare inskränktes repövningar på ett sätt som allvarligt äventyrade förbandens krigsduglighet. 1970- och 80-talen kännetecknades av ökande obalanser inom försvaret. Många förband hade så stora brister i fråga om materiel och utbildning att de knappast hade kunnat fungera. Folkpartiet kritiserade från början av 1970-talet denna inriktning av i första hand armén och förordade en mindre organisation med högre kvalitet i fråga om materiel och utbildning.

Också de förändringar som gjorts av grundorganisationen under senare år har kännetecknats av svagt kostnadsmedvetande. Försvaret är en till hundra procent statligt styrd verksamhet. Regering och riksdag borde vara angelägna om att på detta område vara förebild i fråga om rationellt användande av skattepengar. Staten ställer krav på att landsting och kommuner i sina verksamheter skall hushålla väl med skattemedel för att få ut mesta möjliga kvalitet i t.ex. skola och omsorg. Staten skulle sannolikt reagera om landsting och kommuner byggde nya sjukhus och skolor för att strax efter lägga ned dem.

Propositionens förslag till ny grundorganisation utgår från vissa ställningstaganden beträffande krigsorganisation, omsättningstider (s.k. förbandsomsättning). Värnpliktiga kommer att vara krigsplacerade i brigader bara ungefär hälften så länge som hittills, då man haft en förbandsomsättning på åtta år eller mer. Folkpartiet är kritiskt mot den valda lösningen, då satsningar på materiell förnyelse åter kommer kraftigt i kläm.

Förslaget till grundorganisation skall ses som ett ”paket”. Folkpartiet är självfallet medvetet om att den linje vi förordar i fråga om värnpliktsutnyttjande, där man utgår från principen att inte utbilda fler än som behövs för att rationellt omsätta personalen, innebär behov av färre årliga utbildningsplatser. Skulle statsmakterna godta denna senare inriktning krävs naturligtvis att såväl Försvarsmakten som den politiska nivån i detalj granskar hur en sådan utbildningsorganisation skall utformas på mest ändamålsenliga sätt.

Det är naturligtvis möjligt att diskutera avvägningar mellan två eller flera orter för en viss verksamhet. På samma sätt som väl i praktiskt taget alla frågor som avgörs i riksdagen har man att väga olika faktorer för och emot. Mycket ofta har riksdagen då att väga in både kortsiktiga och långsiktiga effekter, ekonomi, miljö, internationella förhållanden, rättssäkerhet, regionalpolitik, hänsyn till barn och mycket annat. I fråga om militära förband finns faktorer som landsdelens strategiska läge, förbandets närhet till skjutfält, bullerförhållanden, behov av vinterutbildning, befälsläge, rekryteringskraft, samövningsmöjligheter, gjorda investeringar respektive kvarstående investeringsbehov, närrekrytering av värnpliktiga, värnpliktsresor, värnpliktssociala förhållanden, arbetsmarknadsläge, civilt alternativanvändningsvärde av mark och byggnader.

Vissa grundläggande principer borde behandlas innan man går in i den konkreta behandlingen förband för förband. På fyra punkter tycks det som om propositionen och den arbetsgrupp som förberett förslaget inte gjort principiella bedömningar innan man gått in i avvägningsprocessen. Det gäller 1. Samövningsbehov, 2. Vinterutbildning, 3. Rekryteringsförhållanden och 4. Avvägningen mellan kortsiktiga och långsiktiga effekter

Inför försvarsbeslutet 1996 redovisade Folkpartiet liberalerna i sin partimotion en annan syn än regeringen i fråga om den regionala ledningen inom

Försvarsmakten och därmed också i fråga om samarbetet mellan denna och de civila delarna av totalförsvaret. Vi motsatte oss att vissa län berövades sina försvarsområdestaber. När län slås samman bör försvaret göra motsvarande minskning av antalet försvarsområden, eftersom principen bör vara att län och försvarsområde sammanfaller. Vi föreslog också att antalet militär områden skulle minska från tre till två genom sammanläggning av södra och mellersta militärområdena.

Vi menar att länen i allmänhet är väl sammanhållna enheter. Där finns från statens sida länsstyrelserna som utgör den statliga samordnade nivån under riksnivån. Försvarsmakten bör ha organ som kan ta emot och ge information, planera olika beredskapsaktiviteter och vid behov kunna leda insatser inom respektive län i samverkan med civila instanser.

Som ovan nämnts anser vi också att man skulle kunna minska antalet militärområden från tre till två. Inte minst för att slippa en operativ gräns tvärs över Östersjön är det önskvärt att slå samman södra och mellersta militärområdena. Däremot finner vi det tveksamt att som regeringen föreslår gå ned till endast en operativ ledningsfunktion, kallad "operativ insatsledning", under högkvarteret. Att ha minst två ledningsorgan ger en ökad säkerhet om endera av dem slås ut eller av andra skäl kraftigt störs i sin verksamhet. Vid komplexa förlopp i kanske flera delar av landet är det tveksamt att enbart ha ett operativt ledningsorgan. Vi menar att det finns skäl starka skäl för en lösning med två operativa ledningsorgan, som ersätter hittillsvarande tre milostaber, tre fördelningsstabber, fyra marinkommandon och tre flygkommandon.

3. Den försvarspolitiska beslutsprocessen (mom. 2)

Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Kristdemokraterna anser att propositionen saknar grund i en trovärdig säkerhetspolitisk bedömning. I sin analys av den internationella utvecklingen drar regeringen helt felaktiga slutsatser. Därmed drar regeringen helt andra slutsatser för den svenska försvarspolitiken än vad som borde vara fallet. Förutom att propositionen står och stampar i en förlegad syn på Sveriges roll i europeisk säkerhetspolitik saknas dels förutsättningar för den modernisering av det svenska försvaret som behövs för att kunna hantera olika väpnade aktioner som är tänkbara mot vårt land, dels möjligheter för ett väsentligt utökat svenskt deltagande i internationella fredsinsatser med militära resurser.

Den hotbild som regeringen beskriver och de konsekvenser den kan få för Sverige stämmer inte överens med de förslag regeringen lagt fram om ett nytt försvar och de krav på samverkan som ett sådant försvar kan komma att innebära. De förhastade och drastiska nedskärningar som regeringen föreslår kan inte motiveras utifrån den nuvarande svårförutsägbara säkerhetspolitiska situationen i Europa. Varken den grundläggande osäkerheten kring Rysslands framtida utveckling eller EU:s snabbt framväxande krishanteringsförmåga och de krav den ställer på Sveriges försvar har tillåtit påverka förslagen. Inte ens det nya kriget i Tjetjenien, Rysslands nya försvarsdoktrin med en tydligt förändrad syn på utnyttjandet av kärnvapen och tydliga uttalanden

om en ökad satsning för att slutföra den långsiktiga omställningen av försvaret tycks betyda något. Hur tydliga skall signalerna vara för att den framtida inriktningen av försvaret skall omprövas?

Det handlar inte enbart om hot mot Sverige. Det handlar lika mycket om Sveriges ansvar för att kunna medverka till en tryggad utveckling av frihet och fred i världen. Sveriges möjligheter att aktivt bidra till fred och säkerhet genom krishantering i såväl närområdet som längre bort urholkas eftersom basen för att verka med förband utomlands mer än halveras. Möjligheterna till ökade insatser undergrävs då de föreslagna nedskärningarna dessutom leder till problem att bevara en allsidig svensk militär kompetens samt att rekrytera tillräckligt med personal.

Vi anser att regeringens och Försvarsmaktens planeringsprocess är långt ifrån invändningsfri. Det tydligaste exemplet på detta är att verksamhets- och materielplaneringen har genomförts helt åtskilda. När Försvarsmaktens underlag till regeringen fastställdes den 19 maj 1999 var materielplanen inte känd. Det kan därmed konstateras att tavlans ram och innehåll beskrevs utan att färger, penslar och figurer var definierade. Ingen visste med säkerhet om det som var nödvändigt verkligen fick plats och om de nödvändiga färgerna fanns tillgängliga.

Den av regeringen sänkta planeringsramen har kraftigt ökat besparingskraven. Den, redan genom tidigare påtvingade sparåtgärder, instabila planeringen har förvärrats och osäkerheterna har ökat. Ett stort antal förband skall läggas ner för att ekonomin skall gå ihop. Vid en närmare granskning av propositionen och det underlag som ligger till grund för regeringens förslag blir man betänksam. Uppenbarligen har man beräknat hur mycket man sparar då man lägger ned ett förband men glömt bort de följd effekter som uppstår. Det är ju helt uppenbart att ingen verksamhet är så unik och isolerad att den bara kan läggas ned utan konsekvenser för den kvarvarande organisationen. Det som saknas är den positiva tanken. Vilken organisation behövs och vad kostar det att driva den verksamhet i Försvarsmakten som är efterfrågad?

Redan när propositionen avlämnades stod det klart att egentligt ekonomiskt underlag för förslaget saknades. Regeringen valde i stället att luta sig mot det material som Försvarsmakten presenterade i maj förra året – efter några månaders snabbutredning. Utredningsarbetet som ligger till grund för regeringens proposition uppvisar betydande brister beträffande beskrivning, men också tillämpning, av använd utredningsmetod, bl.a. beträffande tillämpningen av uppdragsgivarens, regeringens, riktlinjer. Vidare brister utredningen vad gäller dokumentation av det underlag som ligger till grund för slutsatser och rekommendationer till beslut, vilket i sin tur innebär att man inte kan avgöra om beslutsrekommendationen baseras på fakta eller på värderingar. Grunden för höstens proposition var alltså en grovt tilltyxlad, i huvudsak schabloniserad, bedömning av vad som kunde tänkas rymmas inom den ekonomiska ram som Centern och Socialdemokraterna, med Vänsterpartiets och Miljöpartiets goda minne, kom överens om redan i februari förra året.

Den framtida grundorganisationen uppskattas i regeringens förslag kosta 1 465 miljoner kronor mer under perioden fram till 2004, för att därefter långsiktigt kosta 440 miljoner kronor mer per år. Alla redovisningar i propositionen har gjorts utgående från ÖB:s underlag i maj 1999. Med andra ord

har endast en avvikelsebudget i förhållande till detta underlag presenterats för riksdagen. Vilka siffror som finns bakom regeringens förslag har däremot inte redovisats. I stället gavs Försvarsmakten, samtidigt som propositionen lades, i uppdrag att till den 1 mars 2000 redovisa vad den föreslagna organisationen och ambitionen skulle kosta. Någon grundläggande redovisning av kostnaderna för den framtida krigs- och grundorganisationen finns med andra ord inte att ta ställning till.

De redovisningar som försvarsutskottet sedan dess fått ta del av har inte skapat större klarhet. Vid Försvarsmaktens redovisning av arbetsläget den 22 februari gavs inget sifferunderlag utan en prognos avseende fördelningen mellan dels verksamhet, dels materielanskaffning – båda helt frikopplade från frågan om innehåll och ambitionsnivå. Det slutliga och till regeringen inlämnade budgetunderlaget från den 1 mars ger heller ingen ledning i detta avseende. Vad gäller materielanskaffning och ledningssystem har utskottet fått en redovisning av Försvarsmaktens arbetsläge – helt utan regeringens ställningstaganden. Vad som blir det egentliga resultatet av ett riksdagsbeslut i enlighet med regeringens förslag svävar alltså riksdagen i okunnighet om.

Låt oss redovisa några exempel. I det förslag som riksdagen förväntas ta ställning till anges behovet av officerare avlönade av Försvarsmakten till 8 900 och av civilanställda till 6 550. I Försvarsmaktens budgetunderlag av den 1 mars redovisas minimibehovet till 1 450 officerare och 700 civilanställda utöver det regeringen redovisat. Det innebär att dagsnoteringen vad avser behovet av yrkesofficerare överstiger propositionens med drygt 16% samtidigt som behovet av antalet civilanställda är knappt 11 % högre. Detta antal utgår dessutom från en värnpliktsvolym på 17 000 värnpliktiga samtidigt som regeringen i propositionen redovisar sin ambition att utbilda 18 000 värnpliktiga. För utlandsstyrkan är endast avsatt 200 officerare, utan att regeringen för den skull kopplat denna volym till någon ambitionsnivå. Om sjö- och flygstyrkor skall ersätta en del av oförmågan att sätta upp tillräckligt stora markförband är den siffran endast en mindre del av behovet. I dag har vi regelmässigt 20–30 % befäl i utlandsstyrkan. Med den långsiktiga ambitionsnivån på 2 000–2 500 personer i utlandsstyrkan samtidigt krävs avsevärt fler yrkesofficerare. Sammantaget uppgår de årliga differenserna på personalsidan till miljardbelopp.

Hur avvikelserna i förhållande till den ursprungliga planen skall hanteras har antytts för utskottet. Det skall ske genom att anslaget för materielanskaffning minskas. Den nödvändiga omstruktureringen försenas med andra ord ytterligare. De moderna lednings- och informationssystem som är kärnan i idén om det nya försvaret riskerar att få stryka på foten om inte andra förnyelsebehov plockas bort ur materielplanerna. Ett exempel är det fria utrymme för i dag ”okända” anskaffningsbehov på 5,2 miljarder – av totalt 68,7 miljarder för materielanskaffning – som finns i planerna för 2005–2009. Om personalbehovet är av ungefär den omfattning som redovisats för utskottet så intecknas ett utrymme som bara det är avsevärt större än detta ”fria utrymme”.

Successivt har nytt underlag presenterats. Det har då blivit alltmer uppenbart att den första ansatsen inte var tillräckligt väl avstämd. Hur skall man annars tolka den tillkommande verksamheten och den sakta men säkert

ökande kostnaden. Inriktningen mot fyra flygflottiljer blev fem och två marinabaser blev tre. Koncentration till garnisoner blev i stället ett ökat antal solitärer. Det är således helt uppenbart att det behövs en större grundutbildningsvolym och fler befäl för att lösa alla angivna uppgifter. Det behövs också en större materiell bas.

Möjligheterna att utbilda och öva förbanden påverkas såväl av förbandsvolymen som av antalet fredsförband och behovet av underhållsresurser. Det senare tar propositionen inte ställning till och något underlag finns ej. Ett annat förhållande som också påverkar verksamheten vid Försvarsmakten är om tillräckligt goda fysiska övningsområden finns tillgängliga samtidigt som samträning i stridsgrupper är en förutsättning för ett bra resultat. Ett annat förhållande är att åstadkomma en rationell förändring och samtidigt tillvarata tidigare gjorda investeringar. Dessa förhållanden tycks inte var för handen. I stället ökas antalet "solitärer" och i ett antal fall flyttas nuvarande verksamhet från en ort till en annan. Konsekvenserna av detta är kapitalförstörelse, försämrade utbildningsbetingelser och ett kommande behov av stora investeringar.

Man kan fråga sig om det är en kostnadseffektiv lösning då verksamheten per förband efter omorganisationen i medeltal blir nästan dubbelt så dyr som före omorganisationen. Det hade kunnat förklaras om det hade bildats större enheter i form av garnisoner men så är ju inte fallet. En annan tydlig signal är att den materiellplanering som nu inte ryms inom ramen har lett till ställningstagandet att de förband som i grunden har behov av denna inte har någon plats i den nya Försvarsmakten. Alltså avvecklas dessa förband, inte för att de inte behövs utan för att materiellplanen inte tillåter nyinvesteringar.

Det går heller inte att bedöma vilken organisatorisk volym som långsiktigt ryms inom den ekonomiska ramen. Inte heller går det att ur underlaget läsa ut vilken långsiktig organisation som behövs för att uppfylla målsättningen för Försvarsmakten, än mindre att bedöma kostnaden för denna. De grundläggande värderingarna som genomfördes för två år sedan är bortglömda. Därmed kan regeringen inte presentera en långsiktigt bärande organisation för Försvarsmakten som är i balans mellan uppgifter och ekonomiska resurser.

4. Vissa försvarsekonomiska frågor (mom. 3)

Lars Ångström (mp) anför:

Utskottets avslag av Miljöpartiets förslag om att avbeställa vapensystem som inte längre behövs, motiveras med att det skulle försvåra för Försvarsmakten att bl.a. medverka i internationella fredsfrämjande insatser. Det påståendet är inte sant. Någon koppling mellan t.ex. överanskaffning av 200 JAS 39 Gripenplan, istället för Försvarsmaktens angivna behov av 60 – 80 stycken, och en svensk medverkan i olika FN-operationer existerar inte.

5. Försvarsmaktens operativa förmåga (mom. 5)

Lars Ångström (mp) anför:

Propositionen är ytterst oklar när det gäller att beskriva karaktären på och syftet med de internationella insatserna. Därför är det svårt att avgöra vad riksdagen faktiskt förväntas ställa sig bakom och vilka konsekvenser som detta för med sig. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte redogör för de författningsmässiga utgångspunkterna för Sveriges medverkan i olika internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Utskottet har därför tvingats göra en redovisning över dessa. Jag anser att riksdagen på ett antal punkter bör vara tydligare än vad utskottets redogörelse är.

För det första måste Sveriges medverkan vara villkorad av ett beslut av FN:s säkerhetsråd eller av OSSE. Det gäller såväl om beslutet om ett deltagande kan fattas av regeringen utan riksdagens prövning som om riksdagen själv har att bestämma om Sveriges deltagande. Det gäller såväl fredsbevarande som fredsframtvängande insatser. Det måste stå klart för envar att Sverige sänder endast väpnad trupp utomlands om det sker på uppdrag av FN eller OSSE. Sverige accepterar inga andra ”uppdragsgivare”.

Av redogörelsen framgår att regeringen utan riksdagens beslut kan sända militär trupp utomlands om den inte anses vara ”väpnad trupp”. Detta kan enligt Miljöpartiets mening leda till tolkningssvårigheter. Eftersom propositionen är så pass luddig i sin beskrivning av de internationella insatserna borde regeringen återkomma till riksdagen med förtydliganden om vad som bör definieras som ”väpnad” respektive ”icke väpnad” trupp.

Vidare är propositionen enligt Miljöpartiets mening alldeles för fokuserad på rent militära insatser. All erfarenhet under 1990-talet pekar på behovet av multifunktionella insatser där inslaget av militär trupp kan behöva variera över tiden. Det hade varit en fördel om regeringen hade tecknat ett bredare spektrum över vilka totalförsvarsresurser som bör skapas för Sveriges medverkan i internationell fred och säkerhet – inte minst genom konfliktförebyggande insatser. Detta får Miljöpartiet anledning att återkomma till.

6. Flygstridskrafter (mom. 31)

Karin Wegestål (s) anför:

Förslaget att lägga ner F 10 i Ängelholm har varit regeringspropositionens mest uppmärksammade. Det dök upp i sista minuten i den s.k. styrgruppen, en grupp tjänstemän från Försvarsmakten och Försvarsdepartementet som gick emot flygvapenledningens och ÖB:s förslag att fyra flottiljer, F 10 i Ängelholm, F 7 i Såtenäs, F 16 i Uppsala och F 21 i Luleå, skulle vara kvar. Styrgruppens förslag innebar att F 17 i Kallinge skulle vara kvar i stället för F 10 samt att en femte flottilj, F 4 i Östersund, skulle tillkomma. Motivet att behålla F 17 angavs vara rent regionalpolitiskt.

Samtidigt stod det klart att F 10 är den enda flottilj som kan omskola piloter till JAS-39-systemet och utbilda piloter från de länder som är intresserade av att köpa Gripenflygplan. Förslaget ändrades då. Flygvapnet föreslås behålla hela sex flottiljer i ytterligare två år. F 10 behövs under de två åren för att slutföra de uppdrag som ingen annan kan utföra. Därefter läggs det ner, trots att det under sommaren 1999 blev landets andra JAS-flottilj, tog emot

två Gripendivisioner och har investerat i nybyggda hangarer med tillhörande nya plattor och tvätthallar.

För att F 10 skall kunna läggas ned måste flygskolan flyttas. Det betyder försämrad kvalitet på flygutbildningen. Synergieffekterna som erhålls i Ängelholm, med flygskolan på en levande flottilj, kommer att försvinna.

Flygskolan flyttades efter försvarsbeslutet 1996 från Ljungbyhed till Ängelholm. På F 10 har nya isolerade undervisningslokaler tagits i bruk och undervisningen fungerar nu mycket bra. Den lägre utbildningstakten under den nyligen avslutade flyttperioden har betytt att flygvapnet inte uppnått godkänd förmåga. Nyckelpersoner, som piloter och flygtekniker, finns ännu inte i tillräckligt antal. Riksdagen har uppmanat Försvarsmakten att omgående rätta till detta, men en ny flyttning innebär att godtagbar kvalitet kan nås tidigast 2006, dvs. efter det viktiga första femårsintervallet i den nya säkerhetsbedömningen. En ny flyttning av flygskolan hotar det svenska flygvapnets framtid.

Styrgruppens tydliga markering att bytet mellan F 10 och F 17 var ett rent regionalpolitiskt beslut har kraftigt tonats ned i regeringsförslaget. Andra motiv som anses styrka att F 17 är ett långsiktigt bättre alternativ, närhet till övningsområden, närhet till Östersjön, bättre luftrum och miljö – har i stället uppgraderats. De expertutlåtanden som utskottet tagit del av, från flygvapnets ledning genom generalinspektören, före flygvapenchefen och Överbefälhavarens eget uttalande inför utskottet liksom Luftfartsverkets och Fortifikationsverkets synpunkter, har entydigt visat att regeringsförslagets skäl inte håller som underlag för ett beslut.

Jag anser att förslaget att lägga ned F10 helt uppenbart vilar på felaktig grund.

7. Regionalt försvar (mom. 32)

Åke Carnerö och Margareta Viklund (båda kd) anför:

Östersjön är det enda område där Sverige gränsar till områden där säkerhetspolitisk och ekonomisk instabilitet råder. Gotland är därför en underrättelse- och utbildningsplattform och stödjepunkt för olika förband av strategisk betydelse och därmed en riksangelägenhet. I Försvarsberedningens rapport *Förändrad omvärld – omdanat försvar* (Ds 1999:2) angavs när det gäller de militära resursernas grundberedskap (s. 163): "Resurserna skall lokaliseras så att förmåga finns att skydda koncentrationen av känslig civil och militär infrastruktur i storstadsområdena. Vidare skall förmåga finnas att skydda civila nyckelresurser och militära basområden *samt Gotland*. I propositionen *Förändrad omvärld – omdanat försvar* (1998/99:74) är orden "samt Gotland" borttagna (s.103)! Gotland får nu genom förslaget ett förband som blir en solitär.

Gotlands roll som militäroperativ plattform borde därför ha säkerställts på ett tydligare sätt än vad propositionen anger. Det handlar bl.a. om att snabbt kunna säkerställa erforderlig marin närvaro vid hotande utvecklingar.

Protokoll från försvarsutskottets offentliga utskottsutfrågning om sexuella trakasserier inom Försvarsmakten den 17 november 1999

1999/2000:FöU2
Bilaga 1

Utfrågningen samlade deltagare från riksdagens försvarsutskott, Försvarsdepartementet, Försvarsmaktens högkvarter Jordbruksdepartementet, Livgardebrigaden, Värnpliktsrådet, Civilpliktsrådet, Försvarshögskolan, Utvecklingsrådet för den statliga sektorn, Officersförbundet, Seko-Försvar, medier och enskilda.

Referatet är den stenografiska uppteckning som gjordes vid utfrågningen. Försvarsutskottets kansli har granskat materialet.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Godmorgon, och välkomna till denna dags hearing om sexuella trakasserier inom Försvarsmakten! Det är klart att under en höst som denna, när många andra och stora frågor står i centrum för försvarsdebatten, kan denna fråga tyckas vara inte helt och fullt så central som en hel del andra. Likväl har vi i utskottet tyckt att det var viktigt att ta upp den, och det grundas på den uppmärksamhet som enskilda fall fick under våren. Detta är naturligtvis en oerhört väsentlig fråga, eftersom den handlar om människan och människosynen i den verksamhet som bedrivs inom Försvarsmakten och rätten att bli behandlad lika oavsett vilket kön man har. Det är därmed också en djupt etisk fråga. Den handlar om de värden som Försvarsmakten är satt att försvara.

Men den har inte bara en etisk och moralisk dimension; den har också en personalförsörjningsdimension. Försvarsmakten är en ganska enkönad arbetsplats som i mycket stor utsträckning bland de anställda har tämligen enkönade värderingar och stämningsslagen med de problem som det faktiskt kan innebära. Det handlar också i stor utsträckning om mycket unga människor som är osäkra i sin egen identitet och därmed kanske har lättare än andra att inte veta riktigt var de hör hemma respektive nyttjar beteenden av olika slag för att definiera sin egen roll.

Vid sidan av det etiska och moraliska ser jag alltså detta som en personalförsörjningsfråga. Om Försvarsmakten ska kunna vara en arbetsplats där alla, oavsett kön, inte bara känner sig hemma utan också vill utvecklas och som alla också vill rekryteras till – det gäller oavsett om man är officer, värnpliktig eller civilanställd – måste de som jobbar inom Försvarsmakten kunna känna sig trygga och glada. Jag är alldeles övertygad om att Försvarsmakten, likväl som många andra hittills tämligen enkönade verksamheter i vårt samhälle, skulle vinna mycket kvalitetsmässigt på en bredare rekrytering och en bredare rekryteringsbas. Det kräver att alla människor, oavsett vilken befattning man har, kan känna sig respekterade och uppskattade.

Dagens hearing kommer att rent praktiskt gå till så att vi inledningsvis kommer att få en redovisning av Försvarsmaktens högkvarter, lämnad av ställföreträdande ÖB Frank Rosenius. I denna deltar föredragandena Ulf

Johansson och Petra Arrenäs, och det hela avslutas av Försvarmaktens personalchef Gösta Sandgren. När denna redovisning är avslutad, vid pass kl. 10.00, räknar vi med att ta en kopp kaffe som finns förberedd utanför sammanträdessalen. Efter det kommer ytterligare tre programpunkter. Den första är Värnpliktsrådets redovisning, där Jakob Wide och Johan Åsberg representerar rådet, och sedan kommer Officersförbundet, som är här i form av Ulrik Friberg. Därefter hade vi tänkt att vi skulle ta en avslutande gemensam diskussion.

Jag vill inbjuda alla närvarande att inte vänta med frågor, synpunkter och inlägg till den avslutande diskussionen, utan det går alldeles utmärkt bra, oavsett om man är ledamot eller suppleant i försvarsutskottet eller om man är här i någon annan egenskap, att begära ordet för en synpunkt, en fråga eller ett inlägg efter respektive redovisning. Detta är alltså en offentlig hearing, också i bemärkelsen att den är öppen. Inte bara öppen för att lyssna på utan också öppen för att delta i.

Därmed tänkte jag lämna över ordet till den som tagit initiativet till dagens hearing. Det är förvisso försvarsutskottet som står bakom den, men varje frö har en upphovsman. I detta fall är det en kvinna. Varsågod, Eva!

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Tack, herr ordförande! Ärade gäster och övriga, välkomna hit i dag! Jag ska ta några minuter i anspråk för att ge min bild eller anledningen till att jag reagerade som jag gjorde i likhet med många av mina kolleger i utskottet.

En artikel i Värnpliktsnytt från i våras inleds med citat av tre unga tjejer som säger att de kallas Fälthöra 90. Sedan kommer underrubriken som lyder "Vi mobbas av lumparkompisarna". De här orden får mig fullständigt ur balans ett ögonblick, och dagen stannar liksom upp i hanteringen. Posthögen får vänta ännu en stund. Om man läser vidare i artikeln får man sedan veta hur dessa tjejers vardag har sett ut med ständiga trakasserier, ibland i form av könsord eller sexuella uppmaningar och ibland som ordervägran eller undanhållande av information som senare resulterar i misstag från tjejernas sida. I andra artiklar rapporterar man om en extremt manschauvinistisk mentalitet med bl.a. inhyrda strippor på Karlberg, befäl som späckar sina meningar med könsord och andra liknande fall av trakasserier. Detta kan jag aldrig acceptera, vare sig som politiker eller som privatmänniska.

Uppgifter har också nått mig helt nyligen, tyvärr, om att man vid datorerna på ett antal regementen i Sverige påfallande ofta surfar på nätet för att besöka sajter med pornografi, tyvärr också en pornografi av det grövsta slaget, bl.a. våldspornografi med inslag av tortyr och incest. Om de här påståendena är sanna både kräver jag och utgår ifrån att Försvarmakten tar itu med detta omedelbart. Statens och skattebetalarnas pengar ska självklart inte användas till dessa ändamål. Och om det är så att anställda befäl ägnar sig åt denna verksamhet på arbetstid måste deras lämplighet att utbilda våra ungdomar starkt ifrågasättas.

Också den SCB-undersökning som har genomförts på Försvarmaktens uppdrag visar på alarmerande siffror vad gäller kvinnornas situation inom Försvarmakten. Ni har säkert alla sett det: 59 % av de kvinnliga officerarna har någon gång varit utsatta för direkta sexuella trakasserier från chefer eller

arbetskamrater. Det här är skrämmande höga siffror som inte kan accepteras på något sätt.

Vår försvars- och säkerhetspolitik har till uppgift att försvara det samhälle och de värderingar som vi alla är överens om. De olika former av sexuella trakasserier som kvinnor utsätts för inom försvaret riktar sig därför i själva verket direkt mot den kärna som försvaret är satt att försvara. Genom att tona ned händelser av detta slag legitimerar man ett fortsatt felaktigt uppträdande, både från de värnpliktiga själva och från officerskåren, och det har vi absolut inget intresse av, vare sig från samhällets sida eller från Försvarsmakten.

Vårt svenska försvar har en så viktig uppgift framför sig att man varken har tid eller råd att låta sådana här saker fortsätta. Den snabba utvecklingen i dag leder till att den viktigaste muskeln i det framtida försvaret inte längre är en svällande biceps som kan bära tungt. Det kommer i stället att vara våra hjärnor, vår förmåga att förutse och hantera varje oförutsedd situation, som kommer att vara viktigast. Då behövs också alltmer kvinnorna i försvaret. Med dem följer en annan erfarenhet, andra infallsvinklar och andra lösningar, och tillsammans bildar man då en mycket starkare försvarslinje än den mest svällande biceps.

Då måste de här signalerna om att allt inte står rätt till tas på allvar. Då måste också, enligt min mening, mönstringen och värnplikten göras allmän i Sverige och inte längre manlig. Om också kvinnorna mönstrar och tas ut till befattningar på samma grund som männen kommer inte kvinnorna längre att vara så extremt avvikande från starten. Mannen är i dag normen inom Försvarsmakten och kvinnan per definition den avvikande. Här tror jag faktiskt att en hel del av trakasserierna tar sitt avstamp.

Slutligen vill jag bara säga att jag uppskattar väldigt mycket att vi på försvarsutskottets initiativ är samlade här i dag för att tillsammans försöka närma oss en lösning på de här viktiga och svåra frågorna. Det är min uppfattning att dagens samtal bara ska vara starten på en process där vi avser att återkomma för att följa upp de initiativ och åtgärdsprogram som följer i diskussionens spår i dag. Naturligtvis är inte de enskilda fallen ett bevis på att det här förekommer ständigt och överallt inom försvaret. Men att de förekommer alls är över huvud taget inte acceptabelt. Tack.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack Eva, för detta inledande debattinlägg! Då hälsar jag representanter för Försvarsmakten välkomna, och det är ställföreträdande överbefälhavare Frank Rosenius som tar plats på podiet.

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Tackar, och godmorgon! Vi som är här från Försvarsmakten och ska redovisa resultatet av de här utredningarna är redan presenterade. Det är alltså från personalavdelningen Ulf Johansson, Petra Arrenäs och Gösta Sandgren som kommer att svara för huvuddelen av redovisningen här.

Jag tänkte lämna några inledande kommentarer. I mitten av 80-talet öppnades Försvarsmakten på bred front för kvinnliga officerare och kvinnligt befäl, men det är klart att långt innan dess har vi haft många kvinnor inom Försvarsmakten som civilanställda, och man får inte heller glömma bort det

mycket stora antalet frivilliga som berörs av Försvarsmakten, dvs. lottor, bilkåster m.fl. Då uppstår detta att ca 15 år efter att vi öppnar upp Försvarsmakten på bred front för kvinnligt befäl får vi svart på vitt på att vi har ett stort problem med sexuella trakasserier, något som vi naturligtvis självklart inte kan acceptera. Vi kommer att redovisa i dag hur vi tänker hantera det här.

Vi gjorde alltså en undersökning, som här har refererats till tidigare, där alla kvinnliga anställda med uniform i Försvarsmakten och värnpliktiga eller anställda för att så småningom kunna bli officerare, men också ett stort antal – över 1 000 – civilt anställda kvinnliga medarbetare, fick svara på den här enkäten. Resultatet, som presenterades tidigt i höst i september, är som vi alla vet mycket nedslående. Kvinnor i försvaret *är* utsatta för sexuella trakasserier i betydligt större utsträckning än vad som är genomsnittet i övrigt i den här typen av undersökningar. Det ska naturligtvis inte förekomma sexuella trakasserier över huvud taget. Att vi dessutom ligger sämst till ger oss anledning att verkligen se över problemet. Det har att göra med attityder, och det har att göra med värderingar. Det är nu vår bestämda inriktning att genomföra långsiktiga, tydliga och kraftfulla åtgärder.

För mig är det här en signal att det behövs flera kvinnor inom Försvarsmakten. Det måste bli en naturlig del av det arbetskollektiv som vi har inom Försvarsmakten att det finns kvinnor med. Jag tror att vi får bort de ytterligheter som kanske nu finns när vi så sakta ska introducera kvinnor i försvaret. Vi måste alltså öka takten. Vi måste framför allt, tror jag, få se kvinnliga chefer som kan påverka processerna och inte bara vara mottagare av processerna. Då kan vi kanske också internt få en helt annan katalysator kring de här frågorna.

Jag ska avsluta med att säga att jag tror att man ska vara realistisk här. Det är en lång och mödosam process som vi inom Försvarsmakten nu har framför oss med att vända den här skutan på rätt kurs. Det kommer säkert att ta ett tag innan vi är i mål med den höga målsättning vi har, men det ska ju på intet sätt hindra att vi tar kraftfulla, omedelbara och tydliga steg i den här riktningen.

Jag lämnar nu ordet till Ulf Johansson som kommer att tillsammans med Petra Arrenäs redovisa den här enkäten, utfallet och analysen, men framför allt vad vi har vidtagit och kommer att vidta för åtgärder på bred front i Försvarsmakten.

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

Godmorgon! Jag heter Ulf Johansson och jobbar i Högkvarteret som ansvarig och chef för personalutveckling och kompetensutveckling inom Försvarsmakten.

Jag ska inleda med bakgrunden till frågan. För cirka ett år sedan startade Försvarsmakten i samverkan med Polisen ett nätverk för kvinnliga officerare. Det genomfördes i Skåne med ett 150-tal deltagare från båda organisationerna. Under nätverksmötet fick vi ett antal indicier och signaler om att den här frågan, som tyvärr inte är ny, hade en större dimension än vad vi kanske hade anat förut. Tyvärr har det varit mycket just ”ana” och ”tro” runt de här frå-

gorna inom Försvarsmakten och lite fakta, och vi såg oss då nödsakade att verkligen göra en ordentlig, djup undersökning av den här frågan.

Tidigare har ju Rikspolisstyrelsen genomfört motsvarande undersökning i sin organisation, också med ganska nedslående siffror. Vi valde då att låta Statistiska centralbyrån, med stöd av Försvarshögskolans ledarskapsinstitution för att säkerställa den vetenskapliga grunden, ta fram en enkät som också skulle kunna ge oss jämförbara siffror med det som hade kommit fram inom Rikspolisstyrelsens ansvarsområde. Vi valde också att göra en enkät som riktade sig mot internationell verksamhet för att kunna se om det finns paralleller vad avser siffror, men också symtom eller åtgärder som vi kan lära oss av för egen del.

Enkäten gick ut under våren 1999 till samtliga kvinnliga yrkesofficerare, samtliga kvinnliga värnpliktiga och en kontrollgrupp av 1 500 civilt anställda inom Försvarsmakten. Vi påbörjade då också ett arbete med åtgärder i samverkan med olika grupper – Försvarshögskolans ledarskapsinstitution, Rikspolisen etc. – för att skapa oss själva en tydlig målbild och ett åtgärdsprogram för frågan.

Om vi tittar lite på målbilden är det som ställföreträdande ÖB sade: Det är viktigt för Försvarsmakten, särskilt om vi ser mot en framtida, omstrukturerad och krympt försvarsmakt, att vi verkligen kan tillvarata hela samhällets kompetens, inte bara den manliga delen, utan även den kvinnliga delen. Nu måste vi verkligen säkerställa att vi får rätt kvinna och rätt man på rätt plats inom Försvarsmakten. Det går inte längre utifrån massan att vaska fram det vi behöver. Det måste ske tidigt. Olikheterna är positiva, och det är dem vi ska utnyttja. Vi ska tillföra det som tjejer är bra på och kombinera det med det som killar är bra på och få så att säga en ett-plus-ett-är-tre-effekt. Det stärker Försvarsmakten. Självklart ska då den här personalen ha rätt uppgifter kopplade till rätt plats och rätt befattning, så att man verkligen ges en chans som individ att utveckla det som man är bra på. Som ställföreträdande ÖB sade: Det innebär att andelen kvinnor inom Försvarsmakten måste ökas.

Innan jag går in på enkätens resultat vill jag bara visa på två definitioner, eftersom det har skett en ändring i lagtexten om det här. Jag gör det med den overheadbild jag nu visar här. Det finns alltså en äldre och en yngre definition. Vi har mätt, precis som Rikspolisstyrelsen, utifrån bägge dimensionerna för att få jämförbara siffror. Ni kan själva se de olika definitionerna på overheadbildens texter, varav den nedre är den nya definitionen.

Då går jag över till resultatet. Glädjande nog fick vi en mycket hög svarsfrekvens, precis som Rikspolisstyrelsen fick, och det gör att de resultat som vi har framme har en mycket hög säkerhet i sig. Det tråkiga är då att de siffror som kommer fram också visar problemets storlek inom Försvarsmakten. Vi har mätt i två perioder: en 12-månadersperiod och en 36-månadersperiod, alltså vad man har blivit utsatt för under de sista tre åren. Siffrorna talar tyvärr för sig själva. Vi har ett stort problem, som vi möjligtvis kunnat ana, men nu vet. Och det börjar tidigt. Det börjar redan under värnpliktstjänstgöringen och fortsätter sedermera genom åren framåt efter att man har valt yrket, dvs. att bli kvinnlig officer.

Vad ska man då dra för slutsatser av denna statistik, dessa torra men allvarliga siffror som finns? Vi har valt en enkätmetod som gör att det inte går

att peka ut ett enskilt förband eller en enskild skola. Det valet gjorde vi med hänsyn till de små numerärer som fortfarande finns i organisationen på enstaka ställen. Däremot kan man titta på det här ur försvarsgrensperspektiv, där någon försvarsgren har ganska stora och breda erfarenheter av kvinnliga officerare och några har lite mer nya och mindre erfarenheter i antal räknat av kvinnor inom organisationen. Det hjälper inte. Det här är hela Försvarsmaktens problem med mycket små skillnader mellan de olika försvarsgrenarna.

När man läser undersökningen och de slutsatser som Statistiska centralbyrån och Försvarshögskolan har dragit från sin horisont ser man att det här är en attityd- och värderingsfråga. Det handlar om ledarskap. Där ledarskap utövas på ett korrekt och bra sätt är problemet betydligt mindre än på de ställen där frågan inte tas upp eller har tagits upp till debatt eller för åtgärder.

Vi måste erkänna att det inom Försvarsmakten krävs en betydligt bättre dialog om frågan. Det kommer att kräva uppföljning av de åtgärder och den utbildning som vi nu avser att genomföra och som strax Petra här kommer att redovisa. Åtgärder på kort sikt och åtgärder på lång sikt – också väldigt lång sikt – är vad vi ser framför oss i den här frågan. Vi ska börja med de kortsiktiga åtgärderna, Petra.

Petra Arrenäs, Försvarsmaktens högkvarter:

God morgon! Jag heter Petra Charlotte Arrenäs och jobbar på högkvarteret, på personalstaben, som handläggare för frågor som rör kvinnliga officerare. I och med den här undersökningen plockade vi fram ett åtgärdsprogram. Inledningsvis i det här kortsiktiga åtgärdsprogrammet som Ulf nämnde ska vi ha ett utbildningspaket. Det är i fyra steg kan man säga. Det inledande steget, steg 1, består av en chefsutbildning. Den har vi redan genomfört. Då har vi utbildat alla högkvarterets chefer och alla förbandschefer och skolchefer i landet. Det är en halv dags utbildning på fyra timmar som är ledd av Ninni Hagman. Syftet med den här utbildningen är att cheferna ska få vetskap om vad sexuella trakasserier handlar om, vad det är för något. De ska få vetskap om vad lagen säger, och de ska också få tips och råd om åtgärder och om vad de ska göra när det här förekommer ute på förbanden.

Det andra steget i det här utbildningspaketet är en rådgivarutbildning som vi kommer att genomföra i början av nästa år. Då är tanken att vi ska utbilda en rådgivare på varje förband som ska kunna stödja cheferna i de här frågorna, som ska vara experten på det här ämnet. Han eller hon ska även kunna arbeta förebyggande på förbandet, alltså med åtgärder för att förebygga sexuella trakasserier. Han eller hon ska även kunna vara en person som stöder den som har blivit utsatt. Den här personen ska också kunna utbilda övriga på förbandet. Det kommer i steg 3, som vi har kallat Klacken i backen. När rådgivarna är färdigutbildade ska de, tillsammans med förbandschefen, bestämma på vilket sätt det är lämpligt för just det egna förbandet att utbilda om det här. Ska vi ta in konsulter utifrån eller kan vi hålla utbildningen själva? Det beror på hur förbandet ser ut, hur stort det är och hur det är uppbyggt.

Förbandet ska utbilda all sin personal och alla sina värnpliktiga i en grundinsats så att alla har vetskapen om vad det här handlar om, om vad det här

med sexuella trakasserier innebär. Syftet med den här dagen är att plocka upp problemet till ytan, att diskutera och tala om att problemet finns. Många gånger säger man att visst, det här förekommer i Försvarsmakten, men inte på vårt förband. Syftet med dagen är att plocka upp det här och verkligen inventera det: Har vi några problem på vårt förband och vad gör vi i så fall åt dem? Den här dagen ska också avslutas med att man skapar en lokal handlingsplan. Hur ska vi göra på vårt förband med de här problemen? Denna handlingsplan ska senare också redovisas.

Steg 4, det sista steget i det här, eller de fortsatta stegen kan man säga, är att vi ungefär ett år efter det att förbanden har genomfört sina utbildningar ska göra en förnyad mätning. Vi ska se om de insatser vi genomför ger några resultat. Ger de resultat? Ska vi fortsätta på den här vägen? Ska vi välja andra vägar? Hur ser det ut? Så följer vi upp det här. Det är viktigt att vi i Försvarsmakten markerar att det här är något som vi inte accepterar. Det är därför vi måste jobba vidare på det här sättet.

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

De kortsiktiga, eller akuta, åtgärder som Petra har beskrivit föranleder ju då förstås vidare åtgärder, eftersom vår analys pekar på ett grundlagt behov av sådana åtgärder. Det här området, inte bara kopplat till kön utan också till annan etnisk bakgrund, till kulturella skillnader, måste få en betydligt större omfattning och tyngd i det ämne som vi inom den militära utbildningen kallar för ledarskap. Det här måste komma från den grundläggande utbildningen både för de värnpliktiga och för de allra yngsta officerarna – men också vidare upp i karriären på de skolor och kurser som finns. Det måste ständigt hållas aktuellt. Det måste ständigt kunna följas upp och påverkas i en positiv riktning.

Vi måste väl konstatera med någon form av självvrannsakan att det urvalssystem, det rekryterings- och antagningssystem vi har för officerare, har luckor. Det kommer alltså in kamrater som har värderingar som inte är acceptabla. Det krävs enligt vår bedömning en revidering, en utveckling av detta system så att sådana individer inte längre ges möjlighet att få utbildning och anställning inom Försvarsmakten så att de utifrån en position i Försvarsmakten kan påverka andra människor utifrån sina felaktiga värderingar.

Vi kan också konstatera att den här frågan, där svenska folket via sina valda ombud genom regleringsbrev trycker på Försvarsmakten om att vi ska öka andelen kvinnliga medarbetare, nog kommer att kräva någon form av organisatorisk förändring. I en internationell jämförelse kan vi se att länder med ungefär samma organisatoriska styrka i de här frågorna också ligger på samma procentuella andel av kvinnliga medarbetare på den militära sidan. Länder som har satsat betydligt hårdare har också helt andra siffror, mer positiva siffror.

Vi kommer nog, trots vad jag sade om rekryterings- och urvalssystem, alltid att få folk som kanske inte har helt rätt värderingar. Det gör att vi nu kanske också måste se över det system som Försvarsmakten i dag har för att värdera genomförd prestation under åren på ett bredare och djupare sätt, där alla påverkade kommer till tals med sina åsikter. Då kan vi efter hand upptäcka sådana individer som inte längre bör ha en framtid inom Försvarsmak-

ten. Vad som också krävs är en mycket tydlig försvarsmaktspolicy i den här frågan. Det har nu vår överbefälhavare givit oss. Vi känner att vi har en policy utifrån vilken vi kan vidta de åtgärder, positiva åtgärder men tyvärr kanske också någon enstaka negativ åtgärd drabbande enskild person, som krävs när sådana här företeelser kommer fram.

Jag skulle vilja avsluta från min sida genom att säga att det här är ett symptom av många, tror jag, som nu Försvarsmakten måste greppa. Någon ledamot sade här att vi står inför en ominriktning, en omorganisation. Det har vi gjort i tio femton år nu. Det har varit mycket fokuserat på teknik och organisation, på platser och ställen där vi ska verka i landet. Men vi har nog också under de här åren glömt bort, tappat bort eller inte haft tid att i full utsträckning bry oss om dem som ska utföra det här arbetet. Det finns mycket att göra. Det gäller inte bara frågan om kvinnliga officerare och sexuella trakasserier inom Försvarsmakten. Det finns en hel del andra, många tusen anställda, som vi också måste ta in i de åtgärds paket som vi nu diskuterar under dagen och i framtiden. Därmed lämnar jag över ordet till personaldirektören Gösta Sandgren.

Gösta Sandgren, Försvarsmaktens högkvarter:

För att betona det Ulf Johansson sade är det alltså inte så att det här med vidare åtgärder är något som vi nu sitter och väntar på att sätta i gång med. Det är inte heller så att det bara är här i förstakammaralen som vi i dag från Försvarsmaktens sida jobbar med det här problemet. Jag kan ta ett exempel. Under eftermiddagen och kvällen kommer kadetterna på Militärhögskolan att ha ett utbildningsseminarium under rubriken Kön, makt och sexualitet. Där lyfts många av de här frågorna fram i bredaste perspektiv. Jag vill alltså påstå att Försvarsmakten i hög grad redan är aktiv. Vi sitter inte och väntar på att sätta i gång.

Ordföranden sade inledningsvis att detta ju är en period där mycket sker. Är det här då en viktig fråga? Ja, det är en oerhört viktig fråga just här och nu. Jag vill betona att när Försvarsmakten beställde den här utredningen, för det är Försvarsmakten som tagit initiativet till utredningen, var det precis under den period då vi såg framför oss att det skulle bli sådana här förändringar. Varför är det då så viktigt? Jo, det är så viktigt eftersom den framtida försvarsmakten, den mindre försvarsmakten, kommer att ställa ännu större krav på kompetens än hittills. Det hänger samman med statsmakternas ökade krav på bl.a. flexibilitet. För att vi ska kunna lösa de uppgifter som statsmakterna ger oss på ett flexibelt sätt med rätt kompetens för varje tillfälle kommer vårt behov av kompetens att öka.

Vi är inte ensamma om detta. Resten av samhället är också ute efter kompetens. Alla raggar kompetens. För att vi ska kunna rekrytera den kompetensen, rätt män och rätt kvinnor för att vi ska kunna lösa statsmakternas uppgifter, då är det avgörande för oss att inte bara så att säga bli av med de direkta trakasserier. Det är ju en självklarhet. Vi måste faktiskt också bli av med den där stämpeln av grabbighet. Lyckas vi inte bli av med den stämpeln kommer vi inte att kunna rekrytera rätt personer. Då kommer vi inte att ha rätt kompetens, och då kommer vi inte att kunna lösa statsmakternas uppgif-

ter hur fin materiel vi än har, för att koppla till Ulf Johanssons sista överhettad bild.

Därför är det här en ödesfråga för oss, och därför tycker vi från Försvarsmakten att det känns väldigt trevligt att detta i dag arrangerades just här och nu i denna omstruktureringens tid. Tidningarna, som fylls av artiklar om nedläggning och elände, borde också ibland skriva något om den framtida, positiva Försvarsmakten. Den måste innehålla kompetens och utvecklingsförmågor även för framtiden.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Vi tackar Gösta Sandgren, som är personalchef vid Försvarsmaktens högkvarter. Nu lämnar jag ordet fritt och öppet för synpunkter, kommentarer och kanske i första hand frågor utifrån de inlägg som har gjorts av Försvarsmaktens representanter. Jag lämnar först ordet till Eva Flyborg.

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Tack, herr ordförande! Jag tycker att det här var en väldigt bra genomgång av det som hittills har skett och kommer att ske från Försvarsmaktens sida. Jag tycker att det ser positivt och väldigt lovande ut. Jag har en specifik fråga. Jag tror att det var Ulf som sade att en ökad andel kvinnor i försvaret kommer att kräva en organisatorisk förändring. Vilken organisatorisk förändring är det ni syftar på? Är det en särskild åtgärd, många åtgärder eller något annat speciellt?

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

Den frågan är både komplex och, tyvärr, utspridd inom Försvarsmakten. Vi har ju, som Petra har beskrivit, egentligen *en* officer som jobbar med frågorna på heltid på högkvarternivå. Vi har ytterligare någon som jobbar med de här frågorna på Rekryteringscentrum. När vi jämför med länder som USA och Storbritannien har man där helt andra volymer av medarbetare som jobbar med de här frågorna. Där lyckas man också på helt annat sätt rekrytera, driva på och utveckla detta med ett stort antal kvinnliga officerare inom organisationen. Det är en sådan organisationsförändring som vi måste överväga. Vi måste eventuellt omorganisera för att få de siffror som det är önskvärt att ha inom Försvarsmakten i framtiden. Det var det jag menade.

Margareta Viklund, riksdagsledamot:

Jag tycker också att det var väldigt intressant att få lyssna till den här redogörelsen. Jag blev glad och tyckte att det var väldigt positivt. Jag har två små frågor. Det sades här att målsättningen var att man skulle utnyttja olikheterna positivt. Det skulle i så fall stärka Försvarsmakten. Då undrar jag: Vad har man för kriterier för det? Hur ska man få tag i de här olikheterna och vem är det som så att säga plockar fram dem? Vem är det som gör den värderingen? Det skulle vara intressant att veta.

Sedan har jag en annan fråga. De problem som vi har dragit fram i dag, och som vi har skisserat, de speglar som jag ser det problem som också finns i det övriga samhället. Det är inte bara Försvarsmakten som har de här problemen. Vi kan få höra om det från skolans liv, det övriga arbetslivet och i

andra sammanhang. Då skulle jag vilja fråga: Finns det något samarbete mellan t.ex. Utbildningsdepartementet och Försvarsdepartementet eller Försvarsmakten och utbildningsväsendet i de här frågorna?

1999/2000:FöU2
Bilaga 1

Gösta Sandgren, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag ska försöka börja med det här med olikheterna. Det är ju så att det inom Försvarsmakten sedan flera år har bedrivits ett projekt som vi har kallat Kreol, Kreativa olikheter. Det projektet byggde på att vi skulle försöka hitta par, män och kvinnor ute i organisationen, som tillsammans skulle försöka analysera det här: Hur är vi och vad är vi? De skulle kunna bli föredömen på sina enheter och föra diskussionen vidare. Jag tror att det är ungefär rätt grepp. Det fortsätter vi nu genom Försvarshögskolans försorg att utveckla oss i. Jag tror inte att någon ska plocka ut det här och säga: Vad är likheterna och vad är olikheterna? Men just genom ett antal olika exempel kanske vi ändå ser att vi människor har olika färdigheter och olika möjligheter. Det ska vi försöka utnyttja.

Det där med det övriga samhället är naturligtvis helt rätt. Jag kan också konstatera att när skolmiljön nu hårdnar alltmer är det naturligtvis så att folk som kommer från skolan till värnplikten är hårdade i den miljön. Det är från vår utgångspunkt bara en än större utmaning. Det kan aldrig vara en ursäkt för oss i Försvarsmakten att säga att vi är lika dåliga. Men det blir naturligtvis svårare. Jag känner för egen del inte egentligen till något samarbete från vår sida med skolmiljön. Det enda samarbete jag känner är det med Rikspolisstyrelsen, för där har det funnits så många likheter hittills. Men det kanske Ulf eller Petra vet mer om.

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag har en kommentar till det här med olikheter. Vi vet på vetenskaplig grund att kvinnor har vissa saker som de är bättre på än män och tvärtom. Det är de olikheterna som vi ska ta tag i tillsammans för att få en ett-plus-ett-är-tre-effekt. Vi ska inte ha, och det finns det tyvärr en tendens till, dåliga manliga kopior i de kvinnor som finns i Försvarsmakten. Det är olikheterna tillsammans som ger styrkan – inte någon form av kopiering av varandra. Det ger bara svagheter. Den andra frågan kan jag tyvärr inte svara på.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack, Ulf. Vi kan konstatera att Försvarsmakten valt ett särartsfeministiskt förhållningssätt snarare än ett likhetsfeministiskt. Då har vi Berit Jóhannesson på talarlistan. Varsågod, Berit!

Berit Jóhannesson, riksdagsledamot:

Jag skulle också vilja ta upp det som Margareta började med, att det här snarast är ett symptom på hur det ser ut i samhället totalt, med kvinnlig underordning och, trots att vi har laglig rättighet, en stor brist när det gäller jämställdheten. Därför är det så viktigt att bredda frågan. Det är naturligtvis bra med samarbete med skolan, men också med t.ex. Pliktverket. Det är viktigt att man diskuterar de här frågorna. Det gäller även t.ex. mönstringen av de värnpliktiga. Det är viktigt att man tar upp en bredare diskussion på det pla-

net. De är ju relativt unga, de kvinnor och män som mönstrar. Jag skulle alltså vilja höra om det finns någon diskussion där. Sedan handlar det naturligtvis, och det är därför det är så bra att det här är offentligt, om att vi över huvud taget sätter fingret på det här problemet och får fram det i ljuset. Det är oerhört viktigt. Det behövs i alla sammanhang.

Gösta Sandgren, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag kan bara kommentera det här med Pliktverket och mönstringen. Vi för ju en successiv och kontinuerlig dialog med dem angående vilka beställningar vi gör och hur det ser ut när man kommer till oss. Just nu är vi kanske i ett lite knepigt mellanläge, ska jag säga. Vi har en pliktutredning som hanterar en del av de här frågorna. Även mönstringsförfarandet ligger ju på Pliktutredningens bord. Dessutom har vi vår egen omstrukturering. Så just nu kan jag erkänna att vi inte har någon särskilt omfattande dialog med Pliktverket i den här frågan. Men vi ska naturligtvis fullfölja det vi ändå gör.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Då är det Jakob Wide från Värnpliktsrådet.

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Försvarsmakten talar här gång på gång om att man måste rekrytera kvinnor – fler kvinnor i Försvarsmakten! Som vi vet är Försvarsmakten i dag inte ute och visar sig så mycket. Det är inte tillräckliga åtgärder som vidtas för att nå den här rekryteringen av kvinnor. Vilka åtgärder har ni tänkt vidta?

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Finns det någon frivillig företrädare för Försvarsmakten som kan besvara det?

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Ja, den frågan är inte mer komplex än att vi alltid söker efter högsta och bästa kvalitet i Försvarsmakten. Det är självklart så att kan vi vidga rekryteringsunderlaget till att även omfatta kvinnorna uppnår vi också det syftet. Sedan är det ju, som jag sade tidigare, så att vi sedan mitten av 80-talet har öppnat upp hela Försvarsmakten för kvinnliga officerare. Då måste vi fullfölja detta. För att lyckas i de frågor som vi bl.a. behandlar i dag menar jag att nyckeln ligger i att öka antalet kvinnor. Det är av ren nummerkaraktär. Vi behöver fler kvinnor för att få balans.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket, ställföreträdande ÖB! Jag har möjligtvis en kort personlig kommentar. Jag noterade att TV-reklam används i rekryterings tjänst. Jag såg senast kl. 22.30 exakt i går kväll en rekryteringsfilm för Flygvapnet, tror jag att det var. Man kunde klicka sig in på Försvarsmaktens hemsida för att komma vidare. Då har jag fyra personer på talarlistan, två med för mig okända namn. Varsågod! Du får gärna presentera dig.

Lise Berg, Jordbruksdepartementet:

Jag heter Lise Berg och är statssekreterare för jämställdhetsfrågor åt Margareta Winberg inom Regeringskansliet. Jag har också ett förflutet på Jämställdhetsombudsmannen och har jobbat ganska mycket med de här frågorna. Först måste jag säga att jag tycker att det är väldigt bra åtgärder som man nu aviserar från Försvarsmakten. Det är viktigt att man vidtar särskilda åtgärder just för att komma åt sexuella trakasserier.

Men sedan tror jag också att det är oerhört viktigt att man sätter in den här frågan i ett bredare perspektiv. Man måste helt enkelt sätta in ett brett jämställdhetsarbete på alla fronter. Man kan inte bara ägna sig åt sexuella trakasserier. Man måste arbeta med arbetsmiljöfrågor ur ett jämställdhetsperspektiv. Man måste satsa mycket på frågan om hur föräldraskap och arbete ska kombineras. Det är en värderingsfråga som naturligtvis också spiller över när det gäller sexuella trakasserier. Det handlar om kompetensutveckling på lika villkor. Och när man talar om rekrytering är det ju viktigt att man inte bara får in kvinnor utan också ser till att de kan avancera på lika villkor. Där tror jag också att det finns väldigt mycket att göra.

Där vet jag också att Jämställdhetsombudsmannen har ett samarbete med Försvarsmakten. Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att kombinera alla de här åtgärderna. Jag tror att det är först då som man också kommer åt värderingarna i grunden. Alla frågor hänger så att säga ihop.

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag har bara en liten personlig reflexion med anknytning till det senaste inlägget. Det var i slutet av 80-talet som ubåtsjakten pågick som mest i det svenska försvaret. Huvuddelen av Marinen var ute veckovis till sjöss. Jag tillhörde dem som hade förmånen att få vara med. Jag var förbandschef nere i Karlskrona. Vi ville underlätta för familjerna. Det gällde såväl kvinnliga officerare som var ombord som manliga, som lämnade sina hustrur hemma med allt vad det innebär att vara borta många veckor. Vi försökte sätta in olika stödåtgärder för att hjälpa hemma.

Då fick jag ett mycket argt brev från Fredrika Bremerförbundet om att det där skulle man minsann inte ägna sig åt. Kvinnor kunde minsann klara det här själva. Jag har en personlig reflexion om att man ibland när man försöker vidta åtgärder specifikt också kan utsättas för kritik. Det där var ju några år sedan. Jag hoppas att attityderna har ändrats.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Då har jag ytterligare en frågeställare.

Charlotte Isaksson, Utvecklingsrådet för den statliga sektorn:

Jag heter Charlotte Isaksson och arbetar på något som heter Utvecklingsrådet för den statliga sektorn. Jag arbetar med jämställdhet där. Förut har jag varit officer i armén och nu är jag reservofficer. Frank Rosenius, ställföreträdande ÖB, sade inledningsvis att den här undersökningen för honom var en signal om att vi behöver fler kvinnor i Försvarsmakten. Det har andra som har talat efteråt också understrukt. Då undrar jag nu: Vad förs det för diskussioner i samband med de här omstruktureringsarna? Jag kan säga fel nu, men vi har väl ungefär 370 kvinnliga officerare. Ska de befinna sig i någon särskild

turordningskrets? Ska vi behålla de här officerarna eller ska de också försvinna från försvaret på samma sätt som de andra?

Om man menar allvar med att vi måste ha kvinnliga officerare kan jag känna att även om inte de kvinnliga officerare som finns i dag har den rätta kompetensen just nu så kanske det är enklare att omutbilda dem? Det är oerhört provocerande för många skulle jag kunna tänka mig, men det är det enda rätta. Jag skulle vilja ha en kommentar till det.

Gösta Sandgren, Försvarsmaktens högkvarter:

Vi håller precis på att försöka definiera vad det är för kompetens som vi ska försöka hantera på ett särskilt grannliga sätt i den här väldigt svåra processen där åtskilliga tusen ska lämna Försvarsmakten. Vi har inte kommit dithän att vi så att säga har pekat ut någon särskild grupp, ej heller särskilt kvinnorna så här långt. Men det är självklart att kompetenta kvinnor som vi behöver för framtiden, likväl som kompetenta män som vi behöver för framtiden, ska vi försöka göra vad vi kan för att behålla. Vi ska framför allt inte försöka stimulera dem att lämna Försvarsmakten. Det är annars just nu den stora uppgiften för många andra kategorier. Men jag har ännu inte landat så att jag kan ge ett entydigare svar än det jag gav.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket. Då har jag de följande på talarlistan: utskottsledamöterna Anna Lilliehöök och Eva Flyborg, ytterligare en frågeställare längre upp i salen, Runar Patriksson, statssekreterare Lena Jönsson från Försvarsdepartementet och riksdagsledamoten Karin Enström. Därefter hade jag på den här punkten tänkt sätta streck i debatten. Jag uppmanar frågeställarna och de som har synpunkter att fokusera dessa på Försvarsmaktens redovisning, så återkommer vi till en möjlighet till allmän diskussion och reflexion i slutet av dagens seans. Då lämnar jag ordet till Anna Lilliehöök.

Anna Lilliehöök riksdagsledamot:

Tack, herr ordförande. Jag skulle gärna vilja få det lite utvecklat hur man avser att ta hand om den här undersökningen. Jag tycker ju, om jag ska deklarera min reaktion, att det här inte är klokt – framför allt att det är så många på officerssidan som trakasseras. Där har man ändå en väldigt omfattande utbildning jämfört med andra yrkesgrupper där det i dag är ganska självklart att man utgår från individens kompetens. Därför blir jag även lite nervös när vi börjar tala om att man ska ha killar till det de är bra på och tjejer till det de är bra på. Normalt sett är det väl kompetensen hos individen som både ska sökas och belönas. Själv är jag inte så där jätteroad av begreppet ”sexuella trakasserier”. Det ger mig lite knotttror, för det är inte känslor och relationer vi ska ge oss på. Det är faktiskt trakasserier och ingenting annat. Det är vad det här handlar om egentligen.

Vad jag framför allt skulle vilja höra är detta: Hur tänker man ta till vara det här att det just för officerarna visar sig vara en så alarmerande andel? När det gäller värnpliktiga är det klart att denna kultur sprider sig vidare. Man måste ju hitta kärnor i det här som man kan angripa.

Jag ska väldigt kort bara säga att vi här har försökt beskriva vad vi gör med anledning av den här enkäten. Just nu har vi inte mer att berätta än det vi just har gjort. Men jag tycker ändå att vi har vidtagit ett antal åtgärder som är nog så extraordinära. Så vi har inte mer svar på frågan just nu än vad vi redan har försökt lämna.

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Jag sade inledningsvis att jag tror att just den situationen att kvinnorna är så få inom Försvarsmakten gör att man per definition är udda redan från början och befinner sig i en väldigt utsatt situation. Det har mer eller mindre bekräftats här i dag. Jag är också glad att höra, och vet ju också sedan tidigare, att Försvarsmakten verkligen vill öka andelen kvinnor, inte minst just av kompetensskäl. Frank Rosenius talade här innan om att en kvinnlig mönstring eventuellt skulle kunna vara ett alternativ som kunde vara bra i Försvarsmaktens ögon. Det är ju så att Folkpartiet länge har drivit just kravet på en kvinnlig mönstring, en allmän mönstring där värnplikten även omfattar kvinnor. Det är alltså inte frivilligt, utan en plikt på lika villkor. Då har man från början samma villkor som männen.

Jag tycker att Frank Rosenius nästan i stort sett sade det här, men jag skulle bara vilja att han förtydligar det. Är det så att Försvaret ställer sig bakom ett sådant här krav eller önskemål om en kvinnlig mönstring, en kvinnlig värnplikt, alltså en allmän värnplikt i stället för den hittillsvarande manliga värnplikten? Jag kan också fråga, även om det inte är till Försvarshögkvarteret, om Lena Jönsson har någon kommentar till och synpunkt på hur departementet ställer sig till de här frågorna. Jag är inte säker på att man har ställt denna fråga på sin spets – inte heller i den pliktutredning som nu pågår.

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag har ingenting emot kvinnlig mönstring. Det var nog inte jag som nämnde det, men jag kan gärna ta upp frågan. Pliktutredningen ska titta på mönstringsförfarandet. Jag skulle finna det lämpligt att den då också tog upp den här frågan. Det underlättar att välja de rätta om vi har ett bredare material att utgå från än om "bara" de som själva känner sig manade mönstrar bland kvinnorna.

Hade man ett större urval skulle vi kanske ur rekryteringshänseende få chansen att komma åt den kategori kvinnor som efter mönstring skulle passa väl i våra profiler men som kanske inte själva från början hade tänkt sig den banan. Det blir ett ömsesidigt förhållande som jag tror kan vara till stor fördel för Försvarsmakten.

Anders Berggren, Försvarshögskolan:

Jag heter Anders Berggren och är forskare vid Försvarshögskolans ledarskapsinstitution och är ansvarig för mycket av den forskning som bedrivs

inom Försvarsmakten på uppdrag av Högkvarteret vad gäller kvinnliga officerare.

Det finns ett par punkter som jag tycker är viktiga att ta upp. Bl.a. har vi en ständig diskussion inom Högkvarteret huruvida olikhet eller likhet är det som ska fokuseras i diskussionen. Man kan också diskutera andra olikheter än biologiska olikheter, t.ex. olika upplevelser att vara man eller kvinna i vårt samhälle.

Kan man öka andelen kvinnliga chefer inom Försvarsmakten, som Rosenius sade inledningsvis, kan man också få in vad det innebär att vara kvinna i samhället. Utifrån den principen kan man sedan organisera t.ex. utbildningar och karriärmöjligheter. Som det är i dag är fortfarande många kvinnor begränsade i sin möjlighet att göra karriär i det militära systemet på grund av den roll de har i familjelivet privat. Det är en viktig olikhet som inte primärt är biologisk men som ändå kan tas till vara. Försvarsmakten har också gett ett uppdrag till oss på Försvarshögskolan att se till att frågor om könsroller och genus ska vara med på samtliga officersutbildningar som genomförs från och med i år. Alla officerare kommer från och med i år att få utbildning om de frågorna.

Vi har varit inne på frågan om Pliktverket. Vi har andra parallella projekt initierade av Högkvarteret, bl.a. vad gäller etnicitet. Pliktverket och mönstersförrättarna har en central roll där deras föreställningar om olika grupperingar i samhället kommer att styra var de sätter unga människor att verka.

Slutligen fick vi en fråga från Värnpliktsrådet om vad vi gör för att öka rekryteringen. En sak som jag tror är viktig är att till att börja med ta reda på vilken bild unga kvinnor i 16-, 17-årsåldern har av Försvarsmakten. Det är en utgångspunkt för hur vi formar kampanjer framgent. Vi kan inte bygga rekryteringskampanjer på vad 45-åriga manliga officerare har för bild av Försvarsmakten. Vi måste se vad målbilden har för ideal och föreställningar.

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag har bara en kort kommentar. Föredragande kunde kanske också kommentera inlägget. För några år sedan ändrade vi bl.a. möjligheterna att vidareutbilda sig i s.k. nivåhöjande skolsteg genom att ta bort åldersspärrar just för att kvinnor skulle kunna vara hemma med barn men ändå inte tappa möjligheterna att gå vidare i karriären. Där hade vi tidigare väldigt strikta åldersgränser. De har vi tagit bort. Det är en följd av detta. Har ni något mer att tillägga?

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

Frågan om rekryteringen i framtiden har tagits upp av två debattörer. Försvarsmakten har sedan ett år tillbaka, kopplat till den omorganisation som nu ska genomföras, ett projekt eller nätverksarbete på gång där vi ser över hela vägen. När ska Försvarsmakten bli medvetandegjord hos den befolkning som vi lever tillsammans med? Vi ser det som en uppgift som ska lösas och som en potentiell arbetsgivare. Det gäller allt från information via rekrytering till urval och antagning och hela kedjan ända bort till den dag jag lämnar Försvarsmakten.

Vi försöker att skapa en kompetensförsörjningsstrategi och en röd tråd i den kedjan. Tidigare har vi saknat det, och det gör vi också i dag. Det gör vi för att i en smalare organisation kunna finna bästa kompetens på bästa ställe till lägsta kostnad. Det är ett långsiktigt arbete. Vår bedömning är att det är en process på fem sex år att hitta ett fullständigt komplett system.

Runar Patriksson, riksdagsledamot:

Det kan bli ett lite kortare inlägg. Jag tänkte ställa samma fråga som Eva Flyborg och få svar från ställföreträdande ÖB angående plikten. Jag sitter i Pliktutredningen. Vi har tagit upp den frågan och åker till Danmark 28–29 november för att se på deras pliktmöjligheter. Eva har framfört den åsikt hon framfört här även där.

Vi som sitter i utskottet åker runt på varenda regemente. Jag tror att det finns en stor kunskap hos försvarsutskottets ledamöter som besöker regementen. Visst stiger det upp en och annan här och där som har åsikter. Jag kom lite för sent till hearingen. Det berodde på att när jag skulle gå tio i nio fick jag ett telefonsamtal från en kvinnlig officer på ett regemente i Sverige som visste att det skulle vara en utfrågning. Hon bad att jag skulle framföra till ställföreträdande överbefälhavaren, som finns med i dag, att detta är ganska akut på många ställen. Det kommer säkert att presenteras utredningar, fina overheadbilder och många goda tal. Det är bra. Men tala ändå om för Högkvarteret att det borde gå ut någon form av omedelbar order till plattformarna att se över hur det verkligen fungerar i dag på de olika regementena.

Det var ett långt samtal, och det var därför jag kom för sent. Jag kände hur denna kvinnliga officer brann av hjärtat att framföra en åsikt till just den här hearingen i dag. Det är alltså så aktuellt som tio över nio i dag.

Lena Jönsson, Försvarsdepartementet:

Tyvärr har jag en förkylning som har satt sig på mina stämband, men jag ska försöka använda den lilla röst jag har kvar till detta inlägg. För det första delar jag den allmänna bedömningen att det är oerhört bra att dessa frågor tas upp, att man ser på dem, tar upp dem på bordet och kan diskutera dem. Det är naturligtvis också viktigt att man från ledningsnivån markerar att detta är sådana frågor som vi ska diskutera och absolut ingenting som vi ska lägga under mattan.

De åtgärder som Försvarsmakten nu snabbt har vidtagit både på kort sikt och på lång sikt visar att man tar den här frågan på allvar från Försvarsmaktens sida. Naturligtvis kommer vi i dag från Försvarsdepartementets och regeringens sida att följa upp åtgärderna för att se vilka effekter de förhoppningsvis kommer att ge. Det kommer vi att göra regelbundet.

Rent allmänt vill jag säga att efter min snart tjugoåriga arbetslivserfarenhet har jag fått den uppfattningen att den bästa arbetsplatsen är egentligen den där det finns olika kategorier, en blandad mix människor med olika kön, olika bakgrund och olika åldrar. Det är naturligtvis viktigt att det kommer in så många kvinnor som möjligt i Försvarsmakten.

När det gäller den fråga som Eva Flyborg ställde om man skulle göra det till en plikt även för kvinnor är det inte någonting som vi överväger. Däremot är vi oerhört intresserade av att ta del av erfarenheter från kvinnor som fak-

tiskt arbetar och har arbetat inom Försvarsmakten. Det gör att vi är särskilt intresserade av att höra vad Pliktutredningen nu kommer att presentera. Detta ingår som en viktig del i Pliktutredningens arbete. Det gäller inte bara att titta på mönstringsförfarandet utan även denna fråga. Det gäller nu att fortsätta med det arbete som Försvarsmakten har påbörjat, att få in så många kvinnor som möjligt. Då gäller det att Försvarsmakten som arbetsgivare visar att man kan ta ansvar och tala om att man även är medveten om dessa frågor, och att man kan visa att Försvarsmakten är en bra arbetsplats. Jag vet att man på Försvarsmakten är medveten om att man har det här ansvaret.

Det var en fråga som blev lite hängande i luften. Margareta Viklund frågade om det fanns ett samarbete eller diskussioner mellan Utbildningsdepartementet och Försvarsdepartementet. Jag tror att det är fler departement som har dessa erfarenheter från olika myndigheter. Jag tror att vi har mycket att tala om och utbyta erfarenheter om.

Såväl Utbildningsdepartementet som de andra departementen deltar i arbetet med jämställdhetsåtgärder och jämställdhetsdiskussioner. Det är det arbete som Lise Berg talade om. Där har vi från de olika departementen möjlighet att dela och utbyta erfarenheter. Det är naturligtvis ett viktigt arbete. Tack så mycket.

Karin Enström, riksdagsledamot:

Jag är riksdagsledamot och yrkesofficer i Marinen. Jag har själv deltagit i en undersökning och svarat. Många saker har redan belysts i diskussionen. Jag skulle vilja fråga Högkvarteret om man har dragit några slutsatser av att man även har öppnat för frivillig grundutbildning av kvinnliga värnpliktiga som inte är yrkesofficersaspiranter och om man där kan se någon förändring i antalet sexuella trakasserier.

Jag skulle också vilja fråga om man har funderat vidare när det gäller omorganisation och om man skulle kunna tänka sig att göra uppdelningar under utbildningen. Det är inget som jag själv förespråkar men jag är intresserad av frågeställningen. Det är inte i alla länder där man har kvinnor i försvaret som man har en så extremt integrerad utbildning redan från start som vi har i Sverige.

Petra Arrenäs, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag kan svara på din första del av frågan om vi har märkt någon skillnad nu när det är frivilligt. Eftersom det här är den enda mätning som vi har gjort är det väldigt svårt att säga det. Jag tror inte att det är någon större skillnad nu med de tjejer som kommer som är frivilliga och inte ska gå vidare. Det är vad jag tror, men vi har inte gjort någon mätning.

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Jag har mer en reflexion. Frank Rosenius sade att vi ska bereda kvinnor möjlighet att under en kortare tid stanna hemma med barnen. Jag hoppas att det var en freudiansk felsägning. Det borde vara så att man bereder kvinnor och män möjligheten att vara hemma en tid när det handlar om familj, barn och annat. Det är kanske just den inställningen som inte ska råda att det bara

är kvinnans lott att ta hand om familjen och barnen. Men jag förutsätter att det var en liten felsägning.

1999/2000:FöU2
Bilaga 1

Karin Enström, riksdagsledamot:

Jag har en fråga om man över huvud taget hade övervägt en organisationsförändring vad avser delar i utbildningen och snarare segregera mer än integrera.

Ulf R Johansson, Försvarmaktens högkvarter:

Utifrån vad vi har sagt tidigare har vi definitivt inte övervägt något sådant. Vi vet också om och jämför med situationen internationellt i andra länder där kvinnor bor i egna kaserner. Dessa kaserner är till råga på allt inhägnade och vaktade av andra organisationer utanför det kvinnliga kollektivet. Det är inte vad vi vill ha. Vi vill ha det vi har nu, och det vill vi också se i framtiden. Sedan får vi rätta till problemen efterhand.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket. Jag har själv en fråga med anledning av Försvarmaktens föredragning. Den är snarast riktad till Ulf R Johansson. Du tog på en av dina overheadbilder och i din föredragning väldigt tydligt upp individualperspektivet, dvs. att vi måste få bort dem med felaktiga värderingar. Det jag spontant reagerade på är att det är ett sätt att individualisera frågeställning till att handla om enstaka röttagg.

I verkligheten är det så att människan inte blir människa utom just bland människor. Vad omgivningen, miljön, skytteplutonen med 60 man – för det är oftast män – där jag så att säga växer upp som värnpliktig, den årsklass i officersutbildningen som jag går i, tillåter i ett mer gruppdynamiskt perspektiv ser jag som minst lika väsentligt. Om man begränsar det till att enbart handla om enstaka individer som inte ska tillåtas komma in respektive ska plockas bort tror jag att man missar en del av poängen. Har du någon kommentar till det?

Ulf R Johansson, Försvarmaktens högkvarter:

Det har jag. Både du och jag har jordnära erfarenheter av dessa frågor som handlar om attityder och värderingar på fältet, i kasernen, i befälsrummet och på massen. Det är självklart som du säger. Det finns ett slags kollektiv känsla, en kollektiv tillåtande värdering och attityd som förstärks på ett bättre eller sämre sätt beroende på vilket ledarskap som bedrivs utifrån ett sådant sätt att se på saker och ting.

Det är tyvärr så. Det är min personliga uppfattning efter de diskussioner som jag själv har upplevt, sett och försökt påverka ute i organisationen. Finns det en felaktig attityd och värdering krävs det emellanåt ”den ludna handen” för att få stopp på sådana saker. Människor är kloka. Människor lyssnar och tar till sig. Om man märker att vissa saker inte är särskilt *comme il faut* att driva eller föra fram i diskussionen slutar man att göra det. Sitter den värderingen då djupt slutar man i den organisationen.

Därför är det min uppfattning att dessa frågor har en kollektiv dimension. De har också en mycket tydlig individuell dimension. Det krävs stöd och

utbildning men kanske också drastiska åtgärder för att ge de andra rätt signaleffekt.

1999/2000:FöU2
Bilaga 1

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket. Då avslutar vi den här delen av hearingen. Klockan är nu 10.15. Jag föreslår att vi återsamlas här kl. 10.40.

– Kaffepaus –

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Då går vi över till nästa del av dagens hearing, nämligen Värnpliktsrådet, som representeras av Jakob Wide, ordförande, och Johan Åsberg. De får nu utrymme för en föredragning. Varsågoda!

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Tack! Mitt namn är som sagt Jakob Wide och jag arbetar som ordförande i Värnpliktsrådet. Johan Åsberg arbetar som generalsekreterare. Jag ska börja där vi slutade förut, avseende rekrytering. Jag vill fylla i med att säga att Försvarsmakten nu för första gången befinner sig i en konkurrenssituation. Man har inte längre 90 % av den manliga årskullen, utan endast en tredjedel och, som ni vet, en väldigt liten del av den kvinnliga årskullen. Därför är det viktigt att man vidtar åtgärder. Ungdomar i dag kan välja mellan att söka sig till högskola och att förvärvsarbeta. Det är viktigt att man ser detta i det ljuset. Försvarsmakten måste vara ett attraktivt alternativ för ungdomar som kommer ut från gymnasieskolan.

Värnpliktsrådets kanske viktigaste uppgift är att hålla kontakten med de värnpliktiga – dem som vi företräder – på alla förband runt om i Sverige. En viktig uppgift är att förmedla det arbete som vi genomför centralt samt att hjälpa till att driva frågor regionalt. Vi håller kontakt genom telefon, brev och besök. Det blir väldigt många besök.

Härförleden beslutade vi att vi ville ha reda på hur situationen är för de kvinnliga värnpliktiga runt om på Sveriges förband. Vi bad dem därför skriva brev om hur de upplever sin utbildningssituation och hur de har det rent allmänt med attityder ute på förbanden. Vi har valt att här läsa upp delar av brev för att ge en bild av hur det kan se ut – och detta är ingen unik bild. Jag läser ur ett brev:

Varför gör tjejer lumpen? Är det för utmaningens skull, eller för pojkarnas skull? Är det för att yrket officer lockar, eller är det för att man vill tänja gränserna och se hur mycket man klarar av? Denna fråga är det nog rätt många som ställer sig. Den frågan får jag besvara sisådär en gång i veckan. I början var jag helt inställd på att bli yrkesofficer. Men nu har jag kommit på lite andra tankar. Allvarligt talat vet jag inte om jag vill syssla med det här resten av mitt liv. Klarar jag av det? Kommer jag att tycka att det är roligt om tio år? Men det går inte en dag utan att jag tackar mig själv för att jag var så pass smart att jag gjorde allvar av min dröm om att göra värnplikt. Jag trivs bra med mina nya kompisar. Jag har aldrig ångrat mig, och det beror väl mycket på att jag har kompisar här på förbandet som stöttar mig och hjälper mig när det blir jobbigt. Jag tycker att jag blir behandlad med respekt av alla

Några dagar senare damp det ned ett brev från samma tjej. Där skriver hon så här:

Allt som sagts i det offentliga brevet är sant. Men jag har också utelämnat vissa saker för att slippa få 20 frustande lumpare av det manliga könet i nacken. Jag har blivit mobbad och sextrakasserad, och jag har till och med vantrivts. Allt började när jag i början av min lumpartid fick flytta in till ett nytt logement fullt av odrägliga soldater vars enda nöje var att förolämpa mig. I början höll jag tyst och tänkte att de lägger väl av. Men det gjorde de inte. Det var många dumma kommentarer. Till slut sa jag till mitt befäl. Han ville anmäla det och få det upp till militär rättegång. Det gick jag inte med på, utan jag sa att det bara skulle förstora saken. Jag var rädd och mesig – rädd för att alltid bli utpekad som ”hon som satte dit kompisarna för sextrakasserier”. Men en dag gick det för långt – en av killarna var på mig och tafsade. Då blev jag förbannad. Jag sa till en gång för alla att nu fick de lägga av. Men det räckte inte med en gång, utan det blev ett antal utskällningar tills de fattade vad jag menade. Räddningen kom när de flyttade.

Detta var utdrag ur de två breven. Vi måste ställa oss frågan: Ska det behöva vara så här? Värnpliktsrådet tycker naturligtvis inte det. Vi kan skönja Försvarsmaktens syn på det hela också, och vi är mycket positiva till att man tar tag i problemet på allvar nu. Försvarsmakten lever ju inte upp till sin egen målsättning, och det blir smått pinsamt med uttryck som ”mer kvinnor i försvaret”. De värnpliktiga ska vara goda ambassadörer för Försvarsmakten i samhället.

Sextrakasserier och diskriminering är faktiskt en följd av allmänt dålig personalhantering. Befälen har en oerhört viktig uppgift, vilket har poängterats här förut. De är till stor del ansvariga för atmosfären på förbandet. Officerarna ska vara föredömen och agera på ett sätt som inger förtroende och en positiv människosyn. Detta är tyvärr ingen självklarhet på alla förband.

Det här visas bl.a. i den rapport som Försvarsmakten själv har gjort. Jag tar fram tre siffror här som vi tycker talar för att förtroendet för befälen bland värnpliktiga inte är särskilt bra. De kvinnliga värnpliktiga vågar inte ta tag i problemen och vågar inte anmäla att någonting är fel. Knappt hälften känner obehag och tycker inte att det är någon idé att ta upp problemen med befälet. Det torde vittna om att förtroendet för befäl är relativt lågt. 53 % av kvinnorna försöker att inte bry sig om det hela och att förtränga det. Men vi vet ju att det inte är bra att förtränga något. Det går inte, utan det är bättre att ta upp det till ytan. 20 % funderar på att sluta.

Försvarsmakten har talat lite grann om vilka åtgärder man har tänkt vidta. Vi från Värnpliktsrådet ska nu ge vår syn på förslag till åtgärder som vi vill vidta. Vi är naturligtvis positiva till en fortsatt diskussion. Vi ser det som mycket viktigt att Försvarsmakten för en diskussion tillsammans med Värnpliktsrådet eftersom vi ständigt är ute på Sveriges alla förband. Johan ska nu tala lite mer om åtgärderna.

Vad kan man då göra åt den här situationen? Vi från Värnpliktsrådet anser precis som Försvarsmakten att grunden till det hela måste vara att man tar fram ordentliga verklighetsbaserade åtgärdsprogram på varje förband. Programmen ska vara förankrade i hela officerskåren och även bland de civilanställda på varje förband. Åker man ut på ett militärt förband i dag ser man att det finns många riktlinjer som inte riktigt är förankrade i hela personalstyrkan. Men detta är en otroligt viktig fråga som man verkligen måste ta tag i från Högkvarterets sida. Det gäller framför allt att det hela blir förankrat. Vi hoppas att de åtgärdsprogram som ska tas fram på varje förband kommer att innehålla förebyggande åtgärder redan innan inrycket, framföra allt under inrycket och under hela utbildningstiden. Det gäller även åtgärder som kan vidtas vid eventuella sexuella trakasserier på förbandet.

Utöver åtgärdsprogrammen hoppas vi att Försvarsmakten kan ta till sig det som har utvecklats för officerare, nämligen kvinnliga nätverk. Det gäller att skapa nätverk även för värnpliktiga. Det finns lokala initiativ till det i dag på olika orter, men det är inget som på något sätt är nationellt. Vi ser det som väldigt positivt om man kunde genomföra detta.

Ett befäl som är ansvarigt för trakasserier och diskriminering på varje förband borde vara en självklarhet. Det tycker vi, precis som Försvarsmakten. Man har ansvariga personer på varje förband för olika saker, och självfallet ska man ha det också för sexuella trakasserier. Jag jobbar förebyggande med detta, och även när någonting händer. Vi tycker också från Värnpliktsrådets sida att en utbildning av hela förbandets personal borde vara självklar. Framför allt borde utbildningen handla om vad sexuella trakasserier är för något. Går man ut i dag och frågar både värnpliktiga och officerare vet de ibland – rätt ofta faktiskt – inte riktigt vad sexuella trakasserier är för något. Hur definierar man sexuella trakasserier? När går jag över gränsen? Det är något som ingen person inom Försvarsmakten borde sätta något frågetecken för. Vi hoppas att man kan gå ut centralt från Försvarsmakten och ge utbildning till alla – officerare, civilanställda och värnpliktiga.

Utöver detta hoppas vi att man genom att ge information i samhället från Försvarsmaktens sida får en bättre och ökad förståelse för att tjejer verkligen gör lumpen i dag. Vi får höra att tjejer som gör lumpen väldigt ofta känner att de ses som någonting lite konstigt både i den civila sociala kretsen och i den militära sociala kretsen. Man är lite konstig som tjej när man kommer till logementet, och man är lite konstig som tjej när man väljer att mönstra och att genomföra grundutbildning. Genom att informera om att detta inte är något konstigt och att man inte blir särbehandlad vid mönstringen och genom att ta död på dessa och liknande myter kan man få en ökad förståelse för att tjejer gör lumpen.

Ett stort dilemma för många som blir sextrakasserade är att de själva tar på sig skulden. Det är jag själv som har gjort fel, tänker man. Men vad är då felet i detta? Om man utgår från individen i dag kan man väldigt schematiskt och förenklat här se en individ som genomför sin värnplikt och grundutbildning – det är ju den personalgruppen vi arbetar för. Den individen ställer krav på sig själv att fungera mycket väl i den grupp man lever och arbetar

med praktiskt taget 24 timmar om dygnet. Att tillhöra en sådan grupp ställer väldigt höga krav på att man anpassar sig. Man vill heller inte sticka ut. Om man är ensam tjej på ett helt förband med 400 värnpliktiga så vill man inte sticka ut. Det är det största problemet för själva individen. Men om man går vidare till gruppen finns det också problem som gäller sexuella trakasserier. Där finns de raa skämten som av någon mycket konstig gammal tradition hör till lumpen. Man har raa skämt om allt möjligt. Även gruppen ställer stora krav på individen att han eller hon ska anpassa sig för att accepteras av gruppen. Varför gör man då det? Till syvende och sist måste det hänga ihop med hur organisationen är – den stora organisationen Försvarsmakten. Det finns ingen värnpliktig som ligger inne längre än 18 månader. Då kan man inte få alla dessa problem på alla dessa platser bara av en slump. Det måste här finnas problem i organisationen, och jag tror att alla inom försvaret, framför allt på central nivå, är helt överens om detta.

Det finns problem med skyddsnet när någonting händer. Det finns problem med information om vilka förberedande åtgärder som vidtas. Det finns problem med information om hur man ska behandla kvinnor. Alla dessa saker måste man ta tag i från Försvarsmaktens sida. Det är viktigt att de kvinnor som kommer in i Försvarsmakten får vara kvinnor. Ofta ställs det höga krav på dessa kvinnor att forma sig efter ett slags mansmall. Detta är något som Försvarsmakten med hjälp av politikerna måste ta tag i.

Vi kan här se två stora problem. Dels vågar kvinnorna helt enkelt av rädsla för att sticka ut inte lyfta fram problemen, dels ligger det i systemet. I värnpliktsprogrammet som tas fram på värnpliktskongressen vecka 10 varje år, har vi ställt upp ett antal krav. I ett antal att-satser behandlas diskriminering och trakasserier.

Jag vill slutligen konstatera att Värnpliktsrådet är positivt inställt till en fortsatt diskussion med Försvarsmakten och med övriga inblandade parter för att lösa problemen. Vi vill naturligtvis inte att de som vi företräder ska lida för att de kallats in till plikttjänstgöring. Vi vill säga till Försvarsmakten att det är bra med utbildning men att man inte löser hela problematiken bara genom utbildning. Man måste också skapa sådana förutsättningar att företrädesvis kvinnorna vågar ta upp dessa problem.

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

Min personalutvecklingssektion i Högkvarteret har ett ansvar för att tillsammans med Värnpliktsrådet se på särskilda frågor som berör den kanske största personalkategorin inom Försvarsmakten, de grabbar och tjejer som under en plikttag ska göra jobbet. Vi för en mycket konstruktiv och saklig debatt och försöker finna åtgärder och metoder för att driva frågorna på det sätt som vi, vill jag påstå, till 95 % är överens om.

Jag vill peka på ett exempel på hur vi tillsammans försöker hitta sådana lösningar. Daniel Snällman, som sitter med här, har knappt ett år kvar av sin värnplikts-tjänstgöring. Han ska tjänstgöra vid högkvarteret med de här frågorna tillsammans med Värnpliktsrådet och de värnpliktiga, så att de åtgärder som Petra Arrenäs har beskrivit kan nå ut till hela Försvarsmakten.

Jag skulle vilja ställa en fråga till representanterna för Värnpliktsrådet och Civilpliktsrådet. Ni gör liksom vi försvarsutskottspolitikerna ett antal resor ut till förbanden. Vilken uppfattning har ni om åtgärder redan vid mönstringen men framför allt under de första veckorna av den grundläggande utbildningen? Det gäller att föra fram en positiv och bra bild som visar hur vi gör eller inte gör inom Försvarsmakten. Vilka åtgärder görs i dag och vad anser ni behöver göras?

Vi som gjorde värnplikten under 60-talet hade så att säga en annan inre kompass. Å andra sidan fanns det då inte kvinnliga värnpliktiga. Det är väldigt viktigt att det blir riktiga grundläggande attityder redan från början, och jag skulle vara intresserad av att få veta vad som sker redan under den första tiden. Jag kan vidare hålla med dem som säger att detta är ett problem inte enbart inom Försvarsmakten utan ett samhällsproblem.

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Jag skulle vilja säga att det i dag inte görs tillräckligt. Sådana försök att tidigt skapa förståelse för kvinnliga värnpliktiga som du frågar efter existerar inte. Jag skulle vilja säga att det absolut viktigaste är att officerarna agerar som föredömen i dessa frågor och har en sund människosyn. Ren utbildning är en av de åtgärder som måste sättas in.

Jag vill uppmana er utskottspolitikerna att följa med Värnpliktsrådet ut på förbandsbesök för att själva se hur det där ser ut. Vi får kanske en annan bild när vi är ute och reser. Vi träffar t.ex. andra människor. Jag vill alltså uppmana till gemensamma förbandsbesök för att se hurdan situationen är.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Jag tror att det sista som Jakob tog upp är oerhört väsentligt. Många av försvarsutskottets ledamöter har besökt ett stort antal förband. Jag har besökt alla förband, men de besöksprogram och den inriktning som de flesta besök har är ju fokuserade på utbildnings- och produktionsförutsättningar, och man träffar förbandets högsta ledning. Vanligtvis beror det väl på att man är fantasilös, och de värnpliktiga är dessutom ofta ute i fält. Jag tror att det är viktigt att komma i kontakt med alla olika personalkategorier inklusive de värnpliktiga i den här typen av process. Det är en mycket viktig poäng.

Amanda Agestav, riksdagsledamot:

Gösta Sandgren tog upp grabbigheten och att man någonstans har börjat acceptera råa skämt och svordomar. Hur kommer ni att agera mot den här grabbigheten och för att skapa en bättre attityd till kvinnliga värnpliktiga? Ute på förbandens logement finns det väldigt mycket bilder på lättklädda flickor och diverse annat. Det skapar en negativ och felaktig bild av kvinnor, som jag vänder mig ganska starkt emot. Jag tycker att inte bara befälen utan också ni har ett ansvar för att skapa förändrade attityder hos de värnpliktiga, eftersom ni är deras högsta företrädare.

Vi kan naturligtvis uttrycka vår åsikt och framhålla vad vi tycker är lämpligt, så att alla får en trivsamt arbets- och boendemiljö, men Försvarmaktens problem ska Försvarmakten lösa. Vår uppgift är att påtala problemen. Vi är ganska noga med den arbetsfördelningen. Vi är åsiktsmässigt inte en del av Försvarmakten.

Karin Wegestål, riksdagsledamot:

Jakob Wide sade något väldigt väsentligt, nämligen att det är viktigt att kvinnorna i försvaret får vara just kvinnor. Detta är inte så enkelt vare sig för dem själva eller för organisationen, eftersom kvinnor där är en relativt ny företeelse. Vi kan t.ex. jämföra med andra områden där mannen är norm, som t.ex. i kyrkan. Det här är ett arbete som måste intensifieras.

Jag skulle vilja fråga om det här inte till en del har att göra med det ganska fyrkantiga uttagningssystem som man har. I ett bättre rekryteringssystem kunde man ta vara på andra egenskaper, där mannen med sin större styrka osv. inte är norm. Man kunde faktiskt också se på andra egenskaper. Det skulle gynna även de män som inte direkt motsvarar den här normen. Vad tror ni alltså att man kan göra i det sammanhanget?

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Det är naturligtvis viktigt att vidta åtgärder både i form av information vid mönstringen och sedan under själva tjänstgöringen. Utan att gå in på några konkreta saker här och nu vill jag betona att det är en process. Detta måste genomsyra all information och all utbildning, som någon tidigare här har nämnt. Jag håller alltså med dig fullt ut.

Berit Jóhannesson, riksdagsledamot:

Jag har två frågor. Ni arbetar oerhört bra i Värnpliktsrådet och i Civilpliktsrådet med att föra fram och ta till vara de värnpliktigas intressen. Ni har också en unik möjlighet att pejla läget bland de värnpliktiga, bl.a. vid konferenser om arbetsmiljön. Har ni mött de här problemen på ett tidigt stadium, eller har de varit så privata bland kvinnliga värnpliktiga att de inte har vågat ta upp dem ens i er organisation?

Nämnden för totalförsvarspliktiga åker runt i landet och studerar hur de unga människor som finns inom totalförsvaret har det. Man ser på förläggningar, på sjukvård o.d. Jag ingår i nämnden och tillhör alltså dem som åker runt och pratar med de värnpliktiga. Alla vi här som är involverade får ta till oss dessa frågor och jobba vidare med dem.

Daniel Hahn, Värnpliktsrådet:

När jag ryckte in för fyra år sedan var det första gången som jag mötte de här attityderna, som jag tyckte var lite verklighetsfrånvända. Självklart har inte alla som man möter i Försvarmakten de attityderna, men det finns rötägg, och vi får höra om dem från kvinnliga värnpliktiga. Vi får brev av det slag som Jakob läste upp. Vi kan säga att det är ett stort problem, och det kan man

också se i den undersökning som Försvarsmakten har gjort. Vi hoppas verkligen att Försvarsmakten ordentligt och snabbt tar tag i de här problemen.

Det konstaterande som man kan göra är att det här tar lång tid. Kvinnor har kunnat göra värnplikt sedan 15 år tillbaka, och det är tråkigt att det ska ta 15 år för att man ska få incitament att göra en undersökning.

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Som jag inledningsvis sade handlar det om personalhanteringsfrågor. Jag vill uppmana Försvarsmakten att inte endast fokusera på sexuella trakasserier utan se detta som en övergripande fråga. Personalhanteringen har varit eftersatt inom Försvarsmakten under en längre tid. Det är viktigt att ha det perspektivet. De sexuella trakasserierna kommer att minska med en bättre personalhantering.

Johannes Danielsson, Civilpliktsrådet:

Jag sitter i Civilpliktsrådet. Åke Carnerö undrade vilka attityder som vi hade mött när vi gör utbildningsplatsbesök. Det finns väldigt få kvinnor som i dag gör civilplikt. Jag vill ändå inte säga att problemet inte är stort. Problemet blir inte mindre bara därför att det drabbar några få. Snarare kan det vara risk för att det blir större när det gäller bara några få. Jag vill också tillägga att det i utbildningarna på civilpliktsområdet finns en annan tradition och andra tänkesätt än inom de militära utbildningarna. Fortfarande får man väl lita till den inre kompass som det har pratats om, eftersom problemet är så ovanligt. Sådana tankar möter vi på våra utbildningsplatsbesök.

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag vill föra fram en reflexion vad gäller att vi upptäcker det här så sent. Man skulle kunna tänka sig att Försvarsmakten med sin mycket strikta kommandostruktur och sina väloljade rapporterings- och orderkanaler även i den högsta ledningen omedelbart skulle få sig till livs varje problem som uppstår ute i förbanden. Jag kan efter rätt många år i Försvarsmakten konstatera att när den här typen av situationer uppstår fungerar inte Försvarsmaktens rapporteringssystem. Jag har själv haft andra frågor av den här arten att hantera, exempelvis alkohol- och drogproblem. Det verkar som om problemen förpuppas ute i olika celler. Systemet försöker ta hand om dem på olika sätt, men mycket lokalt. När det sedan går över styr har man inte förmåga att eller orkar inte rapportera upp i systemet, så att vi får upp det på en högre nivå.

Med den här reflexionen vill jag bara säga att vi har ett behov av att se över hur vi själva fungerar internt i vårt kommandosystem för att sådant här inte ska förpuppas utan komma fram.

Vice ordförande Tone Tingsgård, riksdagsledamot:

Jag fick en tankeställare när Jakob Wide formulerade problemet så att det ligger i själva strukturen. Kanske har det också lite grann att göra med det som Frank Rosenius nyss sade. Man kan ibland bli lite imponerad över hur handfast Försvarsmakten kan ta tag i den här typen av problem och bli färdig med åtgärds paket som visar hur det ska gå till. Men kan det också vara så att den väldigt hierarkiska strukturen inom Försvarsmakten är ett problem i den

här typen av frågor? Kategorierna är fortfarande väldigt mycket åtskilda från varandra i många sammanhang, och det gör att t.ex. rapporteringssystemet inte fungerar, som det uttrycktes. Är det möjligt med en plattare organisation inom Försvarsmakten?

Anders W Berggren, Försvarshögskolan:

I fråga om lämpligheten av platta organisationer måste man vara mycket försiktig. Det är inte antalet hierarkiska nivåer som påverkar hastigheten i informationsflödet. Det handlar om attityder, inställning osv. hos de individer som sitter på de olika hierarkiska nivåerna. Snarare än om plattheten i organisationen handlar det om viljan hos de individer som befolkar organisationen att ta tag i problemen.

Jag vill peka på en sak i sammanhanget, nämligen lojaliteten mot det övriga kollektivet av officerare. Ska jag lämna ut en kollega till mig som jag har gått tillsammans med på Officershögskolan och på Krigshögskolan och varit ute i fält med, därför att en kvinnlig fänrik framför klagomål? Jag tror att den typen av frågor är viktigare än den hierarkiska strukturen.

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Jag tror att det ligger en hel del i det som Frank Rosenius och den senaste talaren sade. Det gäller att få upp informationen på högre nivåer, så att Frank och andra är medvetna om vad som sker. Man bör olja upp maskineriet, så att även de här signalerna släpps fram, vilket inte har skett hittills.

Möjligtvis kan man också fundera över om det finns något sätt att förkorta informationsvägarna. Det är inte var dag som en kvinnlig värnpliktig får chansen att tala med Frank Rosenius eller Owe Wiktorin, men man kan möjligtvis fundera över att inom Försvarsmakten ha mentorskap för slumpvis utvalda värnpliktiga osv. för att dagligdags få uppgifter om vad som händer, något som inte är kanaliserat genom olika nivåer i Försvarsmakten. Det blir direktrapporter om hur det ser ut. Det är något som ni möjligtvis själva kan fundera på.

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Först om platta organisationer: Inte heller jag tror att det är någon organisationsfråga utan en fråga om hur vi förmedlar order och uppdrag, för att använda militära termer. Vi lever med något som kallas uppdragstaktik, där man ger ganska övergripande uppdrag ned i systemet, och sedan ska de utföras där nere. Man ska i princip inte komma tillbaka annat än om det går fullständigt åt pipan. Jag tror att det har utformats ett rapporteringssystem som är lite stelbent.

Vi är även inom Försvarsmakten på väg in i ett mediasamhälle när det gäller våra militära informationer och möjligheten att utbyta information på bred front inom alla nivåer. Det slog mig direkt när Eva Flyborg gjorde sitt inlägg att e-posten alltid står öppen för var och en. Man behöver inte skicka papper via hierarkier utan kan använda e-postadressen. Så nog finns det möjligheter att kommunicera.

En kort reflexion. Mycket av den problematik som vi har diskuterat här i dag skulle jag vilja hänföra till en mycket lång kulturellt betingad tradition. Oavsett om det bara är fråga om acceptans eller om beteenden som vi verkligen vill motverka sitter mycket i väggarna. Många kvinnor, oavsett om de är värnpliktiga, genomgår sin grundläggande officersutbildning eller har kommit några år på vägen i officerskarriären, väljer att sluta. Kvinnorna gör det i större utsträckning än vad unga män väljer att göra. Jag tror att detta är väldigt nära kopplat till den här kulturella frågan.

Alldeles oavsett om de har blivit utsatta för oönskade beteenden eller inte är jag övertygad om att många kvinnor känner sig annorlunda. Kvinnan kan känna sig som en främmande fågel, som en som inte riktigt är som de andra. Därmed upplevs nog motvind eller uppförsbacke ganska tydligt av en del enskilda, trots att arbetsmiljön kanske är utmärkt och trots att yrkets attraktionskraft inte lämnar något övrigt att önska. Lösandet av en av mänsklighetens kanske svåraste uppgifter, att med livet som insats verka i strid, kräver en förbandsanda, en identitet, en gemenskap på alla olika nivåer, och den gemenskapen är av lång historisk tradition ganska ensidigt manlig. De stora fältherrar och militärteoretiker som vi stundom citerar och har som förebilder är alla män. För de flesta både värnpliktiga och officerare finns det inte förebilder och föredömen av något annat kön än det manliga.

Trots att de reflexioner som jag har gjort i det hänseendet skulle kunna peka på att det är fråga om en väldigt långsiktig förändringsprocess, tror jag ändå att vi kan se ljus i tunneln kanske framför allt i ett hänseende, nämligen i värnpliktsutbildningen. Den börjar på nytt varje år, och det finns där möjlighet att på ett helt annat sätt än när det gäller den 40-åriga officerskarriären bryta kulturen genom en ordentligt insats på de olika förbanden. Jag tror att det där går att ändra attityder och strukturer på ett helt annat sätt än vad som är möjligt i systemet som helhet. Det är kanske ett metodiskt anslag som Försvarsmakten borde fundera på i det här hänseendet. De värnpliktiga som rycker in varje år är ju i en bemärkelse oskrivna blad, och deras attityder och beteenden formas av den miljö som de kommer in i.

Vi går över till nästa punkt. Officersförbundet ska få chansen att komma med sina synpunkter.

Ulrik Friberg, Officersförbundet:

Också Anna Borén från Officersförbundets förbundsstyrelse är med här i dag. Mycket är sagt, men det finns faktiskt en hel del till att säga. Uppgiften att få bukt med sexuella trakasserier inom försvaret är en uppgift inte bara för Försvarsmakten. Vi i arbetstagarnas organisationer känner oss i lika hög grad delaktiga i detta arbete. Officerskåren och aspiranterna är medlemmar i Officersförbundet. Vi ska företräda våra medlemmar, och vi kan aldrig acceptera sexuella trakasserier.

Försvarsmakten är en kompetensorganisation med ledarskap som adelsmärke. Därför skäms man onekligen när SCB:s rapport nu har blivit offentlig. Det som där redovisas var inte det som man lärde sig en gång i tiden, och det är inte vad vi lär ut i dag. Man får inte glömma hur chockade vi blev när

rapporterna från polisområdet kom på löpsedlarna. Sexuella trakasserier enligt den gamla definitionen har förekommit i ca 8 % och enligt den nya definitionen i ca 20 % av fallen. Nu pratar vi om 60 %. Det här stämmer verkligen till eftertanke.

Från förbundets sida ser vi det som oerhört värdefullt att tala om Försvarsmakten som en kompetensorganisation. Anna Lilliehöök och Eva Flyborg har tagit upp kompetensen och plikten. Jag kommer att lägga in en liten brasklapp, som jag hoppas ska leda till eftertanke. I runt tal hälften av Sveriges befolkning utgörs av kvinnor. Försvarsmakten kan som kompetensorganisation aldrig låta bli att försöka rekrytera över hela kompetensområdet. I dag får en tredjedel av den manliga befolkningen göra värnplikten. Antalet män och kvinnor som kan göra värnplikten ligger i storleksordningen 100 000 per år, medan 15 000 får göra den. Hur många procent av dagens ungdomar har kompetensorganisationen Försvarsmakten möjlighet att söka kompetens från?

Vi får dessutom inte glömma att försvaret är en mycket viktig angelägenhet. Jag ska inte här och nu tala om vilken uppfattning vi har i fråga om allmän värnplikt, pliktssystem och mönstringsplikt, men det är en folkförankringsfråga som inte berör bara 15 % utan många fler. Kvinnor i försvaret får inte ses som en klassfråga eller könsfråga utan som en kompetensfråga. Vi måste få ta del av den kompetens som kvinnliga värnpliktiga står för. Kvinnorna måste åtminstone få möjlighet att mönstra. Det är oerhört värdefullt.

Vi pratar om sexuella trakasserier. En minoritet av Försvarsmaktens yrkesofficerare och aspiranter är i dag kvinnor. Så är det i dag, och det kommer att vara så inom överskådlig framtid, men vi kan, som sagt, aldrig acceptera att kompetensorganisationen Försvarsmakten har en sådan avtappning av de få kvinnor som söker sig till yrket. Man måste gå till botten med detta. Vi är här på samma våglängd som Försvarsmakten. Ett åtgärds paket måste sättas in, och vi måste direkt prioritera frågan. Prioritering har i dag blivit ett skällsord, eftersom allt är prioriterat, men vi kan aldrig acceptera det här. Vi gräver vår grav om vi inte tar tag i det. 15 % av Sveriges ungdomar ska vi ta ut, men vilka får vi om det rapporteras att 60 % utsätts för sexuella trakasserier? Mot bakgrund av honnörsord som ledarskap etc. är detta allvarligt.

Jag vill också något kommentera språkbruket. Jag trodde att det skulle debatteras mer här i dag, men jag diskuterade det ändå med Ulf R Johansson under kaffepausen. Vi får negativa rapporter utifrån landet om språkbruket bland de värnpliktiga men tyvärr även bland mina kolleger yrkesofficerare. Jag har en gång på en militärskola lärt mig att man aldrig får anföra sig själv som exempel, men nu ska jag ändå göra det. Jag har blivit lärd att man ska leda sitt förband med tecken, signaler och kommandon. Använde man tidigare en svordom blev man tillrättavisad. I dag förekommer ett fruktansvärt språkbruk. Vi från Officersförbundet anser att det är ett fattigdomsbevis om man måste använda kraftuttryck bestående av svordomar och runda ord. Det miserabla språkbruket är mycket allmänt förekommande. Det gäller inte enbart Försvarsmakten. Detta hittar vi i skolan, i hemmen, på fritiden och på alla arbetsplatser. Detta måste vi definitivt ta tag i. Det är ingen nyhet.

Men våra kvinnliga officerare som ska finna sin identitet, sin fackmanna-kompetens, ha goda förebilder de första åren innan de ska göra karriär i

Försvarsmakten, möts av runda ord och svordomar. Vi skickar ut fel signaler. Språkbruket är en av de första frågorna vi måste ta tag i. Man bemöts ofta med ”att det inte är så allvarligt menat, man måste ha glimten i ögat”. Men, mina damer och herrar, det är betraktaren som avgör hur budskapet uppfattas – inte omvänt, som tur är.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket, Ulrik Friberg, för de mycket tankvärda orden.

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Det var välgörande att få höra Officersförbundets inställning i dessa frågor klart och tydligt framförd. Vi i utskottet har noterat att det är så i fråga om språkbruket, även om vi inte har upprepat alla runda ord i dag. Vi känner till vilka de är och hur de används. Språkbruket som möter oss är en viktigare signal än vad vi tidigare har varit medvetna om. Det kan bara finnas ett sätt att komma till rätta med detta, nämligen att Försvarsmakten, dvs. officerarna, klargör att sådant inte får förekomma. Det är lätt att säga, men svårare att genomföra. Det är den vägen vi måste gå. Mycket börjar vid vad som accepteras, vad olika saker kallas, hur kamrater och officerare får benämnas. Detta är svårt att åstadkomma men mycket viktigt att börja arbeta med.

Anna Lilliehöök, riksdagsledamot:

Med anledning av Officersförbundets föredragning vill jag ställa en fråga riktad till Värnpliktsrådets representanter. Detta är naturligtvis inte enbart ett problem för försvaret. Det är lätt att ställa sig och lyssna på språkbruket på skolgårdar osv. Självklart för man med sig språket. Detta är en viktig kulturfråga. Risken är att det är svårt att komma åt detta och att en motsatsställning skapas. Man kan som värnpliktig vara van vid både det ena och det andra, och så kommer plötsligt en officerare och talar om att det där får man inte göra. Fungerar det? Hur ser ni på detta? Hur får man i gång en process så att det blir bättre? Språket är något man har med sig från andra håll.

Jag har en annan fråga i samma riktning. Hur många kvinnor sitter i värnpliktsriksdagen och hur många i Värnpliktsrådet? Det kan vara intressant i sammanhanget.

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Språkbruket är en del av personalhanteringen. Visst går det att angripa språkbruket. Men det är också viktigt att gripa an problemet i det breda, i hela personalhanteringen. Om officeren har en sund inställning till sina värnpliktiga och sin omgivning, använder han också ett vårdat språk. En kombination är det bästa.

De värnpliktiga har naturligtvis tankar och idéer. Men jag vill återigen trycka på att officerarna är här, om någonstans, föredömen och måste agera på ett föredömligt sätt. De lägger ribban på var språkbruket kommer att hamna någonstans – vad som tolereras, hur råa skämten får vara osv.

Vad gäller Värnpliktsrådet, eller som det numera heter Värnpliktskongressen, fanns det ungefär fem kvinnor av totalt 100 ombud. I förra Värnpliktsrå-

det satt det en kvinna, i år ingen. Vi har en valberedning vid varje kongress som ska se till att det blir ett bra värnpliktsråd som kan samarbeta. Valberedningens uppgift är att sätta samman en grupp som har förutsättningar för att arbeta tillsammans. Naturligtvis är kvinnorna en del i detta. Nu valde valberedningen ett annat förslag, som antogs av kongressen.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Den gemensamma diskussionen och frågestunden som återstår kommer jag att låta gå i ett. Jag utlyser inte någon särskild gemensam diskussion. Alla de frågor som vi har väntat med till slutet är välkomna även nu.

Charlotte Isaksson:

Jag har en fråga till Ulrik Friberg angående frågan om kompetensen i stället för kön och klass. Jag uppfattade dig så. Jag håller med om detta. Men vi måste ändå våga lyfta fram att detta är en könsfråga. Det handlar till stor del om kön. Jag undrar om mina egna reflexioner är korrekta i fråga om det dåliga språkbruket och den tråkiga jargongen. Den fanns där till och med när jag började år 1988. Det är verkligen fråga om kön, inte bara dåligt språkbruk. De mest negativa uttrycken är starkt förbundna med det kvinnliga könet, och de som är lite häftigare och positiva i någon mening är förbundna med det manliga könet. Har du också märkt det?

Ulrik Friberg, Officersförbundet:

Jag håller helt med om det sista Charlotte Isaksson sade. Jag ska ge ett förtydligande om manligt och kvinnligt. Vad jag egentligen ville säga är att den kvinnliga delen av Sveriges befolkning naturligtvis har en kompetens som Försvarsmakten vill ta del av. Det får inte ställas kvinna mot man, utan det är kompetens mot kompetens. Kvinnor och män har en kompetens som är värdefull för Försvarsmakten. Men vi kan inte från Officersförbundets sida ställa upp på att Försvarsmakten ska tillämpa ett kvoteringsystem, dvs. ta in en kvinna på grund av att vederbörande är kvinna. Vi vill ha kompetensen som kvinnan har in i Försvarsmakten.

Charlotte Isaksson:

Jag håller till viss del med dig. Men samtidigt är det viktigt att lyfta fram att detta är helt beroende av vem som bestämmer vilken kompetens det ska vara fråga om. På något sätt svänger vi oss med begreppet kompetens, både inom och utom försvaret, och tror att vi menar samma sak – men egentligen blir det inte så. Det är från situation till situation upp till den som bedömer det enskilda fallet.

Det är oerhört viktigt att – precis som Ulf Johansson tidigare var inne på – definiera rätt och fel värderingar. Det är lätt att säga att vi ska ha rätt värderingar. Men vilka värderingar är rätt? Det är oerhört viktigt.

Ulf R Johansson, Försvarsmaktens högkvarter:

Amanda Agestav tog upp frågan om språkbruk och bilder. Jag hävdar med utgångspunkt i mina snart 26 års erfarenheter från Försvarsmakten att det

handlar om ledarskap. Det är vi officerare som bestämmer vad som är tolerabelt respektive inte tolerabelt på logementen, på väggarna och i språkbruket.

Problemet i dag är att de värnpliktiga jag hade förmånen att utbilda 1976 hade värderingar och språkbruk med sig in i sin värnpliktstjänstgöring som var avsevärt vackrare, bättre, mer kultiverat, än de jag möter i dag. De yngsta officerarna, både män och kvinnor, är faktiskt en produkt av det språkbruk, de kulturella värderingar, som just nu finns hos de värnpliktiga killarna och tjejerna. De med de andra värderingarna – de med de enligt min uppfattning sundare värderingarna – blir färre och färre och befinner sig längre och längre bort från verksamheten. På så sätt blir det en stegvis uttömning, en stegvis förändring till det sämre.

Jag har sett tillräckligt under de senaste åren – både mäns och kvinnors språkbruk i officersrollen – som också får mig att blekna. Det är till syvende och sist ledarskap som bestämmer vad som sitter på logementsväggen och vad som sägs i korridoren. Men resan blir svårare och svårare att genomföra mot en sund inriktning, med hänsyn tagen till att klientelet – ursäktat uttrycket – som kommer in blir sämre och sämre.

Johannes Danielsson, Civilpliktsrådet:

Under förmiddagen har det sagts saker för att lösa problemet med bredare rekryteringsbas, att kvinnor ska bli en naturlig del av totalförsvaret, att hela samhällets kompetens ska tillvaratas, osv. Försvarmakten presenterar ett åtgärds paket i fyra steg som beräknas vara färdigt år 2010. Paketet ska trygga den bredare rekryteringsbasen, dvs. att kvinnor ska bli en naturlig del och hela samhällets kompetens ska tas till vara.

Vi i Civilpliktsrådet ser en annan lösning på problemet. Så sent som förra veckan hade vi Civilpliktskongress. Där krävde Sveriges civilpliktiga att den könsbundna plikten ska avskaffas. Man ska mönstra både killar och tjejer. På så sätt ska hela samhällets kompetens tillvaratas. På så sätt blir det också som det står i lagen, nämligen att totalförsvaret ska vara en angelägenhet för hela svenska folket – inte bara den manliga delen. I dag berörs bara män av totalförsvaret. Det är bara män som behöver mönstra. Om kvinnorna tas in skapas en bättre folklig förankring. Vi har skrivit en rapport som släpptes under kongressen, Släpp in kvinnorna i försvaret. Jag har den här om någon vill kika på den. Vårt förslag till lösning på problemet är att göra kvinnor i försvaret snarare till regel än undantag. Så kan detta problem lösas.

Karin Wegestål, riksdagsledamot:

Jag har väntat på denna diskussionen om kvotering. Det har ganska stor betydelse hur gruppsammansättningen ser ut, dvs. om det finns en eller två kvinnor i en stor grupp män är kvinnorna avvikare. De är i en situation som aldrig är enkel. På något sätt måste vi komma ifrån det.

Pliktsystemet har alltid varit viktigt för det svenska försvaret. För att komma ifrån den avvikande situationen måste grupperna bli mer jämnstora. Det är inte så länge sedan det i Sverige var ovanligt med kvinnliga politiker. Då trodde väl alla att det var en naturregel att män blev politiker. Det finns direkta beslut eller riktlinjer på att det ska finnas lika många kvinnor som män i beslutande organ. Därför oroar det mig att Värnpliktsrådet tillsätter ett

värnpliktsråd utan en enda kvinna. Även med få kvinnor finns det ett symbolvärde att det finns både män och kvinnor. Jag är medveten om att detta är svårt. Allt styrs av olika faktorer. Det är en intressant och viktig fråga för framtiden att diskutera.

Jag sitter också i Pliktutredningen. Frågan om att öppna en grundutbildning för alla eller ett mönstringsförfarande för alla innebär att man måste diskutera om det ska vara en plikt för vissa. Det är stimulerande och roligt att diskussionen lever. Vi klarar inte allt i denna pliktutredning. Frågan väntar på sin tur.

Anders W Berggren, Försvarshögskolan:

Jag vill hänga på Ulf Johanssons inlägg, nämligen att det är ytterst ledarskapet som avgör vilka bilder som sitter på logementsväggarna. Det är oerhört viktigt. Men ledarskapet ska också ha sin förankring på ÖB-nivå. Det är grundstommen. Det är populärt med ÖB:s grundsyn i olika sammanhang. I fråga om kvinnlig personal i Försvarsmakten saknas det en uttalad grundsyn från ÖB:s sida, dvs. varför det ska finnas kvinnor i Försvarsmakten. Så länge den inte finns, finns det utrymme för godtycke på lokal nivå i agerandet t.ex. när det gäller pornografiskt material, skärmläckare och porrfilmer.

Kvoteringsfrågan är också intressant. Det går att fundera kring om de kvinnliga värnpliktiga ska samlas mer än i dag. De riskerar att bli små enskilda symboler spridda över hela landet. Det är inte fråga om kvinnoplutoner, men under ett visst år kan kvinnliga värnpliktiga kanske rekryteras till vissa förband. Det blir en större mängd kvinnor vid ett visst förband. De kan börja etablera egna nätverk. Då finns det en större stomme för rekrytering av kvinnliga officerare på det förbandet det året.

Per Insulander, SEKO-Försvar:

Det har varit intressant att lyssna till framför allt beskrivningen av försvaret som en organisation som i hög grad är beroende av den samlade kompetens och kvalitet som finns hos personalen.

I fråga om sexuella trakasserier går det att välja ett litet annat perspektiv. Det går att se ur ett produktionsperspektiv. När organisationen med alla de resurser och den kompetens som finns ska åstadkomma en av riksdagen fastställd produktion, hur ska en sådan företeelse som sexuella trakasserier betraktas. Enligt min uppfattning skulle det kunna ses som en direkt produktionsstörning. Man skulle alltså kunna se det som ett sätt att sabotera verksamheten. Som följd får man inte den kompetens i organisationen som man behöver, och de människor som redan finns i organisationen blir inträngda, tillknäppta och invalidiserade av företeelsen.

Det skulle gagna det hela bra om samtliga förbandschefer rent allmänt hade värderingen att sexuella trakasserier är betydligt allvarigare än människor som medvetet saboterar materielen på förbandet. Det är också ett sätt att uttrycka värderingar.

Jakob Wide, Värnpliktsrådet:

Jag vänder mig kort till Karin Wegestål. Jag redogjorde för hur Värnpliktsrådet väljs. Jag hoppas att du är nöjd med den redogörelsen.

Jag vill kommentera frågan om produktion. Vi tycker att det är föråldrat och mot våra principer att tala om produktion av värnpliktiga. Det är ett dåligt ordval. Krav från Värnpliktsrådet att få in fler kvinnor i försvaret har formulerats i Värnpliktsprogrammet: Kvinnor får information om samt inbjudan till mönstring vid samma ålder som män. Det torde vara en åtgärd som kan vidtas före värnpliktsutbildningen och följaktligen före mönstringen.

Gösta Sandgren, Försvarsmaktens högkvarter:

Jag har en reflexion efter förmiddagen kopplad till meningsutbytet mellan ordföranden och Ulf Johansson före pausen.

Vi har diskuterat hela bredden av det som bättre skulle kunna benämnas jämställdhet och arbetsmiljö snarare än det som de flesta människor lägger i begreppet sexuella trakasserier. Det ämnesområdet är förvisso svårt, och det ämnesområdet är förvisso långsiktigt svårt att komma till rätta med. Jag tyckte att Lise Bergs inlägg var oerhört viktigt. Det handlar om helhetsperspektivet, hur vi ser på våra medarbetare och hur vi ser på våra möjligheter att fungera.

Det är samtidigt viktigt, när vi nu närmar oss slutet på förmiddagen, att den mer individuellt betingade delen, frågan om de egentliga trakasserierna, är lätt att hantera. För alla normala människor är det fruktansvärt lätt att säga att "Nej!" är en gräns. Den gränsen passerar man inte. De individer som inte förstår den gränsen ska inte efter denna förmiddags övergripande diskussion glömmas bort. De individerna måste vi hantera. Vi får inte förlora det individuella perspektivet, trots att den långsiktiga lösningen är lika viktig.

Lars Bäck, Jordbruksdepartementet:

Jag hade förmånen att få vara med när rapporten presenterades den 9 september. Jag gjorde då en del reflexioner. Framför allt är det bra att frågan lyfts upp på bordet.

Men vi ska inte vara så historielösa – apropå Ulf Johanssons inlägg om 1976. Jag var en av 1976 års män, dvs. jag gjorde värnplikten det året. Sedan har det varit ständiga återbesök i olika skepnader. Vi ska inte glömma bort att på den tiden diskuterades pennalism och kamratförtryck. Med kvinnliga officerare och kvinnliga värnpliktiga blir logementskulturen tydligare. En fråga i ett bredare personalperspektiv är vilka sorts människor vi vill ha att sköta uppgiften, som värnpliktiga och som yrkesofficerare. Det är värdegrunden totalt sett. Det är lätt att säga att det var bättre förr. Men det var det inte. En ung man 1976 skulle aldrig ha kunnat gå med en poesibok i fickan.

Värnpliktsrådet visade en overheadbild där kön kopplades samman med rasistiska uttryck osv. Detta fokus måste vara med. Jämställdheten prioriteras i dag. Åtgärdsplanen är bra. Men vi måste ha en dimension. Vid repetitionsutbildningar som jag har deltagit i dyker det upp unga herrar med snaggat hår och konstiga symboler på sina civila kläder. Vi måste se detta i ett bredare personalpolitiskt perspektiv. Vilka människor vill vi sätta att försvara landet?

Bara en reflexion om språkbruksoffensiven. Det stora problemet med trakaserierna ligger där. Skolläraren och skolledaren i mig frågar när jag ser alla uniformerade här: Varför syns ni så sällan i skolsystemet? Jag vet inte hur många lärardagar och studiedagar jag har varit med om under 25 år, men jag har aldrig sett en officer i militärkläder i skolan som har talat om vad de har lärt sig.

Det låter ungefär likadant på ett logement som niondeklassare har låtit under mina 25 år. Någonstans har man lärt sig denna vokabulär. Det vore bra om samarbetet mellan skolsystemet och Försvarsmakten kunde byggas ut. Vi behåller några kvinnliga och manliga officerare när omorganisationen är klar som får till uppgift att besöka de svenska skolorna och tala om problemen i språkbruket.

Eva Flyborg, riksdagsledamot:

Det har varit en bra diskussion i dag, även om vi långt ifrån har fått alla svar. Det känns som en början på den process som vi gemensamt måste ta tag i. Det är väldigt viktigt att man från Försvarsmaktens sida lever upp till utfästelserna och löfterna som har givits i dag. Det finns nästan ingenting värre än att lova någonting i en trasslig situation och sedan inte hålla löftet. Då blir problemen ännu värre. Tone Tingsgård kommer säkert att återkomma till hur uppföljningen ska gå till.

De kvinnor som i denna stund trakasseras ute på förbanden behöver vår gemensamma hjälp. Inte sedan, utan nu. Här har Officersförbundet en stor och omedelbar uppgift att ta itu med. Förbundet måste förmedla till sina medlemmar vad man gör och inte gör – inte i morgon, inte genom åtgärdsplanen om tre år, utan nu. Jag förväntar mig att ni återrapporterar och kommer tillbaka till vad ni gör i det arbetet.

Anna Karin Byström, Livgardesbrigaden:

Jag är anställd vid Livgardesbrigaden i Stockholm. Jag har lyssnat med stort intresse, och det har framförts många kloka synpunkter. Jag vill lämna två konkreta förslag till sådant som behöver åtgärdas för att kunna rekrytera fler kvinnor i försvaret.

Nummer ett är de fysiska kraven. De är enbart anpassade för män. De är kanske inte ens anpassade för den verksamhet vi genomför. Det innebär att det är otroligt svårt för duktiga tjejer att komma in i försvaret och bli yrkesofficerare.

Nummer två är utrustningen. Den är inte heller anpassad för kvinnor. Jag har själv problem. Jag är inte särskilt stor. Jag har i sju år försökt att få tag på kängor i rätt storlek. När jag är ute med soldater och har på mig hjälmen, är den så stor att den sitter ned på näsan. Mitt kroppsskydd når mig ned till fotknölnarna. Soldaterna börjar skratta när de ser mig, för de tycker att jag ser så rolig ut. Då känner man sig inte så trovärdig i sin roll som yrkesofficer.

Det är en sak som är viktigt. Man får kämpa otroligt mycket för att lösa sin uppgift bara för att utrustningen inte passar. Det gör det inte enklare att göra

ett bra jobb. Jag vill gärna ha en kommentar från någon inom Försvarsmakten.

1999/2000:FöU2
Bilaga 1

Frank Rosenius, Försvarsmaktens högkvarter:

Det är uppfattat.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Jag tar det som ett halvt löfte. Tack för den mycket konkreta synpunkten.

Johan Åsberg, Värnpliktsrådet:

Vi har diskuterat både sexuella trakasserier och språkbruk. Det hör ju till en viss del också ihop.

En sak som jag tror skulle kunna förbättra situationen när det gäller de här två sakerna är äldre förebilder för både värnpliktiga och unga officerare. Ute på trupp, dvs. där värnpliktiga utbildas direkt, finns i dag väldigt många unga officerare. Mig veterligen beslutade dåvarande chefen för armén för två och ett halvt år sedan om ett mentorskap för officerare över överstes grad, dvs. från överste av första graden och uppåt. De skulle ha ett fadderförband dit de skulle åka en gång i veckan och bara gå omkring. De skulle äta med officerare, umgås med värnpliktiga och med officerare bara för att vara med och se verkligheten ute på förbandet och genom sin närvaro kunna ge stöd till de unga officerarna och till de värnpliktiga.

Jag skulle även vilja fylla i det som sades om hjälm, kroppsskydd osv. Det finns så otroligt många sådana här vardagliga problem för tjejer och kvinnor i försvaret. Jag tycker att Försvarsmakten gärna kan genomföra enkäter osv. för att få in de här extremt löjliga småsakerna. Varför finns det t.ex. inte en hjälm eller ett kroppsskydd som är lite mindre? Hela tiden i vardagen stöter kvinnor på sådana här problem, som de egentligen inte ska behöva stöta på i en organisation som vill ha in fler kvinnor. Detta är två konkreta saker som jag tycker att Försvarsmakten verkligen ska ta tag i.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket. Vi ska snart avsluta denna mycket näringsrika förmiddag, som jag tror har gett de flesta av oss nya insikter och fått oss att göra reflexioner som vi kommer att ha god användning av i det framtida arbetet med de här mycket svåra och viktiga frågorna. Men först lämnar jag ordet till vice ordföranden för en kort sammanfattning.

Vice ordförande Tone Tingsgård, riksdagsledamot:

Tack så mycket. Det är en inte helt lätt uppgift, men det har gjorts så många bra sammanfattningar redan så jag tycker att jag kan få fatta mig ganska kort.

De här tre timmarnas föredragningar och diskussion har visat på att sexuella trakasserier inte är en "bara-fråga", utan en väldigt viktig fråga. Vi har kunnat sätta in detta i väldigt många olika, men lika giltiga, perspektiv. Det finns ett personalpolitiskt perspektiv, ett samhällsperspektiv, ett utbildningsperspektiv, ett jämställdhetsperspektiv och ett diskrimineringsperspektiv. Vi har talat om kultur, tradition och organisation.

Vi har också satt in frågan i ett tioårsperspektiv i en väldigt speciell bemärkelse, nämligen att man kan anta att förändring av attityder skulle kunna ta sisådär en tio år. Det kan man väl låta vara osagt just nu. Men även om sexuella trakasserier har så många förgreningar tycks ändå förekomsten eller frånvaron av sådana vara en ganska bra mätare på tillståndet i en organisation. Jag tycker alltså att vi kan ta detta som en liten utmaning, och inte vänta i tio år, utan återkomma om ett år och se om vi kan visa upp bättre siffror då från alla inblandades håll. Det skulle kunna vara mitt förslag till mina kamrater i utskottet, som jag naturligtvis inte kan tala för i någon annan mening än just som förslagsställare i detta.

Med detta vill jag framföra mitt tack till alla som har deltagit i denna diskussion och gjort den så intressant och fruktbar.

Ordförande Henrik Landerholm, riksdagsledamot:

Tack så mycket. Då vill jag också tacka den arbetsgrupp i utskottet, bestående av vice ordföranden, Björn Leivik och Eva Flyborg, som har tagit initiativ till denna hearing. Jag förklarar den därmed avslutad.

1999/2000:UU4y

Det nya försvaret

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har genom beslut den 25 november 1999 berett övriga utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret jämte motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Utrikesutskottets beredningsområde berörs såvitt avser Sveriges säkerhetspolitik, inklusive förmåga att delta i internationella fredsfrämjande insatser, av propositionens hemställanpunkter 1 och 2 (båda delvis). Vidare yttrar sig utrikesutskottet över vissa yrkanden i motionerna 1999/2000:Fö20 (m), 1999/2000:Fö28 (fp), 1999/2000:Fö212 (kd), 1999/2000:Fö311 (mp) samt 1999/2000:U416 (kd).

1 Propositionen

1.1 Yrkandena

I *yrkande 1* hemställer regeringen att riksdagen godkänner förslag i fråga om Försvarsmaktens operativa förmåga (propositionens avsnitt 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5 och 5.2.6).

I *yrkande 2* hemställer regeringen att riksdagen godkänner förslag till inriktning av Försvarsmaktens framtida organisation (avsnitt 5.3).

1.2 Internationell utveckling och svensk säkerhets- och försvarspolitik (prop. avsnitt 4)

Den internationella utvecklingen

Regeringen bedömer att inga avgörande förändringar har skett jämfört med läget vid den senaste säkerhetspolitiska kontrollstationen som beslutades av riksdagen våren 1999. Den grundläggande positiva säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde kvarstår, även om också osäkerheten om Rysslands politiska utveckling består. Under det senaste året har konflikten i Tjetjenien i södra Ryssland förvärrats avsevärt.

Den oroliga situationen på västra Balkan fortsatte under 1999 med en eskalering av konflikten i Kosovo, vilken ledde till ett militärt ingripande av Nato. Efter det att Belgradregimen drog tillbaka sina styrkor från provinsen har Nato, på uppdrag av FN:s säkerhetsråd, lett den fredsfrämjande styrkan KFOR. Utvecklingen i Kosovo har befast Natos roll som det centrala instrumentet för militär krishantering i Europa. Samtidigt har EU, VEU och Nato beslutat att stärka den europeiska krishanteringsförmågan. Genom att Amssterdamfördraget trätt i kraft har den gemensamma utrikes- och säkerhetspoli-

tiken inom EU fördjupats. Krishantering omfattande humanitära och räddningsinsatser samt olika typer av fredsfrämjande insatser är numera en central uppgift för unionen.

1999/2000:FöU2
Bilaga 2

Konsekvenser för svensk säkerhetspolitik

Regeringen bedömer att den senaste tidens internationella utveckling inte givit anledning att ompröva säkerhetspolitikens mål såsom de senast formulerades i den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999. Även kontrollstationens bedömning av hoten mot Sveriges säkerhet kvarstår. Jämfört med det kalla kriget är hoten i dag begränsade. Sveriges säkerhetspolitiska ansträngningar bör därför enligt regeringen i högre grad utgå från en vidgad säkerhetssyn. Avgörande för Sveriges säkerhet är att det breda internationella säkerhetssamarbetet fortsätter att utvecklas.

EU:s beslut vid toppmötet i Köln juni 1999 att stärka den europeiska förmågan till krishantering bör få konsekvenser för utformningen av Sveriges totalförsvarsresurser. Regeringen anger också att PFF-samarbetet bör fortsätta att bedrivas på bred front. Vidare är det viktigt att fortsatt utveckla det breda praktiska samarbetet i Östersjöområdet, som ger ett väsentligt bidrag till säkerheten i regionen.

Konsekvenser för svensk försvarspolitik

Riksdagens beslut om inriktningen för försvarspolitiken och om riktlinjerna för totalförsvarets ekonomi är utgångspunkten för regeringens bedömningar, och den internationella utvecklingen under 1999 ger inte anledning att ompröva riksdagens beslut på dessa områden. Verksamheten skall bedrivas och resurserna utformas med en bredare hotbild som utgångspunkt, där invasionshotet inte ter sig realistiskt under de närmaste tio åren. Resurserna skall utformas så att de i ökad utsträckning även kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt för att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fred.

Den viktigaste slutsatsen av det senaste årets utveckling är att Sveriges förmåga att bidra till internationella fredsfrämjande insatser behöver stärkas. Kontrollstationen våren 1999 innebar en sådan förstärkning, vilken det nu framstår som än viktigare att snabbare genomföra. Denna förstärkning av vår internationella förmåga bör även ske i enlighet med deklarationen från EU:s toppmöte i Köln i juni 1999, så att vår förmåga till samverkan med EU-länderna vid krishantering förbättras. För att så snart som möjligt kunna stärka vår förmåga att delta i internationella insatser bör sådana åtgärder ges prioritet som bidrar till att stärka vår internationella förmåga framför åtgärder som enbart har betydelse för det nationella försvaret.

Övergången från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar med förmåga till framtida anpassning innebär att totalförsvaret skall innehålla en kärna av moderna förband av god kvalitet. Det svenska försvarets övergång till en mindre men mångsidigt användbar organisation ansluter till en internationell

1.3 Behov av operativ förmåga och kompetenser inom det militära försvaret m.m. (prop. avsnitten 5.2 och 5.3)

Regeringens säkerhetspolitiska bedömning har inte gett anledning att ompröva de fyra huvuduppgifterna för vilka det militära försvarets resurser skall kunna användas. Dessa är:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp,
- hävda vår territoriella integritet,
- bidra till fred och säkerhet i omvärlden,
- stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Förmågan att delta i internationella insatser kommer att vara en högt prioriterad uppgift för samtliga delar som ingår i det militära försvaret. Interoperabilitet, dvs. militär samarbets- och samverkansförmåga, utgör ett huvudelement i internationaliseringen. Den tidigare inriktningen mot i huvudsak gemensamma resurser för såväl nationella som internationella uppgifter ligger fast. Målet är att alla operativa insatsförband i princip skall kunna användas för internationell verksamhet.

Regeringen anser att alla operativa insatsförband på sikt skall kunna användas för internationell verksamhet. Avgörande för utvecklingstakten är när resurser kan avdelas, inom vilka områden som efterfrågan kan förväntas bli stor samt inom vilka områden som Försvarsmakten har goda förutsättningar att lämna bidrag.

När det gäller uppgiften att bidra till fred och säkerhet i omvärlden, skall Försvarsmakten ha förmåga att:

- i samverkan med andra länder planera och genomföra fredsbevarande operationer som inledningsvis främst skall kunna ske med markförband, landminröjnings- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, företrädesvis i Europa och dess närhet men även globalt,
- i samverkan med andra länder planera och genomföra fredsframtvängande operationer som främst skall kunna ske med markförband i Europa och dess närhet,
- kunna lämna stöd till fredsfrämjande och humanitär verksamhet som främst skall omfatta land- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, främst i Europa och dess närhet,
- ha förmåga att i samverkan med andra länder planera, genomföra och delta i övningsverksamhet som skall omfatta såväl mark- som sjö- och flygstridskrafter inom ramen för det säkerhetsfrämjande samarbetet, främst inom närområdet.

På medellång sikt skall Försvarsmakten även

- kunna delta i begränsade fredsframtvängande operationer med markförband globalt och

- kunna delta i fredsbevarande operationer med sjö- och flygstridskrafter i vårt närområde.

1999/2000:FöU2
Bilaga 2

Regeringen framhåller att erfarenheterna från konflikten i Kosovo understrukt behovet av att snabbt stärka Sveriges förmåga att bidra till europeisk krishantering. Möjligheterna bör därför prövas att genomföra ökningen i förmågan till internationella insatser snabbare än vad Försvarsmakten har planerat för. Regeringen har därför givit Försvarsmakten i uppdrag att föreslå åtgärder för att upprätta förmåga att delta i internationella insatser med två mekaniserade bataljoner, samt beräkna kostnaderna för dessa och föreslå motsvarande besparingar inom andra områden. Redovisning skall lämnas den 1 februari 2000.

I avsnittet 5.3 föreslår regeringen vilken inriktning den framtida insatsorganisationen skall ges fram till och med år 2004. Insatsorganisationens utformning och beredskap bör anpassas till de relativt låga kraven på försvar mot väpnat angrepp som ställs i närtid, så att ett tillräckligt stort utrymme kan skapas för långsiktig anpassningsförmåga och förnyelse samt för att öka den internationella förmågan.

1.4 Behov av resurser för internationella uppgifter inom det civila försvaret (prop. avsnitt 7.4)

I syfte att ha en beredskap för bistånd vid humanitära katastrofer samt medverkan vid inledande återuppbyggnadsinsatser har Sverige utvecklat en rad s.k. insatspaket hos Statens räddningsverk. Insatspaketen skall kunna nyttjas för att stödja FN-organen med olika tjänster. Resurser har under det gångna året prövats i Östtimor. Sverige har också ökat ambitionen vad avser minröjning som ett del av beredskapen för återuppbyggnadsinsatser.

Europeiska rådet beslutade i Köln i juni 1999 att bygga ut och bättre koordinera EU:s och medlemsstaternas icke-militära krishanteringsinstrument. Det är viktigt att EU:s icke-militära krishanteringsförmåga byggs ut utifrån de särskilda fördelar som en organisation inom EU kan medföra.

Inom ramen för totalförsvarets mål att bidra till fred och säkerhet i omvärlden genomför främst Överstyrelsen för civil beredskap en rad internationella förtroendeskapande åtgärder.

Myndigheter i totalförsvaret har också deltagit aktivt i det breddade och intensifierade civila samarbetet inom Partnerskap för fred (PFF).

2 Motionerna

Moderata samlingspartiet framför i partimotion *Fö20 (m) yrkande 4 (delvis)* att samtliga svenska militära enheter bör ha förmåga att delta i fredsframtvängande operationer. Moderaterna menar vidare att antalet markförband och marina förband i Försvarsmaktens föreslagna insatsorganisation är för få för att kunna uppfylla de operativa krav som anges i regeringens proposition.

Moderaterna menar i *yrkande 5* att finansieringen av Försvarsmaktens internationella insatser bör ske över utgiftsområdena 5 och 7, i likhet med de internationella uppdrag som utförs av Räddningsverket.

Folkpartiet liberalerna anser i partimotion *Fö28 (fp) yrkande 8* att den av regeringen föreslagna ambitionsnivån för förmåga till deltagande i internationella fredsfrämjande insatser är alltför låg. Det svenska försvaret bör omedelbart ges förutsättningar för deltagande i internationella insatser av en storleksordning två till tre gånger nuvarande ram.

Kristdemokraterna menar i kommittémotion *U416 (kd) yrkande 5* att SWERAP bör utökas till en full bataljon med kort beredskapstid. Inte minst erfarenheterna från insatsen i Kosovo har visat nödvändigheten av att utöka den svenska snabbinsatsförmågan. Utgångspunkten bör vara att Sverige skall kunna sända en flexibelt sammansatt snabbinsatsbataljon utomlands inom trettio dagar efter beslut.

I kommittémotion *Fö212 (kd) yrkande 8* anser Kristdemokraterna att Försvarsmaktens arbete med att utveckla den internationella samverkansförmågan (interoperabiliteten) bör intensifieras. På sikt bör sådan samverkansförmåga nås att krigsförbanden i den nationella insatsorganisationen kan ingå i Natoleda fredsfrämjande insatser.

I *yrkande 9* framför Kristdemokraterna krav på att målet bör vara att Sverige skall kunna sända en flexibelt sammansatt snabbinsatsbataljon utomlands inom trettio dagar efter beslut. Tillgången till ett sådant förband ökar trovärdigheten till Sverige som truppbidragare och säkerställer att våra förband används på ett effektivt sätt.

I den enskilda motionen *Fö311 (mp)* menar motionären att den svenska snabbinsatsstyrkan SWERAP inte hade förmåga att inleda insatsen i Kosovo så snabbt som förväntades. Riksdagen bör därför formulera kravet att snabbinsatsstyrkan i framtiden skall kunna ställas till FN:s förfogande inom loppet av 30 dagar efter ett beslut.

3 Utskottets överväganden

Utskottet instämmer inledningsvis i regeringens bedömning att det senaste årets internationella utveckling inte ger skäl att ompröva den säkerhetspolitiska bedömning som riksdagen lade fast i samband med den senaste försvarspolitiska kontrollstationen våren 1999. Den grundläggande positiva utvecklingen har fortsatt, även om osäkerheten rörande utvecklingen i Ryssland består.

Utskottet ställer sig likaså bakom regeringens ambitioner att ytterligare utveckla och fördjupa Sveriges internationella säkerhetssamarbete.

I närområdet bör Sverige även fortsättningsvis vara pådrivande i det mångfacetterade säkerhetsskapande samarbete som bedrivs bilateralt samt inte minst inom Östersjöstaternas råd samt genom Partnerskap för fred (PFF).

Sverige har också tagit sin del av ansvaret för att bidra till fred och försoning i det f.d. Jugoslavien. Det var därför naturligt att delta med trupp i den fredsfrämjande styrka som Nato på uppdrag av FN:s säkerhetsråd placerat i Kosovo. Inom EU är Sverige en aktiv deltagare i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), som genom beslut vid toppmötena i Köln och i

Helsingfors under det senaste året förstärkts väsentligt. Utskottet ställer sig bakom regeringens uppfattning att utformningen av Sveriges totalförsvarsresurser bör påverkas av besluten att stärka den europeiska förmågan till krishantering.

Sveriges engagemang för FN står fast. Utskottet vill framhålla FN:s särskilda roll för internationell fred och säkerhet. FN:s säkerhetsråd har den viktigaste funktionen i den internationella säkerhetsordningen, och kan enligt FN-stadgan bl.a. besluta om fredsfrämjande insatser, även med våldsanvändning.

Deltagande i internationella fredsfrämjande insatser är en viktig del av den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. Enligt regeringsformen får regeringen besluta om att sända svensk väpnad styrka till annat land efter medgivande av riksdagen, om särskild lag så medger eller om sådan skyldighet följer av internationell överenskommelse som godkänts av riksdagen. Enligt lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands skall begäran av FN eller beslut av Organisationen för fred och säkerhet i Europa (OSSE) utgöra den folkrättsliga grunden för svenskt deltagande i en internationell fredsbevarande insats. Deltagande i internationella fredsfrämjande insatser bygger för såväl yrkesofficerare som värnpliktiga på frivillighet.

Då FN saknade förmåga att operativt leda större fredsfrämjande insatser med mandat för fredsframtvingande åtgärder, har Nato, på uppdrag av FN:s säkerhetsråd, kommit att leda de fredsfrämjande insatserna IFOR och SFOR i Bosnien-Hercegovina och KFOR i Kosovo.

Under de senaste åren har FN:s säkerhetsråd tenderat att, i mandat för internationella fredsfrämjande operationer, ge möjlighet till fredsframtvingande åtgärder (s.k. kapitel VII-mandat enligt FN-stadgan). Sådana vida mandat har i förebyggande syfte givits även när parternas samtycke förelegat, t.ex. beträffande Bosnien-Hercegovina efter Daytonöverenskommelsen och i Östra Timor. Samtidigt läggs allt större vikt vid civila resurser vid fredsfrämjande insatser. Sverige har t.ex. i ökad utsträckning bidragit med civilpolis.

Ett särskilt svenskt intresse har varit att fästa uppmärksamheten på behovet av konfliktförebyggande åtgärder. Sverige har bl.a. bidragit i diskussionen genom den av Utrikesdepartementet utarbetade skriften Att förebygga väpnade konflikter.

Utgångspunkten för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande insatser måste enligt utskottets uppfattning vara både efterfrågan på svenska resurser och vår förmåga att effektivt bidra till insatsen. Vilka typer av förband som efterfrågas vid fredsfrämjande insatser bör vara vägledande för dimensionering och utformning av Försvarsmaktens internationella förmåga. Erfarenheterna från Kosovokonflikten visar att Sverige måste stärka sin förmåga att snabbt och med lämpliga resurser medverka i internationella fredsfrämjande insatser. Utskottet noterar därvidlag att regeringen gett Försvarsmakten i uppdrag att pröva möjligheterna och beräkna kostnaderna för att tidigare än vad myndigheten föreslagit stärka förmågan att delta i internationella fredsfrämjande insatser med två mekaniserade bataljoner eller motsvarande resurser. Regeringen anger som målsättning på lång sikt att flertalet

svenska förband skall ha förmåga att delta i internationella fredsfrämjande insatser.

1999/2000:FöU2
Bilaga 2

Utskottet konstaterar därvidlag att regeringen föreslår en höjd ambitionsnivå för den svenska internationella förmågan, men att det för närvarande återstår att fastställa hur denna höjda förmåga skall uppnås. Utskottet ser positivt på att regeringen ger hög prioritet åt arbetet att höja Sveriges förmåga och beredskap att delta i internationella fredsfrämjande insatser.

I partimotion *Fö20 (m) yrkande 4 (delvis)* menar Moderaterna att antalet markförband och marina förband i Försvarsmaktens föreslagna insatsorganisation är för få för att kunna uppfylla de operativa krav som anges i regeringens proposition. Moderaterna anser vidare i *yrkande 5* att finansieringen av Försvarsmaktens internationella insatser bör ske över utgiftsområdena 5 och 7.

Folkpartiet framför i partimotion *Fö28 (fp) yrkande 8* att det svenska försvaret bör ges förutsättningar att delta i internationella insatser av en storleksordning på två till tre gånger nuvarande ram.

Utskottet konstaterar därvidlag att ambitionsnivån för Sveriges förmåga att delta i internationella fredsfrämjande insatser har höjts betydligt under de senaste åren. Det svenska deltagandet i fredsfrämjande insatser på olika platser i världen har också givit en betydande erfarenhet. Samarbetet med Nato- och partnerländer i Partnerskap för fred (PFF) har bidragit till att höja vår förmåga att delta i internationella insatser. De Natoleda operationerna i Bosnien-Hercegovina och Kosovo är de mest omfattande som Sverige har deltagit i.

Till de erfarenheter som kan dras av det senaste årets utveckling hör att det finns ett behov att fortsatt stärka vår förmåga att delta i europeisk krishantering, samt att beredskapen för att snabbt kunna igångsätta en insats bör höjas. Riksdagen har tidigare gjort bedömningen, senast i samband med den senaste försvarspolitiska kontrollstationen våren 1999 (1998/99:UFöU1), att det förhållandevis goda säkerhetspolitiska läge som råder för Sveriges del tillåter att relativt sett ökad vikt läggs vid totalförsvarsresursernas bidrag till fred och säkerhet i omvärlden. Den ekonomiska ramen för totalförsvaret för de återstående åren av nuvarande försvarsbeslut har tidigare fastställts av riksdagen (bet. 1998/99:FöU5). På regeringens uppdrag kommer Försvarsmakten inom kort att lämna förslag på hur den internationella förmågan kan höjas ytterligare inom den nuvarande ekonomiska ramen.

Utskottet har tidigare, senast i yttrande 1999/2000:UU1y, behandlat förslag att finansieringen av Försvarsmaktens internationella insatser bör ske över andra utgiftsområden än 6 Totalförsvaret. Utskottet har därvid kommit fram till att nuvarande ordning är ändamålsenlig och att någon förändring i den av motionärerna förespråkade riktningen ej bör genomföras. Denna bedömning kvarstår.

Enligt utskottets mening bör därför motionerna FöU20 (m) yrkandena 4 (delvis) och 5 samt FöU28 (fp) yrkande 8 avstyrkas.

Kristdemokraterna anser i motionerna U416 (kd) yrkande 5 och Fö212 (kd) yrkandena 9 dels att Försvarsmakten bör ha kapacitet att inom 30 dagar efter beslut kunna sända ett flexibelt sammansatt förband till en internationell fredsfrämjande insats, dels att arbetet med att utveckla den internationella samverkansförmågan bör intensifieras. I yrkande 8 framförs krav på att arbetet med att utveckla försvarets internationella samverkansförmåga bör intensifieras, så att samtliga krigsförband i den nationella insatsorganisationen kan ingå i Natoleda fredsfrämjande insatser.

Motionären bakom Fö311 (mp) anser att riksdagen bör formulera kravet att snabbinsatsstyrkan i framtiden skall kunna ställas till FN:s förfogande inom loppet av 30 dagar efter ett beslut.

Utskottet konstaterar i sammanhanget att Försvarsmakten fortsätter att utveckla den internationella samverkansförmågan. Det främsta verktyget är den fördjupade planerings- och översynsprocess (s.k. PARP) som bedrivs inom ramen för Partnerskap för fred (PFF). Att Natostandard och -metoder används som utgångspunkt är naturligt mot bakgrund av att dessa används vid de allra flesta internationella fredsfrämjande insatser, även de som leds av FN. I stort sett samtliga delar av Försvarsmaktens organisation deltar i PARP-processen, vilket är ett resultat av ambitionen att flertalet förband på sikt skall ha internationell samverkansförmåga.

Utskottet instämmer likaså i regeringens åsikt att Sveriges förmåga att snabbt och med resurser som efterfrågas kunna delta i internationella fredsfrämjande insatser måste förbättras, samt att inriktningen skall vara att en styrka kan sättas in någon månad efter beslut. Erfarenheterna från insatsen i Kosovo har understrukt behovet av att förbättra beredskapen att snabbt kunna sätta in ett förband. Utskottet noterar att Försvarsmakten fått i uppdrag att ge konkreta förslag på hur den internationella insatsförmågan kan höjas ytterligare. Utskottet utgår från att regeringen i lämplig form redovisar vilka åtgärder den avser vidta för att höja Försvarsmaktens internationella förmåga och beredskap. Huruvida nuvarande lagstiftning bör anpassas till de höjda ambitionerna för internationell förmåga och beredskap är i sammanhanget av särskilt intresse. En annan aktuell fråga är om en hög beredskap för internationella insatser liksom tidigare skall upprätthållas genom en särskild snabbinsatsstyrka.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna U416 (kd) yrkande 5, Fö212 (kd) yrkandena 8 och 9 samt Fö311 (mp) kan besvaras.

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Holger Gustafsson (kd), Bertil Persson (m), Liselotte Wågö (m), Carina Hägg (s), Agneta Brendt (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Sten Tolgfors (m), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Marianne Jönsson (s) och Birgitta Ahlqvist (s).

Avvikande meningar

1. Regeringens säkerhetspolitiska bedömning

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

Moderaterna delar inte regeringens säkerhetspolitiska bedömning. Vi är inte beredda att inteckna nedgången i rysk militär förmåga på samma sätt som regeringen gör i sin proposition. Det är ett misstag att ta en god säkerhetspolitisk utveckling för given. Osäkerheten är alltså det dominerande draget i utvecklingen i vårt närområde.

2. Försvarsmaktens operativa förmåga

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

Antalet markförband och marina förband i Försvarsmaktens föreslagna insatsorganisation är för få för att kunna uppfylla de operativa krav som anges i regeringens proposition. För att uppnå dessa krav skulle för markstridskrafterna behövas bland annat två divisionsledningarna med stödförband och tillgång till ett antal bataljonsstridsgrupper eller sammansatt brigad, samt tio brigadförband varav en brigadledning för en nordisk brigad. För de marina förbanden skulle detta innebära bland annat tre ytfartygsflottiljledningarna, varav en flottiljledning för en internationell sjöstyrka, med fyra ytfartygsdivisioner.

3. Finansiering av internationella insatser

1999/2000:FöU2
Bilaga 2

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

Internationella uppdrag är en verksamhet vars kostnader inte hör omedelbart samman med kostnaderna för landets försvar. Driftskostnaderna för förband i internationell verksamhet bör därför ske samlat över utgiftsområde 7 under rubriken Fredsfrämjande verksamhet.

4. Försvarets förmåga att delta i internationella insatser

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Under Unprofor-insatsen och därefter den Nato-ledda IFOR-insatsen i Bosnien hade Sverige tillsammans med mindre kontingenter i Kroatien och Makedonien en betydligt större numerär närvaro i det forna Jugoslavien än vi därefter haft inom ramen för SFOR i Bosnien. Regeringen har av rena budgetskäl kraftigt minskat den svenska internationella närvaron i västra Balkan. Folkpartiet liberalerna menar att det har saknats grund för detta. De lokala behoven har inte minskat. Särskilt påtagligt framstod denna budgetrestriktion när den svenska KFOR-insatsen krävde att den svenska SFOR-kontingenten togs hem i förtid. Våra nordiska grannländer har relativt sin befolkning alla en högre förmåga till internationella insatser än vad Sverige tycks ha.

Folkpartiet menar vidare att det var oacceptabelt att insatsen i Kosovo tog över ett halvår att få på plats. Detta är uttryck för en bristande förmåga hos Försvarsmakten att i tid planera och förbereda deltagande i internationella fredsfrämjande insatser. I fallet Kosovo är det särskilt allvarligt mot bakgrund av att insatsen kunnat förutses sedan sommaren 1998.

Mot denna bakgrund bör det svenska försvaret så snart som möjligt ges förutsättningar för internationella insatser av en storleksordning på två till tre gånger den nuvarande. Folkpartiet konstaterar att utrymme för detta saknas inom den ram för försvarsbeslut som regeringen och Centern nu föreslagit. Det är inte acceptabelt att som propositionen endast uttala önskemål och begära ytterligare underlag för att kunna bedöma förutsättningarna för ökade internationella insatser.

Sammanfattning.....	1
Förslag 1998/99:RR7 Anpassningen av totalförsvaret	9
Proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret	9
Motionerna	11
Motion avgiven med anledning av förslag 1998/99:RR7.....	11
Motioner avgivna med anledning av proposition 1999/2000:30.....	11
Motioner från den allmänna motionstiden 1999	20
Utskottet	25
Försvarsplanering och försvarsekonomi, m.m.	25
Den försvarspolitiska beslutsprocessen.....	25
Vissa försvarsekonomiska frågor	33
Operativ förmåga, m.m.	35
Försvarsmaktens operativa förmåga.....	35
Försvarets anpassningsförmåga.....	59
Försvarsmaktens krigsförband	70
Försvarets ledning.....	85
Förändringar i ledningsorganisationen	85
Informationskrigföring och informationssäkring	102
Samordning av informations- och underrättelseverksamhet inom sjöövervakningen	105
Försvarsmaktens organisation i fred	107
Materiel, anläggningar, forskning och teknikutveckling samt för- svarsindustri.....	167
Materiel- och anläggningsförsörjning	167
Strategiska kompetenser.....	179
Beredskap och forskning inom NBC-området	180
Avveckling av materiel och anläggningar.....	183
Avveckling av förnödenheter	183
Avveckling av mark, anläggningar och lokaler	185
Personal.....	189
Anställd personal.....	189
Översyn av Försvarsmaktens personalförsörjning.....	190
Brigadgeneraler och flottiljameraler	193
Frivillig försvarsverksamhet.....	194
Civila frågor.....	197
Det civila försvaret.....	197
Helhetssyn när det gäller det civila försvaret och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.....	197
Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred	200
Internationella uppgifter	206
Civil och militär samverkan	208
Möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser m.m.	208
Försvarsmaktens helikopterverksamhet	212
Hemställan	215

Reservationer	223
1. Avslag på propositionen i sin helhet (mom. 1)	223
2. Den försvarspolitiska beslutsprocessen (mom. 2)	223
3. Vissa försvarsekonomiska frågor (mom. 3)	226
4. Vissa försvarsekonomiska frågor (mom. 3)	227
5. Försvarsmaktens operativa förmåga (mom. 5)	228
6. Stöd till internationell minröjning (mom.6)	229
7. Riksdagens revisorers förslag om anpassningen av totalförsvaret (mom. 7)	230
8. Försvarsmaktens krigsförband (mom. 8)	231
9. Försvarsmaktens krigsförband (mom. 8)	233
10. Försvarsmaktens krigsförband (mom. 8)	233
11. Totalförsvarets ledningsfunktioner (mom. 9, 10, 11, 12, 14 och 16)	234
12. Inrättande av militärdistrikt (mom. 14)	235
13. Förstärkta militärdistriktsenheter (mom. 15)	235
14. Parlamentarisk utredning om ledningsorganisationen (mom. 17)	235
15. Grundprinciper samt Försvarsmaktens organisatoriska ut- formning i stort (mom. 19)	236
16. Nedläggningar i grundorganisationen (mom. 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29 och 31)	238
17. Armébrigader (mom. 20)	239
18. Luftvärnsförband (mom. 22)	240
19. Kustartilleriförband (mom. 28)	240
20. Sjöstridskrafter (mom. 29)	241
21. Sjöstridskrafter (mom. 29)	241
22. Helikopterförband (mom. 30)	242
23. Helikopterförband (mom. 30)	242
24. Flygstridskrafter (mom. 31)	243
25. Regionalt försvar (mom. 32)	244
26. Organisationens omfattning och lokalisering (mom. 34)	245
27. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)	247
28. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)	248
29. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)	249
30. Inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel m.m. (mom. 35)	250
31. Parlamentarisk utredning om Försvarsmaktens personalför- sörjning (mom. 44)	251
32. Brigadgeneraler och flottiljameraler (mom. 45)	251
33. Funktionsutvärderingar inom det civila försvaret m.m. (mom. 48)	252
34. Användning av försvarets helikoptrar i civil verksamhet (mom. 50)	252
Särskilda yttranden	254

1. Moderata samlingspartiets försvarspolitik (mom. 1).....	254
2. Folkpartiet liberalernas försvarspolitiska linje (mom. 1).....	256
3. Den försvarspolitiska beslutsprocessen (mom. 2).....	261
4. Vissa försvarsekonomiska frågor (mom. 3).....	264
5. Försvarsmaktens operativa förmåga (mom. 5).....	265
6. Flygstridskrafter (mom. 31).....	265
7. Regionalt försvar (mom. 32).....	266
Protokoll från försvarsutskottets offentliga utskottsutfrågning om sexuella trakasserier inom Försvarsmakten den 17 november 1999	267
Utrikesutskottets yttrande	303
1999/2000:UU4y	303
Det nya försvaret	303
Till försvarsutskottet	303
1 Propositionen	303
1.1 Yrkandena	303
1.2 Internationell utveckling och svensk säkerhets- och för- svarspolitik (prop. avsnitt 4).....	303
Den internationella utvecklingen.....	303
Konsekvenser för svensk säkerhetspolitik.....	304
Konsekvenser för svensk försvarspolitik.....	304
1.3 Behov av operativ förmåga och kompetenser inom det militära försvaret m.m. (prop. avsnitten 5.2 och 5.3)	305
1.4 Behov av resurser för internationella uppgifter inom det civila försvaret (prop. avsnitt 7.4)	306
2 Motionerna.....	306
3 Utskottets överväganden.....	307
Avvikande meningar.....	311
1. Regeringens säkerhetspolitiska bedömning	311
2. Försvarsmaktens operativa förmåga	311
3. Finansiering av internationella insatser.....	312
4. Försvarets förmåga att delta i internationella insatser.....	312